بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيْمِ

ذَالِكَ مَتَاعُ الْحَيٰوةِ الدُّنْيَا وَاللّٰهُ عِنْدَهٗ حُسْنُ الْمَاٰبِ (اٰلِ عمران-١٣)

યે સબ દુનિયા કી જીંદગી કે સામાન હૈ.
ઔર અલ્લાહ કે પાસ તો બહોત હી અચ્છા ઠીકાના હૈ.

મોમિન કા કિંમતી સરમાયા

હિસ્સા -૧

ઈલ્મી, દીની ઔર ઈસ્લાહી ઈર્શાદાત,
મૌજુદા દૌર કે મિજાઝ કે મુતાબિક,
ઈમાન, યકીન ઔર અહેસાની
કૈફીયત પૈદા કરનેકા
કિંમતી સરમાયા

h મુરત્તિબh

(મવ.) શમ્સુલ હક હાશીમ
યાંગા-૩૮૮ ૪૨૧.
જીલ્લા- આણંદ. (ગુજરાત)

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيْمِ

ذَالِكَ مَتَاعُ الْحَيٰوةِ الدُّنْيَا وَاللّٰهُ عِنْدَهٗ حُسْنُ الْمَاٰبِ (اٰلِ عمران-١٣)

યે સબ દુનિયા કી જીંદગી કે સામાન હૈ.
ઔર અલ્લાહ કે પાસ તો બહોત હી અચ્છા ઠીકાના હૈ.

મોમિન કા કિંમતી સરમાયા

હિસ્સા -૧

ઇલ્મી, દીની ઔર ઇસ્લાહી ઇર્શાદાત,
મૌજુદા દૌર કે મિજાઝ કે મુતાબિક,
ઈમાન, યકીન ઔર અહેસાની
કૈફીયત પૈદા કરનેકા
કિંમતી સરમાયા

ગુરત્તિબ

(મવ.) શમ્સુલ હક હાશીમ
ચાંગા-૩૮૮ ૪૨૧.
જીલ્લા- આણંદ. (ગુજરાત)

મોમિનકા કિંમતી સરમાયા હિસ્સા—૧

મુરત્તિબ : મવ. શમ્સુલહક હાશીમ

ઈશાઅત : અવ્વલ

સફહાત (પેજ) : ૧૭૯

હદિયા :

ટાઈપ સેટીંગ : ઈમેજ ગ્રાફિક્સ, આણંદ.

-: મીલનેકા પતા :-

મવ. શમ્સુલ હક હાશીમ

મું-પો. ચાંગા-૩૮૮૪૨૧,

જી. આણંદ (ગુજરાત)

ફોન: ૯૯૨૫૫ ૪૨૩૨૦

કિતાબ એકનજર મેં

(૧) ઈમાન ઔર ઈસ્લામ

(૨) ઈલ્મે દીન

(૩) દીની મદારિસ

(૪) બયઅત ઔર ખિલાફત

(૫) દીની દઅવત

(૬) નેક આમાલ

(૭) ચંદ વસીયતેં

(૮) સવાલ – જવાબ

(૯) અલ્લાહ કા ઝિક્ર

(૧૦) દુઆ

(૧૧) તૌબા ઔર ઈસ્તિગફાર

(૧૨) હજ્જ ઔર ઉમરહ

(૧૩) સબર

ઈન્તિસાબ (અર્પણ)

اَللّٰهُمَّ صَلِّ عَلٰى مُحَمَّدٍ عَبْدِكَ وَرَسُوْلِكَ
وَصَلِّى عَلَى الْمُؤْمِنِيْنَ وَالْمُؤْمِنَاتِ
وَالْمُسْلِمِيْنَ وَالْمُسْلِمَاتِ (ابن حبان)

ઉન સબ દીની અહબાબ કી ખિદમત મેં જો અલ્લાહ તઆલા કે હુકમોં કો બજાલાને ઔર નબીયે ઉમ્મી સૈય્યદીના હઝરત મુહંમદ સલ્લલ્લાહો અલયહી વસલ્લમ કી હિદાયત ઔર ઉસ્વએ હસનહ કી પૈરવી હી મેં અપની ઔર તમામ ઔલાદે આદમ (અલ.) કી નજાતકા યકીન કરતે હૈ.

નોંધ :- કિતાબ મેં કૌંસ કે અલ્ફાઝ કો ઈસ તરહ પઢેં.
મિસાલ :- (સ.અ.વ.) સલ્લલ્લાહો અલયહીં વસલ્લમ
(રદી.) રદીયલ્લાહુ અન્હુ વરદુ અન્હુ.
(અલ.) અલયહીસ્સલામ.
(ર.અ.) રહમતુલ્લાહી અલયહીં.

-: ફેહરિસ્ત :-

(૧) ઈમાન ઔર ઈસ્લામ..... ૧૭

- અરકાને ઈમાન..... ૧૭
- મુનાફિક..... ૧૭
- ઈમાન કે અહકામ..... ૧૭
- ઈમાન કે બાકી રહેને કી તદબીરેં..... ૧૮
- ઈમાન ઔર ઈસ્લામ..... ૧૯
- ઈમાન કી હકીકત..... ૨૨
- ઈમાન કી અલામત..... ૨૪
- ઈમાન પર કાયમ રેહના..... ૨૫
- ખ્યાલ ઔર વસવસોં કા એંઅતિબાર નહી..... ૨૬
- નજાત કે લીયે ઈમાન શર્ત હે..... ૨૬
- જન્નતમેં લીખી હુઈ ઈબારત..... ૨૬

(૨) ઈલ્મે દીન..... ૨૮

- ઈલ્મ કા નફા..... ૨૮
- ઈલ્મ બહોત બડી દૌલત હે..... ૨૮
- ઈલ્મ કા શોક..... ૨૯
- ઈલ્મ મકસદે હયાત..... ૨૯
- કિતાબોંકા એક નયા બદલ કોમ્પ્યુટર..... ૨૯
- ઈલ્મ સમેટ લીયા જાયેગા..... ૩૧
- સિર્ફ ઈલ્મ ફઝીલત કી ચીઝ નહીં..... ૩૨
- ઈલ્મ કી રૂહ..... ૩૪
- કામ કે તલ્બા..... ૩૬
- એક સદી પહેલે કી તહરીર..... ૩૭
- આલીમે દીન કી ફઝીલત..... ૩૮
- ઉલ્માએ રબ્બાની..... ૩૮
- ઉલ્મા કે અલ્કાબ..... ૩૮
- બુઝુર્ગોં કા ઈલ્મે દીન હાસિલ કરના..... ૩૯
- હાફિઝ કા મરતબા..... ૪૦
- ઈમામ કુદ્દુરી (ર.અ.)..... ૪૦
- ઉલ્માએ દીન કા દુનિયાસે ઉઠ જાના..... ૪૨
- મન્સબે ઈમામત..... ૪૩
- ઈમામત કે તકાઝેં..... ૪૭

-: ફેહરિસ્ત :-

(૩) દીની મદારિસ..... ૪૯
- મદારિસ કી અસલ રૂહ..... ૪૯
- નિસાબે તાલીમમેં તબ્દીલી કા કઝીયા..... ૫૦
- દુન્યવી ઔર ટેકનીકલ તાલીમ કી જરૂરત..... ૫૩
- દુન્યવી તાલીમ કી આમેઝીશ..... ૫૫
- સપ્લાય હાઉસ..... ૫૬
- પુખ્તા ઉમ્ર..... ૫૮
- દીની દુન્યવી તાલીમ કા ફર્ક..... ૫૮
- દીની તાલીમી ઈદારોં કી કીસ્મેં..... ૬૧
- મસ્લ કે દેવબંદ..... ૬૨
- ઉલ્માએ દેવબંદ કી દીની ખિદમતેં..... ૬૩

(૪) બયઅત ઔર ઝિલાફત..... ૬૪
- શેખે કા મીલ મીલે તો..... ૬૫
- ફાની ફિલ્લાહ બાકી બિલ્લાહ..... ૬૫
- તસવ્વુફ કે ચાર સિલસીલે..... ૬૬
- તસવ્વુફ કયા હૈ?..... ૬૬
- તસવ્વુફ કા ફાયદા..... ૬૮
- બયઅત કે સિલસીલેમે હિદાયત ઔર મશ્વરે..... ૬૮
- ઈર્શાદાતે સુફિયા એ કિરામ..... ૭૦

(૫) દીની દઅવત..... ૭૩
- ઉસુલે તબ્લીગ..... ૭૩
- જીમ્મેદારી..... ૭૩
- દઅવત-વ-તબ્લીગ..... ૭૪
- દઅવત ઔર ઉસ્કે ફાઝાઈલ..... ૭૫
- આદાબે દઅવત..... ૭૬
- તરીકા કા મતલબ..... ૭૮
- રાહ્ય ગુદા પરસ્ત..... ૭૮
- મેહનત કા મયદાન..... ૮૦
- ઉમ્મત કા ગમ..... ૮૧
- બુરાઈસે રોકના..... ૮૨
- દઅવત કી ફિકર..... ૮૯
- મુલાકાત કા ફાયદા..... ૯૧
- દઅવતકા નફા ન હોને કે અસ્બાબ..... ૯૧

-: ફેહરિસ્ત :-

- ગેર આલિમ કી તકરીર..... ૯૨
- બંગલા દેશમેં સાઝીશ..... ૯૩
- ઐશ કા આખરી અંજામ..... ૯૩

(૬) નેક આમાલ..... ૯૪

- નેક આમાલ કી તૌફીક..... ૯૪
- આમાલ કા અંજામ..... ૯૪
- નેક આમાલ મેં જલ્દી કરના..... ૯૦
- ગનીમત સમજો..... ૯૭
- કમાલે ઈમાન કે લીયે અમલ કી જરૂરત..... ૯૭
- હિદાયત કે ચિરાગ..... ૯૮
- સહાબા (ર.દી.) કી પહેચાન..... ૯૮
- ઈબાદત..... ૯૯
- ઈસ્લાહ કી ફિકર..... ૧૦૨
- ઈસ્લામી અહકામ..... ૧૦૨
- અલ્લાહ વાલે..... ૧૦૩
- દીની ગિરાવટ..... ૧૦૩
- ફિકે આખિરત કા નફા..... ૧૦૫
- દીન કે નામ પર દુનિયા..... ૧૦૫
- ગફલતકા અંજામ..... ૧૦૬
- ખુદા કી તંબીહ..... ૧૦૭
- પાંચ અહમ આમાલ..... ૧૦૯
- શયતાન કે પંદરહ દુશ્મન..... ૧૦૯
- કોતાહી કા અંજામ..... ૧૧૧
- રાત કી તન્હાઈયાં..... ૧૧૧
- નમાઝે ઈસ્તિસ્કાઅ..... ૧૧૨
- નમાઝમેં મસ્નુન કિરાઅત..... ૧૧૪
- નમાઝ કી ખુબીયાં..... ૧૧૪
- તઅદીલે અરકાન..... ૧૧૪
- ઈસ્તિખારહ..... ૧૧૫
- સબ સે ઝયાદા તાકતવર ચીઝ..... ૧૧૬
- કુર્આન મજીદ સે લગાવ..... ૧૧૬
- કુર્આન મજીદ કી તિલાવત કી નેઅમત..... ૧૧૭
- ગફલત કી નિંદ..... ૧૧૭
- નુરાની વક્ત..... ૧૨૦

-: ફેહરિસ્ત :-

(૭) ચંદ વસીયતેં.....૧૨૦

- અલ્લાહ તઆલા કી વસીયત.....૧૨૦
- નબીયે કરીમ (સ.અ.વ.) કી વસીયત.....૧૨૦
- હઝરત અબુબક્ર (ર.દી.) કી વસીયત.....૧૨૧
- હઝરત ઉમર (ર.દી.) કી વસીયત.....૧૨૨
- હઝરત ઉસ્માનગની (ર.દી.) કી વસીયત.....૧૨૨
- હઝરતઅલી (ર.દી.) કી વસીયત.....૧૨૨
- હઝરત ઈમામ અબુ હનીફહ (ર.દી.) કી વસીયત.....૧૨૩

(૮) સવાલ જવાબ.....૧૩૦

(૯) અલ્લાહ કા ઝિક્ર.....૧૩૨

- એહસાન હર વક્ત મતલુબ હે.....૧૩૩
- કારોબારમેં મશ્ગુલ આદમી ભી વલી બન સકતાહે.....૧૩૪
- શયતાન કા અહદ.....૧૩૫
- દુનિયા કી બકા.....૧૩૫
- ઝિક્ર કે ફઝાઈલ.....૧૩૬
- જીંદગી કો ગનીમત સમજો.....૧૩૮
- સુબ્હ શામ તસ્બીહ પઢના.....૧૩૯
- સબસે અચ્છા ઝિક્ર.....૧૪૦
- રૂહાની બિમારીયોં કા ઈલાજ.....૧૪૦

(૧૦) દુઆ.....૧૪૨

- દુઆ મોમિન કા હથિયાર.....૧૪૨
- દુઆ કા સહારા.....૧૪૫
- દુઆ સે ગફલત.....૧૪૫
- ગલત દુઆ.....૧૪૬
- યે દુઆ ભી કરતે રહે.....૧૪૭
- સખ્ત મૌકોં પર અઝાન દેના.....૧૪૭
- બેચેની કે વક્ત કી દુઆ.....૧૪૮
- મસ્નુન ઝિક્ર ઔર દુઆઓં કી કિતાબેં.....૧૪૮

(૧૧) તૌબા ઔર ઇસ્તગફાર.....૧૪૯

- તૌબ-એ-નસુહ.....૧૫૦
- તૌબા કી હકીકત.....૧૫૧
- તૌબા કી તૌફીક.....૧૫૨
- હદીસે કુદ્સી.....૧૫૨

-: ફેહરિસ્ત :-

- આદમી કા ઈમ્તિહાન.....૧૫૩
- તૌબા કે બાદ.....૧૫૪
- નફરત કરના હરામ હે.....૧૫૫

(૧૨) હજ્જ ઔર ઉમરહ.....૧૫૫

- હજ્જે બયતુલ્લાહ.....૧૫૫
- હજ્જે મકબુલ.....૧૫૬
- હજ્જમેં લાપરવાહી.....૧૫૭
- હજ્જમેં ગફલત સે રેહના.....૧૬૦
- નફલી હજ્જ.....૧૬૧
- બડા ઉમરહ.....૧૬૨
- ગૈરોં કો કાબામેં જાને સે રોકના.....૧૬૩
- ખાન એ કાબા કી નિગરાની.....૧૬૪

(૧૩) સબર.....૧૬૬

- સબર કા મતલબ.....૧૬૬
- સબર એક ઈબાદત.....૧૬૭
- બડા બદલા આખિરત મેં.....૧૬૭
- સબર કી તાલીમ.....૧૬૮
- સબર જરૂરી.....૧૬૯
- દુનિયા ઈમ્તિહાન કી જગા હે.....૧૭૦
- મુશ્કીલ કે બાદ આસાની.....૧૭૧
- બે સબરી બે બરકતી.....૧૭૨
- તંગી કા હલ.....૧૭૩
- ખામોશી કી તાકત.....૧૭૪
- બરદાશ્ત કા ફાયદા.....૧૭૪
- અમન કા ફાયદા.....૧૭૫
- બીવી કે સતાને પર સબર કા અજ્ર.....૧૭૬
- બિમારીમેં સબર કા સવાબ.....૧૭૬
- ખોનેવાલા પાતા હે.....૧૭૭
- મોમિન કા મામલા.....૧૭૮

-: ઈર્શાદે ગિરામી :-

બિસ્મિલ્લાહિર્ રહમાનિર્ રહીમ

હામિદંવ્ વ મુસલ્લિયન્

દૌરે હાઝિર યે પ્રીંટીંગ ઔર ઇલેક્ટ્રોનિક મિડીયા કા દૌર હૈ, રોઝાના ઇમાન, અખલાક ઔર આમાલકો ખરાબ કરને વાલી ઔર ગુમરાહી ફૈલાને વાલી બેશુમાર ચીઝેં છપ રહી હૈં ઔર શાયેઅ હો રહી હૈં.

ઇસ હાલાતમેં દીન, ઇમાન કી હિફાઝત કે લિયે દીની મઝામીનકી ઇશાઅત વ તબલીગ કી ખાસ અહમિય્યત હૈ ઔર ઇસ મકસદ કે તહત નઝર રખકે કઝીમ, મુહતરમ મવલાના શમ્સુલ હક ચાંગલા સાહેબ (જી.મ.) ને કઈ મુખતલિફ કિતાબોંકે કઈ હઝાર સફહાત કા મુતાલઅહ કરકે ઔર બડી મેહનતસે યે ઝખીમ ઔર નઝીલ કિતાબ મોમિન કા કિંમતી સરમાયા તીન હિસ્સોંમેં મુરત્તબ ફરમાઈ હૈ ઔર કિતાબ કી અહમિય્યત ઔર ઇફાદિય્યત ઇસકે નામ હી સે ઝાહિર હૈ.

અલ્લાહ તઆલા હઝરત મવલાના મુહતરમ કી મેહનત કો કબુલ ફરમાયે

-: ઈર્શાદે ગિરામી :-

ઔર જિનકે હકમેં સલ્લલ્લાહુ અલયહિ વસલ્લમ બશારતેં ઔર રિવાયતોંકી ઉસકે પાનેકી તૌફીક અતા ફરમા કર દુનયા, આખિરતકી ઔર અમાન જિંદગી કે લિયે મુબારક ઔર મુફીદ સાબિત ફરમાયેં- આમીન યા રબ્બલ આલમીન

અલ્લાહ ઉમ્મત રહમત

લકેદિલ મુફિદ હોય

ખાદિમે દીન; મસિયત, જંબુસર

ખાદિમે ઉલમા : દારૂલ ઉલૂમ કુરાનીયા

૧૨, જુન ૨૦૦૬

૭૮, જુમા. તલા મહલ્લા

-: ઈર્શાદે ગિરામી :-

-: સચ્ચાઈ :-

દુનિયામાં કોઇ આદમી અપની ગલ્તી નહીં માનતા. આદમી કો માલુમ નહીં કે એક વક્ત કયામતકા આનેવાલા હૈ. ઉસ વક્ત વો અપની ગલ્તી માનને પર મજબુર હોગા. ચાહે વો ઝબાનસે યે ન કહે કે મૈં ગલ્તી પર થા. ખુદ ઉસ્કે આઝા ઉસ્કે ખિલાફ ગવાહી દેંગે. ઔર વો ઉન્કો રોક નહી સકેગા.

-: યાદ રખીયે :-

મૈં કીસી હાલમેં ખુદાકી પકડ સે બાહર નહી. યહી અહેસાસ આદમીકી ઈસ્લાહ કી જાન હૈ. ઈસ્કે બગૈર કોઇ હકીકી ઈસ્લાહ મુમ્કીન નહીં.

મોમિન ઈન્સાનોંકે દરમ્યાન જીંદગી ગુજારતા હૈ. મગર ઉસ્કી તવજ્જુહ ખુદા કી તરફ લગી રહેતી હૈ. વો જાહીરમેં દુન્યવી કામોંમેં મશ્ગુલ દીખાઈ દેતા હૈ. મગર ઉસ્કા દીલ ઔર દિમાગ રૂહાની સતહ પર સરગર્મ રહેતા હૈ. વો દુનિયામેં ઐસા ઈન્સાન બન જાતા હૈ જો આખિરત મેં બસેરા લીયે હુએ હો.

કિતાબ કો કૈસે પઢેં ?

યાદ રખીયે ! મુસલમાન કી નિય્યત બહોત હી ઝયાદા અહમીયત રખતી હે. લિહાઝા પઢને સે પહેલે યે નિય્યત કરલેં કે ઈસ કિતાબ કો ઈસ લીયે પઢ રહા હું કે અલ્લાહ તઆલા મુંઝસે રાઝી હો જાયે ઔર ઈન્શાઅલ્લાહ ઉસ પર અમલ કરને કી પુરી કોશીશ કરૂંગા, ઈસ નિય્યત સે આપ પઢેંગે તો અલ્લાહતઆલા અમલ કી તૌફીક જરૂર અતા ફરમાએંગે. જીસ બાત પર અમલ કરના મુશ્કીલ હોગા. આપકી નેક નિય્યત ઔર તલબ કી બરકત સે ઉસ પર અમલ કરના આસાન ફરમાદેંગે. ઔર જીતના વક્ત પઢને મેં ખર્ચ હોગા ઈબાદત મેં શુમાર હોગા. બુઝુર્ગાને દીન ને કુછ નસીહતેં લીખી હે. જો યહાં લીખી જાતી હે.

૧. કિતાબ પઢનેસે પહેલે યે દુઆ જરૂર કરલેં કે યા અલ્લાહ ઈસ કિતાબ કો મેરી હિદાયત કા જરીયા બના લેં.
૨. અપને દિલ દિમાગ ઔર આંખોં કે પરદોં કો ખોલ લીજીયે.
૩. કિતાબ પઢને કે લીયે એસા વક્ત નીકાલા જાયે જો ઉલ્ઝનોં યા પરેશાનીયોં સે ઘીરા હુવા ન હો. કભી ઔસા હોતા હે કે ઉલ્ઝન સવારથી કીસી ઔર વઝહ સે, ઔર ચુંભન મહેસુસ હોતી હે કિતાબ કે મજમૂન સે.
૪. પહેલે તૌબા, ઈસ્તીગ્ફાર જરૂર કરલેં તા કે દીલ પર જો ગુનાહોં કા ગુબાર છાયા હુવા હે વો દુર હો જાયે.
૫. કિતાબ કે મુતાલે કે વક્ત એક કલમ સાથ રખેં ઔર જીન બાતોં મેં ખુદ કો કોતાહી કરનેવાલા મહેસુસ કરેં ઉસ પર નિશાન લગા દેં ઔર ઉસ્કો બારબાર પઢેં. ઔર ઉસ્કી ઈસ્લાહ કે લીયે ખુબ દુઆએં માંગે ઔર અમલ કરને કી કોશીષ ભી કરેં.
૬. કિતાબ પઢને કી દઅવત દુસરોં કો ભી દે. ઔર કિતાબ મેં જો ઈમાની તરક્કી, અખ્લાક કી બહેતરી ઔર સિફાતે અવલીયા (રહ.) સે બોઈ બાત મીલે તો ઈન ખુબીયોં ઔર સિફાત કી તરફ દુસરે ભાઈઓં કો ઔર અપને ઘર વાલોં કો તવજ્જુહ દીલાયેં.

જીન બુઝુર્ગો કી કિતાબોં કી મદદસે ફાયદા ઉઠાકર યે મજામીન તૈયાર કીયે હે ઉન્કે હક મેં ઔર ઈસ કિતાબ કો તૈયાર કરને મેં ભી કીસી તરહ શરીક હોને વાલે મદદગારોં કે લીયે ખુસુસી તૌર પર દુઆઓં કા એહતિમામ કરના.

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيْمِ.

اَلْحَمْدُ لِلّٰهِ رَبِّ الْعٰلَمِيْنَ. وَالْعَاقِبَةُ لِلْمُتَّقِيْنَ وَالصَّلٰوةُ وَالسَّلَامُ عَلٰى سَيِّدِ الْمُرْسَلِيْنَ.

અપની બાત :-

મુસલમાન વો કૌમ હે જીસ્કી જીંદગી પરહેઝગારી, ખુશહાલી, કામ્યાબી ઔર ઈઝઝત આબરૂ સિર્ફ ઔર સિર્ફ હુઝુર નબીયે કરીમ (સ.અ.વ.) કે લાયે હુવે દીન મેં હે. જબ તક યે દીન કામિલ તૌર પર ઈસ ઉમ્મત મેં બાકી રહા યે કૌમ ઈઝઝત આબરૂ સે ઝીંદા રહી, હાકીમ રહી. ઔર ઉસ્કી શાનોં શૌકત દુનિયાભરમેં ફૈલી હુઈ થી. જીસ દીન સે ઉસ્ને અપને પ્યારે નબી (સ.અ.વ.) કી તાલીમાત કો હલ્કા સમઝા ઔર ઉસ્સે મુંહ ફીરાયા ઉસી દીન સે ઉસ્કા ઝવાલ શુરૂ હો ગયા. અબ દોબારા ઉસ હાલતકો વાપસ લાને કે લીયે સિવાય ઈસ્કે કોઈ ચારા નહીં કે ઈસ પર મહેનત હો. કે યે ઉમ્મત અપને પ્યારે નબી (સ.અ.વ.)કી તાલીમાત કો હર મામલેમેં આગે રખકર ચલેં.

હર કૌમ કી તરક્કી કે કુછ અસ્બાબ હોતે હે. ઉન્મેં યે ભી હે કે વો અપને બડોં કો યા જીન્કે હાથોં મેં યે પલતી હે યા પરવરીશ પાતી હે ઉન્કી જીંદગીયોં મેં વો પાકીઝા ખુબીયાં દેખતી હે. જીન્સે ઉન્કી તરક્કી હુઈ. તો કૌમ ભી જરૂર ઉન્કી ખુબીયોં કે અસર કો કબુલ કરતી હે ઔર યે ખુબીયાં ઉન્કે લીયે ઈસ્લાહકી તામીર મેં પહેલી ઈંટ કા કામ દેતી હે. ઔર યે ખુબીયોં ભરા ઈસ્લાહી માહૌલ કા પહેલા સબક ઘરકે મદરસે મેં પઢાયા જાતા હે ઔર યેહી વો મદરસા હે જીસ્કી પહેલી તરબીયતકા સહેરા માકે સરપર આતા હે.

લિહાઝા યે મદરસા (માં-કી ગોદ) અગર ઈમાનકી લહેરોં સે આબાદ હો, અખ્લાક ઔર કીરદાર કા ફલદાર દરખ્ત હો ઔર અપને પ્યારે નબી (સ.અ.વ.) કી સુન્નતોં સે આરાસ્તા હો તો ફીર ક્યા મુશ્કીલ હે કે ઉસ્કી ગોદ મેં પલને વાલા ફરઝંદ દીન વ ઈમાન કા પાબંદ ઔર અખ્લાક સે આરાસ્તા ન બને.

અહકર કે દીલ મેં એક અરસે સે યે ઈરાદા હો રહા થા કે કોઈ ઐસી કિતાબ જીસ્મેં ઉમ્મત કી કામ્યાબી ઔર ઈઝઝત આબરૂ હાસિલ

કરને કા કામ્યાબ નુસ્ખા તફસીલ સે લીખા ગયા હો. લિહાઝા અલ્લાહ કે ભરોસે પર કિતાબોં કે મુતાલા કે ઝરીયે ઈલ્મી મજામીન અજીબોગરીબ નુક્તે જમા કરના શુરૂ કીયે. જો એક કિતાબ કી શકલ મેં તૈયાર હો ગયા ઔર મોમિન કા કિમતી સરમાયા હિસ્સા-૧,૨,૩ કે નામ સે આપકી ખિદમત મેં પેશ કીયા જા રહા હૈ.

હકીકત મેં બંદે કી હૈસિયત ઈસ કિતાબ કી તાલીફ મેં તરજુમાન કી હૈ. બંદાને અપની તરફસે કુછ નહીં લીખા ઔર ન ઈસ કાબિલ હૈ અલબત્તા સિર્ફ વોહી બાતેં લીખી હૈ જીસ્કી સનદ કુર્આનમજીદ, હદીસે પાક, ઔર તસવ્વુફ કી મુસ્તનદ કિતાબોં યા મશાઈખે કિરામ કે અકવાલ સે હો.

ઈસ્કે બાવજુદ કોઈ બાત યા કોઈ જુમ્લા અહ્લે ઈલ્મ યા અહેલે કલમ પર ગીરાં ગુજરે ઔર ઉસ્કી તાવીલ ભી ન હો સકતી હો તો બરાહે કરમ ઈત્તિલાઅ ફરમા દેં. બંદા અહેસાનમંદ હોગા.

અલ્લાહ તઆલા સે ઉમ્મીદ હૈ યે કિતાબ હર તબકે કે મુસલમાનોં ઔર ખાસ કરકે દીન કે આશિક મિજાઝ દોસ્તોં કે લીયે મુફીદ હોગી. જીન હઝરાત કો ઈસ કિતાબ સે નફા હો વો અહકર કે લીયે ઔર ઉસ્કે વાલેદેન ઔર ઉસ્કે ઉસ્તાઝોં ઔર બુઝુર્ગોં કો અપની દુઆઓ મેં જરૂર યાદ ફરમાવે. વસ્સલામ.

અહકર: શમ્સુલહક હાશીમ.
ચાંગા-જી.આણંદ-ગુજરાત
૧, મોહર્રમ-૧૪૨૪ હીજરી.

(૧) ઈમાન ઔર ઈસ્લામ

અરકાને ઈમાન :-

ઈમાન કે દો રૂકન હૈ.

(૧) **ઈકરાર બિલ્લીસાન :-** યાની દીનકે અહકામ જો મુજમલ ઔર મુફસ્સલ તૌર પર હમતક પહુંચે હૈ ઉન્કા ઝબાન સે ઈકરાર કરે.

(૨) **તસ્દીક બીલકલ્બ :-** યાની ઈમાન કી દોનોં કિસ્મેં ઈમાને મુજમલ ઔર ઈમાને મુફસ્સલ કી દીલ સે તસ્દીક કરે. દીલ સે ઉસ્કો માને ઔર યકીન કરે. અગર કોઈ છુપકર ઈકરાર કરલે જીસ્કો કોઈ દુસરા ન સુને તો ભી જાઈઝ હૈ. ખુદા કે નઝદીક વો મોમિન હૈ.

મુનાફિક :-

ઔર વો શખ્સ જીસ્ને દીલસે ઈમાને મુજમલ ઔર ઈમાને મુફસ્સલ કી તસ્દીક ન કી. ફકત ઝબાનસે ઈકરાર કર લીયા તો વો લોગોં કે નઝદીક જાહીરમેં મોમિન હૈ ઔર અલ્લાહ તઆલા કે નઝદીક વો શખ્સ કાફીર હૈ. જીસ્કો શરીઅતમેં મુનાફિક કેહતે હૈ.

મુનાફિક અગર એ દુનિયામેં ઈમાન જાહીર કરકે આપને આપકો મોમિન સમજલે લેકિન આખિરતમેં ઉન્કે લીયે ભી હંમેશા કી દોઝખ હૈ ઔર દર્દનાક અઝાબ હૈ.

કુર્આનમજીદ મેં હૈ - બેશક મુનાફિકીન દોઝખ કે સબસે નીચેકે તબ્કેમેં હોંગે. **(સુરએ નિસાઅ-૧૪૫)**

ઈમાન કે અહકામ :-

જો શખ્સ ઈમાન લાયા હો ઉસ્કે લીયે ઈમાન કે સાત હુકમ હૈ. (ઉન્કો હકકે મોમિનભી કેહ સકતે હૈ) પાંચ કા તઅલ્લુક દુનિયાસે હૈ ઔર દો કા આખિરત સે હૈ.

દુનિયા કે પાંચ યે હૈ :-

(૧) ઉસ્કો શરઈ હુકમકે સિવા કત્લ ન કરેં.

(૨) ઉસ્કો શરઈ હુકમકે સિવા કૈદ ન કરેં.

(૩) ઉસ્કા માલ ના હક ન ખાયા જાયે.

(૪) ઉસ્કો તકલીફ ન દી જાયે.

(૫) ઉસ પર બુરા ગુમાન જાઈઝ ન હોગા જબતક બુરાઈ જાહીર ન હો જાયે.

દો આખિરત કે યે હૈ :-

(૧) મોમિન કાયમી દોઝખી ન હોગા. અગર યે ઉસ્ને કિત્નેહી ગુનાહે કબીરા કીયે હો. (શિર્ક કે અલાવા) અગર શિર્ક કિયે બગૈર ઔર ગુનાહોં સે તૌબા કીયે બગૈર મરા હો તો કીસી ન કીસી વકત જન્નતમેં જાયેગા.

(૨) નેકી ઔર બદી કા વજન કીયા જાયેગા. જીસ્કી નેકીયા ભારી હોગી વો કામ્યામ હોગા ઔર ઉસ પર અલ્લાહતઆલા કા ફઝલ ઔર કરમ હોગા. ઉસ્કો બગૈર હિસાબ કિતાબકે જન્નતમેં દાખિલ કરેગેં ઔર જીસ્કી બદીયા ઝયાદા હોગી વો ગુનાહોંકી સઝા ભુગતકર જન્નતમેં જાયેગા.

મોમિન ગુનાહગાર કો અલ્લાહતઆલા ચાહે તો બગૈર અઝાબકે મહઝ અપને ફઝલો કરમસે યા હુઝુર (સ.અ.વ.) કી શિફાઅત યા દુસરે નબીયાં ઔર વલીયોંકી શિફાઅત સે બખ્શ દે ઔર જન્નતમેં દાખિલ કરદે ઔર ચાહે તો ગુનાહોંકી મિકદાર અઝાબ કરકે ફીર જલ્દીહી જન્નતમેં દાખિલ કરદે. મોમિનકો ના ઉમ્મીદ નહીં હોના ચાહીયે જૈસાકે અભી ઉપર બયાન હુવા કે વો માલિક હૈ ચાહે તો કબીરા-ગુનાહ કોભી બખ્શ દે. અલ્લાહ તઆલાકા ઈર્શાદ હૈ. "અલ્લાહ કી રહમત સે નાઉમ્મીદ નહો." **(સુરએ ઝુમર-૫૩)**

ઔર બેખૌફ ભી ન રહેના ચાહીયે ક્યુંકે વો માલિક હૈ ચાહે તો સગીરા ગુનાહ પરભી અઝાબ દે. ઈસીલીયે હુઝુર (સ.અ.વ.) ને ઈર્શાદ ફરમાયા :- " ઈમાન ખૌફ ઔર ઉમ્મીદકે દરમ્યાન હૈ."

ઈમાનકો દીલ ઔર ઝબાનસે કુબુલ કરના ઉસ્કી હકીકત હૈ ઔર ઉમ્ર ભરમેં એક મરતબા ઈમાન લાના ઔર ઉસપર મરતે વકત તક કાયમ રહેના ફર્ઝ હૈ. ઉસ્કે બાદ ઈમાનકો દોહરાતે રેહના સુન્નત હૈ.

ઈમાનકે બાકી રેહને કી તદબીરે :-

(૧) ઈમાન કા શુક્ર બજાલાના :- ક્યુંકે યે અલ્લાહકા બહોતબડા ફઝલ હૈ.

(૨) ખૌફે ઝવાલ :- યાની યે ખૌફ રખે કે કહીં યે દૌલત જાતી ન રહે.

(૩) મખ્લુકે ખુદા પર જુલ્મ ન કરના.

ઈન બાતોં પર અમલ કરને સે ઈમાન બાકી રહેતા હૈ.

ઈમાન ઔર ઈસ્લામ :-

ઈમાન ઔર ઈસ્લામ એક હી ચીઝ હૈ. શરીઅતમેં જીસ્કો મોમિન કેહતે હૈ ઉસ્કો મુસલમાન ભી કેહતે હૈ.ચાહે લુગત કે એઅતિબાર સે દોનોં મેં ફર્ક હોતા હો. તસ્દીકે કલ્બકો ઈમાન "ઔર આમાલ ઔર ઈતાઅત કરને કો" ઈસ્લામ કેહતે હૈ.

ગુનાહે કબીરા કરને સે ઈમાન નહીં જાતા ઔર કાફિર ભી નહીં હોતા. ઉસપર ઈમાનકે સબ અહકામ જારી હોંગે જૈસા કે :- ઉસ્કે મરનેકે બાદ ઉસ્કી નમાઝે જનાઝા પઢના, મુસલમાનોંકે કબ્રસ્તાનમેં દફન કરના. ઉસ્કે માલમેં વિરાસત જારી કરના વગેરહ.

અગર ગુનાહગાર મોમિનકો ગરગરા યાની સકરાત સે પેહલે યાની (મરતે વક્ત ફરિશ્તે દેખને સે પહેલે) તૌબા કી તૌફીક હાંસિલ હો જાયે તો નજાતકી બડી ઉમ્મીદ હૈ.

ઈમાન મુજમલકા મતલબ ઈમાને મુફસ્સલ સે કમ નહીં. ઈમાને ઈજમાલીમેં કલ્મએ શહાદત - અશ્હદુ અલ્લાઈલાહ ઈલ્લલ્લાહુ વઅશહદુ અન્ન મોહંમદન અબ્દુહુ વરસુલોહું.

સચ્ચે દીલસે કેહના કાફી હૈ. બસ ! જીસ્ને યે કહા વો મોમિન હુવા.

(નેઅમતે ઈમાન-૫૨)

ઈમાન :-

કલ્મએ તેયબહ لا إله إلا الله જો દુનિયા કે તમામ બાતિલ મઅબુદોં કી નફી કે લીયે તય કીયા હૈ. યે નફસકી સફાઈ ઔર પાકીઝગી કે હક મેં બહોત ફાયદેમંદ ઔર મુનાસિબ હૈ. અકાબિરે તરીકત નેં નફસકી સફાઈ કે લીયે ઈસ કલ્મએ તેયબહ કો ઈખ્તિયાર કિયા હૈ. જબ ભી નફસ સરકશી મેં આયે ઔર અહદ તોડે તો ઈસ કલ્મહ કી તકરાર (બાર બાર પઢને) સે તજદીદે ઈમાન કરના ચાહીયે.

હુઝુર (સ.અ.વ.) ને ઈર્શાદ ફરમાયા. لا إله إلا الله કેહકર ઈમાન તાઝા કરલીયા કરો. બલ્કે ઈસ કલ્મા કો બાર બાર પઢના હરવક્ત જરૂરી હૈ. ઈસ લીયે કે નફસે અમ્મારહ બરાબર અબારત

(શરારત) પર ઊતરતા રેહતા હે.

હદીસ શરીફ મેં ઈસ કલ્મા કી ફઝીલત મેં આયા હે કે અગર તમામ આસ્માન ઔર તમામ જમીન એક પલ્લે મેં રખે જાય ઔર ઈસ કલ્મા કો દુસરે પલ્લે મેં તો યકીનન કલ્મા વાલા પલ્લા ઝુંક જાયેગા.

(તજલ્લીયાતે રબ્બાની-૧-૭૦)

ખુદા વંદ તઆલા :-

ખુદા એક હે, ખુદા અઝલી ઔર અબદી હકીકત હે, વો સબ કુછ હે. હર ચીઝ ખુદાસે હે. ખુદા કીસી ચીઝસે નહીં. ખુદા હર ચીઝકા ખાલિક ભી હે ઔર વોહી તમામ આલમ કા ઈન્તિઝામ કરનેવાલા હે.

અલ્લાહ તઆલા કા ઈર્શાદ હે :-

ખુદા કે સિવા કોઈ મઅબૂદ નહીં, વો ઝિંદા હે સબકા થામને વાલા. ઉસકા ન ઊંઘ આતી હે ન નિંદ આતી હે. ઉસીકા હે જો કુછ આસમાનોં મેં હે ઔર જો કુછ જમીન મેં હે. કૌન હે ? જો ઈસકે પાસ ઉસકી ઈજાઝતકે બગૈર શિફારિશ કરે. વો જાનતા હે જો કુછ ઉસકે આગે હે ઔર જો કુછ ઉસકે પીછે હે. ઔર ઈન્સાન અલ્લાહકે ઈલ્મ મેં સે કીસી ચીઝકા ઈહાતા નહીં કર સકતે, મગર અલ્લાહ જીતના અતા કરના ચાહે. ઉસીકી હુકૂમત આસમાનોમેં ઔર જમીન પર છાયી હુઈ હે. વો થકતા નહીં ઉન્કે થામને સે ઔર વોહી હે બુલંદ મરતબે વાલા. (સુરએ બકરહ-૨૫૪)

અલ્લાહ તઆલા કા ઈર્શાદ હે :-

કહો કે વો અલ્લાહ એક હે. અલ્લાહ બે નિયાઝ હે, ઉસકી કોઈ ઔલાદ નહી ઔર ન વો કીસીકી ઔલાદ હે. ઔર કોઈ ઉસકે બરાબર કા નહી. (સુરએ ઈખ્લાસ-૧)

મૌજુદા દુનિયામેં ખુદા ગૈબકી હાલતમેં હે. આખિરતકી દુનિયામેં વો અપની તમામ કુવ્વતોં કે સાથ સામને આ જાયેગા. ઉસી વકત તમામ ઈન્સાન ખુદાકે સામને ઝુક જાયેગે. મગર ઉસ વકત ઉન્કા ઝુકના ઉન્કે કામ નહીં આયેગા. ખુદાકે સામને ઝુકના વો પસંદ હે જો દેખને સે પહેલે મૌજુદા દુનિયામેં હો, આખિરતમેં ખુદા કો દેખ લેને કે બાદ ઝુંકના કીસીકો કુછ ફાયદા દેને વાલા નહીં. (અલ્રિસાલા-૪/૧૯૯૭)

ઈસ્લામ :-

ઈસ્લામકે માઅના ઈતાઅતકે હૈ. મઝહબે ઈસ્લામ્કા નામ ઈસ્લામ ઈસલીયે રખા ગયા કે ઈસ્કી બુન્યાદ ખુદાકી ઈતાઅત પર હૈ. ઈસ્લામ વાલા વો હૈ, જો અપની સોચકો ખુદા કે તાબે કરલે. જો અપને મામલાત ખુદા કી તાબેદારી મેં ચલાને લગે.

ઈસ્લામ પુરી કાઈનાત કા દીન હૈ. કયુંકે સારી કાઈનાત ઔર ઉસ્કી તમામ ચીઝેં ખુદા કે મુકર્રર કીયે હુએ કાનુનકે મુતાબિક ચલ રહી હૈ.

યહી મામલા ઈન્સાન સે ભી ચાહા ગયા હૈ. ઈન્સાનકો ભી ઈસી તરહ ખુદા કા ફરમાબરદાર બનકર અપની જીંદગી બસર કરના હૈ. જીસ તરહ કાઈનાત મુકમ્મલ તૌર પર ખુદા કી ફરમાબરદાર બની હુઈ હૈ. ફર્ક સિર્ફ યે હૈ કે કાઈનાત મજબુરી કે તૌર પર ખુદાકી પાબંદી કર રહી હૈ, ઔર ઈન્સાનસે યે ચાહા જાતા હૈ કે વો આઝાદાના તૌર પર અપને આપકો ખુદાકે હુકમોંકા પાબંદ બનાલે.

આદમી જબ ઈસ્લામ ઈખ્તિયાર કરતા હૈ તો સબસે પેહલે ઉસ્કી સોચ ઈસ્લામકે મુતાબિક હો જાતી હૈ. ઉસ્કે બાદ ઉસ્કી ખ્વાહીંશ, ઉસ્કે જઝબાત, ઉસ્કી દીલ ચસ્પીયાં, ઉસ્કે તઅલ્લુકાત, ઉસ્કી મોહબ્બત, નફરત, સબ ખુદાકી ઈતાઅતકે રંગ મેં રંગ જાતે હૈ.

ફીર આદમીકી રોઝાનાકી જીંદગી ખુદાકી મરજીકે મુતાબિક હોજાતી હૈ. લોગોંકે સાથ ઉસ્કા સુલુક ઔર ઉસ્કા લેન-દેન ઈસ્લામકે તકાઝેમેં ઢલ જાતા હૈ. વો અંદર સે બાહર તક એક ફરમાબરદાર ઈન્સાન બન જાતા હૈ.

ઈન્સાન ખુદા કા બંદા હૈ. ઈન્સાનકે લીયે દુરૂસ્ત તરીકા સિર્ફ યે હૈ કે વો દુનિયામેં ખુદાકા બંદા બન કર રહે. ઈસી બંદગી વાલી જીંદગીકા દુસરા નામ ઈસ્લામ હૈ. ઈસ્લામી જીંદગી ખુદાકી બંદગી ઔર ઉસ્કી મરજીવાલી જીંદગી હૈ.

ગેર ઈસ્લામી જીંદગી યે હૈ કે આદમી સરકશ બન જાયે ઔર ખુદાસે આઝાદ હોકર જીંદગી ગુજારે. ઈસ્કે મુકાબલેમેં ઈસ્લામ યે હૈ કે આદમી ફરમાબરદાર હો ઔર ખુદાકી વફાદારી વાલી જીંદગી ગુજારે. યહી લોગ ખુદાકી રહમતોંમેં હિસ્સાદાર બનાયે જાયેંગે.

ઈમાન કી હકીકત :-

દુનિયાકે તમામ મઝહબો મેં ઈસ્લામકા ઈમ્તિયાઝ ઔર ઉસ્કા રૂકનેઆઝમ અકીદએ તૌહીદ હૈ કે સિર્ફ અલ્લાહ તઆલાકી જાત કો એક ઔર અકેલા જાનને કા નામ તૌહીદ નહીં બલ્કે અલ્લાહકો તમામ સિફાતમેં યકતા ઔર બેમિસાલ માનને ઔર ઉસ્કે સિવા કીસી મખ્લુકકો ઈન સિફાત કે માલમેં ઉસ્કા શરીક ન સમજને કો તૌહીદ કેહતે હૈ.

અલ્લાહ તઆલાકી સિફાતે કમાલ :-

(૧) હયાત (૨) ઈલ્મ (૩) કુદરત (૪) સુનના (૫)દેખના (૬)ઈરાદા (૭)ચાહના (૮)પૈદા કરના (૯)રોજી દેના વગેરહ.

વો ઈન સિફાતોમેં ઐસા કામિલ હૈ કે ઈસ્કે સિવા કોઈ મખ્લુક કીસી સિફતમેં ઉસ્કે બરાબર નહીં હો સકતી. ફીર ઈન તમામ સિફતોમેં દો સિફતે સબસે ઝયાદા મુમતાઝ (અનોખી) હૈ.

(૧)ઈલ્મ (૨)કુદરત.

ઉસ્કા ઈલ્મ તમામ મૌજુદ ઔર ગેર મૌજુદ, જાહીર ઔર છુપા હુવા બડે ઔર છોટે હર ઝર્રે પર કાબુ રખતા હૈ.

ઈસી તરહ ઉસ્કી કુદરત ભી તમામ મૌજુદા ઔર ગેર મૌજુદા જાહીર-ગાઈબ ઔર છોટેબડે હર ઝર્રે પર પુરી તરહ કાબુ રખતી હૈ.

મતલબ કે તમામ કાઈનાતોં કી તમામ ચીઝેં ઉસ્કે ઈલ્મ ઔર કુદરતમેં પુરી તરહ કાબુ મે હૈ કોઈ ઝર્રા ભી ખુદા વંદ તઆલા કે ઈલ્મ ઔર કુદરતસે બાહર નહીં.

ઔર યે દો સિફતેં ઐસી હૈ કે અગર ઈન્સાન અલ્લાહ તઆલા કી ઈન દો સિફતો પર કામિલ યકીન ઔર પુરા ધ્યાન રખે તો ઉસસે કોઈ ગુનાહ નહી હો સકતા. કયું કે અગર ઈન્સાનકો અપને હર અમલ ઔર કૌલ પર ઔર હર કદમ પર યે ધ્યાન નસીબ હો જાયે કે એક જબર દસ્ત ઈલ્મવાલા ઔર પુરી કુદરતવાલા મુજે હર વકત દેખ રહા હૈ ઔર મેરે જાહીર ઔર દીલ કે ઈરાદોસે ભી વાકીફ હૈ. તો યે ધ્યાન કભી ઉસ્કા કદમ નાફરમાનીકી તરફ નહીં ઉઠને દેગા. સુરએ અન્આમકી આયત-૬૦ મેં ઉસ્કી તફસીલ દેખી જાસકતી હૈ. (મ.કુ. ૩/૩૪૪)

اَشْهَدُ اَنْ لَّا اِلٰهَ اِلَّا اللّٰهُ وَاَشْهَدُ اَنَّ مُحَمَّدًا عَبْدُهٗ وَرَسُوْلُهٗ

ઈસ કલ્મેકો બહોતસે નાદાન લોગ કલ્મએ ફખ્ર સમજતે હૈ. હાલાકે હકીકતમેં યે કલ્મએ ઈજ્ઝ (આજીઝી) હૈ. યે કલ્મા ખુદાકી ખુદાઈ યા રસુલ કી રિસાલત કા સિર્ફ ઈકરાર હી નહીં. બલ્કે અપની હૈસિયત કાભી ઈરમે ઈકરાર હૈ.

ગોયા બંદા જબ ઈસ કલ્મેકો અપની ઝબાનસે અદા કરતા હૈ તો વો યેભી ઈકરાર કરતા હૈ કે ખુદા તું હી ખુદા હૈ. મૈ ખુદા નહીં હુ ઔર હઝરત મોહંમદ (સ.અ.વ.) અલ્લાહકે રસુલ હૈ. મુજે રસુલકી હૈસિયત હાસિલ નહી. તૌહીદ ઔર રિસાલતકે ઈકરારકે સાથ અપની અબ્દીયત કા ઈકરાર જબતક ઉસ્મેં શામિલ ન હો ઉસ્કો પુરે માઅનોમેં કલ્મએ શહાદત કી અદાયગી નહીં કહા જા સકતા.

હુઝુરે અકરમ (સ.અ.વ.) ને તૌહીદકી જો હકીકત બયાનકી ઉસ્કા હાસિલ યે હૈ કે અલ્લાહ તઆલાકે સિવા સબ ઉસ્કી મખ્લુક ઔર કમજોર બંદે હૈ. કીસીમેં કોઈ તાકત નહીં હૈ. ચાહે વો રૂહાની તાકત હો ચાહે વો ચીઝોકી તાકત હો ઓહદે કી તાકત હો. હુકુમત કી તાકત હો. ફૌઝકી તાકત હો. સાયન્સકી તાકત હો. ટેકનોલોજી કી તાકત હો, તાઅદાદ કી તાકત હો, કીસીમે કુછ નહીં ધરા હૈ. સબ અલ્લાહકે સામને કમઝોર ઔર બેબસ હૈ. અલ્લાહ તઆલાજો ચાહતા હૈ વહી હોતા હૈ. અગરવો ન ચાહે તો કુછ નહી હોતા. ચાહે દુનિયાકી તમામ તાકતે મીલ જાયે. હદીસે કુદસીકા ઈર્શાદ હૈ.

يَاعَبْدِىْ اَنْتَ تُرِيْدُ وَاَنَا اُرِيْدُ وَلَا يَكُوْنُ اِلَّا مَا اُرِيْدُ

અલ્લાહ તઆલાને ફરમાયા :- બંદે તું ચાહતા હૈ ઔર મેં ચાહતા હું મગર વહી હોતા હૈ જો મૈં ચાહતા હું.

સચ્ચા ઈસ્લામી મિજાઝ યે હૈ કે હમારી નિગાહ હર મામલેમેં સિર્ફ અલ્લાહ તઆલાકી તરફ જાતી હો. ઉસીસે ઉમ્મીદ હો, ઉસીકા ડર હો, ઉસીસે દુઆ હો ઔર ઉસ્કી મોહબ્બત તમામ મોહબ્બતોં પર ઔર ઉસ્કા તઅલ્લુક તમામ તઅલ્લુક પર ગાલિબ હો.

ખુદા પર અકીદા ઈન્સાનકો બુલંદ હિમ્મતવાલા બનાતા હૈ. જબભી ઉસ પર કોઈ મુશ્કીલ આતી હૈ. ઉસ્કા યે યકીન ઉસ્કે લીયે સહારા બનજાતા

હે કે મૈંને જીસ હસ્તીકો અપના ખુદા બનાયા હે વો હરચીઝસે ઉપર હે. વો તમામ તાકતોંસે ઝયાદા તાકતવર હે. ઈસ તરહ ખુદાકા અકીદા ઈન્સાનકો હરબાર નયા અઝમ (ઈરાદા) દેતા હે. વો નયે હોસ્લે ઔર હિમ્મત કે સાથ જીંદગીકી કોશીષમેં દાખિલ હો જાતા હે. યહાં તક કે આખિર કાર વો ખુદા કી તૌફીક સે કામ્યાબ હો જાતા હે.

(અલ રિસાલા-૧/૨૦૦૨/૪૬)

ઈમાન કી અલામત :-

નબીયેકરીમ (સ.અ.વ.) સે ઈમાન કી અલામત દરયાફત કી ગઈ કે હમ કીસ તરહ મેહસુસ કરલે કે હમેં દૌલતે ઈનામ નસીબ હે ?

ઈર્શાદ ફરમાયા :- જબ તુમ્હારી નેકીયાં તુમકો ખુશ કરદે ઔર ગુનાહ તુમકો રંજીદા કરદે. તો બસ તુમ મોમિન હો.

જાહીર હે યે સવાલ હર ઉસ મુસલમાન કો પેશ આતા હે. જીસ્ને દીલ કે યકીન કે સાથ ઈસ્લામ કુબુલ કર લીયા હે ઔર ઈસ્લામ પર કાઈમભી હે. ચુંકે ઈમાન કલ્બસે તઅલ્લુક રખતા હે ઔર કલ્બ એક છુપી હુઈ ચીઝ હે. ઈસલીયે ઈમાન કુબુલ કરને કે બાદ ઉસ્કી કૈફિયત કા મુશાહીદા નહીં હોતા કે ઉસ્મે કયા તબ્દીલી હુઈ હે. ઈસલીયે કુદરતી તૌર પર યે સવાલ પૈદા હોતા હે કે ઈમાન કી મેહસુસ અલામત કયા હે ? તાકે હમ કીસી ભી વકત મેહસુસ કરલે.

નબીયે કરીમ (સ.અ.વ.) ને ઉસ્કી નિહાયત પાકીઝા અલામત બયાન ફરમાઈ.

ઈર્શાદ ફરમાયા. કોઈ ભી નેક અમલ કરને કે બાદ દીલમેં ખુશી મેહસુસ હો ઔર દીલ મુત્મઈન ઔર પુર સુકુન હો જાયે ઈસી તરહ ગુનાહ કરને પર દીલ રંજીદા હો જાયે તો સમજલો ઈમાન દીલમેં મજબુત હે ઔર ઝીંદાભી હે.

ઉસ્કે ખિલાફ અગર નેકી કરનેસે ખુશી ન હો ઔર ગુનાહ કરનેસે દીલમેં તંગી ન હો તો સમજા જાયેગા કે ઈમાનકા નુર બુજ ચુકા હે. ઉસ્મે હયાત બાકી નહી રહી ગોયા દીલ મુર્દા હો ગયા હે - યે વીજદાની (જાનનેકી) કૈફીયત હર મુસલમાન મેહસુસ કરતા હે. ઈસ્મેં કીસી દલીલ ઔર હુજજત કી જરૂરત નહીં પડતી. આદમી અપને ઈમાનકા ફૈસ્લા

ખુદ કરલે કે નુરે ઈમાન હે ? ઔર હે તો કીસ કદર હે ? ચંદ લમ્હોમેં કામીલુલ ઈમાન ઔર નાકીસુલ ઈમાનકા નતીજા માલુમ હો જાતા હે.

(ફરામીને રસુલ (સ.વ.અ.) ૮૪)

ઈન્સાની દુનિયાકા સમજદાર તબ્કા અગર રહીસહી ઈન્સાનિયતકી હિફાઝત ચાહતા હે ઔર અસ્બાબ ઔર પેટકે ચકકર સે નિકલ કર (જહાં ઉસ્કી હાલત મશીન કે ચકકર જૈસી યા જાન્વરો કી તરહ બદ સે બદતર હોતી જા રહી હે) દુનિયા ઔર આખિરતકી ભલાઈ ચાહતા હે ઔર બંદોકી ગુલામીસે નીકલકર ખુદાકી બંદગી ઔર ઉસ્કી ખુશનુદી ચાહતે હે તો બિલા તકલ્લુફ અર્જ હે કે ઉન્કા ગુમશુદા સરમાયા યહી દીને ઈસ્લામ ઔર શરીઅતે મોહંમદ (સ.વ.અ.) હે જો ઉન્કી હર વકત કી હર કિસ્મકી જરૂરતોંકો ખુબી કે સાથ પુરી સકતા હે. ઉન્કી તમામ બિમારીયોં કા ઈલાજ ઔર જીંદગી કે પેચીદા મસાઈલકો સુલઝા સકતા હે.

આજ ઈસ્લામ તમામ દાનિશ્વરોં કો ઔર ઉન્કે ઝરીયે તમામ આલમ કે ઈન્સાનોંકો રંગ ઔર નસલકી સતહ સે બુલંદ હોકર યે દઅવત દેતા હે કે વો ઉસ્કી તરફ લોટ આયે ઔર ઈસ્લામ કે અકાઈદ ઔર ઉસ્કે અહકામ કો ઈખ્તિયાર કરેં. જીસ્કે અંદર ઉન્કે લીયે દુનિયામેં રાહત ઔર આખિરતમેં નજાત કા સામાન હે ઔર ચૌદહસો સાલસે હર કિસમકી રદ્દો બદલ ઔર કમીબેશી સે પાક હે.

ઈન્સાન અગર અપને ઝમીર કી આવાઝ કો દબાનેકી કોશીષ ન કરે ઔર અપની અકલ કે ફૈસ્લોં પર તવજ્જુહ કરે તો અકલ ઔર દીલ ઉસ્કી રેહનુમાઈ કરે ઔર અપના આખરી ફૈસ્લા કરેં કે :-

હક તઆલા કો ઉસ્કે નામોં ઔર સિફાત કે સાથ માનના સબસે અહમ ફરીઝા હે, ઉસ્કી "વહી" પર અમલ કરના, ઉસ્કી ઈબાદત ઔર ઈતાઅત કરના, ઔર ઉસ્કી ભેજી હુઈ શરીઅત કી કામિલ પેરવી કરના નિહાયત જરૂરી હે.(**અકીદ એ મોમિન - ૪૬**)

ઈમાન પર કાયમ રહેના :-

હઝરત સુફિયાન બિન અબ્દુલ્લાહ (રઝી) ફરમાતે હે કે મૈને અર્ઝ કીયા યારસુલુલ્લાહ (સ.અ.વ.) મુઝકો ઈસ્લામ કી કોઈ ઐસી (જામેઅ) બાત બતા દીજીયે કે આપકે બતાને કે બાદ ફીર મુઝે કીસી દુસરેસે પુંછને

કી જરૂરત બાકી ન રહે. આપ (સ.અ.વ.) ને ઈર્શાદ ફરમાયા. તુમ કહો કે મૈં અલ્લાહ તઆલા પર ઈમાન લાયા,ફીર ઈસ બાત પર કાયમ રહો.

(મુસ્લિમ શરીફ)

યાની અવ્વલ તો દીલસે અલ્લાહ કી જાત ઔર સિફાત પર ઈમાન લાઓ,ફીર અલ્લાહ તઆલા ઔર રસુલુલ્લાહ (સ.અ.વ.) કે અહકામ પર અમલ કરો ઔર યે ઈમાન વકતી નહો.ખલ્કે પુખ્તગી કે સાથ ઉસ પર કાયમ રહો. **(મઝાહીરે હક)**

ખ્યાલ ઔર વસવસોં કા એઅતિબાર નહીં. :-

હઝરત અબૂ હુરૈરહ (ર.દી.) ફરમાતે હૈ કે ચંદ સહાબા (ર.દી.) રસુલુલ્લાહ (સ.અ.વ.) કી ખિદમતમેં હાજીર હુએ ઔર અર્ઝ કીયા કે હમારે દીલોંમેં ઐસે ખ્યાલાત આતે હૈ કે ઉન્કો ઝબાન પર લાના હમ બુરા સમજતે હૈ. રસુલુલ્લાહ (સ.અ.વ.) ને દરયાફત ફરમાયા - કયા વાકેઈ તુમ ઈન ખ્યાલાત કો ઝબાન પર લાના બુરા સમજતે હો ? અર્ઝ કિયા જી હા આપ (સ.અ.વ.) ને ઈર્શાદ ફરમાયા - યહી તો ઈમાન હૈ.

(મુસ્લિમ શરીફ)

યાની જબ યે વસવસે ઔર ખ્યાલાત તુમ્હે ઈતના પરેશાન કરતે હૈ કે ઉનપર યકીન રખના તો દૂરકી બાત ઉન્કો ઝબાન પર લાના ભી તુમ્હે ગવારા નહીં તો યે કમાલે ઈમાન કી નિશાની હૈ. **(ઈમામ નવવી ર.અ.)**

નજાત કે લીયે ઈમાન શર્ત હૈ :-

હઝરત જાબિર બીન અબ્દુલ્લાહ (ર.દી.) સે રિવાયત હૈ કે મૈંને રસુલુલ્લાહ (સ.અ.વ.) કો યે ઈર્શાદ ફરમાતે હુએ સુના : જો શખ્સ અલ્લાહ તઆલાસે ઈસ હાલમેં મીલે કે ઉસ્કે સાથ કીસીકો શરીક ન ઠેહરાતા હો. વો જન્નતમેં દાખિલ હોગા,ઔર જો શખ્સ અલ્લાહ તઆલાસે ઈસ હાલમેં મીલે કે વો ઉસ્કે સાથ કીસીકો શરીક ઠેહરાતા હો વો દોઝખ મેં દાખિલ હોગા. **(મુસ્લિમ શરીફ)**

જન્નતમેં લીખી હુઈ ઈબારત :-

હઝરત અનસ (ર.દી.) સે રિવાયત હૈ કે રસુલુલ્લાહ (સ.અ.વ.) ને ઈર્શાદ ફરમાયા : મૈં જન્નતમેં દાખિલ હુવા તો મૈંને જન્નતકે દોનોં તરફ

તીન સતરે સોને કે પાનીસે લીખી હુઈ દેખી.

પહેલી સતર :- لَا اِلٰهَ اِلَّا اللّٰهُ مُحَمَّدٌ رَّسُوْلُ اللّٰهِ

અલ્લાહકે સિવા કોઈ માબુદ નહી ઔર હઝરત મુહંમદ (સ.અ.વ.) અલ્લાહકે રસુલ હૈ.

દુસરી સતર :- مَا قَدَّمْنَا وَجَدْنَا وَمَا اَكَلْنَا رَبِحْنَا وَمَا خَلَفْنَا خَسِرْنَا

જો હમને આગે ભેજ દીયા (સદકા વગેરહ) ઉસ્કા સવાબ હમકો મીલ ગયા, ઔર જો હમને દુનિયામેં ખા-પી લીયા ઉસ્કા હમને નફા ઉઠા લીયા, ઔર જો કુછ હમ છોડ કર આયે ઉસ્મેં હમે નુકશાન હુવા.

તીસરી સતર :- اُمَّةٌ مُّذْنِبَةٌ وَرَبٌّ غَفُوْر

ઉમ્મત ગુનાહગાર હૈ ઔર રબ બખ્શને વાલા હૈ.

(અલ જામે ઉસ્સગીર -૧/૬૪૫)
(મુન્તખબ અહાદીસ)

يَا رَبِّ صَلِّى وَ سَلِّمْ دَائِمًا اَبَدًا - عَلٰى حَبِيْبِكَ خَيْرًا الْخَلْقِ كُلِّهِمِ

(૨) ઈલ્મે દીન

અલ્લાહ તઆલા કી ખુશનુદી હાસિલ કરને કે લીયે અલ્લાહ તઆલા કે હુકમોં કો હુઝુર (સ.અ.વ.) કે તરીકે પર પુરા કરને કી ગર્જ સે અલ્લાહવાલા ઈલ્મ હાસિલ કરના.

યાની ઈસ બાતકી તેહકીક કરના કે અલ્લાહ તઆલા મુઝસે ઈસ હાલમેં કયા ચાહતે હે ?.

ઈર્શાદે ખુદાવંદી હે :-

હમને તુમ લોગોંમેં એક રસુલ ભેજા જો તુમ્હીમે સે હે. વો તુમકો હમારી આયાત પઢપઢ કર સુનાતે હે. તુમકો નફસકી ગંદકીસે પાક કરતે હે. તુમકો કુર્આને કરીમ કી તાલીમ દેતે હે ઔર હિકમત કી અચ્છી બાતેં બતાતે હે. જીન્કી તુમકો ખબર નહીં. **(સુરએ બકરહ - ૧૫૧)**

હદીસ મેં હે

હઝરત ઉસ્માન બીન અફ્ફાન (ર.દી.) સે રિવાયત હે કે રસુલે અકરમ (સ.અ.વ.) ને ઈર્શાદ ફરમાયા - તુમમે સબસે બેહતર વો શખ્સ હે જો કુર્આન શરીફ સીખે ઔર સીખાયે. **(તિર્મીઝી)**

ઈલ્મ કા નફા :-

હઝરત જાબિર (ર.દી.) સે રિવાયત હે કે નબીયે કરીમ (સ.અ.વ.) ને ઈર્શાદ ફરમાયા - ઈલ્મ દો તરહ કા હોતા હે.

(૧) ઈલ્મ વો હે જો દીલમેં ઉતર જાયે વોહી નાફેઅ (નફાવાલા) હે.

(૨) વો ઈલ્મ હે જો સિર્ફ ઝબાન પર હો યાની અમલ ઔર ઈખ્લાસસે ખાલી હો. તો વો અલ્લાહ કી તરફસે ઈન્સાન કે ખિલાફ (ઉસ્કે મુજરીમ હોનેકી) દલીલ હે. યાની યે ઈલ્મ ઈલ્ઝામ દેગા કે જાનને કે બા વુજુદ અમલ કયું નહીં કિયા.? **(તરગીબ)**

ઈલ્મ બહોત બડી દૌલત હે :-

ઈલ્મ સબસે બડી દૌલત હે. જો લોગ ઈલ્મકી અહમિયત જાન લે ઉન્કો તમામ દુનિયાકી સદારત હેચ (બેકાર) માલુમ હોગી.

ઈલ્મ હર મામલેમેં કાર આમદ હે. વો હર મૈદાનમેં કામ્યાબીકી સીડી

હૈ. ઈલ્મસે આદમી કો વો બસીરત મીલતી હૈ કે બાતોં કો ગેહરાઈસે સમજ સકે. ઈલ્મ એસા સિક્કા હૈ જીસસે આપ દુનિયાકી હર ચીઝ ખરીદ સકતે હૈ. ઈલ્મ હર કીસમકી તરક્કીકા રાઝ હૈ. એક આદમીકે લીયે ભી ઔર પુરી કૌમ કે લીયે ભી. જીસ્કે પાસ ઈલ્મ હો ઉસ્કે પાસ ગોયા હર ચીઝ મૌજુદ હૈ.

બેશક ઈલ્મ ઈન્સાનકા સબસે કિંમતી સરમાયા હૈ. ઈલ્મ મામુલી ઈન્સાનકો ગેરમામુલી ઈન્સાન બના દેતા હૈ. ઈલ્મ હર કીસમ કી ઈન્સાની તરક્કીકા એક યકીની ઝરીયા હૈ.

ઈલ્મ કા શોક :-

હઝરત અબ્દુલ્લાહ ઈબ્ને મુબારક (ર.અ.) સે પુછા ગયા કે અગર અલ્લાહ તઆલા આપકો ઈત્તિલાઅ દે કે આજ શામકો આપકી વફાત હો જાયેગી તો આપ કયા કરેંગે ? આપને ફરમાયા ઈલ્મ હાસીલ કરૂંગા.

(તન્બીહુલ ગાફિલીન-૨/૪૭૨)

ઈલ્મ મકસદે હયાત :-

જલીલુલ કદ્ર સહાબી હઝરત મઆજ બિન જબલ (ર.દી.) કી જબ વફાત કા વકત કરીબ આયા. તો આપને અપની બાંદીસે પુછા કયા સુબ્હ હો ગઈ ? બાંદીને કહા નહીં ફીર આપને થોડી દેર કે બાદ બાંદીસે પુછા કયા સુબ્હ હો ગઈ ? ઉસ્ને કહા હા, અબ સુબ્હ હો ગઈ.

આપને ફરમાયા :- ઈસ સુબ્હ સે જીસ્મે મુઝે જહન્નમ કી તરફ લે જાયા જાયે અલ્લાહકી પનાહ ચાહતા હું. અય મૌત તેરા આના મુબારક ! અય મેરે પાસ ફાકા ઔર તંગદસ્તી કે આલમ મેં આનેવાલે તેરા આના મુબારક !

અય અલ્લાહ ! આપ જાનતે હૈ કે મૈં દુનિયામેં નેહરે જારી કરને ઔર બાગાત લગાને કે લીયે જીંદા રેહના નહીં ચાહતા થા. બલ્કે મેરી ખ્વાહીશથી કે મૈં લંબી રાતોંમેં મેહનત મુજાહિદ કરૂં- દોપહેર કે વકત પ્યાસ કી સખ્તી બરદાશ્ત કરૂં - ઔર ઈલ્મકે હલ્કોંમેં ઉલ્માકે સામને દો ઝાનું બેઠું.

(અલ ઈલ્મ વફઝલેહી)

કિતાબોં કા એક નયા બદલ કોમ્પ્યુટર :-

આજ કોમ્પ્યુટર કે નિઝામને તમામ ઉલુમકી જરૂરતોંકા બદલ પૈદા

કર દીયા હે. કુર્આન મજીદ મુકમ્મલ ઔર ઉસ્કા તરજુમા ઔર મુખ્તલીફ હદીસોંકે મજમુએ ઇન્ટર નેટ લાયબ્રેરી પર સારી દુનિયા કે લીયે મૌજુદ હે. આપકે પાસ ફોન ઔર કોમ્પ્યુટર હે તો કુર્આન યા હદીસ કા બટન દબાઇએ ઔર ચંદ મીનટમેં પુરે કુર્આન મજીદકે મજામીન ઔર હદીસોં પર નજર દોડા સકતે હે. આપ થોડી દેરમેં કોમ્પ્યુટર પર તહકીક કર સકતે હે કે ફલાં આયતકી તફસીર બયજાવીને કયા કી હે? જલાલૈન ઔર ઇબ્ને કસીરને કયા કી હે ? આપકો અરબી-અંગ્રેજી આના ચાહીએ.

લેકીન ઇસ બાત કા અંદાઝા હર અકલમંદ શખ્સ લગા સકતા હે કે આજ હમ જાહીરમેં ઇલ્મ કે સિલસીલે મેં બહોત તરક્કી કર રહે હે. લેકિન અગર ગૌર કરે તો યે તરકકી સિર્ફ વસાઇલ (ચીઝોં) મેં હો રહી હે. ઇલ્મમેં નહીં. ઇલ્મ હાસિલ કરને કે વસાઇલ ઇસ દૌરમેં ઇત્ને ઝયાદા હો ગયે હે કે પીછલે ચૌદહ સો સાલમેં ઉસ્કી મિસાલ નહીં મીલતી.

અગર તબાઅત (પ્રિન્ટીંગ) કે એઅતિબાર સે દેખે તો હદીસ, ફકહ, તફસીર ઔર દુસરે ફન કી કિતાબેં ઇત્ની માર્કેટમેં આ ગઇ હે કે ઉસ્કી ગીનતી મુશ્કીલ હે.

ઔર કિતાબોં સે ઝયાદા તાકતવર વસીલા કોમ્પ્યુટરમેં ઇસ્તિમાલ હોનેવાલી (C.D.) સીડીયાં હે. જો સાઇઝ ઔર કીંમત મેં બહોત મામુલી હોને કે બાવુજુદ બહોતસારી બડી બડી કીતાબોં કો શામિલ હોતી હે ઔર ઇસસે ઝયાદા ઔર જલ્દી કામ ઇન્ટરનેટ કા નિઝામ હે. જો લાખોં કિતાબોં કી લાયબ્રેરીયાં અપને અંદર લીયે હુએ હે.

ઇસ લીયે આજ કોમ્પ્યુટર ઔર ઇન્ટરનેટ દોનોં કા ઇસ્તિમાલ તેઝીસે બઢતા જા રહા હે ઔર ઇલ્મ હાંસીલ કરનેકા પુરાના તરીકા (બુઝુર્ગો સે ઔર કિતાબોં કે મુતાલાસે) છુટતા જા રહા હે.

અહકર કા મકકા મુકર્રમહ મેં એક સાહીબે ઇલ્મ કે ઘર જાના હુઆ તો દેખાકે મુતાલે કી અકસર કિતાબેં અલમારીયોં સે નિકલી હુઇ થી. વજહ પુછને પર ઉન્હોંને જવાબ દીયા કે મૈં કોમ્પ્યુટર લે આયા હું ઔર હદીસ, ફિકહ, તફસીર વગેરહ કી કિતાબેં અબ સીડીયોંમે આ ગઇ હે. મૈં ઇસસે કામ ચલા લેતા હું અબ મુજે ઇન કિતાબોંકી જરૂરત નહીં. લિહાઝા મૈંને કમરા ખાલી કરને કે લીયે ઇન્તી કિતાબેં તકસીમ કરદી.

ઈન વસાઈલ કો ઈલ્મી તરક્કી કા ઝરીયા સમજ જાતા હૈ. લેકીન અગર સંજીદગીસે સોચા જાયે તો ઈન્કે ઝરીયે ઈલ્મ કો તીન તરહ સે નુકશાન પહુંચ રહા હૈ.

(૧) જબ કોમ્પ્યુટર યા ઈન્ટરનેટ ખોલકર બૈઠતા હૈ તો વો અપના કીંમતી વકત ઉન્કે બેકાર ઔર બે ફાયદા પ્રોગ્રામોં કો સમજને ઔર ઉન્સે લુત્ફ અંદોઝ હોનેમેં બરબાદ કર દેતા હૈ.

(૨) ઈન વસાઈલ કા ઈસ્તેમાલ કરનેવાલા શખ્સ કીસી તફસીલી ઈલ્મી બહસકો ઝેહનમેં મેહફુઝ કરને કી કોશીશ નહીં કરતા. કયુંકે વો સમજતા હૈ કે જબ જરૂરત પેશ આયેગી બટન દબાકર પુરી બહસ દેખલી જાયેગી. જાહીર હૈ કે ઈલ્મ તો વો હૈ. જો ઝેહનમેં મેહફુઝ હો. સીડીયો ઔર ઈન્ટરનેટ મેં મૌજુદ માલુમાત પર ઈલ્મકા મહફુઝ હોના સાદીક નહી આતા.

(૩) સહી માઅનામેં ઈલ્મ વો હૈ. જીસ્કા અમલ કે સાથ જોડ હૈ ઔર અમલ કા જઝબા સાહીબે નિસ્બત ઉસ્તાદોં કે સામને ઘુંટને ટેકકર શાગિર્દી ઈખ્તિયાર કરને સે પૈદા હોતા હૈ.

ઈન નયે વસાઈલ મેં અમલ કા જઝબા પૈદા કરનેવાલી કોઈ ચીઝ નહીં બલ્કે બદ અમલીયોં કી એકસે એક હરકતેં ઉન્મેં મૌજુદ હૈ.

યાદ રહે ! યે બાતેં આમ હાલાત કો સામને રખકર કહી ગઈ હૈ. યે કોઈ કાયદા કુલ્લીયહ કે તૌર પર નહીં. યકીનન ઉન્કા ઈસ્તિમાલ કરને વાલે બહોતસે હઝરાત ઉપર બયાન કિયે ગયે અસર સે મેહફુઝભી હોંગે.

ઈલ્મ સમેટ લીયા જાયેગા :-

ઈર્શાદે નબવી (સ.અ.વ.) હૈ. અલામાતે કયામતમેં સે ઈલ્મ કી કમી ઔર જહાલત કી ઝયાદતી કા હોના હૈ. **(બુખારી શરીફ-૧૮)**

ઈલ્મેદીન મુસલમાનોં કે હર તબકેમેંસે બડી તેઝીકે સાથ કમ હોતા જા રહા હૈ. અવામ તો દરકિનાર - ખવાસ તક નમાઝ- રોઝે કે જરૂરી મસાઈલ સે વાકીફ નહીં હૈ. જો આલિમે દીન દુનિયા સે જા રહા હૈ. ઉસ્કી જગા કોઈ પુર કરને વાલા નહીં.

હઝરત અબ્દુલ્લાહ ઈબ્ને અમ્ર (ર.દી.) સે રિવાયત હૈ કે હુઝુર (સ.અ.વ.) ને ઈર્શાદ ફરમાયા.

બેશક અલ્લાહતઆલા ઈલ્મકો ઈસ તરહ નહીં ઉઠાયેંગે કે એકદમ

બંદોંસે ઉસ્કો નિકાલ લે. બલ્કે ઈલ્મ કો ઉઠાયેંગે ઉલ્માકો ઉઠાને કે સાથ જૈસા કે હમારે ઈસ દૌરમેં હો રહા હૈ.

(મઝાહિરૂલ ઉલૂમ - ૮/૨૦૦૩/૨૨)

સિર્ફ ઈલ્મ ફઝીલત કી ચીઝ નહીં :-

હઝરત મૌલાના મુફતી મુહંમદ શફી (ર.અ.) ફરમાયા કરતે થે કે અગર ઈલ્મકો "દાનિસ્તન" યાની સિર્ફ જાન લેના કીસી ફઝીલતકા મેઅયાર હોતા તો ઈબ્લીસ સબસે અફઝલ હોતા. ઈસલીયે કે ઉસ્કે પાસ ઈલ્મકી કોઈ કમી નહીં થી. ઈલ્મ ઉસ્કે પાસ બહોત થા. ઈસ્કા અંદાઝા ઈસ બાતસેં કિયા જા સકતા હૈ. અગરચે યે બાત ઝયાદા મજબુત નહીં લેકીન મશહુર બહોત હૈ કે ઈબ્લીસ ઈમામ રાઝી જૈસે દાનિશ્વર આલિમ ઔર ફલસફી કો દુનિયાસે જાતે વકત અપની દલીલોં કી બુન્યાદ પર શિકશ્ત દે ગયા. ઈસ લીયે અગર ખાલી ઈલ્મ કો દેખા જાયે તો હઝરાતે અંબિયા (અ.લ.) કે બાદ શાયદ ઈબ્લીસ સે ઝયાદા ઈલ્મ કીસીકે પાસ નહીં થા.

દેખીયે ! આજભી અમેરિકા ઔર કેનેડામેં ઈલ્મે તફસીર, ઈલ્મે હદીસ ઔર ઈલ્મે ફિકહ વગેરહ કે એસે શનાવર (જાનને વાલે) મૌજુદ હૈ કે ઉન્કી તહરીરોં મેં એસે હવાલે મૌજુદ હૈ કે હમારે બહોતસે ઉલ્માને એસે હવાલે દેખેભી નહીં હોંગે. લેકીન વો ઈલ્મ કીસ કામ કા ? જો ઈન્સાનકો ઈમાન કી દૌલત અતા ન કરે. ઉસ્કી મિસાલ ઉસ મેહરૂમ આદમી સે દી જા સકતી હૈ જો સુબ્હસે શામ તક કીસી દરીયાકે પાનીમેં ગોતે લગાયે લેકિન ઉસ્કા હોંઠ ભી તર ન હોં. જીસ ઈલ્મ કે પીછે ઈશ્ક, મોહબ્બત, તકવા, અમલ, ઉમ્મતકા દર્દ ઔર દીલમેં ફિકરે આખિરત ન હો વો ઈલ્મ કીસી કામકા નહીં. ઐસા ઈલ્મ ફિત્ને દબાતા નહીં ફિત્ને જગાતા હૈ. મૌલાના રૂમી (ર.અ.) ફરમાતે હૈ.

ઈલ્મ કો અગર અપને જીસ્મ પર ઈસ્તિમાલ કરો તો વો સાંપ હૈ ઔર અગર દીલકે સાથ ઈસ્તિમાલ કરો યાની દીલ પર અસર કરતા હો ઔર અલ્લાહતઆલાકા ડર દીલમેં હો તો વો ઈલ્મ ઈન્સાન કે લીયે દુનિયા ઔર આખિરતમેં બહેતરીન દોસ્ત સાબિત હોતા હૈ.

સહી હદીસમેં હૈ કે એક મરતબા હુઝુર (સ.અ.વ.) ને સહાબા (ર.દી.) સે ઈર્શાદ ફરમાયા કે અનકરીબ વો ઝમાના આને વાલા હૈ કે તુમ પર

દુન્યવી ખઝાનોંકે દરવાઝે ખોલ દીયે જાયેંગે. યહાં તક કે તુમ અપને ઘરોં કો ઈસ તરહ સજાને લગોગે જૈસા કે બયતુલ્લાહ શરીફ કો સજાયા જાતા હૈ. (યાની ઘરોં કી ખુબસુરતી ઔર નકશો નિગાર કે ધંધો મેં લગ જાઓગે) સહાબા (ર.દી.) ને અર્ઝ કિયા ઉસ વકત હમ અપને દીન પર કાયમ રહેંગે ? આપ (સ.અ.વ.) ને ફરમાયા હા ! તુમ મુસલમાન હી હોંગે. ઈસ પર સહાબા (ર.દી.) ને ફરમાયા કે ફીર હમ ઉસ દીન આજ સે ઝયાદા અચ્છી હાલતમેં હોંગે. હુઝુર (સ.અ.વ.) ને ઈર્શાદ ફરમાયા નહીં, બલ્કે તુમ લોગ આજ ઉસ દીનકે મુકાબલેમેં ઝયાદા બેહતર હાલમેં હો.

(તિબરાની-૨૯૧/૯)

ઈસ હદીસ સે માલૂમ હુવાકે હુઝુર (સ.અ.વ.) કી નજરમેં ઉમ્મતકી બેહતરી માલ, દૌલત ઔર ઐશો આરામ કે ઝયાદા હોનેમેં નહીં. બલ્કે ઉમ્મતકી ફલાહ ઔર કામ્યાબી કી અસલ અલામત દીનદારી ઔર ફિકરે આખિરત હૈ. જીસ્કા સબસે આ'લા નમૂના સહાબા (ર.દી.) કી જીંદગીયો મેં પાયા જાતા હૈ.

આપ (સ.અ.વ.) કે ઈર્શાદ કા સાફ મતલબ હૈ કે દુનિયા કિત્નીહી તરકકી કરલે ઔર અસ્બાબ કી ભરમાર હો જાયે લેકિન યે ચીઝેં ઉમ્મતે મુહંમદીયહ કા અસલ સરમાયા નહી હૈ. બલ્કે ઉસ્કા કિંમતી સરમાયા દીન વ ઈમાન ઔર શરીઅત સે લગાવ હૈ. અગર દીન વ ઈમાન કી મજબુતી કે સાથ દુન્યવી તરકકી હાસિલ હૈ તો બેશક મુબારક બાદીકે કાબિલ હૈ. અગર દીન સે દુરી હોને કી હાલતમેં દુનિયા કી મશ્ગુલી હૈ તો યે કોઈ ફખ્ર યા કામ્યાબી કી ચીઝ નહીં.

અફસોસ! આજ ઈસ હદીસકે ખિલાફ હમને તમામ તરકકીયોંકા દારો મદાર દુન્યવી અસ્બાબે રાહત કો હાસિલ કરનેમેં સમજ લીયા હૈ.

ઉલ્માએ દીન કી નજર દીન ઔર આખિરત કી કામ્યાબી પર હૈ. જબ કે જદીદ તબ્કે કો સિર્ફ દુન્યવી જીંદગીકી ફિકર હૈ.

ઉલ્મા કા કહેના હૈ યે કે જદીદ ઉલુમ કો હાંસિલ કરના ઈસ્લામી માહોલ ઔર તેહઝીબ કે દાયરેમેં રેહકર હોના ચાહીયે. જબ કે જદીદ તબ્કેકા અમલ યે હૈ કે મુસલમાન સચ્ચા મુસલમાન બને ન બને. મગર ઉલૂમે જદીદા કા માહીર જરૂર હો જાયે. ઉન્હેં ઉસ્કે દીન વ ઈમાન ઔર

અકીદે કી બરબાદી પર ઝર્રા બરાબર ભી ગમ નહીં હોતા ઔર ઉલ્માકી નજરમેં સબસે બડા મસ્અલા ઉલુમે જદીદા સે મેહરૂમી નહીં બલ્કે દીન વ ઈમાન ઔર ઈસ્લામી અખ્લાક કા દેવાલીયા પન હે. જો મુસ્લિમ સમાજમેં તેઝીસે ફેલ રહા હે.

ઈસ લીયે મૌજુદા દૌરમેં ઈસ બાતકી સખ્ત જરૂરત હે કે મુસલમાનોંકે ઈન્તિઝામમેં ચલનેવાલે દુન્યવી તાલીમી ઈદારે કે માહોલ કો ઈસ્લામી રંગ મેં ઢાલનેકી કોશીશ કી જાયે ઔર અપને ઈદારોં કો સિર્ફ કારોબારી કંપનીકા દર્જા દેને કે બજાયે ઈસ્લામી અખ્લાક કે ફેલનેકા ગેહવારા બનાયા જાયે.

ઔર યે બાત યાદ રખીયે ! કે મુલસમાન તાલિબે ઈલ્મ કે દીનદાર બનકર ઉલુમે જદીદા હાસિલ કરનેસે ઉસ્કી રોઝીમેં કોઈ કમી હરગીઝ નહી આયેગી. બલ્કે મુમ્કીન હે કે ઉસ્કી દીનદારી - ઈમાનદારી ઔર શરાફત કી બુન્યાદ પર દુસરોં સે ઝયાદા રોઝીકા ઈન્તિઝામ હો જાયે. જૈસાકે તજુરબા ઔર મુશાહિદા ઈસ બાત કા ગવાહ હે.

(નિદાએ શાહી - ૯/૨૦૦૦/૩)

હઝરત થાનવી (ર.અ.) ને ફરમાયા કે આજકલ દીનકી તાલીમ સે બેહતર કોઈ ખિદમત નહીં - ખુદાવંદે આલમ જીસ્કો ઈલ્મ દે તો ઉસ્કે લીયે ઈસસે બેહતર ઔર કોઈ મશગલા નહીં. ઈસ્કી આજકલ સખ્ત જરૂરત હે, ઔર ફઝીલતભી ઉસ્કી ઈસ કદર હે કે શાયદહી કીસી દુસરે અમલ કી હો. જબ તક તાલીમ કા સિલસિલા ચલાયા જાયેગા. કયામત તક નામ એ આમાલ મેં સવાબ બઢતા જાયેગા - (શર્ત યે હે કે યે તાલીમેદીન ઈખ્લાસ કે સાથ ઔર સવાબ કી નિય્યત સે હો - સિર્ફ તન્ખવાહ મકસુદ નહીં) **(અલફુરકાન-૧/૧૯૮૧/૨૮)**

ઈલ્મ કી રૂહ :-

યાદ રખના ચાહીયે કે સિર્ફ મજામીન બયાન કરના ઔર નાયાબઉલુમ કી બારીશ કર દેના. લતીફે ઔર કિસ્સોં કે ઝરીયે સુનને વાલોં કે દીલોં કા મોહ લેના ઔર ઉન્હે વાહ ! વાહ કરને પર મજબુર કર દેના કોઈ બડી બાત નહીં. બડી બાત યે હે કે હમારા તઅલ્લુક ઈબાદત ઔર અમલ કી બીના પર અલ્લાહ તઆલાસે ઈત્ના મજબુત હો કે ઉસ્કી તરફસે તાસીર

ઔર હિકમત કે દરવાઝે ખુલ જાયે ઔર હમારી જાતસે અલ્લાહ તઆલા દીન કી ઈશાઅત ઔર હિફાઝત કા કામ લેલે. ઈસલીયે બડી ફિકર સે ઈસ અહમ નુકતે કી તરફ ધ્યાન દેને કી જરૂરત હૈ.

આજ હમારે પાસ ઉલુમ ઔર માલુમાત કા અંબાર હૈ લેકીન ઈલ્મકી રૂહ નહી હૈ. ઈસલીયે ફાયદાભી નહી હોતા. ઈસ્લાહ કી તહરીક ઈન્ફેરાદી, ઈજતિમાઈ હરતરહ જરૂરી હૈ. ઈન તહરીકોંકી કામ્યાબી કે લીયે જો શર્તે જરૂરી હૈ કે દીન કે ખાદિમ ઉલ્માએ કિરામ. દઅવત કા કામ કરનેવાલે હઝરાત કા તઅલ્લુક અલ્લાહ તઆલા કી જાત કે સાથ મજબુત હો અમલ ઔર ઈબાદત સે લેસ હોકર વો મેદાને અમલમેં આયે તો ઉમ્મીદ હૈ કે ઈસ ફિત્ને ફસાદ કે દૌરમેં ઉન્કી કોશીષે રંગ લાયે ઔર હિદાયતકી ફિઝા સાઝગાર હોગી. (ઈન્શા અલ્લાહ)

શૈખુલ ઈસ્લામ હઝરત મૌલાના હુસૈન અહમદ મદની (ર.અ.) કે દર્સે હદીસમે બેઠનેવાલે બતાતે હૈ કે જીસ વકત આપ મસ્નદ પર તશરીફ ફરમા હોતે તો રૂહાનિયત કા એક સેલાબ હોતા થા કે અલ્ફાઝ ઉસ કેફિયતકો બયાન કરને સે આજીઝ હૈ. યે તાસીર ઉન અકાબિર કે કુવ્વતે અમલ ઔર મુજાહિદે કી થી. **(નિદાએ શાહી-૩/૨૦૦૦/૫)**

(૨) દીની મદારિસ સે ઐસે સાહિબે કિરદાર ઔર ફરિશ્તા બુઝુર્ગ પૈદા હુએ જીન્હોંને સહાબા (ર.દી.) ઔર તાબેઈન કે ઝમાને કી યાદ તાઝા કર દી. ઉન્કી બુઝુર્ગી ઔર દીનદારી ઔર અમલકે ઈખ્લાસકો દેખકર મદ્રસાકે વો મુલાઝીમ જો ખાદિમપેશા હોતે થે ઔર જીન્કા ઈલ્મસે કોઈ ખાસ તઅલ્લુક નહી થા. પરહેઝગાર, અલ્લાહસે ડરનેવાલે ઔર તહજજુદ ગુજાર ઔર નવાફિલકે પાબંદ, બલ્કે સાહીબે નિસ્બત હોજાયા કરતે થે.

(૩) મદ્રસાકે તલ્બા પુરે તૌર પર તો બાહરકી ખરાબ ફીઝા ઔર ગંદે માહોલસે મેહફુઝ નહી રેહ સકતે લેકિન જીત્ના વો અપને કો મેહફુઝ કર સકતે હો જરૂર કરે, તાલિબે ઈલ્મી કા યે દૌર જીંદગીકા સબસે કિંમતી દૌર હૈ. ઉસ્કો બરબાદ કરને કી તલાફી જીંદગીભર નહીં હો સકતી. યે વો કોતાહી હૈ જીસ્કી સઝા દુનિયા વ આખિરતમેં ભુગતની પડેગી. ઈસલીયે અઝીઝ તલ્બાસે યે અર્ઝ હૈ કે અપને કિંમતી વકત કી કદર કરે. અપને

ઉસ્તાદોંકી નસીહતોં પર અમલ કરે. બેશક તુમ લોગોંકો ન જુનેદ ઔર શિબ્લી મીલેંગે ન હાફિઝે ઈબ્ને હજર ઔર ન અલ્લામા અયની. હમહી જૈસે ઉસ્તાદોંસે ફાયદા ઉઠાના હૈ. જીત્ના ફાયદા ઉઠાના હો ઉઠાલો. યે દૌર હકીકત મેં દીનમેં ગફલતકા દૌર હૈ લેકિન આમાલ કી તાસીર અબભી વહી હૈ. જો પહેલે ઝમાને મેં થી. મહેનત, ઈખ્લાસ, મુતાલા કે અબભી વહી નતીઝે ઈન્શા અલ્લાહ મીલેંગે. જો પહેલે ઝમાને મે મીલતે થે. તાલિબે ઈલ્મીમેં જો જૈસા બન જાતા હૈ. જીંદગી ભરવો વૈસા હી રેહતા હૈ. જો કોતાહીયાં ઉસ વકત રેહ જાતી હૈ વો બાકી હી રેહતી હૈ.

મૌજુદા દૌર કે બુઝુર્ગોમેં સે જીસસે મુનાસીબત હો ઉન્કી ખિદમતમેં થોડે દીનોં કે લીયે હાજરી દીયા કરે. સાથમેં દીની વાકિઆત ઔર હાલાતકા મુતાલાભી આપકે મકસદમેં મદદગાર હોગા.

(અલ્કુરકાન-૧/૨૦૦૩/૭)

કામ કે તલ્બા :-

હમારાનામ તાલિબે ઈલ્મ વલ અમલ થા. (મગર મુખ્તસર સિર્ફ તાલિબે ઈલ્મ બોલા જાતા હૈ.) લેકીન હમ અમલ કો મકસુદ નહી સમજતે હાલાંકે તાલીબે ઈલ્મીહી સે આમાલમેં મશ્ગુલ હોને કા એહતિમામ મદ્રસે વાલોંકો કરના ચાહીયે. આજ ઉસ્તાદ તલ્બાકી તરબિયત ઔર ઈસ્લાહે નફસકી ફિકર નહીં કરતે. સિર્ફ ઉન્કે રેહને કી ઔર રોટીયોં કી ફિકર હોતી હૈ. શકલો સુરત તાલિબે ઈલ્મ જૈસી હૈ ઔર રૂહ ઔર હકીકત ગાઈબ ! યાની તઅલ્લુક મઅલ્લાહ ઔર ડર ઔર ઈતેબાએ સુન્નત, ઉસ્તાદોંકા અદબ ઔર ઈકરામ સબ ખતમ. ફીર સ્ટ્રાઈક ઔર બગાવત નહીં હોગી તો ઔર કયા હોગા ?

તલ્બા હમારી ખેતી હૈ. હમ ઉન્કે દીલોમેં અલ્લાહસે તઅલ્લુક ઔર ઈત્તિબાએ સુન્નતકે દરખ્ત ન લગાયેંગે તો દુસરે જંગલી કાટેદાર દરખ્ત નીકલેંગે, ફીર રોના પડતા હૈ કે આજ ફલાં તાલિબે ઈલ્મને ઉસ્તાદકો ગાલીંદી. ફલાને ફલાંકી પીટાઈ કી.

આહ ! ઈન તલ્બાએ કિરામકો તો સોફિસદ અવલિયાએ કિરામ હોના ચાહીએ થા. ઔર જો બે અમલ ઔર બે ઉસુલ તાલિબે ઈલ્મહો ઉન્હે ફૌરન નિકાલ દેના ચાહિયે થા. દરખ્ત કી જો શાખ ખરાબ હો

બાગબાન કી ડયુટી ઔર જીમ્મેદારી હૈ કે ઉસે કાટ કર ફેંક દે.મકસુદ ન તલ્બાકી તબ્દાદ હૈ ન ઈમારત. કામકે અગર ગંદગી નીકલે તો ગુલ ગુલા (ધુમ) મચાદેંગે. **(મલ્ફૂઝ મૌલાના શાહ અબરારૂલ હક (દા.બ.)**

એક સદી પહેલે કી એક તહરીર :-

બડી જરૂરત ઈસ બાતકી હૈ કે એક જમાઅત ઉલ્મા કી દુનિયાકે હાલાત ઔર વાકેઆતસે ભી ખબરદાર હો. ઉસ્કો માલુમ હોકે જીસ સલતનત (સરકાર) મેં વો જીંદગી બસર કરતી હૈ ઉસ્કે ઉસુલ કયા હૈ ? ઉસ્કા ઈસ હુકુમતસે કીસ કિસમકા તઅલ્લુક હૈ. મુસલમાનોં કી દુન્યવી હાલત કયા હૈ.? ઉન્કો કયા કયા જરૂરતેં દરપેશ હૈ.? સરકાર કે ઈન્તિઝામ મેં જો તબ્દીલીયા હોતી રેહતી હૈ. ઉન્સે મુસલમાનોંકી હાલત પર કયા અસર પડતા હૈ ? વગેરહ.

મુલ્કમેં ઉલ્મા કા અસર જો કમ હોતા જા રહા હૈ. ઉસ્કી એક બડી વજહ યે હૈ કે આમ તૌર પર યે ખ્યાલ ફૈલતા જા રહા હૈ કે ઉલ્મા હુજરોં (કમરોં) મેં મુઅતકિફ હૈ. ઔર ઉન્કો દુનિયાકે હાલાતકી બિલકુલ ખબર નહીં. ઈસલીયે દુન્યવી મામલોં મેં ઉન્કી હિદાયત ઔર ઉન્કા ઈર્શાદ બિલકુલ ના કાબિલે ઈલ્તીફાત હૈ.

બેશક જો ઉલ્મા દુનિયાસે હાથ ધો બેઠે હૈ ઔર ઉન્કો કસરતે ઈબાદત ઔર ઝિક્ર ફિક્રકી વજ્હસે અપની ઔરતોં ઔર બચ્ચોં કી જરૂરીયાતકી તરફ ભી તવજ્જુહ નહીં. અસ્હાબે સુફ્ફાસે ઉન્કો તશ્બીહ (મિસાલ) દી જાસકતી હૈ. લેકીન યે બાત જાહીર હૈ કે તમામ સહાબા (ર.દી.) અસ્હાબે સુફ્ફા નહી થે ઔર ન હો સકતે થે.

બેશક અસ્હાબે સુફ્ફા કી તરહ એક ગિરોહ (જમાઅત) હંમેશા કૌમમેં મૌજુદ રેહના ચાહીયે. લેકિન ઉસ્કે સાથ નિહાયત જરૂરી હૈ કે એક બડી જમાઅત ઐસી ભી મૌજુદ હો. જો જાનકારી ઔર ખબરોં ઔર ઈન્તિઝામ ઔર તદબીર ઔર એહતિયાત ઔર મસ્લીહત મેં હઝરત ઉમર (ર.દી.) હઝરત અમ્રબીન આસ (ર.દી.) ઔર ખાલિદબીન વલીદ (ર.દી.) ઔર અબુ ઉબૈદહ (ર.દી.) કે નકશે કદમ પર હો.

(મૌલાના મોહંમદઅલી મુંગેરી (ર.અ.))

આલીમે દીન કી ફઝીલત :-

હઝરત ઈબ્ને અબ્બાસ (ર.દી.) ફરમાતે હૈ કે રસુલુલ્લાહ (સ.અ.વ.) ને ઈર્શાદ ફરમાયા : એક આલીમે દીન શયતાન પર હઝાર આબીદોંસે ઝયાદા સખ્ત હૈ. **(તિર્મીઝી)**

હદીસ શરીફકા મતલબ યે હૈ કે શયતાન કે લીયે એક હઝાર આબીદોં કો ધોકા દેના આસાન હૈ. પુરે દીન કી સમજ રખને વાલે એક આલીમકો ધોકા દેના મુશ્કીલ હૈ. **(મુન્તખબ અહાદીસ)**

ઉલ્માએ રબ્બાની :-

હઝરત અબ્દુલ્લાહ ઈબ્ને અબ્બાસ (ર.દી.) ફરમાતે હૈ કે તુમ્હે ચાહીયે કે રબ્બાની હુકમા-ઉલ્મા-ફુકહા બનો. સહી બુખારીમેં લફઝે રબ્બાની કી તફસીર યે ફરમાઈ કે જો શખ્સ દઅવત ઔર તબ્લીગ ઔર તાલીમમેં તરબિયતકે ઉસુલ કો ખ્યાલમેં રખકર પહેલે આસાન આસાન બાતેં બતાયે. જબ લોગ ઉસ્કે આદી હો જાયે તો ફીર દુસરે અહકામ બતલાયે. વો આલિમે રબ્બાની હૈ.

આજકલ જો વાઅજ ઔર તબ્લીગકા અસર કમ હોતા હૈ ઉસ્કી બડી વજહ યે હૈ કે આમ તૌર પર કામ કરને વાલે ઈન ઉસોલોં ઔર આદાબ કી રિઆયત નહીં કરતે. લંબી તકરીરે વકત બે વકત નસીહત. મુખાતબ કે હાલાતકો માલુમ કીયે બગૈર ઉસ્કો કીસી કામપર મજબુર કરના ઉન્કી આદત બન ગઈ હૈ.

ઉલ્મા કે અલ્કાબ :-

આજકાલ આલીમ ઉસ્કો કહા જાતા હૈ. જીસ્કે નામ કે સાથ કાસમી, નદવી, મઝાહીરી, વગેરહ નિસ્બતી લફઝ લગા હુવા હો.

હાલાંકે આલીમ હોને કે લીયે મદ્રસાસે ઈલ્મ હાસિલ કરને કી શર્ત હૈ. મગર યે શર્ત દુરૂસ્ત નહીં કે નામકે સાથ કાસમી, યા નદવી જૈસા કોઈ લફઝ લગાહો. નામકે સાથ ઈસ કિસમકે લફઝ લગાના અકાબિરે ઉલ્માકી રિવાયત નહીં.

મિસાલ કે તૌર પર મૌલાના મેહમુદુલ હસન (ર.અ.) મૌલાના હુસૈન અહમદ મદની(ર.અ.) મૌલાના એઅઝાઝ અલી(ર.અ.) મૌલાના અન્વર શાહ કાશ્મીરી(ર.અ.) મૌલાના અશરફ અલી થાનવી(ર.અ.).

મૌલાના શબ્બીર અહમદ ઉસ્માની(ર.અ.) મૌલાના શિબ્લી નુઅમાની.(ર.અ.) જૈસે મશહુર હઝરાત જો માને હુએ આલીમ થે. મગર ઉન્હોં ને અપને નામ કે સાથ ઐસા કોઈ લફ્ઝ નહીં લગાયા.

(અલરિસાલા-૧૦/૧૯૯૯/૪૬)

બુઝુર્ગો કા ઈલ્મેદીન હાસિલ કરના :-

એક ઝમાને મેં મુસલમાન કે ઘરમેં પેદા હોનેવાલા હર બચ્ચા કુર્આન મજીદકી તાલીમ હાસિલ કરતા થા. હલાલ-હરામ કે જરૂરી મસાઈલ સીખતા થા ઔર ઉસ્કે બાદ દુન્યવી કામોં મે મશ્ગુલ હોતા થા ઔર દુન્યવી મશ્ગુલી કે સાથ સાથ અપના તઅલ્લુક ઉલ્માએ કિરામ સે રખતા થા. ઈસલીયે બાદશાહોં ઔર અમીરોં કે ઘરોં મેં કુર્આન ઔર હદીસે પઢને કી આવાઝે સુનાઈ દેતીથી. સુલતાન મહમુદ ગઝનવી (ર.અ.) સુલતાન નાસિરૂદ્દીન (ર.અ.) ઔર ઔરંગઝેબ આલમગીર (ર.અ.) સે કૌન વાકીફ નહીં. ઈન બાદશાહોંમેં યે સિફત થી કે ખુદ આલિમથે ઔર ઉલ્માકે કદરદાન થે. અપને હાથસે કુર્આન મજીદ કી કિતાબત કીયા કરતે થે ઔર અપના તઅલ્લુક અપને વક્ત કે બુઝુર્ગો સે રખતે થે.

હઝરત બખત્યાર કાકી (ર.અ.) કા જબ ઈન્તિકાલ હુવા ઔર નમાઝે જનાઝા કે લીયે લોગ જમા હુએ તો એક બુઝુર્ગ ને સબકો બેઠનેકો કહા ઔર ફરમાયા હઝરતને ઈન્તિકાલસે પેહલે યે વસીઅત લીખ કર દી હૈ કે જબ મેરા જનાઝા તૈયાર હો જાયે તો નમાઝે જનાઝા પઢાને વાલેકે લીયે મેરી યે શર્તે બયાન કર દેના જીસ શખ્સમેં યે ખુસુસીયત મૌજુદ હો વો મેરી નમાઝે જનાઝા પઢાયે.

(૧) તમામ જીંદગીમેં બગૈર વુંઝુકે આસ્માન ન દેખા હો.
(૨) પુરી જીંદગીમેં કીસી ગેરમહરમકો હાથ ન લગાયા હો.
(૩) કભી તકબીરે ઉલા ન છુટી હો.
(૪) અસર કી ચાર સુન્નતેં ન છુટી હો.
(૫) શાયદ તહજ્જુદ કી શર્ત હો.

જબ યે શર્તે સુનાઈ ગઈ તો પુરે મજમામેં સન્નાટા છા ગયા. ઉલ્મા ઔર બુઝુર્ગોકી કાફી તઅદાદ મૌજુદ થી. મગર ઈમામતકે લીયે કોઈ આગે નહીં બઢ રહા થા. કાફી દેર હો ગઈ. લોગોંકી પરેશાની બઢને

લગી ઔર રોનેકી આવાઝેં આને લગી. તો ઉસ વકતકા બાદશાહ સુલ્તાન શમ્સુદ્દીન અલ્તમસ રોતે હુએ આગે બઢે ઔર યે કેહતે ઈમામત કરાઈ. અયશેખ ! આજ આપને મુંઝે રૂસ્વા કરા દીયા. મેરા રાઝ ખુલ ગયા યે હાલ થા ઉસ વકત કે માહોલ કા.....!

દીલ્હી કી શાહી મસ્જીદ જબ તૈયાર હો ગઈ તો રમઝાન કી પહેલી તરાવીહ ખુદ શાહજહાંને પઢાઈ. ઉસ દૌર મેં ઈસ્લામી મદારિસકે લીયે જાગીરેં વકફ થી. ઉલ્મા ઔર તલ્બા શાનસે રેહતે થે. બાદશાહો ઔર અમીરોં કે દરબારમેં ઉલ્માકા એક ખાસ મકામ થા. અવામમેં ભી ઉલ્મા કો બે પનાહ ઈઝઝતસે દેખા જાતા થા. બડે ઘરોંમે ઔર શરીફ ખાનદાનોંમે અપને મામલોંકો ઉલ્મા કે મશ્વરોંસે નિપટાયે જાતે થે. તિજારત ઔર લેન-દેન કે મસાઈલ ઉલ્માસે પુછે જાતે થે.

મલ્ફુઝાત મૌલાના મહંમદ અલી જાલંધરી (ર.અ.)

હાફીઝ કા મરતબા :-

ગરીબ મુસલમાનોં કો હકીર નજર સે ન દેખો. ખુદા જાને કૌન ઉન્મેંસે અલ્લાહતઆલા કે યહાં મકબુલ હૈ. હુઝુર (સ.અ.વ.) ઈર્શાદ ફરમાતે હૈ કે કુર્આન મજીદકે હાફીઝ કો જો કુર્આન મજીદકી તિલાવત કરતા થા ઔર ઉસ પર અમલ કરતા થા. જન્નતકી નીચી સતહ પર ખડા કીયા જાયેગા ઔર અલ્લાહતઆલા ફરમાયેગા કે અય મેરે બંદે ! તું જીસ તરહ દુનિયામેં પઢતાથા પઢાતા જા ઔર જન્નતકી સીડીયોં પર ચઢતા ચલાજા. કુર્આન મજીદમેં ૨૧૦૦૦ એકીસ હજાર આયતેં હૈ. આપ અંદાઝ લગાઈયે કીસ કદર બુલંદી ઈસ હાફીઝકો અલ્લાહ તઆલા કે યહાં નસીબ હોગી.

હુઝુર (સ.અ.વ.) ફરમાતે હૈ કે જો હાફીઝ કુર્આન મજીદ પર અમલ કરતા હૈ ઉસ્કો અલ્લાહ તઆલા ઈખ્તિયાર દેગા કે તું અપને રિશ્તેદારોંમેં સે દસ આદમીયોં કો જો દોઝખ મેં દાખિલ હો ગયે હૈ શિફારીશ કર હમ ઉન્કો દોઝખસે નિકાલ કર જન્નતમેં દાખિલ કરેંગે.

(નિદાએ - શાહી - ૧૦/૧૯૯૩/૧૨)

ઈમામ કુદુરી (ર.અ.)

પાંચવી સદીકે શરૂમેં બગદાદકી સરજમીનમેં હન્ફી ઉલ્મા એ કિરામમેં ઔરી શખ્સીયતે આફતાબો માહતાબ બનકર નમુદાર હુઈ ઉન હઝરાતમેં

સે એક જીન્કા ઈસ્મે ગિરામી અહમદ ઔર એહલે ઈલ્મકે દરમ્યાન ''ઈમામ કુદુરી'' કે નામ સે યાદ કિયે જાતે હૈ.

''તારીખે બગદાદ'' કે મુસન્નીફ અલ્લામા અબુબક્ર અહમદબીન અલી (ર.અ.)સાહીબે ''ખતીબે બગદાદી'' ઈમામ કુદુરી કે શાગિર્દ હૈ.

ઈમામકુદુરી (ર.અ.) બડે ફકીહ ઔર સદુક (સાફદીલ) થે ઔર ફિકહ મેં અપની હોશિયાર ઔર અકલમંદી ઔર હાફેજા મેં તારીફ કે કાબિલ લોગોંમે થે. તહરીર બહોત ઉમદા થી. તિલાવતે કુર્આન કા દાઈમી મામુલ થા.

આપને મસાઈલે ફિકહ મેં ''મુખ્તસરૂલ કુદુરી'' કે નામસે એક કિતાબ લીખી હૈ.જીસ્મે તકરીબન બારહ હઝાર મસાઈલકો બીસોં કિતાબોંસે ચુનકર દર્જ ફરમાયા હૈ.યે કિતાબ એક અજીમ શાહકાર હૈ. જીસે કુદરતને બડી અઝમત અતા ફરમાઈ હૈ.

મૌલાના અન્ઝર શાહ કાશ્મીરી (ર.અ.) ફરમાતે હૈ કે

''કુદુરી'' દેગ બનાકર બેચતે રહે. લેકિન ફિકહ મેં જો કિતાબ લીખ કર છોડ દી. વો અબ ભી મદારિસ કા કિંમતી સરમાયા હૈ. યે અજીમ કિતાબ હર દૌરમેં પઢી ઔર પઢાઈ જાતી હૈ.

અલ્લામા તાશકુબ્રા ફરમાતે હૈ કે યે બાત માલુમ રેહની ચાહીયે કે કિતાબ ''મુખ્તસરૂલ કુદુરી'' ઉન કિતાબોં મે સે હૈ જીસ્કો ઉલ્માએ કિરામને મુતબર્રક જાના હૈ. યહાં તક કે તાઉન (પ્લેગ) ઔર મુશ્કીલાત કે વકત ઈસ કિતાબકો પઢકર આઝમાયા હૈ. કે ઈન્કે પઢને સે મુશ્કીલાત દુર હો ગઈ.

(મિફતાહુસ્સઆદત-૨/૨૫૪)

ઈસ કિતાબકી તાસીર ઔર અઝમતકો સમજને કે લીયે અલ્લામા અયની હન્ફી (ર.અ.) કા યે બયાન હૈ કે.

મૈં ને એક બડે મોહતરમ ઉસ્તાઝ કો યે કેહતે હુએ સુનાકે ઈમામ કુદુરી (ર.અ.) જબ અપની કિતાબ ''મુખ્તસરૂલ કુદુરી'' કી તસ્નીફ સે ફારિગ હુએ તો આપ હજ્જ કે લીયે તશરીફ લે ગયે ઔર અપની કિતાબ ભી સાથ લેતે ગયે. જબ તવાફસે મૌકા મીલા તો અલ્લાહતઆલાસે દુઆ માંગી કે ઈલાહી અગર મુઝસે ઈસ કિતાબમેં કોઈ ગલ્તી યા ભુલચુક હુઈ હો તો મુઝે ઈસપર મુત્તલેઅ (ખબરદાર) ફરમા.

ઉસ્કે બાદ આપને કિતાબકો અવ્વલ સે આખિર તક એક એક વરક ખોલ કર દેખા તો સિર્ફ પાંચ યા છે જગહોંસે મજમુન મીટા હુઆ થા.

(બિનાયા શર્હે હિદાયહ/૪/૧૨૭)

હિંદુસ્તાનમેં એક દૌર ઐસા ગુજરા હે કે દર્સે નિઝામી કે વુજુદમેં આને સે પહેલે "મુખ્તસરૂલ કુદુરી" કા પઢલેના કમાલ કી ચીઝ ઔર ઈમ્તિયાઝ થા ઉલ્મા ઔર મશાઈખ ઉસ્કે બાદ દસ્તારે ફઝીલત ઈનાયત ફરમાતે થે.

હઝરત નિઝામુદ્દીન અવલિયા (ર.હ.) ને યે કિતાબ અપને ઝમાને કે બડે આલિમે દીન હઝરત મૌલાના અલાઉદ્દીન (ર.અ.) સે પઢીથી. કિતાબ ખત્મ હોને પર મૌલાના (ર.અ.) ને ખ્વાજા હઝરત નિઝામુદ્દીન (ર.અ.) કો દસ્તારે ફઝીલત બાંધી.

(મઝાહિરે ઉલુમ-૬/૨૦૦૦/૨૮)

ઉલ્માએ દીન કા દુનિયા સે ઉઠ જાના :-

મિલ્લત કે બુલંદ પાયા અફરાદ કા ઉલ્માકી સફમેં શામિલ ન હોના યાની જબ ઉલ્મા બનને કે કાબીલ લોગ ઉલ્મા બનના છોડ દેંગે તો દૌર અચ્છે ઉલ્મા સે ખાલી હો જાયેંગા. જીસ્કો હદીસમેં ઉલ્મા કા ચલેજાના યા ઉલ્મા કા ઉઠજાના કહાગયા હે. આમ તૌર પર ઈસ્કા મતલબ યે લીયા જાતા હે કે ઉલ્મા એક કે બાદ એક મર જાયેંગે. ફીર કોઈ આલિમ દુનિયામેં બાકી ન રહેગા. મગર ઝયાદા સહી બાત યહાં ઉલ્માસે મુરાદ દીની ઔર ઈલ્મી સહાલીયત વાલે બુલંદ પાયા કે ઉલ્મા મુરાદ હે.

આજ કે ટેકનીકલ દૌર મેં તરકકી કે મૌકે ઔર માદ્દી ચમક દમક બહોત બઢ ગઈ હે. ઈસ બીના પર દુનિયાકી તરફ રગબત ઈન્તી ઝયાદા હો ગઈ હે કે આલા સલાહિયત કે લોગ દુન્યવી શોઅબોંકી તરફ ભાગને લગ. خِيَارُكُمْ فِي الْجَاهِلِيَّةِ خِيَارُكُمْ فِي الْإِسْلَامِ કે મુતાબિક આલા સલાહિયત કા આદમી હી આલા આલિમ બનતા હે. જબ આલા ઝેહનકે લોગ દીનકી તરફ રગબત નહીં કરેંગે. તો ફીતરી તૌર પર આલા કિસ્મ કે ઉલ્માસે દીનકી સફેં ખાલી હો જાયેગી. ઉસ્કે બાદ સિર્ફ વો લોગ દીની શોઅબોં ઔર દીની ઈદારોં મેં મીલેંગે. જો અપની કમ સલાહીયત કી વજહસે માદ્દી તરકકી કે બડે મન્સબ મેં અપની જગા ન બના સકે હો.

મૌલાના અશરફ અલી થાનવી (ર.અ.)(વફાત-૧૯૪૩) સે કીસીને પુછા કે આપકે મદ્રસોંમેં આજ કલ આલા કાબિલીયતકે ઉલ્મા પૈદા નહી હોતે, મૌલાનાને જવાબ દીયા કે અસલ બાત યે નહીં હૈ. અસલ યે હૈ કે આલા કાબિલયતકે લોગ અબ મદ્રસેમેં નહીં આતે.

યહી મતલબ ઉલ્માકે ચલેજાને ઔર ઉઠ જાને કા હૈ. જીસ્કા મૌલાના અશરફઅલી થાનવી (ર.અ.) ને અપને સાદા અંદાઝમેં બયાન કર દીયા.

યે સુરતે હાલ જો મૌજુદા ઝમાને પૈદા હુઇ ઉસ્કા સબબ યે હૈ જૈસાકે ઉપર લીખા ગયા કે જદીજ સાયન્સી ઈન્કીલાબને દૌલત કમાને કે જો નયે તરીકે પૈદા કિયે હૈ. ઉસ્મે આલા સલાહિયત કે લોગોં કો ઐસે બરતર ઈમ્કાન નજર આને લગે જો પહેલે કભી નહી થે.

માદ્દી તરકકી કી ઈસ કશીષને આલા સલાહિયત કે લોગોં કા રૂખ ઉન તઅલીમી ઈદારોંસે હટા દીયા જહાં ઉલ્મા પૈદા કીયે જાતે હૈ. વો તેઝી કે સાથ ઉન સેકયુલર તાલીમી ઈદારોં કા તરફ ભાગને લગે જહાં વો અફરાદ પૈદા કીયે જાતે હૈ. જો જદીદ તરકકી કે શોઅબોમેં આલા મન્સબ હાસિલ કર સકે. **(અલ રિસાલા - ૬/૨૦૦૨/૨)**

મન્સબે ઈમામત :-

ઈમામત કા મન્સબ બડી અહમિયત ઔર અઝમત કા હામીલ હૈ. ઈસલીયે ઈમામ સાહબ કા સલાહીયતવાલા હોનેકે સાથ ઈમામ સાહબકી ઈઝઝત ઔર કદર મુકતદીયોં કે દીલોં મેંભી હોના જરૂરી હૈ. કયુંકે ઈમામ મુકતદીયોંકી નમાઝકા જામીન ઔર જીમ્મેદાર હોતા હૈ. ઉસ્કે ઝરીયે મુકતદીયોં કી નમાઝ અલ્લાહ રબ્બુલઈઝઝતકી બારગાહમેં પહોંચને કી ઈઝઝત હાસિલ કરતી હૈ. ગોયા વો મખ્લુક કો ખાલિક સે જોડને કા વાસ્તા ઔર ઝરીયા હૈ. નમાઝ મેં ઈમામ કી મુકમ્મલ પૈરવી કરનેમેં હી નમાઝ કા સહી હોના મોકુફ હૈ. ઈત્ને બડે મન્સબ કે લીયે યકીનન કીસી બુઝુર્ગ, મુત્તકી, આલીમ બાઅમલ કો હી પસંદ કીયા જાના ચાહીયે.

હુઝુર (સ.અ.વ.) કા ઈર્શાદ હૈ, જબ નમાઝ પઢને વાલે તીન હો તો ઉન્મેં કા એક ઈમામત કરે ઔર સબસે ઝયાદાહ તાલીમ યાફતા શખ્સ ઈમામતકા હકકદાર હૈ. **(મઝાહીરે હક-૧)**

લેકીન આજકલ ઈસ અહમ મનસબ કે લીયે કીસી ઈલ્મ વાલે યા

તકવા વાલે કો તલાશ કરનેકી તકલીફ ગવારા નહીં કી જાતી, બલ્કે જીસ્કો ભી કુર્તે-પાયજામે ઔર ટોપીમેં દેખા તો ઉસ્કો ઈમામતકા મૌકા દે દીયા. દીની મામૂલેમેં કીસી કીસ્મકી તકલીફ બરદાશ કરના, દોડભાગ કરના, માલુમાત હાસિલ કરના એક મુશ્કિલ કામ બન ગયા હૈ.

હાં! અગર લડકી કા પૈગામ આ જાયે તો જબરદસ્ત છાનબીન કી જાયેગી. મુખ્તલીફ લોગોંસે પૈગામ દેનેવાલે કી તહકીક કી જાયેગી. કિસ બિરાદરી કા હૈ, કયા ધંધા હૈ, કહાંકા રહેને વાલા હૈ, કહાં તક કી તાલીમ હૈ ઔર કીતના કમાતા હૈ ? વગેરહ. લેકિન નમાઝ જૈસી અહમ ઈબાદત કા જામીન ઔર જીમ્મેદાર જીસ્કો બનાયા જા રહા હૈ. ઉસ્કે બારેમેં કોઈ તહકીક કરનેકી જરૂરત મેહસુસ નહી કી જાતી. ન તાલીમ કે બારેમેં પુછા જાતા હૈ ઔર ન ઉસ્કી અમલી જીંદગી પર નજર કી જાતી હૈ. મૌલ્વી જૈસી શકલ સુરત કા હોના કાફી સમજા જાતા હૈ હાલાંકે દીન કે સિલસીલેમેં એહતીયાતસે કામ લેના ઝયાદા જરૂરી ઔર અહમ હૈ.

આમ તૌર પર દેખનેમેં આયા હૈ કે અરબી મદ્રસો કે ઈબ્તેદાઈ તાલીમ કે બચ્ચોં કો ઈમામત કે લીયે મુકર્રર કર લીયા જાતા હૈ. હાલાં કે અભી વો સંજીદગી (સમજદાર) ઔર મતાનત (મજબુત કામ) સે વાકીફ ભી નહીં હોતે ઔર પુરે તૌર પર પાકી ઔર નમાઝકે મસાઈલ સે ભી વાકીફ નહીં હોતે ઈસ્કે બાવજુદ ઉન્કો ઈમામ ઈસલીયે બના દીયા જાતા હૈ કે વો થોડી તનખ્વાહ પર રાજી હો જાતે હૈ. ફીર જબ ઉન્કી બે કાયદા જીંદગી પર ઉંગલી ઉઠાઈ જાતી હૈ તો ઈસી જૈસે દુસરેકી તલાશ શુરૂ હો જાતી હૈ. ઈન સબ બાતોં કો સામને રખકર યે બાત બડે યકીન કે સાથ કહી જા સકતી હૈ ઈસ ગલત ફૈસ્લે કે અસલ જીમ્મેદાર ઝયાદાતર કમીટી કે અરકાન ઔર એસે મુતવલ્લી હઝરાત હૈ જો બગૈર તહકીક કે ઈમામકો તય કર લેતે હૈ.

બાઝ લોગોંકો યે કેહતે હુએ સુના ગયા હૈ કે બહોત તલાશ કરનેકે બાવજુદ કોઈ અચ્છા ઔર ભરોસેદાર આદમી નહીં મીલતા. મેરે ખ્યાલમેં ઉસ્કે ચંદ અસ્બાબ હૈ, જીન્કો હલ કીયે બગૈર યે દુશ્વારી દુર નહી હો સકતી.

(૧) યે કૈસી અજીબ બાત હૈ કે અગર દુન્યવી લાઈનોંકે માહીરોકો તલાશ કીયા જાયે તો આસાની સે મીલ જાતે હૈ. જૈસા કે લુહાર-સુથાર-

કારખાનેદાર-દુકાનદાર-કારીગર વગૈરહ બગૈર કીસી ખાસ પરેશાની કે મીલ જાતે હે. અગર નહીં મીલતા તો વો શખ્સ નહીં મીલતા જો ઈમામતકે મન્સબકો સંભાલને કી સલાહીયત રખતા હો.

ઈસ્કી બુન્યાદ દીન સે દુરી ઔર દીની ઉલુમસે બે રગબતી કે અલાવા ઔર કયા હો સકતી હે.? બચ્ચોંકો મિશનરી સ્કુલોમેં ભેજકર ઈસ્લામી અકાઈદ સે નફરત દીલાના ઔર શિર્કીયા અકીદોં કો ઉન્કે માસુમ ઝેહનમેં બીઠાના તો ગવારા હે. લેકીન યે ગવાર નહી કે વો અલ્લાહતઆલાકે નાઝીલ કીયે હુએ ઉલુમ હાસિલ કરકે દીન દુનિયામેં ખુદભી કામ્યાબ હો ઔર અપને વાલેદૈન ઔર રિશ્તેદારોં કો ભી નજાત કે હકદાર બનાયે.

(૨) વો શખ્સ જીસ્ને ઈલ્મેદીન હાસીલ કીયા ઔર ઉસ્કી ખિદમતમેં લગા રહા યાની દર્સ દેતા રહા. કિતાબેં લીખી, દઅવત ઔર તબ્લીગમેં લગા રહા જબ તક ઉસ્કે શાગિર્દો, કિતાબોં ઔર દીન કી મહેનત સે લોગ ફાયદા ઉઠાતે રહેંગે ઉસ્કે નામએ આમાલમેં નેકીયા લીખી જાતી રહેગી.

(૩) વો શખ્સ જીસ્ને નેક ઔર દીનદાર અવલાદ છોડી હો જો ઉસ્કે લીયે દુઆ કરતી રહે. અવલાદ કે નેક ઔર અચ્છે આમાલકા સવાબ ઉસ્કે વાલેદૈન કે નામએ આમાલમેં લીખા જાતા રહેગા.

શરીઅતકી નજરમેં નેક બચ્ચા વો કહેલાયેગા જીસ્કી જીંદગી દીની તાલીમકે મુતાબિક હો. ઉસ્કી શકલો સુરત, લિબાસ, રેહન સેહન ઈસ્લામી હો.

જીન બચ્ચોંકી પરવરીશ ઔર તાલીમ મિશનરી સ્કુલોમેં હુઈ હોગી વો યકીનન ઈસ્લામી તેહઝીબસે દુર ઔર ગૈરોંકી તહઝીબકે દીલદાદા હોંગે. ઐસે બચ્ચોં કે કરતુત ઔર કારનામે વાલેદૈન કે નામએ આમાલમેં નેકીયોં કે બદલે બુરાઈયોં મેં ઝયાદતી કા સબબ બનેંગે.

મતલબ યે હે કે અગર મુસ્લિમ સમાજમેં દીની તાલીમકા ચલન હો જાયે તો અચ્છે ઔર કાબિલ, સલાહિયત વાલે ઈન્સાન મન્સબે ઈમામતકે લીયે મીલના આસાન હો જાયેગા.

(૨) સબબ અચ્છે ઔર કાબિલ ઈમામોં કે ન મીલનેકા યે હે કે ઉન્કી તનખ્વાહકી કમી હે. દુન્યવી જરૂરત હર એક કે સાથ લગી હુઈ હે. હર ઈન્સાનકો પૈસોંકી જરૂરત હે ઔર ફીર કમર તોડ મહેંગાઈને હર શખ્સ કો

હાથપર મારનેપર મજબુર કર દીયા હે.

તમામ સરકારી ઈદારોંને મહંગવારી એલાઉન્સ કે નામસે તનખ્વાહોં મેં ઈજાફા (વધારો) કર દીયા હે. લેકીન ઈમામોં ઔર અઝાન દેને વાલોંકી તનખ્વાહોં પર કોઈ ધ્યાન નહીં દીયા જાતા. વો બિલકુલ કમ હોતી હે.

ટયુશન કલાસ ચલાને વાલે આસાની સે ચંદ ઘંટોકે સેંકડો રૂપિયે કમા લેતે હે. જબ કે પાંચ વકતકી નમાઝ પઢાને વાલે ઈમામ કો મામુલી તનખ્વાહ દી જાતી હે. દાવત ઔર સેર તફરીહ મેં ઔર ચીઝોં કી ખરીદારી મેં તો હઝારોં રૂપિયે બરબાદ કીયે જાતે હે. લેકીન ઈમામતકે મનસબ પર પાબંદીસે ખિદમત દેને વાલોંકી જરૂરીયાત કો સામને રખતે હુએ અચ્છી તનખ્વાહ દેને કા ભી કીસીકે દીમાગમેં ખયાલ પૈદા નહીં હોતા.

બાઝ હઝરાત કા યે કેહના બિલકુલ ગલત હે. અચ્છે ઔર સલાહીયત વાલે હઝરાત ગરીબ ઈમામતસે જુડના પસંદ નહીં કરતે, અગર અચ્છી આમદની કા ઈન્તઝામ હો તો યે લોગ જરૂર તવજ્જુહ કરેંગે. જૈસાકે બાઝ ઈલાકોંમે દેખનેમેં આતા હે.

(૩) સબબ અચ્છે ઈમામોં કે ન મીલને કા યેભી હે કે ઈમામકો વો ઈઝઝત ઔર મુકામ નહીં દીયા જાતા જો ઉસ્કા હક હે. મુકતદીઓં કે દીલોંમેં ઈમામ હઝરાત કે લીયે જીસ તરહ કા એહતેરામ, મોહબ્બત ઔર ઈઝઝત કા જઝબા હોના ચાહીએ વો નહીં હે. ઈમામકા કામ પાંચ વકતકી નમાઝ પઢા દેના નહી બલ્કે વો પુરે મહોલ્લેકા રેહનુમા ઔર રેહબર હોતા હે. વો મુકતદીઓંકી ઈસ્લાહ કરને વાલા ઔર પેશ આને વાલે મસાઈલકા શરઈ હલ કરને વાલા હોતા હે.

યે સબ ઉસ વકત હો સકતા હે જબ કે ઈમામ કે લીયે લોગોં કે દીલોંમે ઈઝઝત અઝમત કે જઝબાત હોં, જૈસા કે પેહલે કે ઝમાને મેં હોતા થા કે મસ્જીદ કે ઈમામકી હેસીયત મહોલ્લેકે રેહબર ઔર રેહનુમા કી હોતી થી. ઉસ્કા ફેસ્લા શરીઅત કે મુતાબીક આખરી હોતા થા. લેકીન મૌજુદા દૌરમેં ઈમામ કી હેસીયત એક તનખ્વાહ દાર મુલાઝીમસે ઝયાદા કુછ નહી રહી. હર કોઈ ઉસ્કો ટોકના અપના ફર્ઝ સમજતા હે, અગર કભી ખુદા ન કરે ઉસ્કો મસ્જીદ પહોંચનેમેં દો તીન મીનીટ દેર હો ગઈ તો હર એક કી પેશાની પર બલ પડ જાતે હે.

ઐસી હાલત હોનેકી વજહસે ભી કાબીલ ઔર સલાહીયત વાલે ઈમામોં કા મીલના મુશ્કિલ હો ગયા હૈ. નમાઝકી અહમીયતકી વજહ સે નીચે લીખે ગયે ઉમુરકા ખયાલ રખના જરૂરી હૈ.

(૧) કીસીકો ઈમામત કે લીયે મુકર્રર કરતે વકત છાનબીન જરૂર કી જાયે.

(૨) મહોલ્લા દર મહોલ્લા દીની તાલીમ કો આમ કીયા જાયે તાકે મુફલીસ ઔર દીનદાર લોગ મન્સબે ઈમામતકે લીયે આસાનીસે મીલ સકે.

(૩) ઈમામોં કી તનખ્વાહમેં મઅકુલ (મુનાસિબ)ઈજાફા કીયા જાયે ઔર રેહને લીયે મકાનકા બંદોબસ્ત કીયા જાયે.

(૪) ઈમામોં કો પુરે તૌર પર ઈઝઝત ઔર એહતિરામસે નવાઝા જાયે.

ઈમામત કે તકાજે :-

મન્સબે ઈમામત હકીકતમેં અલ્લાહ તઆલાકી નેઅમત હૈ ઔર યે હર કીસીકો નસીબ નહીં હોતી. બલ્કે જીસ પર ખાસ અલ્લાહ તઆલાકી ઈનાયત હો વોહી ઈસ નેઅમતસે સરફરાજ કીયા જાતા હૈ. ઔર યે એક ખુદાઈ ઉસુલ હૈ કે જબ તક નેઅમત કી શુકરગુજારી કી જાતી રેહતી હૈ. તો ઉસમેં ઝયાદતી ઔર બરકત હોતી રેહતી હૈ ઔર જબ ના શુકરી કી જાતી હૈ તો ઉસ્કો મુસીબત ઔર તકલીફમેં તબ્દીલ કર દીયા જાતા હૈ.

ચુનાંચે ઈમામ હઝરાતકો ચાહીએ કે વો મન્સબે ઈમામતકી કદરદાની ઔર શુક્ર ગુજારી મેં કોઈ કોતાહી ન કરે. ઈમામ અપની આદતો, અખ્લાક ઔર રહન સહન ઔર મામલાતમેં પુરી તરહ શરીઅતકા પાબંદ રહે. ઉસ્કા ચલના ફીરના ઉઠના બેઠના ખાના પીના સબ સુન્નતકે મુતાબીક હો, ક્યુંકે જો ખિદમત અલ્લાહ તઆલાને ઉસ્કો અતા કી હૈ. વો બહોત ઝયાદા અહમ ઔર બડી હૈ.

ઈમામ મુકતદીઓં કે લીયે કાબીલે તકલીદ ઔર ઈત્તિબાઅ કે લાયક હોતા હૈ. ઉસકા તર્ઝે અમલ ઔર કીરદાર ઉસ્વએ હસ્નાકી હેસીયત રખતા હૈ. લેકીન યે સબ ઉસી વકત હોગા જબ કે ઈમામ અલ્લાહ સે ડરનેવાલા મુત્તકી ઔર પરહેઝગાર હો. ચુનાંચે મન્સબે ઈમામત પર લગે હુએ શખ્સકો હર તરહ સે અપને આમાલકે હીસાબમેં લગે રેહના ચાહીયે

ઔર હરગીઝ કીસી ગલત અમલ જાહીર કરનેકા મૌકા ન દેના ચાહીએ. કયુંકી અલ્લાહ તઆલાને ઉન્કો જો મુકામ અતા કીયા હે ઉસ્કી અજમત કી વજહસે ઉન્કી જીમ્મેદારીયાં બઢ જાતી હે. ઉસ્કે ભટકનેસે કોમકા મુસ્તકબીલ તારીક (અંધેરા) હો જાયેગા ઔર ઉસ્કે સાબીત કદમ રેહનેસે ઔર શરીઅતકી પાબંદી કરનેસે પુરી કૌમ ઈસ્લાહ ઔર તકવાસે માલામાલ હો જાયેગી.

હમારે અકાબિર ઔર બુઝુર્ગાને દીનને અપને મન્સબકી રિઆયત ઔર ઉસ્કી જીમ્મેદારીયોં કો અદા કરનેમેં હીસ તરહ તકલીફ બરદાશ્ત કી ઔર દીન્કી એહતીયાત સે જીંદગી બસર ફરમાઈ ઉસ્કે વાકીયાત ઉન્કી સીરતોં મેં મોજુદ હે.

હો સકતાહે કે ઈમામ હઝરાત કો મૌજુદા તકલીફોં ઔર ઈઝઝત ન મીલનેકી વજહસે નાશુકી હો જાયે લેકીન ઉન્હેં ઈન બાતોકા ખયાલ રખના ચાહીયે.

(૧) હર વકત અપને આમાલકા મુહાસીબા (જાંચ) કરતે રેહના ઔર ગૈર શરઈ અમલ કરનેસે અપનેકો બચાયે રખના.

(૨) મુકતદીઓં કી ખાસ તૌર પર દીની મામલોંમે ઔર આમ તૌર પર દુન્યવી મામલોંમેં સહી રેહનુમાઈ કરતે રહે.

(૩) કીસી અલ્લાહ વાલેસે બયઅત કરકે ઈસ્લાહે નફસકી કોશીષ કરે.

(નિદાએ શાહી-૧૦/૧૯૯૯-૩૩)

يَا رَبِّ صَلِّى وَ سَلِّمْ دَائِمًا اَبَدًا ـ عَلٰى حَبِيْبِكَ خَيْرًا الْخَلْقِ كُلِّهِمِ

(૩) દીની મદારીસ

મદારીસ કી અસલ રૂહ :-

બાઝ લોગોંકા કેહના હે કે દીની મદારીસ અપની મૌજુદા શકલમેં બે ફાયદા હો ગયે હે. જરૂરત હે કે ઈન મદારીસ કો મોર્ડનાઈઝ કીયા જાયે ઔર ઉનમેં ઉલુમે જદીદ ઔર જદીદ ઉલુમ કો દાખિલ કીયા જાયે.

ઉન્કી ઈસ બાત પર હમેં ઈત્તિફાક નહીં હે. મદારીસકો સિર્ફ દીની તાલીમકે લીયે ખાસ હોના ચાહીયે. મૌજુદા દૌરમેં મદારીસ કે અંદર જો કમી આઈ હે વો યે હે કે અબ મદારીસમેં ઐસી ગેહરી તાલીમ નહીં હોતી. જૈસી પેહલે ઝમાને મેં હોતી થી. મદારીસમેં અસલ કામ ઉન્કે તાલીમી મેઅયાર કો બઢાના હે. ન કે ઉન્કે નિસાબમેં જદીદ મઝમીન કો દાખિલ કરના હર કોમ્યુનીટીકી એક જરૂરત યે હોતી હે ઉસ્કે દરમ્યાન મઝહબી ઉલ્મકા એક તબકા હો જો મઝહબી એઅતિબારસે ઉન્કો સહી રહેનુમાઈ દેતા રહે. ઈસ મકસદ કે લીયે હિંદુઓમેં પાઠશાલાએ ઔર ઈસાઈયોંમે મીશનરી હોતી હે. ઈસી તરહ મુસલમાનોંમે મદારીસ હે.

સેકયુલર તાલીમ બેશક જરૂરી હે મગર ઉસ્કા ઈન્તિજામ અલગ ઈદારોં મેં હોના ચાહીયે ન કે મદ્રસોંમેં.

મદારિસ કે મૌજુદા હાલાત પર ઈત્મીનાન નહીં હે. મદારીસ કી ઈસ્લાહ કી જરૂરત હે. જીસ ઈસ્લાહ કી જરૂર હે વો યે નહીં કે ઈસમે મોડર્ન ઉલુમ પઢાયે જાયે બલ્કે અસલ જરૂરત યે હે કે ખુદ કદીમ ઉલુમકી તાલીમકો ઝયાદા બેહતર બનાયા જાયે. તાકી મદારિસમેં ઈસ્તિદાદ વાલે ઉલ્મા પૈદા હો.

જહાંતક દુન્યવી ઉલુમ કા તઅલ્લુક હે બશક વો ભી જરૂરી હે. મગર ઈસ્કી ચુરત યે નહીં કે ખુદ ઈન ઉલુમકો મદારીસકે નિસાબમેં દાખિલ કીયા જાયે. અગર ઐસા કીયા જાયેગા તો ઉસ્કી મિસાલ વો હોગી જો અંગ્રેજી મકુલા - (Jack of all master of none) હર ચીઝ કા જાનકાર, માહિર કીસી ચીઝ કા નહી. કે મિસ્દાક (તસ્દીક કરને વાલે) હોંગે.

ઈસી લીયે ઝયાદા સહી તરીકા યે હે કે જો તલ્બા ઈસ કીસ્મકા શૌક

રખતે હૈ વો તાલીમ કે દૌરાન યા તાલીમકે બાદ સેકયુલર ઈદારોમેં જા કર ઉલુમે દુન્યવીમેં જરૂરી તરબિયત હાસીલ કરે.

દીની તાલીમકે એઅતિબારસે મૌજુદા ઝમાનેકી સબસે બડી જરૂરત યે હૈ કે આજ હમારે મદારીસમેં ઐસે અફરાદ પૈદા નહીં હો રહે હૈ. જો દીની ઉલુમ પર માહિરાના અંદાઝમેં રાય દે સકે જબ કે મદારીસકા અસલી મકસદ યહી હૈ.

મુસ્લિમ દુનિયામેં ઐસે લોગોંકી બહોત કમી હૈ જીન્કી તરફ દીની મામલેમેં પુર એઅતિમાદ તૌર પર રૂજુઅ કીયા જાયે. જો કુર્આન, હદીસ, ફીકહ, ઈસ્લામી તારીખ, અરબી અદબ વગેરહ મૌજુઆત પર ગેહરી બસીરત રખતે હો ઔર સહી ઔર ઠોસ રાય દે સકે યે મુસ્લિમ દુનિયાકા સબસે ઝયાદા સંગીન બોહરાન (સખ્ત બીમારી) હૈ. મદારીસકો મોર્ડનાઈઝ કરનેસે યે બોહરાન ખત્મ ન હોગા બલ્કે વો મૌજુદા મદારીસ કી તાલીમકો મજબુત કરનેસે હોગા.

મૌજુદા મદારીસકે પાસ વસાઈલકી કમી નહીં. ઈસકા એક ચુબુત યે હૈ કે હર મદ્રસા જો પહેલે "તાલીમી ઝુપડે" કી હેસિયત રખતા થા. આજ વો ઈમારતી એઅતેબારસે "તાલીમી મહેલ" કી માનીંદ દીખાઈ દેતે હૈ. ઈસ લીયે મદારીસકો બામાઅના (સહી મકસદ કે) બનાને કે લીયે અસલ જરૂરત યે હૈ કે ઉસ્કે ઈલ્મી મેઅયારકો બઢાયા જાયે ન યે કે ઈસ્કે નિસાબ કો બદલા જાયે.

ઈસ સિલસીલેમેં કાબિલે ઝિક્ર બાત યે હૈ કે ૧૯૪૭ સે પહેલે મદ્રસોમેં આલા દર્જેકા ઈલ્મી માહોલ થા વો આજ કે મદારીસમેં નજર નહીં આતા. ઉસ વકત મદ્રસમેં એસે ઉસ્તાદ હોતે થે કે વો મુસલસલ તૌર પર તલ્બાકી ઈલ્મી નિગરાની કરતે થે ઔર ઝયાદાસે ઝયાદા વકત દેકર ઉન્કો આગે બઢાનેકી કોશીશ કરતે થે.

(અલ રિસાલા-૮/૨૦૦૧/૪૩)

નિસાબેં તાલીમમેં તબ્દીલીકા કઝીયા :-

બહોતસે લોગ દીની મદારીસ કે નિસાબે તાલિમ પર એઅતિરાઝ કરતે હૈ. ઈસ સિલસીલેમેં ચંદ બાતેં જરૂરી હૈ. યે બાત સમજ લેના ચાહીયે કે દીની મદારીસકા નસ્બુલ એન (મકસદ) કયા હૈ ? ઈસી મકસદ પર

ઉન્કી કામ્યાબી ઔર નાકામી કો પરખા જા સકતા હૈ. દુન્યવી તાલીમકી કસોટી પર ઉન્કી કામ્યાબી ઔર નાકામીકો પરખના ગલત હૈ. દુન્યવી તાલીમકા ઉમુમી મકસદ યે હૈ કે હુકુમત કી મિશનરી કે બહેતર પુરઝે તૈયાર હો. લોગોંકી મઆશી હાલત અચ્છી હો. તિજારત ઔર ટેકનીક કે નયે ઝરીયે કા ઈસ્તિમાલ આમ હો ઔર લોગોં મેં સીયાસી બેદારી આયે. અખ્લાક ઔર તરબિયત કી તાલીમ દુસરે દર્જે મેં હૈ.

જબ કી દીની દર્સગાહોં કા મકસદ અપની દીની તાલીમ સે ન રોટી, ન કુર્સી સે મતલબ હૈ બલ્કે તેહઝીબે નફસ હૈ કે ઈસ તાલીમ સે ઐસે લોગ પેદા હો જો ઈન્સાનિયત કે સચ્ચે ખિદમતગુઝાર હો ઔર ઉન્કી ભલાઈ ચાહનેમેં અપની જાન ઔર માલકી પરવાહ ન કરે. જાહીર હૈ હમેં દીની મદ્રસોસે ફારિગ હોને વાલે અફરાદકી કામ્યાબી ઔર નાકામી ઔર દીની મદ્રસોકે કમાલ ઔર નુકશાન કો ઈસી મેઅયારસે જાંચના હોગા. જીસ્કો લેકર યે ઈદારે ખડે હુએ હૈ. બેશક વો ઈસ મકસદ મેં કામ્યાબ હૈ. હમેં કોઈ હક નહીં કે હમ ઉન્કો દુસરે મેઅયાર સે જાંચે ઔર ફીર ઉન્કી બુરાઈ કરેં.

ઈસ બુલંદ મકસદ મેં તબ્દીલીકી કોઈ બાત કબુલ નહીં કી જા સકતી ઔર ન કોઈ ઐસી નિસાબી તબ્દીલી કાબીલે કુબુલ હો સકતી હૈ. જો ઈન મદારિસકે મકસદમેં અસર અંદાઝ હો. જહાં તક જુઝવી (મામુલી) તબ્દીલીયોં કી બાત હૈ ઉસ્કી કીસીકો ઈન્કાર નહીં. ઈસ સિલસીલેમેં હઝરત હકીમુલ ઈસ્લામ કારી મોહંમદ તૈયબ સાહબ (ર.અ.) કી નિહાયત જચીતુલી બાત પેશે ખિદમત હૈ. ઉન્હોંને અરબી, ફારસી નિસાબે તાલીમ કે બારેમેં એક સરકારી કોન્ફરન્સમેં ખિતાબ કરતે હુએ ફરમાયા થા.

મદારિસે અરબીયહ કે "નિસાબે તાલીમ મેં તબ્દીલીકા કઝીયા" તો મુઝે ઈસ ઉસુલ સે ઈન્કાર નહીં ઔર ન કીસીકો હો સકતા હૈ. જીન તાલિમાત કા "વહીએ ઈલાહી" સે તઅલ્લુક હૈ ઉસ્કી તબ્દીલી પર ન હમ કુદરત રખતે હૈ ઔર ન હમેં હક હૈ. બાકી જો કિતાબેં યા ફુનુન (હુન્નર) કુર્આન કે ખાદિમ કી હેસિયત સે તાલિમ મેં હોતી હૈ. વો ઝમાના ઔર અહેવાલ કે એઅતિબારસે બદલ સકતી હૈ.

કુર્આન હર ઝમાનેમેં એક રહા.લેકિન ઉસ્કે સમઝનેકા અંદાઝ બદલતા રહા. જીસ દૌરમેં ફલસફે કા જોર હુઆ તો કુર્આનકો ફલસફાના રંગમેં સમજાયા ગયા. જીસ દૌરમેં તસવ્વુફકા જોર હુઆ તો કુર્આનકો સુફિયાના રંગમેં સમજાયા ગયા. આજ સાયન્સકા દૌર હૈ તો વો સાયન્સી રંગમેં તજલ્લી કરેગા. ઈન તમામ હકીકતોંકો મૈં બતૌર ખુલાસા ઈન અલ્ફાઝમેં લા સકતા હું કે "મસાઈલ પુરાને હો ઔર દલાઈલ નયે હો" હમ ઈન્હીં ફિતરી મસાઈલકો જદીદ આલાતસે મુસલ્લેહ (તૈયાર) કરકે મેદાનમેં લાયેંગે.

બસ ! નિસાબકી તબ્દીલી ઈસ્કે સીવા કુછ નહીં કે હમ અપને મુખાતબોંકી ઝબાનમેં અપને ઘરકી ચીઝ ઉન્કે સામને પેશ કરતે.

ન "વહી" કી કિતાબેં ઔર મસાઈલ બદલે જા સકતે હૈ ઔર ન હમેં ઈસ્કા હક્ક હૈ. ઈસ લીયે વકત કે તકાઝોંસે યે કુનુન (હુન્નર) ઔર તઅબીરકી કિતાબેં બદલતી સદલતી રહી હૈ. ઔર બરાબર બદલતી રહેગી. ખુદ દર્સે નિઝામીકો તાલીફ કરના હી તબ્દીલીએ નિસાબકી સબસે બડી દલીલ હૈ. કયુંકી યે નિસાબ કરને અવ્વલ (ખુલફાએ રાશેદીન કે દૌર) કા નહીં વો વકતકે તકાઝોંસે બનાયા ગયા હૈ. જબ ઉસ્કી શુરૂઆત કે વકત તબ્દીલી મુમ્કીન થી તો આજભી મુમ્કીન હૈ.

બહરહાલ નિસાબે તાલીમમેં તબ્દીલીયાં હોતી રહેંગી,લેકીન યે જરૂર હૈ કે જીમ્મેદાર ઉલ્માહી કરેંગે. હર દૌરમેં બસીરત રખનેવાલે મુફક્કીર ઉલ્મા પૈદા હોતે રહે હૈ. જીન્હોંને વકતકે તકાઝોંકો પુરા કીયા હૈ.

યે ૨૧ વી સદી આ રહી હૈ,વો કૌમોંકે ઈજતિમાઈ મસાઈલ કી સદી હૈ,કૌમોંકે ઉરૂઝો ઝવાલ (ચઢતી પડતી) કી સદી હૈ. ઈસ લીયે કુર્આન મજીદકો હમ ઈસ તરહ પઢાયેકે ઉસ્મેં ઈજતિમાઈ મસાઈલ પર જો બહસ કી હૈ ઔર કૌમોંકા જો ઉરૂઝો ઝવાલકા જો જાઈઝા લીયા હૈ ઉન સબકી નિશાનદેહી કરકે તલ્બાકો મુત્મઈન ઔર મુનજ્જમ કરના ચાહીયે,વો આલમી મસાઈલે જીંદગીમેં કુર્આન મજીદસે દલીલ પેશ કર શકે.

યે બાતેં ઈસ લીયે પેશ કી ગઈ કે જો લોગ દીની મદારિસકે નિસાબ પર ઓઆતિરાઝ કર રહે હૈ ઔર ઉસમે પુરી તબ્દીલીકી બાતેં કરતે હૈ. ઉન્કે સામને અસલ હકીકત ખુલી નહી હોતી ઔર વો ન દીની મદારિસકે

મકસદ ઔર ઉસ્કે નિસાબકે મેહવર (બુન્યાદ) કો સમજતે હૈ ઔર વો યે નહી જાનતે કે ઉસ્કે બારેમાં ખુદ ફીકરમંદ ઉલ્મા ઔર અકાબિરે મિલ્લત બહોત એહસાસ રખનેવાલે હૈ.

દુન્યવી ઔર ટેકનીકલ તાલીમ કી જરૂરત :-

દીની મદારિસ પર તીન હલ્કોં કી તરફસે એઅતિરાઝ કીયે જાતે હૈ.

(૧) ખુદસાખ્તા (બન બેઠેલે) દાનીશવરાને મિલ્લત જીન્કા કોઈ બચ્ચા મદ્રસેમાં નહીં પઢતા.

(૨) મુખ્લીસ મુસલમાનોંકા વો તબ્કા જો તાલીમકો મઆશ (રોજગાર) કી ફીકર સે વાબસ્તા રખનેકા ખ્વાહીશમંદ હૈ.

(૩) ખુદ ઉલ્માએ કિરામ કા વો તબ્કા જો ઈન મદારીસોંકી દીની હૈસિયતમેં બેહતરી લાના ચાહતા હૈ.

મેરે નજદીક એક નંબરકે તબ્કેકે એઅતિરાઝ પર ગૌર કરના અપને વકતકો બરબાદ કરના હૈ. યે લોગ દીની મદારીસકી રૂહાની પોઝીશન હી નહીં સમજ સકતે. અસલમેં ઉન્કો ઉલ્માકી કિયાદત (સરદારી) સે હસદ હૈ. કયુંકી યે સરદારીકો અપના ખાનદાની હક સમજતે હૈ. ખાસ કર ઈન હાલાતમેં જીન્કે બચ્ચે ઈન મદ્રસોમેં પઢતે હૈ વો ઈન મદ્રસોકે નિઝામસે કીસી ન કીસી હદ તક મુત્મઈન હૈ. દર અસલ ઈન એઅતિરાઝ કે પીછે એક પ્લાન હૈ કે ઉન્કે હઝારોં ગ્રેજયુએટ જો બેરોજગાર હૈ અગર ઈન મદારિસમેં દુન્યવી તાલીમ પઢાઈ જાને લગે તો ઈન્કે બેકાર ગ્રેજયુએટ્સ કો રોજગાર મીલ જાયેગા. યહી વજહ હૈ કે યે લોગ હુકુમતસે તજવીજ પાસ કરાતે હૈ કે અગર દીની મદારીસવાલે અપને યહાં દુન્યવી તાલીમ દેના ચાહે તો હુકુમત એસે મદ્રસોં કો તનખ્વાહ દેને કો તૈયાર હૈ. દર અસલ યે ઈન ઈસ્લામી કિલ્લો મેં ઘુસપેઠ કા એક હસીન પ્લાન હૈ . તાકે આખિરમેં યે મદારિસ દુન્યવી તાલીમકે ઈદારેહી બનકર રહ જાયે. ઔર દીન યહાંસે રુખસત હો જાયે.

અબ આતે હૈ નંબર દો કે તબ્કેકે એઅતિરાઝ કી તરફ. જો દીની તાલીમ કો જરૂરતે મઆશસે વાબસ્તા કરના ચાહતે હૈ. યે હલ્કા અપને મુઆશરેમેં મજબુરી કે હાલાતકે પેશે નજર બેશક મુખ્લીસ હૈ.

લેકિન ! ઉન્હોંને અપની ફીકરમેં બાઝ કુર્આને મજીદ કે વાઅદોંકો

ફરામોશ કર દીયા હે. કુર્આન મજીદમેં ઈર્શાદ હે

وَمَا مِنْ دَابَّةٍ فِي الْأَرْضِ إِلَّا عَلَى اللّٰهِ رِزْقُهَا. (پ ١٢، ع ١)

દુનિયામેં કોઈ મખ્લુક એસી નહીં હે કે જીસ્કી રોઝીકી જીમ્મેદારી ખુદા પર ન હો. ઉન્હે રસુલે અકરમ (સ.અ.વ.) કી યે હિદાયત યાદ નહી હે કે ઉલ્માએ ઈસ્લામકા દર્જા સમ્બીયાએ બની ઈસરાઈલ કે બરાબર હે. ઔર ખત્મે નબુવ્વતકે બાદ ફરાઈઝે નબુવ્વતકી તમામ જીમ્મેદારીયાં ઉલ્માએ ઈસ્લામ પર ડાલી ગઈ હે ઔર યહી વો કુર્આની જમાઅત હે જીસે હંમેશા ઈસ્લામકી તબ્લીગમેં મશ્ગુલ રેહના હે.

ઈસ તબ્કેકો યે નહી માલુમ કે આજસે દોસો સાલ પેહલે તક તાલીમ કી મંઝીલે મકસુદ રોઝી હાસીલ કરના નહી થા. બલ્કે સમાજકો ખુદ અપની ઈસ્લાહકે લીયે એહલે ઈલ્મ હઝરાતકી તલાશ ઔર જરૂરત હોતી થી ઔર સમાજ ઉન હઝરાતકા પુરે તૌર કફીલ હોતા થા. પીછલે દૌર કે ઉસ્તાદ ઔર બુઝુર્ગો કે હાલાત પઢ લીજીયે તસ્દીક હો જાયેગી.

મૌલાના એઅઝાઝ અલી (ર.અ.) (શૈખુલ અદબ દારૂલ ઉલૂમ દેવબંદ) કો એક મરતબા "દાઈરતુલ મઆરીફ હૈદ્રાબાદ" કી તરફસે ખુદ નિઝામ કી તરફસે પાંચસો રૂપિયા માહાના તનખ્વાહ પર કામ કરનેકા ઓફર મીલા. ઉસ્કા જો જવાબ ઉન્હોંને દીયા વો નીચે લીખા જાતા હે.

મદ્રસાસે પંદરહ રૂપયે માહાના મિલતે હે. મેરા કામ બાંઠ-નો રૂપયોંમે ચલ જાતા હે. પરેશાન રેહતા હું કે બાકી રકમ કીસ તરહ ખર્ચ કરૂં? પાંચસો રૂપિયા મીલને લગે તો મેં બરબાદ હો જાઉંગા! મેરી તરફસે મઅજીરત કુબુલ ફરમાલે.

દીની ઈદારોકો મંઝીલે મકસુદ સમજને કે લીયે જનાબ મૌલાના યાકુબ સાહબ (ર.અ.) મોહતમીમ દારૂલ ઉલુમ દેવબંદકા યે કોલ પેશે નજર રખ લીજીયે. જો ઉન્હોંને કારી મહંમદ તૈયબ (ર.અ.) કે વાલીદ મૌલાના અહમદ સાહબસે ફરમાયા થા.

હમેં તો વોહી આદમી પૈદા કરને હે જીન્કા કોઈ ગાહક દુનિયામેં ન હો. અગર ઈન્કા કોઈ ગાહક દુનિયામેં મીલ ગયા તો વો હમારે કામસે ગયા.

મેરા ખ્યાલ યે હે કે ઉસ્કે બાદ યે સમજ જાયેગા કે ઈન ઈદારોમેં સિર્ફ

વોહી આદમી પૈદા કરને હૈ જો હર વકત તબ્લીગે ઈસ્લામ મેં મશ્ગુલ રહે ઔર સમાજ કો ખુદાઈ હિદાયત સે રૂશનાસ (વાકીફ) કરાતી રહે.

અબ રહા સવાલ રોઝી કા તો યે દુનિયાકા માના હુઆ ઉસુલ હૈ કે જો જીસકી નોકરી કરતા હૈ વોહી ઉસકી જરૂરીયાત કા કફીલ હોતા હૈ. જબ યે જમાઅત ખુદાકી મુલાઝિમત મેં દાખિલ હો ગઈ તો અબ ઉસકો અપની રોજી રોટી કી કોઈ ફિક્ર નહીં હોના ચાહિયે, વો રબ્બુલ આલમીન હૈ. જો દુનિયા કા સબસે બડા ઈન્તિઝામ કરને વાલા હૈ ઔર અપની જીમ્મેદારીયોં કો હમસે બેહતર જાનતા હૈ.

તીસરા હલ્કા ઉલ્માએ કિરામ કી રાય. ઉન્કી હર રાય કાબિલે એહતિરામ હૈ. બેશક યે એક સદાકત હૈ. કે એક અરસે સે મદારિસે ઈસ્લામિયહ કી અકસરીયત કા તાલીમી મેઅયાર ઔર ઈન્તિઝામીયાકા ઢાંચા કુછ કમઝોર હો ગયા હૈ ઔર વો બેશુમાર છોટે મદારિસ જો બડે મદારિસ કો અચ્છે ઔર ઈસ્તિઅદાદ વાલે તલ્બા ફરાહમ (જમા) કીયા કરતે થે, અપની જીમ્મેદારીયોં કો ઉસ્કે હકક કે મુતાબિક પુરા કર નહી પા રહે હૈ.

હકક

હિન્દુસ્તાન મેં મુસલમાનોં કી દીની ઈલ્મી સરગર્મી કા મરકઝ સીર્ફ ઉલ્માએ કિરામ હી હૈ. લેકિન મદારિસે દીનીયહ કી મૌજુદા હાલાત કેહ રહી હૈ કે અગર યહી હાલત રહી તો યે એઅતિમાદ બહોત જલ્દી હીલ જાયેગા. એસી સુરત મેં યે જરૂરી હો જાતા કે હમ અપને દીની કિલ્લોં કી મરમ્મતકા કામ બહોત હોશમંદી સે અંજામ દે. જહાં જહાં બુનિયાદ મેં કમઝોરી આ ગઈ હૈ ઉસ્કો દુર કરેં.

દુન્યવી તાલીમકી આમેઝીશ (મીલાવટ) :-

અભી ચંદ રોઝ પહેલે બંગાલકે વઝીરે આલાને બંગાલકે બાઝ જીમ્મેદાર ઉલ્માકો બુલાકર મદારિસ મેં દુન્યવી તાલીમ કો નિસાબ મેં દાખિલ કરનેકી બાત કી હૈ.

અજીબ સિતમ ઝરીફી (હસી હસી મેં જુલ્મ કરના) હૈ કે સબ કો ઈસ્કી તો ફીકર હૈ કે મદારિસે અરબિયહ મેં દુન્યવી તાલીમ દી જાયે. લેકીન કીતને એસે હોંગે જીન્કો યે ખયાલ આતા હોગા કે દુન્યવી તાલીમગાહોં મેં દીની તાલીમ ઔર તરબિયતકા બંદોબસ્ત કીયા જાયે.

અબ અસલ મદારિસકી જીમ્મેદારી હૈ કે વો ખુદ ગૌર કરે કે તલ્બા કો દર્સે નિઝામી કે અલાવા કોઈ ઔર કિતાબ ભી ક્યા પઢાયા જાયે ? ઝમાને કે હાલાત ઔર તકાઝો કી વજહ સે યે બાત સમજમેં આતી હૈ કે જો ચીઝેં હકીકતમેં જરૂરી હૈ ઉસે નિસાબમેં દાખીલ કરલેનેમેં કોઈ હરજ નહીં. બતૌર તજવીજ ઔર મશ્વરેકે હમ ચંદ ચીઝેં પેશ કરતે હૈ.

(૧) જરૂરી હદ તક અંગ્રેજી તાલીમ

(૨) હિસાબ ઔર પહાડે

(૩) અહમ જરૂરી જુગરાફીયાઈ (જમીનકી) માલુમાત

(૪) દસ્તુરે હિંદ (Constitution of India Citizenship)

હિન્દુસ્તાની શેહરીયોંકે ફરાઈઝ, શેહરીયોંકે બુન્યાદી હુકુક વગેરહ કે બારેમેં વાકિફ કરાના.

ઈસ્કે લીયે જરૂરત હૈ કે ઐસી કિતાબોંકી પસંદ કીયા જાયે ઔર અગર ન મીલ સકે તો ઈલાકે કે એઅતિબારસે કુછ કિતાબેં તરતીબ દી જાયે. જો અરબી મદારિસકે નિસાબ ઔર માહોલસે ટકરાતે ન હો.

જરૂરત કે બાવુજુદ ઓહલે ઈલ્મ હઝરાત કોલેજકી બુન્યાદી કિતાબેં અપને યહાં જારી કરનેસે ઈસ લીયે પીછે હટ જાતે હૈ કે જૈસે હી કિતાબેં ખોલી જાતી હૈ તો કહી કુત્તેકી તસ્વીર તો કહીં સુવ્વરકી, કહી દેવ નજર આતા હૈ. એક તરફ યે કિતાબેં એકદમ ઈસ્લામી તાલીમસે ખાલી હોતી હૈ ઔર ખુરાફાતસે ભરી રેહતી હૈ. જાહીર બાત હૈ જહાં ખાલીસ તૌહીદ ઔર સુન્નતકી તાલીમ દી જાતી હો ઈસ્લામી તરીકે સીખાયે જાતે હો યે બાતેં તબીયતમેં બિગાડ ઔર મિજાઝમેં ખોટ પૈદા કર દેતી હૈ.

સપ્લાય હાઉસ :-

દીની મદારિસકા એક ફાયદા વો હૈ જીસ્કો એક લફઝમેં સપ્લાય હાઉસ કહા જાતા હૈ. સપ્લાય હાઉસસે કયા મુરાદ હૈ જો એક મિસાલસે સમજમેં આ સકતા હૈ.

આપ જાનતે હૈ કે હિંન્દુસ્તાનમેં બહોત બડે પૈમાને પર સ્કુલ, કોલેજ, યુનિવર્સીટીકી સુરતમેં બહોત બડા કામ હો રહા હૈ. હુકુમત બડી માલી ઈમ્દાદ દેકર ઉન્કો ચલા રહી હૈ. કયુંકે યે તાલીમી ઈદારે મુલ્ક કે લીયે સપ્લાય હાઉસ કા કામ કર રહે હૈ. મુલ્ક કો હંમેશા ઐસે અફરાદ કી જરૂરત

હે જો મુલ્કકી બડી જરૂરતોં કે કામ ચલા સકે. યે ઈદારે ઐસે સલાહિયત વાલે ઈન્સાન તૈયાર કર રહે હૈ. ટીચર, કલાર્ક, અફસર, મેનેજર, ડૉકટર, એન્જીનીયર; વકીલ, સુપરવાઈઝર, ઓડીટર, પાયલોટ, સેક્રેટરી, એડમીનીસ્ટર વગેરહ. યે તમામ અફરાદ ઈન્હી ઈદારોંસે પૈદા હો રહે હૈ. જીન્કો સ્કુલ, કોલેજ-યુનિવર્સીટી કહા જાતા હૈ.

યહી મામલા મુસ્લિમ મિલ્લતકા હૈ. ઈસ મુલ્કમેં બસને વાલે ૨૦ કરોડ મુસ્લિમ મિલ્લતકો હંમેશા ઐસે અફરાદકી જરૂરત હૈ જો ઉસ્કે મુખ્તલીફ દીની ઔર મીલ્લી જરૂરતોંકો પુરા કર સકે. ઐસે તમામ અફરાદ તૈયાર કરનેકે લીયે યે મદારિસ ગોયા એક મુસ્તકીલ સપ્લાયહાઉસ કા કામ કર રહે હૈ.

હિન્દુસ્તાનમેં ઈસ વકત બે શુમાર મસ્જીદેં હૈ ઈન મસ્જીદોંકો ઈમામ ઈન્હી મદારિસસે મીલતે હૈ. બેશુમાર તાલીમી ઈદારોંકો યહીસે મુદર્રિસ સપ્લાય હો રહે હૈ. ઈસી તરહ મિલ્લી ઈદારોંકે લીયે નાઝીમ, તરન્નીફ વ તાલીફકે લીયે મુસન્નીફ ઔર મિલ્લી સહાફતકે લીયે એડીટર ઈન્હી મદારિસ સે સપ્લાય હોતે હૈ. ઈસ વકત મુસલમાનોંમેં બહોતસી જમાઅતેં કાયમ હૈ. ઈન તમામ જમાઅતોંકો કામકે આદમીકી સપ્લાય યહીસે હો રહી હૈ. મિસાલ કે તૌર પર તબ્લીગી જમાઅત બરાહે રાસ્ત મદારિસકી પૈદાવાર હૈ. યે મદારિસમેં પૈદા હોનેવાલે ઉલ્માહી થે જીન્હોંને ઈસ જમાઅતકો શુરૂ કિયા ઔર ફીર ઈસ્કો મૌજુદા આલમી સતહ તક પહુંચાયા.

મૌજુદા ઝમાનેમેં એક નયી ચીઝ વુજૂદમેં આયી જીસ્કો કોમ્પ્યુટર કહા જાતા હૈ. ઉસ્કે લીયે હર જગા ઉર્દૂ ઓપરેટર ઔર અરબી ઓપરેટર કી જરૂરત થી. જો ઝયાદાતર ઈસી દીની મદારિસકે સપ્લાય હાઉસસે તૈયાર હુએ.

ઈસી તરહ સફારતખાનોં ઔર રેડીયો ઔર ઉમુરે ખારજા (એલચી) સે તઅલ્લુક રખને વાલે ઈદારોંકો અરબી ઔર ઉર્દૂ જાનનેવાલે અફરાદ કી જરૂરતથી યે જરૂરતભી ઝયાદાતર ઈસી મદારિસે દીનીયહ કે સપ્લાય હાઉસસે પુરી હુઈ વગેરહ.

પુખ્તા ઉમ્ર :-

મદ્રસા હો યા કોલેજ યા યુનિવર્સીટી કોઇ ભી ઇદારા કીસી ઇન્સાનકો મુકમ્મલ ઇલ્મ નહી દેતા ઔર ન દે સકતા હૈ. ઇન્સાન અપની પુખ્તગી કી ઉમ્રકો ૩૫ સાલકે બાદ પહુંચતા હૈ. જબ મદ્રસા યા યુનિવર્સીટીકી તાલીમ ઇસ ઉમ્ર સે પહેલે હી મુકમ્મલ હો જાતી હૈ ઐસી હાલતમેં યે મુમ્કીન નહીં કે કોઇ તાલીમી ઇદારા કીસી ઇન્સાનકો કામિલ ઇલ્મ દે સકે. જીસ તરહ એક કિલો કે બરતનમેં દસ કિલો દુધ રખના મુમ્કીન નહીં ઇસી તરહ તાલીબે ઇલ્મી કી ઉમ્રમેં કીસીકો કામિલ ઇલ્મ ભી નહીં દીયા જા સકતા.

(દીન-વ-શરીઅત-૧૩૮)

દીની દુન્યવી તાલીમ કા ફર્ક :-

જો તાલીમ ઇન્સાનકો ખુદાકી ના ફરમાની કે રાસ્તે પર લે જાયે વો ઇલ્મ ઔર તાલીમ કીસીભી કિંમત પર ઇસ્લામમેં મતલુબ નહીં હૈ.

અંગ્રેજી તર્ઝ ઔર અંગ્રેજોકે ઢબકે સ્કુલ ઔર કાલેજ ઔર યુનિવર્સિટીઓંકી તાલીમ ઔર ઉસ્કા નિસાબ ઔર નિઝામ જીસ્ને કલ્ચરકે નામ પર ખવાતીન ઔર કુંવારી લડકીયોંકો નંગા ઔર ખાલી કરકે રખ દીયા હૈ. જીસ્ને ઇન્સાનિયત, શરાફત ખૈર ઔર બુરાઇ કે હર એહસાસકો હરફ્રેગલત કી તરહ ઝેહનોંસે ખુરચ કર રખ દીયા હૈ ઔર ઇન્સાનકો એક કલ્ચરડ હયવાન બના દીયા હૈ.ઇસ તાલીમ ઔર ઉસ્કે નિસાબે તાલીમ કે નિઝામકા હરગીઝ હરગીઝ કુર્આને મજીદકે (اِقْرَأْ) સે કોઇ તઅલ્લુક નહીં હૈ.

કુર્આન મજીદમેં اِنَّمَا يَخْشَى اللّٰهَ مِنْ عِبَادِهِ الْعُلَمَاءُ સે સાફ તૌર પર માલુમ હોતા હૈ કે ઇસ્લામમેં સિર્ફ વો હી ઇલ્મ પસંદ કીયા ગયા હૈ. જો ઇન્સાન કે દીલમેં અલ્લાહ કા ડર ઔર તકવા પૈદા કરે. ઔર ઇન્સાનકો પાક સાફ નેક ઔર બેદાગ જીંદગી ગુજારને કે લીયે આમાદા (તૈયાર) કરે.

જો લોગ اُطْلُبُوا الْعِلْمَ وَلَوْ كَانَ بِالصِّيْنِ જૈસી ગેર મોઅતબર જઈફ રિવાયતોં કો ઇલ્મ કે તલબ કરને કો ફર્ઝ હોને કી દલીલ બનાતે હૈ.મૈં ઉન્સે સવાલ કરના ચાહતા હું કે માનલો અગર રસુલે અકરમ (સ.અ.વ.) ઇસ વકત દુનિયામેં કુછ મદ્દત કે લીયે તશરીફ લે આયે ઔર યુરોપ અમરીકા

નહીં બલ્કે હિંદુસ્તાન કે કીસી એક શેહર કા સફર કરે ઔર આપકો યે માલુમ હો કે (જૈસા કે દીલ્હી કે એક અખ્બારમેં યે ખબર છપી હે) કે મુસલમાનોંકી એક મશ્હુર ઝનાના કોલેજ કી કુછ લડકીયાં દીલ્હીકી ફલાં હોટેલમેં એશ કરતી હુઇ પાઇ ગઇ. યા સ્કુલ કે તલ્બા અપને ઉસ્તાદોં કે નામ બિગાડકર ઉન્કો ગાલિયાં દેતે ઔર બેઇઝઝતી કરતે હે.તો કયા હુઝુર (સ.અ.વ.) તલબે ઇલ્મ કા વોહી મતલબ બયાન ફરમાયેંગે. જો યે દુન્યવી તાલીમ કે માહીર બતા રહે હે ?.....હરગીઝ નહી.

(અલ ફુરકાન-૯/૨૦૦૩/૨૫)

દુન્યવી દર્સગાહોંમે તાલીમ પાયા હુવા ઇન્સાન જબ વહાં સે નિકલતા હે તો વો અપની જીંદગી કે મકસદ કો જાનનેમેં બિલકુલ અધુરા હોતા હે. વો જીંદગીકી શરૂઆતકો તો જાનતા હે. મગર વો અંજામકો નહી જાનતા. ઉસ્કો યે તો માલૂમ હે કે વો દુનિયામેં અપની જીંદગીકી સરગર્મીયોં કો કહાંસે શરૂ કરે. મગર ઉસ્કો યે ઇલ્મ નહી હોતા કે ઉસ્કી આખરી મંઝીલ કયા હે? ઔર જીંદગીકે અંજામકે લિહાઝસે કીસ કિસમકી તૈયારી કરના ચાહીયે,વો જાહીરમેં અપની જીંદગીકી શરૂઆત ઉજાલેમેં કરતા હે મગર આખરી ઉમ્રકો પહુંચકર ઉસ્કી જીંદગી ના માલુમ અંધેરોમેં ભટક કર રેહ જાતી હે.

જબકે દીની મદ્રસોંમે તાલીમ પાયે હુએ ઇન્સાન કા મામલા પુરેતૌર પર ઉસસે અલગ હે. યહાં કા ઇન્સાન અપનેકો કુર્આનકી રોશનીકી બુનિયાદ પર પુરી બસીરતકે સાથ યે જાનતા હે ઉસ્કો અપની જીંદગીકા સફર કહાંસે શરૂ કરના હે ઔર ઉસ્કી આખરી મંઝીલ કયા હે. એસા ઇન્સાન ઇસ પકકે યકીન પર ખડા હોતા હે કે મૌજુદા દુનિયાકી હેસિયત રાસ્તે કી હે ઔર મૌતકે બાદ આનેવાલી આખિરતકી દુનિયાકી હેસિયત મંઝીલકી.

દુન્યવી દર્સગાહોંમેં જીંદગી ગુજારનેકા જો ફલસફા સિખાયા જાતા હે વો યે હે કે ઇન્સાન લઝઝત ઔર ખુશી હાસિલ કરનેકો અપની જીંદગીકા મકસદ બનાલે,ચુનાંચે આજ ગેરદીની દર્સગાહોંમેં તાલીમ પાયે હુએ તમામ લોગ ઇસી ખાસ મકસદકે મુતાબિક જીંદગી ગુજાર રહે હે. ચાહે વો હિંદુસ્તાનકે લોગ હો યા બાહરકે મુલ્કોકે લોગ - ઇસ ઝેહનકે લોગ અપની

તમામ ઉમ્ર ઈન ચીઝોંકો હાસિલ કરનેમેં લગા દેતે હૈ. જીન્કો વો ખુશી ઔર લઝ્ઝતકા જરીયા સમઝતે હૈ. મગર જબ હઝારોં કોશીશ કે બાદ વો અપની પસંદ કી ચીઝોંકો ખુબ જમા કર લેતે હૈ તો અચાનક ઉન્કો યે માલુમ હોતા હૈ કે યે ચીઝેં ચાહે કીતની હી ઝયાદા હો વો ઉન્હે લઝ્ઝત ઔર ખુશી દેનેવાલી નહીં- ઉસ્કી વજહ યે હૈ કે ઈન્સાન પૈદાઈશી એઅતિબારસે લા મેહદુદ સલાહીયતોં (Unlimited capacity) કા માલિક હૈ. જબકે દુનિયાકી હર ચીઝ સિર્ફ મેહદુદ (લીમીટેડ) ખુશી ઔર લઝ્ઝત દે સકતી હૈ. ગોયા ઈન્સાન અપની બનાવટ ઔર તલબ કે હિસાબસે કામિલ સુકુન ચાહતા હૈ જબકે દુનિયાકી ચીઝેં અપની મેહદુદીયત (લીમીટેડ હોનેકી વજહસે) ઉસ્કો થોડાસા સુકુન દે સકતી હૈ. ફીર વો ચીઝ પૈદા હોતી હૈ. જીસ્કો ઉકતાહટ (boredom)કહા જાતા હૈ. ઈન્સાન ઔર ચીઝોંકે દરમ્યાન યે ફર્ક ઈતના ઝયાદા પકીની હૈ કોઈ બાદશાહ ભી ઉસ્કો ખત્મ નહી કર સકતા. યહી વજહ હૈ આજ હમ દેખતે હૈ કે દુનિયામેં સાઝોં સામાનકી બેપનાહ ભરમાર હૈ. મગર ઈન સામાનોંને ઈન્સાનકો જો ચીઝ દી હૈ વો સિર્ફ માયુસી (frustration)હૈ. ન કે સુકુન જીસ્કો હાસિલ કરનેકે લીયે સામાન જમા કિયા ગયા થા.

જબ કે દીની મદ્રસેમેં તાલીમ પાયે હુએ ઈન્સાનકા મામલા ઉસસે બિલકુલ અલગ હૈ. ઐસે લોગ જીંદગીકે જીસ મકસદકો લેકર અપને માદરે ઈલ્મીસે નિકલતે હૈ વો યે હૈ કે મૌજુદા દુનિયા ઈમ્તિહાન કે લીયે હૈ ન કે ખુશીયાં હાસિલ કરનેકે લીયે. યે નુકતા ઉન્કે રવય્યે (દસ્તુર) કો બદલ દેતા હૈ. વો દુનિયાકી કામ્યાબીકે બજાયે આખિરતકી કામ્યાબીકો અપની મંઝીલ બનાતે હૈ. દુનિયામેં ઐશ તલાશ કરનેકે બજાયે આખિરતમેં જન્નત હાસિલ કરનેકો અપના મકસદ બનાતે હૈ.

સોચ કે ઈસ ફર્કકી વજહસે યે નતીજા હોતા હૈ કે દીની મદ્રસોમેં તાલીમ પાયે હુએ લોગ ઐશો આરામ (luxury Life) કે બજાયે જરૂરત કો અપની તવજ્જુહ કા મરકઝ બનાતે હૈ વો ઝયાદા (Abundance) કે બદલે કનાઅત (સંતોષ) કે ઉસુલ પર રાજી રેહતે હૈ. કલકી મીલને વાલી ખુશીકા એહસાસ ઉન્કેલીયે આજ કે ગમકો હલ્કા કર દેતા હૈ. વો કભી માયુસીસે પરેશાની નહી હોતે. કયુંકે જો કુછ ઉન્હેં દુનિયામેં મીલા હૈ

ઉસ્કો વો અપને લીયે કાફી સમજતે હૈ ઉન્કા સીના લાલચ, હસદ જૈસે ખતરનાક ગુનાહોં સે પાક હોતા હૈ.

યે ચંદ મિસાલે બતાતી હૈ કે દીની મદારિસ ઔર ગૈર દીની ઈદારોંમેં કિત્ના ઝયાદા ફર્ક હૈ. દીની મદારિસ હકીકી ઈલ્મ પર કાયમ હૈ. જબકે સેકયુલર ઈદારે ગેર હકીકી ઈલ્મ પર, યે ફર્ક બેહદ બુન્યાદી હૈ. ઈસ ફર્ક કા નતીજા હૈ કે જીસ લાઈનસે દોનોં કે દરમ્યાન મુકાબલા કિયા જાયે દીની મદારિસ હર એઅતિબારસે સેકયુલર ઈદારોં પર ઉંચે નજર આયેંગે.

(દીન-વ-શરીઅત-૧૨૯)

દીની તાલીમી ઈદારોંકી ક્રીસમેં :-

હિંદુસ્તાનમેં દીની તાલીમી ઈદારોંકી ચાર કીસ્મેં હૈ.

(૧) મકતબ (૨) દારૂત્તહફીઝ (૩) મદ્રસા (૪) દારૂલ ઉલુમ-યા-જામિઅહ.

(૧)મકતબ :- ઈન ઈદારોં કો કેહતે હૈ જહાં છોટે બચ્ચે ઔર બચ્ચીયોંકો ઈબ્તીદાઈ તાલીમ દી જાતી હૈ, વહાં પર બચ્ચે કુર્આન મજીદ, ઉર્દૂ, ફારસી પઢતે હૈ. કિતાબત (સુલેખન) સીખતે હૈ ઔર ગીન્તી યાદ કરતે હૈ. તકરીબન હર મુસ્લિમ મોહલ્લા યા ખાનદાનમેં ખાસ કર મસ્જીદોંમેં ઈસ તરહ કા તાલીમી ઈદારા હોતા હૈ.જહાં કોઈ મૌલ્વી સાહબ યા મસ્જીદ કે ઈમામ ૨૫-૩૦ બચ્ચે બચ્ચીયોંકો ઈબ્તીદાઈ તાલીમ દેતે હૈ. હિંદુસ્તાનમેં બેશુમાર તાઅદાદમેં મકાતીબ હોંગે.

(૨) દારૂત્તહફીઝ :- ઐસે ઈદારો કો કેહતે હૈ જહાં કુર્આન મજીદ કી તજવીદ ઔર કિરાઅત કી તાલીમ કે સાથ સાથ કુર્આન મજીદ હિફઝ કરાયા જાતા હૈ. ઈસ તરહકે અલાયદા ઈદારે મુલ્કમેં બહોત કમ હૈ. અલબત્તા મદારિસ ઔર દારૂલ ઉલુમમેં ઉસ્કે લીયે એક અલાયદા શોબા બના દીયા જાતા હૈ.

(૩)મદ્રસા :- ઐસે ઈદારોંકો કેહતે હૈ જહાં બા કાયદા કલાસોંમેં આલીમીયત સે નીચે તક કી તાલીમ દી જાતી હૈ ઔર નિસાબે તાલીમમેં અરબી, ફારસી, ઔર ઈબ્તેદાઈ દીની કિતાબેં શામિલ હોતી હૈ ઔર ઉસ્કા ઈલ્હાક (જોડાણ) કીસી દારૂલ ઉલુમ યા બોર્ડસે હોતા હૈ. વહાંસે ફારીગ હોને કે બાદ તલ્બા આલા તાલીમકે લીયે દારૂલ ઉલુમ યા જામિઅહ મેં દાખલા લેતે હૈ. બહોત કમ મદારિસમેં ફારિગ તલ્બાકો ડીગ્રીયાં દેનેકા

એહતિમામ કિયા જાતા હે. ક્યું કે વહાં આલિમીયત તક કી તાલીમ નહી દી જાતી હે.

(૪)દારૂલ ઉલુમ યા જામિઅહ :- ઈન ઈદારોં કો કેહતે હે જહાં આ'લા તાલીમ દી જાતી હે. વહાં તાલીમ મરહલા (દર્જે) વાર ઔર બાકાયદા નિસાબ કે સાથ આલિમીયત યા ફાઝીલીયત તક તાલીમ દી જાતી હે. ફારિગ હોને કે બાદ તલ્બાકો સનદ દી જાતી હે. અકસર દારૂલ ઉલૂમોં યા જામિઆતમેં શરઈ ઉલુમકી તાલીમકે સાથ દુન્યવી તાલીમ કે બારેમેં ભી બુન્યાદી માલૂમાત ફરાહમ (જમા) કરનેકા એહતિમામ કીયા જાતા હે.

હિંદુસ્તાનમેં મકતબ તક તો લડકોં ઔર લડકીયોંકે લીયે મખ્લુત (મીલીજુલી) તાલીમ કા ઈન્તીઝામ હે. લેકીન ઉસ્કે બાદ દોનોંકે અલાયદા અલાયદા ઈદારે હોતે હે. લડકોંકી તરહ લડકીયોં કે લીયે ભી મુલ્ક કે ગોશે ગોશેમેં આલિમીયત ઔર ફાઝીલીયત તક અલાયદા તાલીમ કા ઈન્તીઝામ હે.

મુલ્કમેં મકાતિબ દારૂત્તહફીઝ, મદારિસ, દારૂલઉલુમ ઔર જામિઆત કી સહી તાઅદાદ કીતની હે ? યે બતાના મુશ્કીલ હે, ઔર નહીં ઉસ્કી પીનતી કી જા સકતી હે. શાયદ હી કોઈ જીલ્લા બલ્કે શહેર ઔર મુસ્લિમ અકસરીયતી ગાંવ એસા હો જહાં મઝકુરા ચાર નોઈયત કે મદારિસ મેંસે કોઈ મદ્રસા મૌજુદ નહો.

(દીની મદારિસ નંબર - અલજમીયત) (૧૮/૧૦/૨૦૦૨-૧૯૮)

મસ્લકે દેવબંદ :-

હઝરત મૌલાના કાસિમ નાનોતવી (ર.અ.) ઔર ઉન્કે રફીકે ખાસ ઈમામે રબ્બાની મૌલાના રશીદ અહમદ ગંગોહી (ર.અ.) જો આપકે દર્સ કે ભી સાથી થે ઔર હાજી ઈમ્દાદુલ્લાહ સાહબ (ર.અ.) સે બયઅત ઔર ઈરાદત (એઅતિકાદ વાલોં) મેં શરીક થે. મસ્લકે દેવબંદ ઈન દોનોં હઝરાતસે ચલા ઔર આગે બઢા .હઝરત નાનોતવી (ર.અ.) ને કસ્બા દેવવબંદ મેં ૧૫, મોહર્રમ-૧૨૮૩ હીજરીમેં મદ્રસા કાઈમ કીયા ઔર ઉસ્કે છ માહ બાદ સહાનપુરમેં મદ્રસા કાઈમ કીયા. દોનોં મદ્રસોં કે બાની ચંદહી સાલોંમેં વફાત પાગયે. મગર હઝરત ગંગોહી (ર.અ.) ૧૩૨૩ હીજરી તક ઝીંદા રહે ઔર દોનોં મદ્રસોંકી સરપરસ્તી ફરમાઈ

ઔર દોનોં મદ્રસે હમ મસ્લક રહે.

ચુંકે દેવબંદ મેં પહેલે મદ્રસા કાઇમ હુવા ઔર ઉસ્કી શોહરત ભી ઝયાદાથી ઇસ લીયે ઇન હઝરાતકે મસ્લક કો "મસ્લકે દેવબંદ" કે નામસે યાદ કીયા જાને લગા. મસ્લકે દેવબંદ કે અસ્હાબકા ન કોઇ ફિર્કા હે ઔર ન એહલે સુન્નતસે હટકર કોઇ મસ્લક હે. બલ્કે મઝહબે હનફીમેં પુખ્તગી ઔર શરીયત ઔર તરીકતમેં જામિઅત યહી દો ચીઝેં મસ્લકે દેવબંદ કા ખુલાસા હે.

ચુંકે મસ્લકે દેવબંદ કે અકાબિરને બિદઅતોં કા રદ કિયા ઔર ઉમ્મતે મોહંમદીયા કો શિર્કે જલી - ઔર ખફીસે બચાયા ઔર તસવ્વુફકો જાહિલ સુફીયોં કી રસ્મોં ઔર આદતોંસે નિખારા, ઇસ લીયે બિદઅતી ઔર જાહિલ સુફી બુઝુર્ગાને દેવબંદ કે દુશ્મન બન ગયે ઔર કોઇ દીન એસા ન ગુજરા કે દીનકે દુશ્મન બુઝુર્ગાને દેવબંદ કે ખિલાફ બોહતાન બાઝી ન કરતે હો.

ઉલ્માએ દેવબંદ કી દીની ખિદમતે :-

હઝરત નાનોતવી (ર.અ.) ઔર હઝરત ગંગોહી (ર.અ.) ને હઝરત શાહ અ.ગની (ર.અ.) સે હદીસ પઢી, વો ખુદ સુફિયોંમે સે થે જીન્કા નસબ સાત વાસ્તોંસે હઝરત મુજદ્દીદ અલ્ફેસાની (ર.અ.) તક પહુંચતા હે.

હઝરત ગંગોહી (ર.અ.) મદ્રસા દેવબંદ કાયમ હોને કે બાદ ચાલીસ સાલ તક જીંદા રહે. ઉન્હોંને શરીઅતકી ખુબ ખિદમત કી. કઇ સાલોં તક તન્હા સિહાસિત્તા (હદીસકી છે કિતાબોં) કા દર્સ દીયા ઔર ફતાવાકી ખિદમત અંજામ દેતે રહે ઔર સાથ હી બયઅત કા સિલસિલા ભી જારી રખા. ઉન્કે મુરીદોંકી બડી તઅદાદ હાજીર રહેતી, ઉન્મેં આઠ દસ હઝરાત એસે હે જો હઝારોં પર ભારી હે. અલ્લાહ તઆલાને ઉન્સે શરીઅત તરીકત કા ખુબ કામ લીયા. જીન્મેં હઝરત મૌલાના મેહમૂદુલ હસન સાહબ (શૈખુલ હિંદ) હઝરત મૌલાના ખલીલ અહમદ સાહબ સહારનપુરી, હઝરત મૌલાના અ. રહીમ રાયપુરી સાહબ, હઝરત મૌલાના ખલીલ અહમદ અંબેઠવી સાહબ, હઝરત શૈખુલ ઇસ્લામ મૌલાના હુસૈન અહમદ મદની સાહબ વગેરહ (અલ્લાહ તઆલા ઉન સબ પર અપની રહમતે

નાઝીલ ફરમાયે)

બહોત ઝયાદા મશહુર હુએ ઔર ઉન્હોંને શરીઅત ઔર તરીકત મેં ખુબ કામ કીયા.

(૪) બયઅત ઔર ખિલાફત

હઝરત મૌલાના કાસિમ નાનોતવી (ર.અ.) ઔર હઝરત ગંગોહી (ર.અ.) દોનોં હઝરાત હઝરત હાજી ઈમદાદુલ્લાહ (ર.અ.) સે બયઅત હુએ ઔર ખિલાફત સે સરફરાઝ હુએ.

હઝરત નાનોતવી (ર.અ.) સે કીસીને પુછા કે કયા હઝરત હાજી સાહબ મૌલવી થે ? ફરમાયા "મૌલ્વીગર" થે ઔર યે ભી ઈર્શાદ ફરમાયા કે મેં ઉલુમ હી કી વજહસે હઝરત હાજી સાહબ કા મોઅતકીદ હુઆ હું. આખિર કોઈ તો બાત થી કે ઉન હઝરાતને હઝરત હાજી સાહબકે હાથમેં હાથ દીયા ઔર મુરીદ હોનેકી જરૂરત મેહસુસ કી.

બાત વોહી હે કે ઈલ્મકે સાથ કલ્બે મુનીબ (રૂજુઅ હોનેવાલા દીલ) ભી હોના ચાહીયે જો લોગ ઈસ જરૂરતકો મેહસુસ નહીં કરતે વો ઈલ્મ કે ગુરૂર મેં સાહીબે નિસ્બત હઝરાતસે દુર ભાગતે હે ઔર મેહરૂમ રેહતે હે. યે તો સાજી કરીબ કી બાત હે. સાજી બઈદ મેં હઝરત મૌલાના જલાલુદ્દીન રૂમી (ર.અ.) હઝરત તબરેઝ (ર.અ.) કે મુરીદ હુએ.

ઈમામ ગઝાલી (ર.અ.) બહોત બડે આલિમ થે. બહોત મશહુર થે.બડા મરતબા થા. લેકીન ઉન્હોંને જરૂરત મેહસુસકી ઔર અપને બાતિનકો ઈનાબતે ઈલ્લાહસે ખાલી પાયા નફસ કા મુરાકબા કિયા અપને મુર્શદકી તરફ રૂજુઅ હુએ ઔર ઈસ્લાહે બાતીન કી તરફ એસે મુતવજજે હુએ કે ન સિર્ફ અપના ભલા કીયા બલ્કે કયામત તક કે લીયે ઉલ્મા કો બેદાર કિયા ઔર રેહતી દુનિયા તક કે લીયે "અહયાઉલ ઉલુમ" દુનિયામેં છોડ કર ગયે.

જબ ઈત્ને બડે અલ્લામા કો ઈસ્લાહે નફસ કે લીયે કીસી મુર્શદ ઔર મુસ્લેહકી જરૂરત હે તો કમ ઈલ્મોં કો ક્યું ઉસ્કી જરૂરત ન હોગી ?

જો હઝરાત સાહિબે નિસ્બત હે. જીન્કો અલ્લાહ તઆલાસે તઅલ્લુક કી દૌલત નસીબ હે. વો કુછ નસીહત કરતે હે તો દીલમેં ઉતરતી ચલી

જાતી હે ઔર જીન્કો યે દૌલત નસીબ નહીં ઉન્કે પાસ સિર્ફ ઈલ્મહી ઈલ્મ હે વો બડી બડી તકરીરેં કરતે હે, લોગ ઉન્કી તકરીરે કાનોં કી અય્યાશીકે લીયે સુન લેતે હે. દીલ પર કીસીકે કુછ અસર નહીં હોતા. યે તજુરેબાતી બાતેં હે, તજુરેબા બડી દલીલ હે ઔર શાહીદે અદલ હે.

દીલોંકી સફાઈ, નફસકી તરબીયત, ઝિક્રકી કસરત, મુરાકિબા, મુહાસિબા, હર આદમીકે અંદર હોના ચાહીયે. ઈન કામોંકે લીયે મુર્શીદ ઔર મુરબ્બીકી જરૂરત હોતી હે. હિંદુસ્તાનકે મુખ્તલીફ શહેરોં મેં અકાબિરે દેવબંદ કે ખુલફા મૌજુદ હે. એહલે તલબ ઉન્સે રૂજુઅ ફરમાયેં. ઈલ્મભી હાસિલ કરે ઔર અમલી જીંદગી ભી સુધારેં, જાહીર ઔર બાતિન દોનોં આરાસ્તા હોં. કુર્આન ઔર હદીસ કા ઈલ્મ આજકલ (યુહદ ઔર નસારા) કે પાસ ભી હે. ઈસ્લામ પર કિતાબેં ભી લીખતે હે. સબ કુછ પઢતે હે મગર ગુમરાહ હે. ઈમાન યકીન ઈલ્મો અમલ જાહીર બાતીન કી ઈસ્લાહ ખિદમતે દીન ફિકરે આખિરત સબ હી ચીઝોંકી જરૂરત હે.

(મઝાહિરે ઉલુમ - ૮/૨૦૦૦/૧૩)

શેખે કામિલ ન મીલે તો :-

શેખે ઈમામ હઝરત યાકુબ કરખી (ર.અ.) ને ઈમામ બહાઉદ્દીન નકશબંદી (ર.અ.) સે અર્ઝ કીયા કે હઝરત અગર એસા શેખ જો "ફાની ફિલ્લાહ" ઔર "બાકી બિલ્લાહ" નસીબ ન હોતો વો ક્યા કરે ?

શેખ્ને ફરમાયા કે ઉસ્કો ચાહીયે કે ઈસ્તિગફારકી કસરત કરે ઔર હર નમાઝ કે બાદ ૨૦ મરતબા ઈસ્તિગફારકી પાબંદી કરે. તાકે પાંચ વક્તમેં ૧૦૦ મરતબા ઈસ્તિગફાર હો જાયે.

ક્યું કે હુઝુર (સ.અ.વ.) કા ઈર્શાદ હે કે બાઝ અવકાતમેં અપને કુલ્બમેં કદુરત મહેસુસ કરતા હું. ઔર મેં હરરોજ અલ્લાહતઆલાસે ૧૦૦ મરતબા ઈસ્તિગફાર યાની મગફીરત તલબ કરતા હુ.

ફાની ફિલ્લાહ બાકી બિલ્લાહ :-

ઝિક્રકી કસરત ઔર મુજાહિદા ઔર રિયાઝત કે જરીયે અપને નફસકો એસા મુઝક્કા (સાફ) બનાલે કે ઉસ્કી નફસાની ખ્વાહીશ બાકી હી ન રહે. જો ઈન્સાનકો શર (બુરાઈ) કી તરફ ખીંચતી હે. યે હાલત "વિલાયતે

ખાસ'' કા દૂજા હૈ. જીન્કો સુફિયહકી ઝબાનમેં ''ફાની ફિલ્લાહ - બાકી બિલ્લાહ'' કહા જાતા હૈ. (મ.ક.૮/૬૬૮)

તસવ્વુફ કે ચાર સિલસીલે :-

તસવ્વુફ કે બડે બડે ચાર સિલસીલે હૈ.

કાદરીયહ, સોહર વરદીયહ, ચિશ્તીયહ, નકશબંદીયહ,

હિંદુસ્તાનમેં ઈન ચારોં સિલસિલે કે સુફીયા તશરીફ લાયે. ઔર ઉન્સે લોગોંકો ફાયદા પહુંચા- મગર યે ભી હકીકત હૈ કે ઉસ્મે એહલ કે સાથ કુછ ના એહલ ભી દાખિલ હો ગયે. ઈસ લીયે હિંદુસ્તાનકે અસરસે ઉસ્મેં કુછ ગેર ઈસ્લામી અનાસીર કી ભી મિલાવટ હો ગઈ ઔર દીલોંકી સફાઈ ઔર એહસાનકે નામ પર ઈશ્કકે નામસે બહોતસી વો રસ્મેં રિવાજમેં આ ગઈ જીસસે ઉસ્કી અસલ રૂહ ઝખ્મી હો ગઈ.

મગર ઐસે મશાઈખ હર સિલસિલેમેં પૈદા હોતે રહે જો તસવ્વુફકી અસલ રૂહ દીલોંકી સફાઈ ઔર એહસાનકે મુતાબિક ઉસમેં તજદીદ (નયે સિરેસે કામ) કરતે રહે. યે સિલસીલા સબસે ઝયાદા મશાઈખે નકશબંદીયહ ઔર મશાઈખે ચિશ્તીયહ મેં દીખાઈ દેતા હૈ. ખાસ તૌર પર શેખ અહમદ સરહંદી (ર.અ.) ઔર હઝરત શાહ વલીયુલ્લાહ (ર.અ.) કે બાદ યે સિલસીલા તજદીદ કે સાથ જારી રહા.

૨૦, વી સદીમેં યે કામ મશાઈખે નકશબંદીયામેં મૌલાના ફઝલુર્રહમાન ગંજ મુરાદાબાદી (ર.અ.) ઔર મૌલાના મુહંમદ અલી મુંગેરી (ર.અ.) બાનીએ નદવા લખનૌ કે ઝરીયા ઔર મશાઈખે ચિશ્તીયહમેં આલિમે રબ્બાની હઝરત સૈય્યદ અબ્દુલ કુદ્દુસ ગંગોહી (ર.અ.) કે બાદ મૌલાના રશીદ અહમદ ગંગોહી (ર.અ.) ઔર હઝરત મૌલાના અશરફઅલી થાનવી (ર.અ.) કે ઝરીયા રિવાજ પાયા.

(મશાઈખે નકશબંદીયહ-૧૫)

તસવ્વુફ કયા હૈ ?

તસવ્વુફ નામ હૈ, ઈસ્લામકી રૂહ ઔર હકીકત કા, શરીઅતકે મગઝ ઔર જૌહર કા, અખ્લાક કી પાકીઝગી ઔર મિઠાસકા, દીલકે સુકૂન ઔર ઈત્મિનાન કા, મતલબ યે કે આ'લા ઈન્સાનિયત કી તમામ ખુંબીયા ઔર અચ્છાઈયાં તસવ્વુફમેં આ જાતી હૈ. હકીકી (સચ્ચે) સુફીયોંકી

કિતાબેં ઔર ઉન્કે હાલાત કે મુતાલેસે કોઇ ભી સાફ દીલ ઇન્સાન અસર લીયે બગૈર નહીં રેહતા. અપની બશરી કૌતાહીયાં એક એક કરકે સામને આ જાતી હે. ઔર ઉન્કો દુર કરને ઔર ઉમ્દા સિફતેં અપનાનેકા પકકા ઇરાદા દીલમેં પૈદા હો જાતા હે. અલ્લાહકા ખૌફ ઔર ઉમ્મીદ ઔર રગબત અલ્લાહતઆલાકી મોહબ્બતસે રૂહ સરશાર (નશેમેં ચુર) હોને લગતી હે. દુનિયા ઔર અસ્બાબે દુનિયાસે, બે જરૂરત ખ્વાહીશોંસે પરહેઝ ઔર સિર્ફ બ કદરે જરૂરત ચીઝોં પર કનાઅત નસીબ હો જાતી હે.

"આલમેગૈબ" કી હકીકતેં સુફીકે લીયે "લારૈબ" (શક બગૈર કી) બન જાતી હે. અલ્લાહતઆલાકે દાઇમી ઝિક્ર ઔર ઉસ્કે ધ્યાનસે દાઇમી નઝદીકી ઔર બુલંદી મરતબેકી સઆદત નસીબ હો જાતી હે.

યે હે ખુલાસા ઇસ તસવ્વુફ કા જો હમારે સુફીયોને પેશ કિયા થા. બલ્કે વો ખુદ ઉસ રંગમેં રંગે હુવે થે. ઔર ઉન્કી સોહબતમેં બેઠનેવાલે સાહીબે ઇસ્તિઅદાદભી ઇસી રંગમેં રંગીન હો જાતે થે.

ઇસ્લામકી ઇશાઅતમેં સુફીયોંકી બેનફસી ઔર રૂહાનિયતને હિસ્સા લીયા. ઉસ્કી લઝીઝ ઔર અસર કરનેવાલી દાસ્તાન હમારી તારીખકા કિંમતી સરમાયા હે.

અસલમેં તસવ્વુફ હી દીને ઇસ્લામકા અસલ મગજ હે. જીસ્કે બગૈર દીન કાયમ ઔર મેહફુઝ નહીં રેહ સકતા. તસવ્વુફ એક એસા સુતુન હે. જીસ્કે બગૈર ઇમારત ખડી નહીં હો સકતી. ઇસી અહમ મકસદકો પુરા કરને કે લીયે હઝરાતે અંબિયા (અ.લ) દુનિયામેં તશરીફ લાયે. ફીર સબકે આખિરમેં હઝરત મુહંમદ સલ્લલ્લાહુ અલયહેવસલ્લમ દુનિયામેં તશરીફ લાયે. અલ્લાહતઆલાને ખુદ આપકી નબુવ્વતકે મકસદમેં તઝકીયે નફુસ (દીલોંકી સફાઇ) કો સબસે આ'લા ઔર અફઝલ મકસદ કરાર દીયા હે.

કુર્આન મજીદમેં ઇર્શાદ હે :-

વોહી હે જીસ્ને અનપઢોંમેં ઇન્હીમેંકા એક રસુલ ભેજા જો ઉન્કો ઉસ્કી (અલ્લાહતઆલાકી) આયતેં પઢકર સુનાતા હે. ઔર ઉન્કો સંવારતા હે ઔર ઉન્કો કિતાબ ઔર અકલમંદી સિખલાતા હે. ઔર ઉસસે પહેલે વો ખુલી ભુલમેં પડે હુએ થે. **(સુરએ જુમ્અહ-૨)**

તસવ્વુફ કા ફાયદા :-

તસવ્વુફસે ન સિર્ફ ઈસ્લાહે બાતિન ઔર દીલોંકી સફાઈ કા કામ હુવા બલ્કે ઈશાઅતે ઈસ્લામ ઔર તબ્લીગે દીન કા કામ અચ્છે સે અચ્છા હુવા હે.

ચુનાંચ ઈસ બાતપર ઈત્તિફાક હે કે હિંદુસ્તાનમેં તસવ્વુફકી રાહસે હી ઈસ્લામ આયા હે. ઔર ઉસ્કી ઈશાઅત હુઈ હે. ઔર અબ ભી "અલ્હમ્દુલિલ્લાહ" હો રહી હે.

તસવ્વુફકી રૂહાની ઔર અખ્લાકી તાકતસે પુરી તાતારી કૌમ ઈસ્લામમેં દાખિલ હુઈ. જીન્હોંને મુસલમાનોં પર જુલ્મો સિતમ કે પહાડ તોડે થે. ઉન્કા કત્લેઆમ કિયા થા. ઔર આલમે ઈસ્લામકી ઈંટ સે ઈંટ બજા દી થી. લેકીન વો નીમ વહશી કૌમ શેખ સઅદુદ્દીન હમ્વી (ર.અ.) કી અખ્લાકી ઔર રૂહાની તાકત કા અસર કુબુલ કરકે ઈસ્લામકી આગોશમેં આ ગઈ.

ખ્વાજા અહમદ તાલીસવી (ર.અ.) ને તુર્કો કો હલ્કએ ઈસ્લામમેં દાખિલ કીયા. શેખ સઅદુદ્દીન હમ્વી (ર.અ.) ને ઔર ઉન્કે શાગીર્દોંને મંગોલીયોં કો દામને ઈસ્લામમેં ખીંચ લીયા. ખ્વાજા મોઈનુદ્દીન ચીશ્તી (ર.અ.) ને હિંદુસ્તાનમેં મઝહબી ઔર સમાજી ઈન્કિલાબકી બુનિયાદ ડાલી ઔર લાખોં ઈન્સાનોં કે ઈમાનમેં દાખિલ હોનેકા ઝરીયા બને - વગેરહ. **(મશાઈબે નકશબંદીયહ-૨૦)**

બયઅત કે સિલસિલેમેં હિદાયત ઔર મશ્વરે :-

બયઅત કરના ઔર સિલસિલેમેં દાખિલ હોના કોઈ રસ્મી ઔર શોકીયહ ચીઝ નહીં હે. જીસકે લીયે કુછ માનના ઔર કરના ન પડે. યા સિર્ફ બરકત ઔર શોહરત મકસૂદ ન હો.

યે એક અહમ મુઆહિદા હે. ઔર એક નઈ જીંદગીકા આગાઝ હે. ઔર જીંદગીમેં કુછ પાબંદીયા ઔર કુછ તબ્દીલીયાં ઔર કુછ જીમ્મેદારીયાં હે.

(૧) સબસે પેહલી જરૂરી બાત યે હે કે બયઅત ઔર કીસી સિલસિલેમેં દાખિલ હોના. કલ્મેકી તજદીદ ઔર ઈસ્લામી અહદ ઔર મુઆહિદા ઔર અલ્લાહ ઔર રસુલે અકરમ (સ.અ.વ.) કે અહકામકે મુતાબિક

દીની ઈમાની જીંદગી શુરૂ કરને ઔર ઉસીકે મુતાબિક જીંદગી ગુજારનેકા પુખ્તા ઈરાદા કરના હે ઔર અહદ વ મુઆહિદા સમજા જાયે.

(૨) સબસે જરૂરી બાત યે હે કે અકીદા દુરૂસ્ત ઔર પુખ્તા કિયા જાયે ઔર ઈસ બાત કા ઈકરાર ઔર ઉસ પર ઈમાન હો કે અલ્લાહકે સિવા કીસીકે હાથમેં જીંદા રખને, મૌત દેને, સેહત ઔર શિફા દેને ઔર ઔલાદ દેને, રોઝી દેને ઔર કિસ્મત અચ્છી યા બુરી કરનેકા ઈખ્તિયાર નહીં હે ઔર ઉસ્કે સિવા કોઈ બંદગીકે લાયક નહીં હે. ન ઉસ્કે સિવા કિસીકે સામને સિજદા કિયા જા સકતા હે. ન બંદગીકી કોઈ શકલ ઈખ્તિયાર કી જા સકતી હે. ન હાજત પુરી કરને ઔર મુશ્કીલ દુર કરનકા સવાલ કિયા જા સકતા હે.

(૩) સય્યેદુલ મુરસલીન ઔર ખાતિમુન્નબ્બીયીન હઝરત મુહંમદ રસુલુલ્લાહ સલ્લલ્લાહુ અલયહે વસલ્લમ કો આખરી નબી, ઔર ઝરીયએ હિદાયત, વસીલ એ શિફાઅત, ઔર સબસે ઝયાદા મોહબ્બત ઔર પેરવીકા મુસ્તહીક સમજા જાયે. ઔર ઝયાદાસે ઝયાદા આપકી સુન્નતોં પર અમલ કરનેકી કોશીષ કી જાયે. ઔર દીની દુન્યવી જીંદગીમેં આપકી હિદાયત ઔર દસ્તુર પર અમલ કરને કી કોશીષ કી જાયે. આપકી સીરતે પાક કે મુતાલેકા એહતિમામ કિયા જાયે ઔર આપકી હદીસોંકે મજમુએ ઔર સીરત કી કિતાબોં કે મુતાલેકા શોક પૈદા કિયા જાયે.

(૪) જીંદગીકો ઈસ્લામી રંગમેં ઢાલને ઔર સહી મકસદે જીંદગી માલુમ કરને કે લીયે અહકરકી કિતાબ "દસ્તુરે હયાત" કો મુતાલેમેં રખા જાયે. નીઝ હઝરત થાનવી (ર.અ.) કે મવાઈઝ ઔર મલ્ફુઝાત કા મુતાલા કિયા જાયે.

(૫) સબસે અહમ ફર્ઝ ઔર જરૂરી ચીઝ નમાઝોંકો અપને વકત પર પઢનેકા એહતિમામ ઔર સુન્નતોંકા પાબંદીકે સાથ અદા કરના હે. ઉસ્મેં ગફલત ઔર સુસ્તીકી તલાફી કોઈ ચીઝ નહીં કર સકતી. નમાઝેં જહાં તક હોસકે મસ્જીદમેં અદા કી જાયે. ખ્વાતીન ઈન નમાઝોંકો અપને વકત પર ઘરોં મેં પઢનેકી કોશીષ કરે. જો આમ તૌર પર કામકી મશગુલી ઔર જીમ્મેદારીયોંકી વજહસે ફોત હો જાતી હે. યા ઉન્કા વકત નિકલ જાતા હે.

(૬) દીની ઔર દુન્યવી દોનોં કામોંમેં સવાબ ઔર રઝાએ ઈલાહીકી નિય્યતકી મશ્ક કી જાયે. અખ્લાક ઔર મામલાત ઔર જીંદગીકે મામુલાતમેં ભી ઉસ્કા એહતિમામ કિયા જાયે. તાકે ઉન પર ઈબાદતકા સવાબ મીલે. ઔર ઉન્કો જહાંતક હો સકે શરીઅત ઔર સુન્નતકે મુતાબિક કરનેકી કોશીષ કી જાયે.

અખ્લાકી ઔર મિઝાજી કમઝોરીયોં હસદ, કીના, ગુસ્સા, બદગોઈ ઔર બદઝબાનીઔર માલ ઔર દુનિયાકી હદસે બઢી હુઈ મોહબ્બતસે બચનેકી પુરી કોશીષ કી જાયે.

(૭) કુર્આન મજીદકી જીસ કદર સહુલતકે સાથ હો સકે તો તિલાવતકા મામુલ બનાયા જાયે.

(૮) ફઝરકી નમાઝસે પહેલે યા બાદમેં ઔર મગરીબ, ઈશાકે બાદ (જીસ વકત આસાનીહો ઔર પાબંદી હો સકે) એક તસ્બીહ દુરૂદ શરીફકી એક તીસરે કલ્મેકી ઔર એક ઈસ્તિગફારકી પઢલી જાયે. ઔર અગર અલ્લાહતઆલા તૌફીક દે તો આખરી રાતમેં કુછ રકાતેં તહજ્જુદ કી ભી પઢનેકી કોશીષ કી જાયે. ઔર અપને સિલસિલેકે મશાઈખ ઔર તઅલ્લુકવાલોં કે લીયે દુઆભી કી જાયે.

(અબુલ હસન અલી નદવી-ર.અ.)

(મશાઈખે નકશ બંદીયહ-૨૪૩)

ઈર્શાદાતે સુફીયાએ કિરામ :-

(૧) (સુફીયહ) વો લોગ હે . જીન્કા હમનશીન બદ બખ્ત નહીં હોતા - ઔર ઉન્કે પાસ બેઠનેવાલા મેહરૂમ નહીં હોતા. યાની યે લોગ અલ્લાહતઆલાકે હમનશીન હોતે હે. ઉન્કો દેખનેસે ખુદા યાદ આતા હે. ઉન્કી નજર દવા હે. ઉન્કા કલામ શિફા હે.ઉન્કી સોહબત સરાપાનુર ઔર રોશની હે. યે વો લોગ હે કે જીસ્ને ઉન્કે જાહીરકો દેખા - વો મેહરૂમ ઔર ના ઉમ્મીદ હુવા ઔર જીસ્ને ઉન્કે બાતીન કો દેખા બુઝુર્ગ હો ગયા. **(મકતૂબાતે ઈમામ રબ્બાની-૨/૧૮૩)**

(૨) હઝરત અબુબક્ર સિદ્દીક (ર.દી.) એક મરતબા બાગમેં તશરીફ લે ગયે. વહાં એક પરીંદા દરખ્તકે સાયેમેં બેઠા થા આપને ઈસ્કો દેખકર એક ઠંડા સાંસ લીયા ઔર ફરમાયા. મુબારક હો તુજકો અય પરીંદે ! તું દરખ્તોં

કે ફલ ખાતા હૈ. સાયેમેં બેઠતા હૈ. ઔર બગૈર હિસાબ કિતાબ કે કયામતમેં નજાત પાયેગા. કાશ ! અબુબક્ર ભી તુજ જૈસા હોતા.

ફરમાયા કરતે થે કે હમને બુઝુર્ગી કો તકવામેં પાયા. ઔર તવંગરી કો યકીનમેં ઔર ઈઝઝતકો તવાઝુઅમેં.

અય લોગો ! અલ્લાહ કે ખૌફસે રોવો.. અગર રોના ન આયે તો રોનેકી સુરત બનાઓ.

ખબરદાર ! કોઈ શખ્સ કીસી મુસલમાનકો હકીર ન સમજે. કયુંકે છોટે દર્જેકો મુસલમાન ભી અલ્લાહકે નઝદીક બડા હૈ.

અલ્લાહસે ગુનાહોંકી બખ્શીશ ઔર દુનિયા ઔર આખિરતકી આફિયત તલબ કિયા કરો.

એક મરતબા આપકે સામને શિકાર લાયા ગયા તો ફરમાયા. જબ કોઈ શિકાર મારા જાતા હૈ, યા કોઈ દરખ્ત કાટા જાતા હૈ તો ઉસ્કા મતલબ યહી હોતા હૈ કે ઉસ્ને અલ્લાહકી તસ્બીહ નહીં કી.

જો શખ્સ અલ્લાહકી મોહબ્બતકા મઝા ચખ લેતા હૈ. ફીર ઉસ્કો તલબે દુનિયા કી કુરસદ નહીં મીલતી ઔર ઈન્સાનોં સે વેહશત (ગભરાહટ) હોતી હૈ. (હઝરત અબુબક્ર સિદ્દીક (ર.દી.))

(૩) સુલેમાન બીન મુગીરહ સે રિવાયત હૈ કે હઝરત સલમાન (ર.દી.) ઔર હઝરત અબુ દરદા (ર.દી.) કે દરમ્યાન દીની બિરાદરી હો ગઈ થી - હઝરત અબુદરદા (ર.દી.) શામ મેં ઔર હઝરત સલમાન (ર.દી.) કુફા મેં બસ ગયે. હઝરત અબુદરદા (ર.દી.) ને ઉન્કો ખત લીખા કે અલ્લાહ તઆલાને આપકે બાદ મુજે માલ ઔર ઔલાદ અતા ફરમાયા ઔર બયતુલ મુકદ્દસમેં મેરા કિયામ હૈ.

હઝરત સલમાન (ર.દી.) ને ઉન્કો જવાબમેં લીખા તુમકો માલુમ હો કે ખૈર ઔર ભલાઈ માલ ઔર ઔલાદ કી કસરત ઔર ઝયાદતી મેં નહીં. અલબત્તા ભલાઈ ઈલ્મ હૈ કે તુમ્હારા હિલ્મ (નરમી) ઔર બુર્દબારી બઢ જાયે. ઔર તુમ્હારા ઈલ્મ તુમ્હારે લીયે ફાયદામંદ હો ઔર જમીન (જગા) કીસી કો ફાયદા નહીં પહુંચા સકતી. તુમ અમલ ઈસ તરહ કરો ગોયા અલ્લાહ કો દેખ રહે હો ઔર અપને નફસકો મુર્દોમેં શુમાર કરો

(હઝરત સલમાન ફારસી (ર.દી.))

(૪) એક દીન બુલરાં બાબતુલખલામાં દાખિલ હોતે વકત અપના દાહના પાવ પેહલે રખ દીયા ઉસ દીન બહોત સે અહવાલ સે મહરૂમી રહી.

(મુજદ્દીદ અલ્ફેસાની (ર.અ.))

(૫) એક મરતબા સાલેહ ખતલાનીસે ફરમાયા, હમારી થેલીમેંસે થોડીસી લોંગેં (લવીંગ) લે આવો. વો ગયે ઔર છે લોંગ લે આયે. આપને દેખ કર નાગવારીસે ફરમાયા. કે હમારે સુફીકો અભી તક યે ખબર નહીં કે હદીસમેં આતા હે. اَللّٰهُ وِتْرٌ يُحِبُّ الْوِتْرَ ઉસ્કી રિઆયતમેં વિત્ર મુસ્તહબ હે.

(મજુદ્દીદ અલ્ફેસાની-(ર.અ.))

(૬) જબ આદમી અપનેમેં રઝાએ ઈલાહીકી જાનીબ મેલાન દેખે. તો અલ્લાહતઆલાકા શુક્ર અદા કરે. ઔર જબ રઝાએ ઈલાહી કી જાનિબ દીલ કા મેલાન ન પાયે તો ગિડગિડાયે ઔર રોયે. ઔર અલ્લાહતઆલાકી સિફ્તે ઈસ્તિગનાઈ (બેપરવાઈ) સે ડરે.

(ખ્વાજા અલાઉદ્દીન અત્તાર (ર.અ.))

(૭) આમાલ-અખ્લાક કા અસર જમાદાત (બેજાન ચીઝોં) પર ભી પડતા હે. ચુનાંચે અગર કોઈ શખ્સ એસી જગા નમાઝ પઢે જહાં આમાલ, અખ્લાક નાપસંદીદા હોતે હે. તો વો નમાઝ એસી પુર બરકત ઔર નુરવાલી ન હોગી. જૈસા કે એસી જગા અદા હો જહાં અરબાબે જમઈયત (અલ્લાહવાલોં) કા અસર પહુંચા હો. યહી વજહ હે કે મસ્જીદે હરામ કી એક નમાઝ કા સવાબ એક લાખ નમાઝોં કે બરાબર હોતા હે.

(ખ્વાજા ઉબેદુલ્લાહ અહરાર (ર.અ.))

(૮) જીન આમાલ સે અલ્લાહતઆલા કા કુર્બ (નઝદીકી) હાસિલ કી જાતી હે. યા તો વો ફરાઈઝ હે યા નવાફિલ. નવાફિલકી ફરાઈઝ કે મુકાબલેમેં કોઈ હૈસિયત નહીં. અપને વકત પર કીસી ફર્ઝકી અદાયગી એક હઝાર સાલકે નવાફિલસે બેહતર હે. અગરચે ખાલીસ નિય્યત કે સાથ અદા કીયે જાયે.

(હઝરત ઈમામ રબ્બાની મુજદ્દીદ શેખ અહમદ સરહંદી (ર.અ.))

(૯) હઝરત મુજદ્દીદ સાહબ (ર.અ.) ફરમાતે થે કે મૈં તો સારે મુકામાત કી સૈર કરને કે બાદ જીસ નતીઝે પર પહુંચા. તુમ પેહલે પહુંચ જાઓ. યાની પેહલે હી દીન ઈસ બાતકા ઈરાદા કરલો કે નબીયે કરીમ (સ.અ.વ.) કી

જીતની સુન્નતેં હૈ ઉન પર અમલ કરને કી કોશીષ કરેંગે ફીર ઉસકી બરકતેં ઔર નુરાનિયત દેખોગે. ફીર જીંદગીકા લુત્ફ દેખોગે.

(ઇસ્લાહી ખુત્બાત-૨૧૨)

(૧૦) ફરઝંદે ગિરામી ! આઝમાઇશકી ઘડીયાં અગરચે બહોત કડવી ઔર બેમઝા હૈ. લેકીન અગર તૌફીક હો તો બહોત ગનીમત હૈ. આજ કલ જબકે આપકો ફુરસદ હૈ. ખુદકા શુક્ર અદા કરતે હુએ અપને કામમેં મશ્ગુલ રહો. ફુરસદકા એક લમ્હા ભી બેકાર મત કરો તીન આમાલમેં લગે રહો.

૧. તિલાવતે કુર્આન મજીદ

૨. લંબી કિરાઅતકે સાથ નમાઝ અદા કરના.

૩. કલ્મએ તૈયબહ લાઇલાહ ઇલ્લાલ્લાહ કા વિર્દ કરના.

ઇન્ગોંકો કીસી એક કા ઉસ વક્ત અમલ જારી રખો.

(હઝરત મુજદ્દીદ અલ્ફેસાની (ર.અ.))

يَا رَبِّ صَلِّى وَ سَلِّمْ دَائِمًا اَبَدًا ـ عَلٰى حَبِيْبِكَ خَيْرِ الْخَلْقِ كُلِّهِمِ

(૫) દીની દઅવત

ઉસૂલે તબ્લીગ :-

જો લોગ ઈસ્લામકી તબ્લીગકે અહમ ફરીઝેકો અદા કરનેકે લીયે તૈયાર હો ઉન્કો સમજ લેના ચાહીયે કે પગયામે દીને મતીન ઔર હક્કકી તબ્લીગ કે લીયે જરૂરી હૈ કે વો અખલાકે હસના, ઉમ્દા સિફાત, ખુલુસે નિય્યત, કુશાદા દીલ, સચ્ચી બાત, ખુશ કલામી, ઈસાર પસંદી, સખ્તી બરદાશ્ત કરને વાલા, મેહનત ઔર કોશીષ કરનેવાલા હો.

ઔર એક લમ્હે કે લીયે ભી દીલમેં લાલચ, ખુદ ગર્જી, રિયાકારી, ઔર દુનિયા હાસિલ કરનેકા શૌક ન આને પાયે.

વરના જો શખ્સ ઈન બાતોંકા ખ્યાલ નહી રખતા ઉસકી આવાઝ કીસી તરહ કારગર નહી હોતી. ઔર ઉસકી બાતકા સુનને વાલોં પર કોઈ અસર નહીં પડતા.

મુબલ્લીગ કો ચાહીયે કે જો કુછ દુસરાં કો નસીહત કરતા હે. ખુદ ભી ઊસ પર અમલ કરે. અગર એસા ન કરેગા તો ઊસકી હર બાત લોગાં કી નજરોં મેં દરોગ બયાની ઔર બેહુદા બાતેં બકને વાલોં સે ઝયાદા વકઅત રખને વાલી ન હોગી.

(કુર્આન મજીદ મેં અલ્લાહ તઆલા કા ઈર્શાદ હે, ઈમાન વાલોં ! તુમ એસી બાતેં ક્યું કેહતે હો ? જો કરતે નહીં ખુદા કે નજદીક બડે ગુસ્સે કી બાત હે કે જો બાત કરતે નહીં વો કેહતે હો.)

(મલ્ફુઝાતે મુહદ્દીસે કશ્મીરી-૨૯૧)

જીમ્મેદારી :-

અલ્લાહ તઆલા કે ઈન બંદો તક અલ્લાહ કા પયગામ પહુંચાના (જો અબ તક કીસી વજહસે ઈસસે મેહરૂમ હે) હંમેશા કી તરહ ઈસ વકત ભી હર મુસલમાન મર્દ ઔર ઔરત કી જીમ્મેદારી હે. હમ જીસ મુઆશરેમેં રેહતે હે ઉસ્મે યે કોઈ મુશ્કીલ કામ નહીં હે. બાઝારોંમે, દફતરોંમે, શાદીયોંકી તકરીબાતમેં, ખુશી ઔર ગમ કે મૌકોં પર, ટ્રેન પર, બસ ઔર હવાઈ જહાઝ કે સફરમેં હર જગહ ઈસકા મૌકા હમેં મીલતા હે ઔર હમ મુખ્તલીફ મૌજુઆત પર બાતેં ભી કરતે હે, લેન-દેન ભી કરતે હે, ખુશી ઔર ગમ કે મૌકે પર એક દુસરે કે શરીક ભી રેહતે હે. લેકીન એસી ભરપુર શિર્કત કે બાદ ભી હમ વો ફરીઝા અંજામ નહી દે પાતે. જો હજ્જતુલ વિદાઅ મેં રહમતુલ લીલ આલમીન હઝરત મોહંમદ (સ.અ.વ.) ને અપની ઉમ્મત કે જીમ્મે કીયા થા.

કયા ? કભી હમને સોચા કે ઈસ ફરીઝા કી અદાગીમેં જો કોતાહી હમસે હો રહી હે કયા ઉસકી પુરશીષ હમસે નહી હોગી ? અગર રસુલુલ્લાહ (સ.અ.વ.) ને રોઝે મેહશર મેં હમસે પુછા કે તુમને મેરે દીનકી ઈશાઅત ઔર ઉસે દુસરોં તક પહુંચાને કા કયા કામ કીયા ? તો હમ કયા જવાબ દેંગે ?

કયા હમારા જવાબ યે હોગા કી યે કામ સિર્ફ સહાબા (રદી.) કા થા. હમતો તિજારતમેં લગે રહે વકત હી નહીં મીલા. હમ તસ્નીફો તાલીફમેં મશ્ગુલ રહે. તહકીકી કામ કરતે રહે ઔર મુલાઝીમતમેં ફસે રહે. અપની બીવી બચ્ચોંકી જરૂરતોંકી ફરાહમી (બંદોબસ્ત) ને ફુરસદ હી નહીં દી યા

યે કે હમકો કભી ભુલેસે ભી યે ખ્યાલ નહીં આયા કે ઈસ્લામકી તબ્લીગ ઔર ઈશાઅત કા કામભી હમકો કરના હે.

જરાદીલ વ દિમાગ પર જોર ડાલકર જવાબ દીજીયે કે હમારા ઉસ વકત કયા જવાબ હોગા ? **(તામીરે હયાત-૧૦/૭/૨૦૦૩)**

દઅવત વ તબ્લીગ :-

અપને યકીન વ અમલકો દુરૂસ્ત કરને ઔર તમામ ઈન્સાનોંકો સહી યકીન ઔર અમલ પર લાને કે લીયે રસુલુલ્લાહ (સ.અ.વ.) વાલે તરીકે સે મેહનતકો તમામ આલમમેં ઝીંદા કરનેકી કોશીષ કરના....

દઅવત ઔર ઉસ્કે ફઝાઈલ :-

અલ્લાહ તઆલાકા ઈર્શાદ હે - ઔર અલ્લાહ તઆલા સલામતી કે ઘર યાની જન્નત કી તરફ દઅવત દેતે હે ઔર વો જીસે ચાહતે હે સીધા રાસ્તા દીખાતે હે. **(સુરએ યુનુસ-૨૫)**

અલ્લાહ તઆલાને અપને રસુલ (સ.અ.વ.) સે ઈર્શાદ ફરમાયા - આપ અપને રબકે રાસ્તેકી તરફ હિકમત ઔર અચ્છી નસીહત કે ઝરીયે દઅવત દીજીયે. **(સુરએ નહલ - ૧૨૫)**

હઝરત અબુ હુરૈરહ (ર.દી.) ફરમાતે હે કે રસુલુલ્લાહ (સ.અ.વ.) ને અપને ચચા (અબુ તાલીબસે ઉન્કી વફાત કે વકત) ઈર્શાદ ફરમાયા - (لَا إِلٰهَ إِلَّا اللّٰهُ مُحَمَّدٌ رَّسُوْلُ اللّٰهِ) કેહ લીજીયે તાકે મૈં કયામતકે દીન આપકા ગવાહ બનું. અબુ તાલીબને જવાબ દીયા અગર કુરૈશ કે ઈસ તાને કા ડર ન હોતા કે અબુ તાલીબને સિર્ફ મૌતકી ગભરાહટસે કલ્મા પઢા હે. તો મૈં કલ્મા પઢકર જરૂર આપકી આંખો કો ઠંડા કર દેતા - ઈસ પર અલ્લાહ તઆલાને યે આયત નાઝીલ ફરમાઈ.

આપ જીસ્કો ચાહે હિદાયત નહીં દે સકતે બલ્કે અલ્લાહ તઆલા જીસ્કો ચાહે હિદાયત દેતે. **(મુસ્લિમ શરીફ)**

દઅવત કી અસલ યે હે કે આપકે દીલમેં ઈન્સાનોં કે લીયે ખૈરખ્વાહી કા જઝબા પૈદા હો જાયે આપ ઈન્સાનકી નજાત કે લીયે તડપ ઉઠે. આપકો મેહસુસ હોને લગે કે અગર મૈંને દુસરોકો જન્નતમેં લે જાનેકી કોશીષ નહીં કી તો મેરા અપના જન્નતમેં જાનાભી શકવાલા હે. જબ આપકે દીલમેં યે જઝબા પૈદા હો જાયે તો આપકો યે બતાને કે લીયે કાફી હો જાયેગા કે કબ

ઔર કીસ વકત આપકો કયા કરના ચાહીયે?. કુર્આનમજીદ દુનયાકી સબસે બડી દઅવતી કિતાબ હે ઔર હઝરત રસુલે અકરમ (સ.અ.વ.) કી સીરત દઅવતકા નમુના હે. જીસ કદર આપ કુર્આન મજીદ ઔર હઝરત રસુલે અકરમ (સ.અ.વ.) કી તાલીમાતકો અમલી તૌર અપનાયેંગે તો દઅવત કી જીમ્મેદારી અદા હોતી રહેગી ઔર રોઝીકી ફરાહમીકા ઈન્તેઝામ અલ્લાહ તઆલાકી તરફસે હોતા રહેગા.

(અલરિસાલા-૧૦/૨૦૦૧/૪૨)

આદાબે દઅવત :-

દઅવતે ઈલ્લલ્લાહ અપની હકીકતકે એઅતિબારસે ખૈર ખ્વાહીકા એક અમલ હે. (અલ-અઅરાફ-૭૯)

યે દર અસલ ઈન્સાનિયત કે સાથ ખૈર ખ્વાહીકા જઝબા હે. જો મોમિન કો મજબુર કરતા હે કે વો દુસરે ઈન્સાનોંકો અલ્લાહકી રહમત કે સાયેમેં લાનેકી કોશીષ કરે. ઈસી ખૈર ખ્વાહીકી બિનાપર મોમિન યે કોશીષ કરતા હે કે વો અપની બાત ઈસ તરહ અચ્છે અંદાઝમેં કહે કે વો સુનને વાલે કે દીલમેં ઉતર જાયે. (નિસાઅ-૬૩)

યહી જઝબા દાઈ કો મજબુર કરતા હે કે વો અપને મુખાતબકી ઝયાદતીયોં પર એક તરફી સબર કરે તાકે હક પહુંચાનેકા માહોલ બિગડને ન પાયે. (ઈબ્રાહીમ-૧૨)

ઈસ કિસમકી મુખ્તલીફ ચીઝેં ગોયા દઅવતકે આદાબમેંસે હે એક ઔર ચીઝ હે જીસકો તાલીફે કલ્બ કહા જાતા હે યાની મદઉ કી દીલ જોઈ ઔર ઉસ્કી રિઆયત જીસ તરહ એક સચ્ચા તાજીર અપને ગાહકકી આખરી હદ તક રિઆયત કરતા હે. તાકે ઉસ્કે સાથ મજબુત તિજારતી તઅલ્લુક કાયમ હો. ઈસી તરહ દાઈ હર મુમ્કીન તરીકેસે અપને મદઉ કી દીલ જોઈ કરતા હે. તાકે વો ઉસ્કે દઅવતી પયગામકી તરફ પુરી તરહ રગબત કરે. હકીકત યે હે કે તાલીફે કલ્બ દઅવત ઔર તબ્લીગકા મુસ્તકીલ ઉસુલ હે. કીસી ભી હાલમેં ઔર કીસીભી સુરતમેં ઉસ્કો છોડા નહીં જા સકતા.

હીજરતકે આઠવે સાલ જબ ફત્હે મકકા હુઆ ઉસ્કે બાદ ઈસ્લામ મુકમ્મલ તૌર પર ગાલીબ હાલતમેં પહુંચ ગયા થા. મગર ઉસ વકત રસુલે

અકરમ (સ.અ.વ.) ને કયા કિયા ?. તારીખ બતાતી હે કે મુશરીકીને મકકા ફત્હકે બાદ આપકે પાસ લાયે ગયે ઉસ વકત વો બિલકુલ બેબસ થે મગર રસુલે અકરમ (સ.અ.વ.) ને ઉન્કે સાથ તાલીફે કલ્બકા વો ઉમ્દા મામલા કિયા કે આપને ઉન સબકો યે કેહકર આઝાદ કર દીયા કે

لَا تَثْرِيْبَ عَلَيْكُمُ الْيَوْمَ اِذْهَبُوْا اَنْتُمُ الطُّلَقَاءُ (پ ١٢ ع ١)

યે બેશક તાલીફે કલ્બકા એક મામલા થા ઔર ઉસ્કા યે શાનદાર નતીજા નિકલા કે યે સબ કે સબ લોગ ઈસ્લામમેં દાખિલ હો ગયે.

ઈસી તરહ સુહેલ બિન અમ્ર ને ફત્હે મકકાસે પહેલે ઈસ્લામકે ખિલાફ સખ્ત કારવાઈ કી થી. મગર ફત્હે મકકા કે બાદ જબ વો રસુલે અકરમ (સ.અ.વ.) કે પાસ આયે તો આપ (સ.અ.વ.) ને ઉન્કે સાથ નિહાયત નરમી ઔર શરાફતકા સુલુક કીયા. ચુનાંચે કલ્મએ શહાદત અદા કરકે વો ઈસ્લામમેં દાખિલ હો ગયે. વગેરહ

તાલીફે કલ્બ માલ દેને પર મૌકુફ નહીં ઈસ્કા તઅલ્લુક હાલાત પર હે. હાલાતકે એઅતિબારસે તાલીફે કલ્બકે મુખ્તલીફ તરીકે હો સકતે હે. ઉસ્કી કોઈ સુરત ખાસ નહીં. સચ્ચા ઔર હમદર્દ દાઈ જબ લોગોંકી ખૈર ખ્વાહીકે જઝબેસે ઉન્કે દરમ્યાન દઅવતકા અમલ જારી કરતા હે તો ઉસ્કે તજુરબે ખુદ ઉસ્કો બતા દેતે હે કે કીસ મૌકે પર કીસ કિસ્મકી તાલીફે કલ્બકી જરૂરત હે. ઈસ મામલેમેં ખુદ દાઈકા અપના જઝબા ઔર તજુરબા કાફી હે. જો તરીકા મદઉકે દીલકો નરમ કરનેવાલા હો ઉસ્કે મુતાબિક ઈસ્તિમાલ કીયા જાયે. **(દીન-વ-શરીઅત-૧૮૪)**

ઈસ્લામ આખરી દીન હે. ઈસ લીયે જરૂરી હે કે વો અપને વુજુદ કે એઅતિબારસે કયામત તક બાકી રહે. ઈસી લીયે દીનકી હિફાઝત ભી એક જરૂરી ઔર મતલુબ કામ હે. મૌજુદા ઝમાનેકી બાઝ તહરીકોંને ઈસ એઅતિબારસે યકીનન મુફીદ ખિદમતે અંજામ દી હે ઔર વો ઈસ્લામકે બુન્યાદી ઔર અમલી નકશેકી હિફાઝત કરનેવાલી સાબિત હુઈ. બાઝ ઈદારે કુર્આન ઔર હદીસ ઔર ઈસ્લામી મસાઈલકે ઈલ્મકો ઝીંદા રખે હુએ હે. બાઝ જમાઅતે ઈસ્લામી ઈબાદત કે ઢાંચેકો એક નસલસે દુસરી નસલ તક પહુંચાનેકા કામ કર રહી હે. કુછ ઈદારે કુર્આન ઔર હદીસ સહીહ ઔર સફાઈદાર છાપકર હર જગા ફૈલા રહે હે. યે તમામ કામ જરૂરી

ઔર મુફીદ હે. મગર વો દીનકી હિફાઝતકે કામ હે નહીં દઅવતે દીનકા કામ. જહાં તક ઈસ્લામકી દઅવતી હેસિયતસે ઝીંદા કરનેકા સવાલ હે વો મૌજુદા ઝમાનેકી અહમ જરૂરત હે. જીસમેં લોગોંકી બડી ગફલત હો રહી હે. વો અકસર ઐસે કામોંકો દઅવતકા ઉન્વાન (નામ) દે દેતે હે જીસકા ઈસ્લામી દઅવતસે કોઈ તઅલ્લુક નહીં હોતા.

(ઈસ્લામ-૧૫વી સદીમેં-૩૧)

નસીહત કા અસર :-

સહાબા ઔર તાબેઈન હાકેમાના હિદાયત જારી નહીં કરતે થે, બલ્કે વો દઅવત ઔર તબ્લીગકા કામ કરતે થે, ઈન્સાનકી ઈસ્લાહ દીલ ઔર ઝેહનકે બદલનેસે હોતી હે ન કે ફત્વા જારી કરનેસે. ખુદ હિંદુસ્તાનકી મિસાલ બતાતી હે કે એહલે બિદઅતકે ખિલાફ લંબી મુદ્દત તક ફત્વા જારી કરનેકે બાવજુદ કોઈ મુસલમાન બિદઅતસે તાઈબ (તૌબા કરનેવાલા) નહીં હુવા. મગર તબ્લીગી જમાઅતકી દઅવત કી કોશીશોંસે બહોતસે બિદઅતી અપને કેલસે તૌબા કરને લગે ઉસકી વજહ યે હે કે તબ્લીગી જમાઅત વાલોંને ફત્વાકે બજાયે નસીહત ઔર તરબીયતકા અંદાઝ ઈખ્તિયાર કીયા. ઉસકે નતીજેમેં લગોંકે દીલ બદલે ઔર બિદઅતસે તૌબા કરનેવાલે હો ગયે.

સચ્ચે ખુદા પરસ્ત :-

અગર આપ યે ચાહતે હે કે આપ સચ્ચે ખુદા પરસ્ત બનકર રહે આપ અલ્લાહ કે દીન કે દાઈ બને આપ અલ્લાહ કી પસંદ વાલી જીંદગી ગુજારે. તો આપ કો કુછ ઐસી ચીઝોં કો છોડના પડેગા જો આપકી દીની જીંદગીકો ડીસ્ટર્બ (અડચણ) કરને વાલી હો.

મિસાલ કે તૌરપર ઈસકે લીયે આપકો લાલચ છોડની પડેગી. વરના આપ દુનિયામેં ઈસ તરહ ફંસ જાઓગે કે આખિરતકે કામકે લીયે આપકે પાસ વક્ત હી નહીં રહેગા.

ઈસી તરહ આપકો કીસીસે બદલા લેનેસે બચના હોગા વરના આપકા ઝેહન ગુસ્સા, નફરત, ઈન્તિકામ ઔર કીના (કપટ) કા કારખાના બન જાયેગા. ઈસકા નતીજા યે હોગા કે આપ અલ્લાહ કે સચ્ચે તઅલ્લુકસે મહેરૂમ હો જાયેંગે.

ઈસી તરહ આપકો વકત બરબાદ કરનેસે બચના હોગા વરના આપકે પાસ દીનકે કામ કે લીયે કોઈ વકત હી નહી રહેગા.

ઈસી તરહ આપકો ફુઝુલ ખર્ચીસે બચના હોગા. વરના આપકા માલી બજેટ સહી નહી રહેગા. આપકા તમામ વકત જીંદગીમેં પૈસા કમાનેમેં લગા રહેગા. ઔર કોઈ ઝયાદા કામ નહી કર સકેગે.

મઝહબ યા ખુદા પરસ્તી કીસી રસ્મી કલ્ચરકા નામ નહીં, ખુદા પરસ્તી દર અસલ ખુદા રૂખી જીંદગી (God-orientall life) કા નામ હે. ઉસ્કા મતલબ યે હે કે આદમીકી સોચ મુકમ્મલ તૌર પર ખુદાઈ સોચ બન જાયે, આદમીકા દીલ પુરી તરહ ખુદાકી તરફ મુતવજ્જહ હો ગયા હો. આદમીકી સરગર્મીયા મુકમ્મલ તૌર પર અલ્લાહકે રંગમેં રંગી હુઈ હો. આદમીકે સુબ્હો શામ, રાત ઔર દીન અલ્લાહકી યાદમેં બસર હોને લગે, ઈસ કીસ્મકી રબ્બાની જીંદગીકા નામ મઝહબી જીંદગી હે. ઈસ એઅતિબારસે દેખા જાયે તો આજ કે જાહીરી મઝહબી લોગભી ઈત્ના હી ઝયાદા માદ્દી ચીઝોમેં ડુબે હુએ નજર આયેંગે. જીત્ના ગેર મઝહબી લોગ.

દઅવતકા કામ યે હે કે લોગોં કે ઝેહનસે દુનિયાકી ચીઝોકે ગલત યકીનકે ગલ્બેકો ખત્મ કિયા જાયે ઔર ઉસ્કી જગા ખુદકા દીની ગલ્બા કાયમ કિયા જાયે. લોગોકો ચીઝોકી જીંદગીકે બજાયે ખુદાપરસ્તી કી જીંદગીકી તરફ લાયા જાયે.

દઅવત કા કામ અગર દુરસ્ત તૌર પર અંજામ ન દીયા જાયે તો અલ્લાહ કે બંદે અલ્લાહકી મરજીકો જાનનેસે મેહરૂમ રહેંગે. ઈસસે ઝયાદા બડી મેહરૂમી ઔર કોઈ નહીં. ઔર દઅવતકી સબસે બડી જીમ્મેદારીકો છોડને કે મુજરીમ ઠેહરેંગે. ઔર યે ઐસી કોતાહી હે જો અલ્લાહકે નજદીક કીસી ભી હાલમેં મઆફીકે કાબીલ નહીં.

દઅવતકા યે મકસદ નહીં હે કે દુનિયામેં મુકમ્મલ તૌર પર નેક નિઝામ કાયમ હો જાયે. અગર દુનિયામેં હંમેશાકે લીયે નેક નિઝામ કાયમ રહે તો યે ખુદાકે પૈદા કરને કે મન્સુબે કે ખિલાફ હોગા. કયું કે દુનિયાકો આઝમાઈશ કે મકસદકે લીયે બનાયા ગયા હે ઔર આઈમાઈશકા માહોલ કાયમ રખનેકે લીયે જરૂરી હે કે દુનિયામેં હર શખ્સકો આઝાદી હાસિલ હો.

યહાં ખૈર ઔર શર દોનોં કિસ્મ કે ઈમ્કાનાત મૌજુદ રહે. એસે માહોલહી મેં કીસી ઈન્સાન કે બારેમેં ફૈસ્લા કીયા જા સકતા હૈ કે વો અપની જીંદગીમેં અલ્લાહ તઆલાકી મરજી પર કાયમ રહા યા ઉસસે ફીર ગયા.

فذكر إنما أنت مذكر لست عليهم بمصيطر (٨٨: ٢١-٢٢)

યાની તુમ યાદદીહાની કરો. તુમ સિર્ફ યાદદીહાની કરને વાલે હો. તુમ ઉન્કે ઉપર દારોગા નહીં હો.

(૧૯૯૮ ઈ.સ.) સે મુલ્કમેં એક નયા સિયાસી દૌર શુરૂ હુવા હૈ. ઈસ દૌરમેં તકરીબન યકીની હૈ કે યે દૌર દઅવતી એઅતિબારસે મુશ્કીલ તરીન દૌર હોગા. નયે હિંદુસ્તાની હુકમરાન દસ્તુરે હિંદસે મઝહબી આઝાદીકી દફઅ (કલમ) ૨૫- આર્ટીકલ કો બદલનેકી કોશીષ કરેંગે ઔર એસે કાનૂન બનાયેંગે જીસ્કી વજહસે દઅવતી કામ કરના મુશ્કીલ હોગા. (દીન-વ-શરીઅત-૨૮૫)

મેહનતકા મયદાન :-

મૌજુદા ઝમાનેમેં આપ જીસ શહરમેં જાયેં આપ વહાં દીની ઔર ઈસ્લામી મેહનત ઔર કોશીષે હોતી હુઈ દેખેંગે. એક આદમી ઉસ્કો દેખ કર ખુશ હોતા હૈ મગર હકીકત યે હૈ કે તમામ કોશીશે એક ખાતે પીતે લોગોં કે એક તબ્કે કે દરમ્યાન હૈ. લગભગ હર શહરમેં કમ અઝ કમ પચાસ ફીસદ મુસલમાન એસે બસતે હૈ. જો ગરીબ ઔર જહાલતકા શિકાર હૈ. ઉન્કો જરૂરત કે મુતાબીક જીંદગીકા સામાન નસીબ નહી હૈ. યે પુરા તબ્કા હર જગા અંધેરેમેં પડા હુઆ હૈ. બહોત કમ ઈસ્લાહી યા ઈસ્લામી મેહનત ઔર કોશીષે મીલેગી જો ઈસ બીછડે હુએ તબ્કે કે દરમ્યાન જારી હો.

મૌલાના અલીમિયાં નદવી (ર.અ.) ને અપની એક તકરીરમેં કહા થા "મેં યે સમજતા હું કે મુસલમાનોં કે કિત્ને એસે આદમી દફન હુએ હૈ જો ઈમાન નહીં રખતે થે. ઈસ્લામી જીંદગી નહીં રખતે થે ઔર જો મુસલમાનોં કે કબ્રસ્તાનમેં દફન કરનેકે કાબિલ નહીં થે. લેકીન ચુંકે મુસલમાન નામ થા ઔર સિર્ફ ઈસ્લામ માનતે થે ઈસ લીયે દફન હુએ"

અસલમેં યે યહુદ, નસારા કી એક સાજીશ થી. ઈસ સાજીશ સે લોગોં કે ઝેહનોંકો બિગાડા ગયા ઔર બદલા ગયા. ઉન્હોંને પહેલે તફસીર, હદીસ, ફિકહ, અદબ વગેરહ ઉલુમ પઢકર ઉસ્મેં માહીર બન ગયે. ફીર ઉન્હોનેં ઉન્હી ઉલુમકી મદદસે ઈસ્લામકે અસલી નકશોંકો બિગાડ કર પેશ કરનેંકી કોશીષ કી.

મુસલમાન જો હુઝુર (સ.અ.વ.) કી નબુવ્વત કે બાદ દુનિયામેં આલા કૌમ બન ગયે થે. ઈસ બાતકો ઉન્હોંને ઈસ તરહ પેશ કીયા કે વો એક જબરદસ્તીકી બાત થી કોઈ અહમ બાત ઈસ્લામકી ખુબીયોં કી નહીં થી. ઉસ્કે અલાવા હુઝુર (સ.અ.વ.) કો એક આમ લીડર સમઝા જાયે ઔર આપકે નબુવ્વત કે કારનામોંકો એક આમ લીડરકા કારનામા બના દીયા. ઈસી તરહ કુર્આન મજીદકી બહોત તારીફ કી, ઉસ્કો એક ગેર મામુલી કલામ કરાર દેકર યે ઈશારા કરતે થે કે યે હુઝુર (સ.અ.વ.) કા કલામ હૈ. યે આસ્માની કિતાબ નહીં હૈ વગેરહ.

ઈસ તરહ ઉન્હોંને યે કામ પુરે મન્સુબેકે સાથ અંજામ દીયા ઔર મુસલમાનોંકે દીની ખયાલાત ઈસ ગલત તાલીમકે અસરસે બદલતે ચલે ગયે ઔર એસે લોગ તૈયાર કરકે ફૈલા દીયે. કઈ સદીયોં તક યે કામ હુવા ઔર મુસલમાનોંકી કઈ નસ્લેં ખરાબ હોકર બિગડ ગઈ. ઉન્કે અકીદે ખરાબ હો ગયે. ઈસ ઝમાનેમેં અબ ભી પુરી તરહ યે વબાલ ખત્મ નહીં હુવા હૈ.

મુસલમાન સચ્ચે દીનકે હામિલ હૈ. ઉન્કા સબસે બડા કામ યે હૈ કે ખુદકે દીનકો ઉસ્કે તમામ બંદો તક પહુંચાયે. મગર યહી વો કામ હૈ જીસસે આજ મુસલમાન સબસે ઝયાદા દુર હો રહે હૈ.

ઉમ્મત કા ગમ :-

કુર્આન મજીદને ઈસ આયતમેં રસુલે અકરમ (સ.અ.વ.) કી લોગોં પર શફકત કા બયાન હૈ.

لَقَدْ جَاءَكُمْ رَسُوْلٌ "مِّنْ اَنْفُسِكُمْ عَزِيْزٌ" عَلَيْهِ مَا عَنِتُّمْ حَرِيْصٌ" عَلَيْكُمْ بِالْمُؤْمِنِيْنَ رَءُوْفٌ" رَّحِيْمٌ".
فَاِنْ تَوَلَّوْا فَقُلْ حَسْبِيَ اللّٰهُ . لَآ اِلٰهَ اِلَّا هُوَ. عَلَيْهِ تَوَكَّلْتُ وَهُوَ رَبُّ الْعَرْشِ الْعَظِيْمِ (پ ١١. ع ٣)

"અય લોગો તુમ્હારે પાસ એક એસે રસુલ આ ગયે હૈ જીન્કો તુમ્હારે નુકસાનકી બાત બહોત ગીરાં ગુજરતી હૈ ઔર તુમ્હારે નફે કે વો

ખ્વાહીશમંદ રેહતે હે. ખાસ તૌર પર એહલે ઈમાનકે બારેમેં તો ઈન્તિહાઈ મહેરબાન ઔર રહીમ હે.''

આપ (સ.અ.વ.) કો મખ્લુકકે સાથ ઈત્ની શફકત થી કે હર વકત ઉન્કી હિદાયત ઔર નફે કા ગમ ઔર ફિકર રહા કરતી થી. ઈસ વજહસે આપ હંમેશા ગમગીન ઔર ફિકરમંદ રેહતે થે. અલ્લાહ તઆલાને બાર બાર તસ્કીન કે લીયે مَا أَنْزَلْنَا عَلَيْكَ الْقُرْآنَ لِتَشْقَىٰ (પ.૧૬..ગ.૧૦) ઔર لَسْتَ عَلَيْهِمْ بِمُصَيْطِرٍ (પ.૩૦..ગ.૧૩) વગેરહ આયતોં કે ઝરીયે તસલ્લી દી મગર ફીર ભી આપ (સ.અ.વ.) કી વહી કેફિયત બાકી રેહતી થી.

ઉલ્મા વારિસુલ અંબિયા (અ.લ.) હે. ઉન્મેં ભી યે શફકત હોની ચાહીયે ઔર ઉન્મેં ભી મખ્લુકકી હિદાયત ઔર ઉન્કે નફે કી ફિકર હોની ચાહીયે. હમમેં બહોત કમ લોગ હે. જો ઈન બાતોં કે લીયે ફિકરમંદ રેહતે હો ઔર અલ્લાહ તઆલા કે હુઝુર રોતે ગિડગિડાતે હો.

(અલફુરકાન-૬/૧૯૭૮/૩૮)

બુરાઈ સે રોકના :-

લોગોંકો બુરાઈસે રોકના યા ઉન્કી ખુલી બુરાઈ કરના એક ઐસા કામ હે જો ફૌરન આદમીકો અપને લોગોંમેં ગેર મકબુલ બના દેતા હે. લોગ ઐસે આદમી કે દુશ્મન બન જાતે હે ઔર અગર ઈસ બુરાઈકા તઅલ્લુક કૌમી ખ્વાહીશાત સે હો ઔર પુરી કૌમ કે જઝબાત ઈસસે જુડે હુએ તો ઉસ્કે ખિલાફ બોલનેકી યે ભારી કિંમત દેની પડતી હે કે આદમી ખુદ અપની કૌમમેં દુશ્મન બન કર રેહ જાતા હે ઔર બેશક ઈસ દુનિયામેં ઈસસે ઝયાદા તકલીફકી બાત દુસરી કોઈ નહીં કે આદમી ખુદ અપની કૌમકે અંદર દુશ્મન બન કર રેહ જાતા હે.

બુરાઈ સે રોકને કે કામ મેં મશ્ગુલ હોનેકી યે ભારી કિંમત દેની પડતી હે કે આદમી ફૌરન હી અપની કૌમમેં અપની મકબુલીયત ખો દેતા હે. મકબુલીયતકો ખોના હર આદમી કે લીયે એક નાકાબિલે બરદાશ્ત ચીઝ હે.

યહી વજહ હે યહુદી ઉલ્મા દુસરે દીની અહકામ પર અમલ કરતે થે. લેકીન ઉન્હોંને અપની કૌમકો બુરાઈયોંસે રોકને યા ઉન્કી બુરાઈ બયાન કરનેકા કામ છોડ દીયા થા.

આદમી અપની કૌમ મેં અપના મુકામ ખો દે ઔર ખુદ અપને લોગોમેં ગૈર મકબુલ હો જાયે, યે બેશક ઈત્ની બડી જાંચ હૈ કે ઉસ્મે સિર્ફ વહી શખ્સ પુરા ઉતરતા હૈ જીસ્કે સામને અલ્લાહ કી રઝા હો. અવામ મેં મકબુલીયત ઔર ગેર મકબુલીયત સે વો બેનિયાઝ હો ગયા હો. યહી સિફત આદમી કે હક પર હોને કી સબસે બડી નિશાની હૈ. શર્ત યે હૈ કે વો ઈખ્લાસ ઔર ખૈરખ્વાહી કે જઝબેકે સાથ કીયા જાયે.

ઈસ મામલે કી તફસીલ કે લીયે એક મિસાલ સુન લીજીયે. એક બુઝુર્ગ કો લખનૌ કી એક દરગાહ મેં જાનેકા ઈત્તિફાક હુવા. જહાં એક પુરાને બુઝુર્ગ કી કબ્ર થી. જહાં કઈ લોગ અપના સર જમીન પર રખકર કબ્ર કો સિજદા કર રહે થે. યે મંજર દેખ કર બુઝુર્ગ કો ઝટકા લગા. ફીર વો કરીબ કે એક કુશાદા કમરે મેં ગયે વહાં ગદ્દો પર બહુત સે મોટે મોટે લોગ બેઠે હુએ થે. વો દરગાહ કે મુજાવર થે. ઉન્કો બુઝુર્ગ ને નરમી સે કહા કે યહાં લોગ કબ્ર કો સિજદા કર રહે હૈ. લેકિન ઈસ્લામ મેં ગેરૂલ્લાહ કો સિજદા કરના હરામ હૈ. ઉન્હોંસે એક શખ્સને કહા કે ઈસ કોને કી તરફ દેખો. બુઝુર્ગ ને દેખા તો વહાં લાઠીયાં ખડી કરકે રખી હુઈ થી. ફીર ઉન્હોંને કહા કે તુમ્હારા જવાબ ઈસીસે દીયા જાયેગા. ઉસ્કે બાદ એક શખ્સ ને બુઝુર્ગ કો પીછે કી તરફ ખીંચા ઔર કમરે સે બહાર લે ગયે ઔર કહા, મિયાં સાહબ ! જાવ અપના કામ કરો.

ફીર ઈસી દરગાહ કે એક જલ્સેમેં એક ઔર સાહબ ગયે, ઉન્હોંને વહાં કબ્ર કે બુઝુર્ગ કી તારીફ મેં શાનદાર તકરીર કી. ચુનાંચે ઉન્હે સજે હુએ સ્ટેજ પર બિઠાયા ગયા ઔર ફુલોં કે હારસે ઉન્કા ઈસ્તિકબાલ કીયા ગયા. ઉસ્કે ખિલાફ જબ બુઝુર્ગને વહાં "નહીંઅનીલ મુન્કર" કે જઝબેસે નસીહત કરને કી કોશીષ કી તો ઉન્કો લાઠીયોંસે ઈસ્તિકબાલ કરને કી ધમકી દી ગઈ. માલુમ હુવાકે બુરાઈસે રોકને કે કામકી ઈત્ની અહમીયત કયું હૈ ?

ઉસ્કે ખિલાફ અગર આપ લોગોં કે પાસ જાયે ઔર કલ્મે કે અલ્ફાઝ સહી કરાયે. ઉન્કો નમાઝ રોઝે કા સવાબ બતાયે. હજ્જ કે ફઝાઈલ સુનાકર ઉન્કો હજ્જ મેં જાને કો કહે તો ઐસી બાતોં કે કરને સે આપકે સાથ કોઈ બુરા સુલુક પેશ નહીં આયેગા બલ્કે હર જગા આપકો પસંદીદા

નજરસે દેખા જાયેગા. આપ બહોત જલ્દી અપની કૌમ મેં ઈઝઝત ઔર મકબુલીયત કા દર્જા હાસિલ કર લેંગે.

ઈસી તરહ અગર આપ અપની તકરીર ઔર તહરીરમેં એસી બાતેં કહે જીસ્મેં લોગોંકો કૌમી ફખ્ર કી બાતેં મીલતી હો યા આપ ઉન્કે દુશ્મનોં કો લલકારને વાલી ઝબાન બોલે. યા આપ એસા નજરીયા પેશ કરે જીસ્મેં લોગોં કો અપને સિયાસી ખ્વાબોં કી તામીર દીખાઈ દેતી હો. યા આપ લોગોં કે સામને એસે ખુશનુમા અલ્ફાઝ બોલેં જીસ્મેં જાહીરમેં કુછ કામ બગૈર ઉન્કા બડા ક્રેડીટ મીલ રહા હા. યા આપ દુસરી કૌમોંસે રંજીશો કે મામલેમેં તમામ જીમ્મેદારી ગૈરોં પર ડાલકર અપની કૌમકો માસુમ જાહીર કર રહે હો. યા આપ એસે નારે બુલંદ કરેં જીન્મેં કુછ અલ્ફાઝ બોલકર હી તમામ જીમ્મેદારી પુરી હો રહી હો. વગેરહ.

અગર આપ ઈસ કિસ્મ કા અંદાઝ ઈખ્તિયાર કરે તો બહોત જલ્દી આપ અપની કૌમકે અંદર મકબુલ ઔર મેહબુબ હો જાયેંગે. આપકો કૌમકી તરફસે હર કિસ્મકા ઈસ્તિકબાલ ઔર તઆવુન મીલને લગેગા.

ઔર અગર આપ લોગોંકો બશારતોં કે બજાયે વઈદ સુનાયે ઔર તારીફ કે બજાયે લોગોંકી તન્કીદ કરે આપ મામલાતમેં દુસરોં કો જીમ્મેદાર ઠહેરાને કે બજાયે ખુદ અપની કૌમ કી ગલ્તીયોંકી નિશાન દેહી કરે આપ લોગોં કો ફખ્ર કરને કે બજાયે અપના હિસાબ કરનેકી તરફ પુકારે. તો આપ અપની કૌમ કે અંદર એક નાપસંદ ઔર મરદુદ શખ્સ બન જાયેંગે. યે હકીકત ઈત્ની આમ હૈ કે પયગંબર ઔર સહાબાકા ભી ઉસ્મેં કોઈ ઈસ્તીસ્ના (અલગ) નહીં.

પયગંબરે ઈસ્લામ હઝરત રસુલે અકરમ (સ.અ.વ.) કી સીરતકા મુતાલા બતાતા હૈ કે નબુવ્વતસે પહેલે મકકામેં આપ અપને આલા કિરદારકી બિના પર લોગોંકે દરમ્યાન એક મોહતરમ શખ્સીયત બને હુએ થે. લોગોંને આપકો અલ-અમીન કા ખિતાબ દેરખા થા. નબુવ્વત કે બાદ અપને લોગોં સે સિર્ફ તૌહીદ કી બાત કહી ઔર બુત પરસ્તી સે રોકા. જીન્કો યે લોગ મુકદ્દસ સમજકર પુજતે થે તો લોગ આપકે સખ્ત મુખાલિફ હો ગયે ઔર આપકે દુશ્મન બન ગયે ઔર લોગોંકી યે દુશ્મની ઈત્ની બઢી કે આપકો અપના વતન મકકા છોડકર બાહર જાના

પડા. (સિરતુન્નબી - ૧/૨૭૫)

ઈસી તરહ કા એક વાકેઆ હઝરત ઉરવહ બીન મસઉદ સકફી (રદી.) કા હે કે વો રસુલે અકરમ (સ.અ.વ.) કે સફરે તાઈફ કે બાદ મકકા આયે ઔર ઈસ્લામ કુબુલ કીયા, ઉસ્કે બાદ ઉન્હોંને કહા કે આપ મુઝે ઈજાઝત દીજીયે કે મૈં અપની કૌમ (સકીફ) મેં વાપસ જાઉં ઔર ઉન્કો દીને તૌહીદ કી દઅવત દું. આપ (સ.અ.વ.) ને ફરમાયા કે વો લોગ તુમ્હેં કત્લ કર દેંગે. ઉરવહ બીન મસઉદ સકફી (રદી.) ને કહા અય અલ્લાહ કે રસુલ (સ.અ.વ.) મૈં ઉન્કે નઝદીક ઉન્કી દોશીઝાઓં (કુંવારીઓ) સે ભી ઝયાદા મેહબુબ હું. વો અપની આલા ખુસુસીયાત કી બીના પર ઉન્કે દરમ્યાન નિહાયત બા ઈઝઝત હૈસિયત કે માલીક થે.

ચુનાંચે ઉરવહ બીન મસઉદ સકફી (રદી.) અપને કબીલેકો તૌહીદ કી દઅવત દેનેકે લિયે તાઈફ વાપસ આયે. કબીલેકે અંદર બા ઈઝઝત મુકામકી બીના પર ઉન્કો ઉમ્મીદ થી કે વો લોગ ઉન્કી મુખાલીફત નહીં કરેંગે. ચુનાંચે વાપસ આકર વો અપને ઘરકે બાલાખાને પર ખડે હુએ ઔર લોગોંકો જમા કીયા ઔર કહા, તુમ લોગ અલ્લાહ કી ઈબાદત કરો ઔર બુત પરસ્તી છોડ દો. ઉસ્કે બાદ જો વાકેઆ હુવા વો યે થા કે ઉન્કે કબીલે કે લોગોં ને ઉન્કો તીર મારને શુરૂ કિયે યહાં તક કે વો સખ્ત ઝખ્મી હોકર શહીદ હો ગયે. (હયાતુસ્સહાબા-૧/૧૮૩/૮૪)

ઉરવહ બીન મસઉદ સકફી (રદી.) બુતોં યા કૌમી બુઝુર્ગોં કે ખિલાફ બોલનેસે પેહલે અપની કૌમ કે દરમ્યાન મેહબુબ તરીન શખ્સ થે. મગર જબ વો કૌમકે બુતોં યા કૌમકે બુઝુર્ગોં કે દીનકે ખિલાફ બોલે તો વો અપની કૌમ કે દુશ્મન બન ગયે.

ઈસ તરહ કે વાકેઆતસે અંદાઝ હોતા હે કે કૌમકો ખુશ કરને વાલી બાતેં બોલના ઔર કૌમકી તન્કીદ ઔર બુરાઈ બયાન કરના દોનોંમેં કિતના ઝયાદા ફર્ક હે

''નહી અનીલ મુન્કર'' બુરાઈયોં સે રોકના હર મુસ્લિમ મુઆશરેમેં ઔર હર હાલમેં જરૂરી હે ઔર અસલ જીમ્મેદારી ઉલ્માએ કિરામકી હે. ઉલ્માકો હર હાલમેં અપની યે જીમ્મેદારી અદા કરના હે. અગર વો ઈસ મામલેમેં ખામોશી યા ગફલતકા તરીકા ઈખ્તિયાર કરે તો વો અલ્લાહ

કી નજર મેં મુજરીમ કરાર પાયેંગે. ''નહી અનીલ મુન્કર'' કે ફરીઝે કો છોડને કે બાદ કોઇ ભી દુસરા અમલ ઉન્કો અલ્લાહ કી નજર મેં જીમ્મેદારી સે છુટકારા નહીં દે સકતા.

ઉસ્મેં રૂખ્સત તો સિર્ફ ઇસ હાલત મેં હે જબ કે ''નહી અનીલ મુન્કર'' પર અમલ કરના સીરે સે મુમ્કીન હી ન રહા હો. સિર્ફ અપની મકબુલીયત કે ખોને કે ડર સે હરગીઝ કીસી કે લીયે ઇસ કામ કો છોડને કા ઉઝર નહી બન સકતા.

''નહી અનીલ મુન્કર''એક મુસ્તકીલ ફરીઝા હે. ઇસ્કા મતલબ યે ભી નહી કે જીસ મુસ્લિમ મુઆશરે મેં ''નહી અનીલ મુન્કર'' કા ફરીઝા અંજામ દીયા જાયે. વો પુરે માઅનો મેં એક મેઅયારી મુઆશરા બન જાયેગા. ''નહી અનીલ મુન્કર'' કા જારી રેહના ઇસ બાત કા સુબુત હે કે મુઆશરે મેં દીની રૂહ ઝીંદા હે ઔર જબતક મુઆશરે મેં યે દીની રૂહ ઝીંદા હો વો અલ્લાહ કી રહમત કા મુસ્તહીક બના રેહતા હે. વો અલ્લાહકી રહમત સે દુર નહી હો સકતા.

''અમ્ર બિલ મઅરૂફ'' ઔર ''નહી અનીલ મુન્કર'' સે મુરાદ યે હે કે ઇસ્લામી મુઆશરે મેં હર મુસલમાન ઔર ખાસ કર ઉલ્મા કે અંદર યે ફીકર મૌજુદ હો કે વો બુરાઇ કો કીસી હાલ મેં ગવારા ન કરે. મુઆશરે મેં ખેર ખ્વાહી કા માહોલ હો. લોગો મેં યે મિજાઝ હો કે વો મુઆશરે મેં બુરાઇ ઔર ઝયાદતી કો કીસી હાલ મેં બરદાશ્ત ન કરે. જબ ભી એક મુસલમાન દુસરે મુસલમાન પર કીસી કીસ્મ કી ઝયાદતી કરતા હુવા દીખાઇ દે તો પુરા સમાજ ઉસ્કો રદ કર દે ઔર ઉસ્કો સમજાયા જાયે. અગર સમજાના કાફી ન હો તો મુઆશરે કે લોગ ઉસ્કી ખુલી બુરાઇ કરે. ઇસ પર ઇત્ના ઝયાદા મુઆશરતી દબાવ ડાલા જાયે કે વો અપને ગલત કામ કો છોડને પર મજબુર હો જાયે.

મુસ્લિમ મુઆશરે મેં ગલત કામોં કી બુરાઇ કરના ઔર બુરાઇ કરનેવાલે કો રોકના ઇત્ના ઝયાદા જરૂરી હે કે અગર કોઇ મુસ્લિમ મુઆશરા ઇસ જીમ્મેદારી કો અદા ન કરે તો ઉસ્કે લીયે યે અંદેશા હે કે વો ખુદાકી રહમત સે મેહરૂમ કર દીયા જાયે, ચાહે ઉન્કે દરમ્યાન દીખાવે કા મઝહબ પુરી ધુમ કે સાથ મૌજુદ હો. **(દીન-વ-શરીઅત-૨૮૦)**

અહનફ બીન કૈસ તાબેઇ (ર.અ.) કા વાકેઆ હૈ. એક દીન વો બાઝાર ગયે ઔર અપની જરૂરત કા સામાન લેકર અપને ઘર વાપસ જાને લગે. રાસ્તેમેં ઉન્કો એક આદમી મીલા. જો ઉન્સે દુશ્મની રખતા થા. વો ઉન્કો બુરા ભલા કેહને લગા. અહનફ બીન કૈસ(ર.અ.) ખામોશી કે સાથ ઉસ્કો સુનતે હુએ અપના રાસ્તા ચલતે રહે. વો આદમી ભી ઉન્કે સાથ ચલતા રહા ઔર મુસલસલ ઉન્કો ગાલીયાં દેતા રહા.

આખિરકાર એક જગા પહુંચકર અહનફ બીન કૈસ (ર.અ.) રૂક ગયે. ઔર વો ઉસ આદમી કી તરફ મુતવજ્જે હુએ ઔર ઉસસે કહા મૈં યહાં ખડા હું. તુમકો ઔર જો કુછ મેરે ખિલાફ કેહના હૈ ઉસે કેહલો. ક્યું કે અબ મેરા મોહલ્લા કરીબ આ ગયા હૈ. યહાં લોગ મેરી ઈઝઝત કરતે હૈ ઔર મુઝસે મોહબ્બત રખતે હૈ. મુઝકો ડર હૈ કે ઉન્કે સામને અગર તુમને મુઝકો બુરા કહા તો વો બરદાશ્ત નહીં કરેંગે ઔર તુમ્હેં જરૂર તકલીફ દેંગે.

યે એક બહોત બડી ઈન્સાની ખુબી હૈ જો ઈસ વાકેઆ મેં મીલતી હૈ. અહનફ બીન કૈસ(ર.અ.) કો યે પરેશાની નહીં હુઇ કે એક શખ્સ ઉન્હે બુરા ભલા કેહ રહા હૈ. ઉસ્કે બજાયે વો યે સોચકર પરેશાન હુએ કે ઉન્કે મોહલ્લે વાલે અગર ઈસ બાતકો જાન લેંગે તો વો ઈસ શખ્સ કો તકલીફ પહુંચાયેંગે.

યહી બાત દીન કે દાઇ કે અંદર પાઇ જાતી હૈ. દાઇ કો જબ ઉસ્કા મદઉ (જીસ્કો દઅવત દી જાતી હૈ) સતાતા હૈ ઔર ઉસ પર જુલ્મ કરતા હૈ તો વો તકલીફ સે ઝયાદા ઈસ બાતકે લીયે ફીકરમંદ હો જાતા હૈ કે મદઉ અપની કોતાહી કે સબબ ખુદા કી પકડ મેં ન આ જાયે.

યે એહસાસ દાઇ કો મજબુર કરતા હૈ કે વો મદઉ કે ખિલાફ બદ દુઆ કરને કે બજાયે ઉસ્કે હક મેં દુઆ કરે. વો ઈસરો બદલા લેને કે બજાયે દરગુઝર કા મામલા કરે. વો ઉસ્કે ગલત સુલુક કો દેખકર ઉસ્કે સાથ ઔર ભી ઝયાદા અચ્છે સુલુક સે પેશ આયે. લોગોં કે સાથ એક ફીતરી શફકત (પ્યાર)કા મામલા કરના યે એક આલા ઈન્સાની ખુબી હૈ ઔર યે આલા ખુબી દાઈકે અંદર આખરી હદ તક પાયી જાતી હૈ ઔર હકીકત મેં દાઇકો એસા હી હોના ચાહીયે.

હઝરત ઉમર ફારૂક (રદી.) કા કોલ હૈ કે લોગોં સે મીલતે રહો ઔર યે

દેખતે રહો કે તુમ અપને દીનકો ઝખ્મી ન કરલો.

(ફત્હુલબારી-૧૦/૫૪૩)

ઈસ્લામમેં યે બાત પસંદીદા નહી કે આપ લોગોંસે મીલના છોડ દે. બલ્કે ઈસ્લામમેં યે મતલુબ હે કે આપ હર કિસ્મ કે લોગોં સે મીલતે રહો. યે મીલના ઈસ લીયે ભી જરૂરી હે કે ઈસ્લામ દઅવતી મઝહબ હે ઔર મીલે બગૈર દઅવતકા કામ નહી હો સકતા.

મુસલમાનકો ચાહીયે કે વો અપની દીની શખ્સીયતકી હંમેશા હિફાઝત કરને વાલા રહે. વો દુસરોંકા અસર કુબુલ કરનેકે બજાયે ખુદ દુસરોં પર અપના અસર ડાલનેકી કોશીષ કરે. વો લોગોં કે દરમ્યાન દાઈ બનકર રહે, ન કે ખુદ દુસરોંકા મદઉ બન જાયે.

(અલ રિસાલા-૧૨/૧૯૯૫/૫)

હઝરત અબુ સઈદ ખુદરી (રદી.) ફરમાતે હે કે મૈને રસુલે અકરમ (સ.અ.વ.) કો યે ઈર્શાદ ફરમાતે સુના, જો શખ્સ તુમમેંસે કીસી બુરાઈકો દેખે તો ઉસ્કો ચાહીયે કે અપને હાથસે બદલ દે. અગર (હાથસે બદલનેકી) તાકત ન હો તો ઝબાન સે ઉસ્કો બદલ દે, ઔર અગર ઉસ્કીભી તાકત ન હો તો દીલસે ઉસે બુરા જાને, યાની ઈસ બુરાઈ કા દીલમેં ગમ હો ઔર યે ઈમાનકા સબસે કમઝોર દર્જા હે. (મુસ્લિમ શરીફ)

ઈસ હદીસકે આખરી જુમ્લે "યાની બુરાઈ કો દીલસે બુરા જાને" ઉસ્કા એક દર્જા ઔર સુરત યે ભી હે કે બુરાઈ કો દુર કરને કે લીયે અસ્હાબે કુલુબ અપની કલ્બી કુવ્વતોંકો ઈસ્તિમાલ કરેં. યાની હિમ્મત ઔર તવજ્જુહ કો કામમેં લાયે.

ફીર ઈસીકે હેલ (નીચે) મેં ફરમાયા - ઈમામ અબ્દુલ વહહાબ શઅરાની (ર.અ.) ને કુતુબકા મુકામ હાસિલ કરને કે લીયે એક તદબીર લીખી હે. જીસ્કા ખુલાસા યે હે કે અલ્લાહ તઆલકી જમીન પર જહાં જહાં જો જો નેક આમાલ મીટે હુએ હે ઔર મુર્દા હો ગયે હે ઉન્કા તસવ્વુર કરે. ફીર દીલ મેં ઉન્કે મીટનેકા એક દર્દ મેહસુસ કરે. ઔર પુરે ઈલ્હાહ ઔર તજરૂઅ (રોને ધોને) કે સાથ ઉન્કો ઝીંદા કરને ઔર રાઈજ (રિવાજમેં જારી) કરને કે લીયે અલ્લાહ તઆલસે દુઆ કરે. ઔર અપની કલ્બી કુવ્વતકો ભી ઉન્કે ઝીંદા કરને કે લીયે ઈસ્તિમાલ કરે. ઈસી

તરહ જહાં-જહાં જો-જો મુન્કરાત ફૈલે હુએ હૈ. ઉન્કા ભી ધ્યાન કરેં ઔર ઉન્કે ફેલનેકી વજહસે અપને અંદર એક દર્દ ઔર દુઃખ મેહસુસ કરે. ફીર તજરૂઅ (ગીડગીડાને) કે સાથ અલ્લાહ તઆલાસે ઉન્કો મીટાને કે લીયે દુઆ કરે ઔર અપની હિમ્મત ઔર તવજ્જુહકો ભી ઉન્કો મિટાનેકે લીયે ઈસ્તિમાલ કરેં.

ઈમામ અબ્દુલ વહહાબ શઅરાની (ર.અ.) ને લીખા હૈ કે જો શખ્સ એસા કરેગા ઈન્શાઅલ્લાહ વો ઝમાનેકા કુતુબ હોગા.

(હઝરત મૌલાના ઈલ્યાસ (ર.અ.) ઔર દીની દઅવત-૭૨)

દઅવત કી ફિકર :-

દઅવત તો મુસલમાનોં પર ફર્ઝકી હૈસિયત રખતી હૈ. જો શખ્સ દઅવતી કામ કરનેકી સલાહીયત ન રખતા હો વો મદઉ કે હકમેં હિદાયતકી દુઆ કરે. આપ મદઉ કે ઉપર મહેનત કર રહે હો તો કમસે કમ યે હોના ચાહીયે કે આપ અપની તન્હાઈયોંમેં યે સોચકર તડપ ઉઠે કે મૈં દઅવત ઔર તબ્લીગકી જીમ્મેદારી અદા ન કર સકા. ફીર બે ઈખ્તિયાર ઝુબાનસે યે અલ્ફાઝ નિકલે ખુદાવંદ મુઝે માફ કરગા ઔર અપની તરફસે ઈસ કૌમ કે લીયે હિદાયતકે દરવાઝે ખોલ દે.

મુસલમાન કીસ કદર ખુશકીસ્મત હૈ કે ખુદા ઔર રસુલકે કલામકી સુરતમેં ઉન્કે પાસ એક એસા મુસ્તનદ હિદાયત નામા મૌજુદ હૈ. જીસ્કા હવાલા આપસકે મામલાતમેં દીયા જા સકતા હૈ ઔર જીસ્કે સામને તમામ લોગોંકી ગરદનેં ઝુક જાયે. ઉસ્કે બાવજુદ કૈસી અજીબ બાત હૈ કે મુસલમાનોંકા હાલ મૌજુદા ઝમાનેમેં એસા હો રહા હૈ. જૈસે ઉન્કે પાસ કોઈ મુત્તફકા ફિકરી ઔર એઅતિકાદી બુન્યાદ હી નહીં. કીસી કૌમકે અફરાદમેં અગર બેહીસ્સી પૈદા હો જાયે તો ઈન્તિહાઈ કિંમતી પયગામ ભી ઉસ્કે લીયે બે અસર હો જાતા હૈ.

મૌજુદા ઝમાનેમેં મુસલમાન હર દુસરે પોગ્રામકો ફોરન સમજ લેતે હૈ મગર ખાલીસ ઈસ્લામી દઅવતકા પોગ્રામ ઉન્કી સમજમેં નહીં આતા ઉસ્કે હકમેં ચાહે કિત્ની હી દલીલેં પેશ કી જાયે દુસરે પોગ્રામોંકી મુસલસલ નાકામી કે બાવજુદ ઉસ્કે બારેમેં ઉન્કા યકીન ખત્મ નહીં હોતા. અસલ યે હૈ કે મૌજુદા ઝમાનેકે મુસલમાનોં પર "મસાઈલે દુનિયા" કા ગલ્બા હૈ.

ઉન્કે ઉપર ''મસાઈલે આખિરત'' કા ગલ્બા નહીં. યહી વજહ હૈ કે કૌમી ઔર દુન્યવી કિસ્મ કે મસાઈલ ફોરન હર શખ્સકી સમજ્ મેં આ જાતે હૈ. મગર ઉન્કી સમજ્ મેં યે નહીં આતા કે અલ્લાહ તઆલા આખિરત મેં મુસલમાનોંકો અકવામે આલમ પર ગવાહ બનાના ચાહતા હૈ ઔર આખિરતકી યે ગવાહી વો ઉસી વકત દે સકતે હૈ જબકે ઉસસે પેહલે દુનિયામેં ઉન્હોંને દઅવતે ઈલ્લલ્લાહકા કામ કિયા હો.

(અલ રિસાલા-૩/૧૯૮૮/૩૧)

ઈસ્લામ કયું કે તબ્લીગી મઝહબ હૈ. ઈસ લીયે ઉસ્કા ફરીઝા હૈ કે જીસ કદર હો સકે ગૈરકો અપને અંદર હજમ કરેં. ન યે કે ઉન્કો દુર કરેં. ઈસલીયે અગર હમસાયા કૌમેં હમસે નફરત કરે તો હમકો ઉન્કે સાથ નફરત ન કરના ચાહીયે. અગર વો હમસે છુત છાત કરે તો હમકો ઉન્કે સાથ ઐસા ન કરના ચાહીયે. વો હમસે જાલીમાના બરતાવ કરે તો હમકો ઉન્કે સાથ જાલીમાના ઔર ગેર ઈન્સાફીકા બરતાવ ન કરના ચાહીયે.

ઈસ્લામ ખૈર ખ્વાહીકી નસીહત કરનેવાલા હૈ. ઈસ્લામ જાલીબે અકવામ(કૌમોં કો જમા કરને વાલા) હૈ. ઈસ્લામ તમામ ઈન્સાનોંકા હમદર્દ હૈ. ઉસ્કો ગૈરોં કે સાથ બુરાઈ કા બદલા બુરાઈસે દેનેકા અમલ કરના ઉસ્કી શાયાને શાન નહીં. **(મકતુબાતે શૈખુલ ઈસ્લામ/૧/૪૭)**

કામ હી કામ :-

અલ્લાહ તઆલાને આપકો બહોત સી જીસ્માની ઔર ઝેહની કુવ્વતેં બતૌર અમાનત અતા ફરમાઈ હૈ. મોમિન કો હર વકત અપના હિસાબ લે કર દેખતે રહેના ચાહિયે કે વો ખુદકી દી હુઈ ઈન તાકતોંસે ખુદાકી ચાહત પુરા કરનેમેં કીસ હદ તક કામ્યાબ હૈ. આપકે ચારોં તરફ કામ હી કામ હૈ.

સોચીયે.....

❀ આપ અપની તમામ કમઝોરીયોંકો દુર કરકે પુરે તૌર પર અલ્લાહતઆલા કા બંદા બનનેમેં પુરે કામયાબ હો ચુકે ?

❀ કયા ? આપકે આસપાસ કોઈ ભી ઈન્સાન ખુદસે ઔર ઉસ્કે દીન સે નાવાકિફ ઔર અખ્લાકી ગીરાવટમેં પડા હુવા બાકી હૈ ?

❀ જબ તક યે સારે કામ બાકી પડે હુવે હૈ. આપ એક લમ્હે કે લિયે ભી

અપનેકો કિસ તરહ ફારિગ સમજ સકતે હે ?

❀ આપકે લીયે તો કામ હી .....કામ હે.

મુલાકાત કા ફાયદા :-

રાસ્તા ચલનેમેં દાયેં-બાયેં કા ઉસુલ સડક કે લીયે કાર આમદ હે. મગરવો હર મૌકે પર કાર આમદ નહી. જીંદગી કે બહોત રાસ્તે ઐસે ભી હે જહાં મિલાપ દરકાર હે ન કે ઈધર ઉધરસે કતરકર નિકલ જાના. ઈન રાસ્તોં મેં આપકો ભી ઈસી રૂખપર ચલના પડેગા જીસ રૂખ પર દુસરા ચલ રહા હે. વરના આપ ઉન રાસ્તોંમેં કામ્યાબ નહીં હો સકતે.

દઅવત કા રાસ્તા ઐસા હી એક રાસ્તા હે જહાં એઅરાઝ (મુંહફેરને) કે બજાયે મુલાકાતકા ઉસુલ ઈખ્તિયાર કરના પડતા હે. વરના દાઈ ઔર મદઉ કા સામના હી ન હોગા. ઔર જબ સામના ન હોગા તો દઅવત કીસ તરહ પેશ કી જાયેગી ઔર વો કીસકે કાનમેં પડેગી.

દઅવત કા નફા ન હોને કે અસ્બાબ :-

ઈસ ઝમાને મેં દઅવત ઔર ઈસ્લાહ કા કામ પુરી તરહ ફાયદામંદ ન હોનેકે દો અસ્બાબ હે.

ફસાદે ઝમાના ઔર હરામ ચીઝોં કી કસરત કે સબબ આમ તૌર પર લોગોં કે દીલ સખ્ત ઔર આખિરતસે ગાફિલ હો ગયે હે ઔર હક કો કુબુલ કરનેકી તૌફીક કમ હો ગઈ હે.

"અમ્ર બિલ મઅરૂફ" ઔર "નહી અનીલ મુન્કર" ઔર દઅવતે હક કે ફરાઈઝસે ગફલત આમ હો ગઈ હે. આવામકા તો કયા ઝિક? ઉલ્મા ઔર ખવાસમેં ઈસ જરૂરતકા એહસાસ બહોત કમ હે. બસ ! યે સમજ લીયા ગયા હે કે અપને આમાલ દુરૂસ્ત કર લીયે જાયે તો યે કાફી હે. ચાહે ઉન્કી બીવી, ઔલાદ, ભાઈ, દોસ્ત વગેરહ કૈસે હી ગુનાહોંમેં મુબ્તલા રહે. ઉન્કી ઈસ્લાહ કી ફિકર ગોયા ઉન્કે જીમ્મેહી નહી.

દઅવતે હક કો સહી ઉસુલોં કે સાથ અદા કરને કે બાદ ઉન્કો કુબુલ કરના યા ન કરના ઉસમે ન આપકા કોઈ દખલ હે ન આપકી જીમ્મેદારી. વો સિર્ફ અલ્લાહતઆલા હીકા કામ હે. વોહી જાનતા હે કૌન ગુમરાહ રહેગા ઔર કૌન હિદાયત પાયેગા. આપ ઈસ ફિકરમેં ન પડે. અપના કામ

કરતે રહો હિમ્મત ન હારો, માયુસ ન હો, અલ્લાહ તઆલાસે હિદાયતકી દુઆ માંગતે રહો. (મ.કુ.૫-૪૩૩)

ગેર આલીમ કી તકરીર :-

કુતુબખાના રહીમીયહ કે માલીક ને તબ્લીગી જમાઅત પર એક એઅતિરાજ લીખકર શૈખુલ હદીસ હઝરત મૌલાના ઝકરીયા (ર.અ.) કો ભેજા થા, એઅતિરાજ યે થા.

હદીસમેં આયા હે કે રસુલુલ્લાહ (સ.અ.વ.) ને ઈર્શાદ ફરમાયા વઅઝ ઔર તકરીર યા તો હાકિમ કરેગા યા મામુર યાની ઉલ્મા યા મુતકબ્બીર. **(મિશ્કાત શરીફ-૩૫)**

ઈસ હદીસ કે બાદ યે લીખા કે હુઝુર (સ.અ.વ.) કા ઈર્શાદ હે કે વઅઝ ઔર તકરીર કરનેવાલે સિર્ફ તીન હી કીસ્મકે લોગ હોંગે.

(૧)હાકીમ (૨)આલીમ (૩)મુતકબ્બીર.

તો યે જો તબ્લીગમેં નિકલકર લંબે લંબે વાઅઝ ઔર તકરીર કરને વાલે ન તો વો હાકિમ હે ન આલીમ હોતે હે. તો આખિર યે કીસ કિસ્મમેં દાખિલ હે.? કયા યે તીસરી કીસ્મમેં દાખિલ નહીં હે. ? કયા ઉન્કે લીયે વાઅઝ ઔર તકરીર જાઈઝ હો સકતા હે. ?

ઈસ પર હઝરત શૈખુલ હદીસ (ર.અ.) ને જવાબ લીખા કે આપકા એઅતિરાજ બિલકુલ દુરૂસ્ત હે. કે હકીકતમેં ગેર આલીમ કો વઅઝ ઔર ખતીબાના અંદાઝસે કુર્આન ઔર હદીસ કે ઝરીયે સે બયાન કરના જાઈઝ નહીં. અગર ઈસી અંદાઝસે બયાન કરેંગે તો મુતકબ્બેરીનમેં દાખિલ હોંગે. લેકીન દઅવત ઔર તબ્લીગ સબકે લીયે જાઈઝ હે ઔર દઅવત ઔર તબ્લીગ કે લીયે જીન બાતોં કી જરૂરત પડતી હે વો તબ્લીગ કે "છ નંબર" કે દાયરેમેં દાખિલ હે ઔર તબ્લીગકે પેશવાઓં ઔર બુઝુર્ગોં કી તરફસે હંમેશા યે હિદાયત દી જાતી હે કે તુમ લોગ "છ નંબર" કે હુદ્દમેં રેહકર દઅવત ઔર તબ્લીગકા કામ કરના.

અબ અગર કોઈ ગેરઆલીમ વાએઝાના ઔર ખતીબાના અંદાઝ ઈખ્તિયાર કરતા હે. યા કુર્આન ઔર હદીસ કી નુસુસ સે ખિતાબ કરતા હે. યા બેસુબુત બાતોંકો વાઈઝાના અંદાઝમેં બયાન કરતા હે તો વો ઉસ્કી અપની જાતી ગલ્તી હે. ઉસ્કી ઈસ્લાહ કી જરૂરત હે. ઉસ્કી વજહસે પુરે

તબ્લીગી મકતબે ફિકર પર કોઈ ઈલ્ઝામ નહીં હે(અન્વારે હિદાયત-૩૮૭)

બંગલાદેશ મેં સાઝીશ :-

બંગલાદેશ મેં કુછ ઔરતોં કો દેખા કે આધી નંગી, યુરોપી લિબાસ, સર પર હેટ ઔર મોટર સાયકલ પર જા રહી હેં. ઉન્કા ખાસ નિશાન જો યુરોપ મેં આમ હે. N.G.O.યાની (નોન ગર્વનમેન્ટ આર્ગેનાઈઝેશન) દેખા તો હૈરત હુઈ કે યે તન્ઝીમ તો યુરોપ મેં કામ કરતી હે. લેકીન અબ યે તન્ઝીમ જોર શોર સે બંગલાદેશ મેં ભી મેહનત કર રહી હે.

અસલ મેં યે ફલાહી તન્ઝીમ હે. જો હર શખ્સ કે સાથ મદદ કરતી હે ઔર ફીર ઈસ મદદ કે બાદ મુસલમાનોં કો કાફીર ઔર મુરતદ કર દેતી હે. ૧૯૯૨ ઈ.સ. ''ટાઈમ્સ'' કે રીપોર્ટ કે મુતાબિક ઈન્ડોનેશીયા મેં ઈસ તન્ઝીમ કી વજહ સે અબતક ૨૦ લાખ મુસલમાન મુરતદ હો ગયે હે.

ઈસ તન્ઝીમ કા કામ ઔરતોં કો સમાજ મેં મર્દો કે બરાબર મુકામ દીલાના ઔર રોઝગારી દીલાના ઔર મોટર સાયકલ કા બંદોબસ્ત કરના હે. લેકિન અસલ મકસદ ઈસાઈયત કી તબ્લીગ હે.

(સુન્નતે નબવી ઔર જદીદ સાયન્સ)

ઐશ કા આખરી અંઝામ :-

સમંદર કે કિનારે પર મુખ્તલીફ કિસ્મકે લોગ સેર તફરીહ કે લીયે આતે હે. મગરીબી મુલ્કોં મેં ઈસ્કા રિવાજ ઝયાદા હે. હમારે સામને સાહીલ પર મગરીબી મર્દ ઔર ઔરતે આધે નંગેપન કી હાલત મેં તફરીહ મેં મશગુલ થે. ઉસ્કો દેખ કર યે ખ્યાલ આયા કે મગરીબી મુલ્કો મેં ''સામાને હયાત'' કી તકસીમ કે તીન દર્જે હે. જરૂરત, રાહત, ઐશ. જદીદ ઈન્કિલાબ ને મગરીબી ઈન્સાન કો યે મૌકા દીયા કે વો એક કે બાદ એક ઈન તીનોં મરહલોં (મંઝીલો) સે ગુજર સકે. મગર યે હુવા કે ઐશ કે ઉંચે મરહલે પર પહુંચને કે બાદ ભી ઉસ્કો સુકુન નહીં મીલા. ચુનાંચે અબ મગરીબી ઈન્સાન નાજાઈઝ કો જાઈઝ કરને કા તજુરબા કર રહા હે. યે ઉસ્કી જીંદગી કા આખરી મરહલા હે. ઉસ્કે બાદ ઔર કોઈ મરહલા નહીં. ઉસ્કે બાદ સિર્ફ માયુસી કે સિવા કોઈ મંઝીલ બાકી નહીં ઔર અબ મગરીબી જીંદગીમેં ઈસ્કી શરૂઆત હો ચુકી હે ઔર દીન બદીન બઢ રહી હે. ઈસી તરહ અબ

ઉસ્કા આખરી વકત આ ગયા હે કે જબ ઈન્સાન કો ખુદાકે સચ્ચે દીનકા પયગામ પહુંચાયા જાયે ઔર વો ઉસ્કો અપને અંદરકી પરેશાનીયોં કા જવાબ પાકર ઉસે કુબુલ કરલે. **(અલ રિસાલા-૩/૧૯૮૮/૪૩)**

يَا رَبِّ صَلِّي وَ سَلِّمْ دَائِمًا أَبَدًا - عَلَى حَبِيْبِكَ خَيْرِ الْخَلْقِ كُلِّهِمِ

(૬) નેક આમાલ

નેક આમાલ કી તૌફીક :-

અગર અચ્છે અમલ કી તૌફીક હો તો જીંદગી બડી નેઅમત હે.

હુઝુર (સ.અ.વ.) કી ખીદમતમેં એક શખ્સને અર્ઝ કીયા યા રસુલુલ્લાહ (સ.અ.વ.) આદમીયોં મેં કૌન બેહતર હે ?.આપ (સ.અ.વ.) ને ઈર્શાદ ફરમાયા કે વો જીસ્કી ઉમ્ર લંબી હુઈ ઔર ઉસ્કે આમાલ અચ્છે રહે. ફીર ઉસી સાઈલને અર્ઝ કીયા કે આદમીયોં મેં બુરા કૌન હે.? આપ (સ.અ.વ.) ને ઈર્શાદ ફરમાયા જીસ્કી ઉમ્ર લંબી હુઈ ઔર આમાલ ઉસ્કે બુર હુએ. **(મસ્નદે અહમદ)**

જબ કીસી કી જીંદગી આમાલે સાલેહા વાલી જીંદગી હોગી તો જીત્ની લંબી ઉમ્ર ઉસ્કો મીલેગી ઉસી કદર ઉસ્કે દીની દરજાત મેં તરક્કી હોગી, ઔર જીસ્કે આમાલ ઔર અખ્લાક અલ્લાહ સે દુર કરને વાલે હોંગે. ઉસી કદર વો અલ્લાહ કી રહમત ઔર રઝામંદી સે દુર સે દુર હોતા ચલા જાયેગા. **(મઆરિફુલ હદીસ - ૨/૧૩૧)**

આમાલ કા અંજામ:-

હદીસમેં હે કે દુનિયા ઔર તમામ ગુનાહ ઝીના-ચોરી વગેરહ દોઝખ મેં ડાલ દીયે જાયેંગે.

તરગીબ વ તરહીબ મેં હઝરત અબુ દરદા (રદ્દી.) સે રિવાયત હે કે અલ્લાહ તઆલા શાનહુ મેદાને મેહશર મેં નિદા ફરમાયેગે.

"જો અમલ ખુદા કે લીયે કીયે ગયે હે ઉન સબકો જન્નત મેં લે જાઓ. ઔર જીત્ને અમલ ગેરે ખુદા કે લીયે કીયે ગયે ઉન સબકો જહન્નમ મેં લે જાઓ. ચુંનાચે હજરે અસ્વદ, મકામે ઈબ્રાહીમ, કાબા, ઔર મસ્જીદેં, ઔર દુસરી બરકતી ચીઝેં સબ જન્નત મેં પહુંચાયી જાયેંગી.

(મલ્ફુઝાતે મુહદ્દીસે કશ્મીરી (ર.અ.)૯૦)

આખિરત મેં આમાલ કા નતીજા જો મીલેગા વો વહી અમલ હોંગે. આમાલ કી એક સુરત દુનિયા મેં ઔર દુસરી આખિરત મેં હોગી. આમાલ એક હી હૈ લેકીન મકાન (જગા) કે એઅતિબારસે ફર્ક હૈ. કે વહી અમલ આખિરત મેં બદલે કી સુરત મેં હોગા. કુર્આન મજીદ મેં હૈ.

وَوَجَدُوْا مَا عَمِلُوْا حَاضِرًا

લોગોં કો ઉન કે આમાલ કા બદલા મીલેગા. ઈસ મફહુમ કી દુસરી આયતોં ઔર હદીસોં સે ભી તાઈદ હોતી હૈ.

મૌજુદા સાયન્સ કા નજરીયા યે હૈ કે પાની ઔર હવામેં ભી બીજલી હૈ. અગરચે હલ્કી હૈ. ઔર જમીન મેં ભી બીજલી હૈ. ગોયા યે સબ ચીઝેં આગ બનને કી સલાહીયત રખતી હૈ.

ફીર ઈસ કે સાથ મેરી રાય યે હૈ કે હમારે ઈન આમાલ મેં ભી આગ બનને કી સલાહીયત મૌજુદ હૈ. લિહાઝા બુરે આમાલ ભી આગ બન જાયેંગે.

وَوَجَدُوْا مَا عَمِلُوْا حَاضِرًا وَلَا يَظْلِمُ رَبُّكَ اَحَدًا (پ ١٥ - ٤٩)

કબ્ર મેં તમામ આમાલ શકલોં કે સાથ હાજીર હોંગે.

અબુદાઉદ ઔર મુસ્નદે અહમદ મેં હદીસ હૈ કે કબ્ર મેં એક શખ્સ હસીન-જમીલ શકલ વાલા બેહતરીન પાકીઝા લિબાસ મેં મુર્દા કે પાસ આયેંગા. વો નેક અમલ હોગા. ઔર એક શખ્સ બદસુરત હૈબતનાક શકલ મેં આયેંગા વો બદ અમલ હોગા.

ઈબ્ને હબ્બાન કી હદીસ મેં હૈ કે કબ્ર મેં વેહશત કે વક્ત કુર્આન મજીદ સરકી તરફ સે, ઝકાત પૈરોં કી તરફ સે, નમાઝ દાહની જાનીબસે, રોઝા બાઈ જાનીબસે હિફાઝત કરેગેં. ઔર તન્હાઈ કે દોસ્ત હોગેં.

એક હદીસ મેં હૈ કુર્આન મજીદ ખુદા કે સામને હુજ્જત કરેગા બખ્શીશ કરાને કે લીયે. મગર યે ઉસકે લીયે હોગા જીસને કુર્આન કે મુતાબિક અમલ કીયે હોંગે. વરના પીછે પીછે હોગા. યાની દાવેદાર બનેગા.

હઝરત શેખ મોહીયુદ્દીન (ર.અ.) કા કશ્ફ હૈ કે મેહશર મેં પેશી કે વક્ત દાહની તરફ..... اَللّٰهُ اَكْبَر

બાઈ તરફ..... سُبْحَانَ اللّٰهِ

પીછે કી તરફ..... اَلْحَمْدُ لِلّٰهِ

ઔર સામને..... ઈલાહ્યી ઝાર્ય
યે ચારોં કલિમાત રફીક (સાથી) હોંગે.

અચ્છે બુરે આમાલ જન્નત ઔર દોઝખ મેં સવાબ ઔર અઝાબ કી શકલ મેં નઝર આયેગે.

દુનિયા મેં હમારી આંખો પર ઈસ હકીકત કો દેખને મેં જો પર્દે આડ હો રહે હૈ. કયામત મેં વો હટ કર રહેગા. ઉસ વક્ત યે બાત સાફ સાફ નજર આ જાયેગી ઔર ઉસ્કે સાથ યે ભી સાફ હો જાયેગા કે ખુદા કીસીપર જુલ્મ નહી કરતા. ઔર દુનિયા મેં નાવાકિફ લોગ હી ખુદા કી બનાઈ હુઈ તકદીર કો જુલ્મ વગેરહ સે તાબીર કીયા કરતે થે.

(મલ્ફુઝાતે મોહદ્દીસે કશ્મીરી (ર.અ.)૧૧૬)

નેક આમાલ મેં જલ્દી કરના :-

અલ્લાહતઆલા કી જાતે આલી સે બરાહે રાસ્ત કામ્યાબી હાસિલ કરને કે લીયે અલ્લાહ તઆલા કે હુકમોં કો હઝરત મુહંમદ (સ.અ.વ.) કે તરીકે પર પુરા કરને મેં દુનિયા ઔર આખિરતકી તમામ કામ્યાબીયોં કા યકીન કરના. અલ્લાહ તઆલા કા ઈર્શાદ હૈ...

જો શખ્સ કોઈ નેક કામ કરે મર્દ હો યા ઔરત શર્ત યે હૈ કે ઈમાનવાલા હો તો હમ ઉસે જરૂર અચ્છી જીંદગી બસર કરાયેંગે. (દુનિયા ઔર આખિરતમેં) ઉન્કે અચ્છે કામોં કે બદલેમેં ઉન્કો અજર દેંગે.

(સુરએ નહલ - ૯૮)

હદીસમેં ઈર્શાદ હૈ :-

હઝરત અબુહુરૈરહ (ર.દી.) રિવાયત કરતે હૈ કે રસુલુલ્લાહ (સ.અ.વ.) ને ઈર્શાદ ફરમાયા : સાત ચીઝોંસે પહેલે નેક આમાલ મેં જલ્દી કરો.

* કયા તુમ્હે ઐસી તંગદસ્તી કા ઈન્તિઝાર હૈ ? જો સબ કુછ ભુલા દે.
* યા ઐસી માલદારી કા ઈન્તિઝાર હૈ ? જો સરકશ બનાદે.
* યા ઐસી બિમારીકા ઈન્તિઝાર હૈ ? જો નાકારા (બેકાર) કર દે.
* યા ઐસે બુઢાપેકા ઈન્તિઝાર હૈ ? જો અકલ ખો દે.
* યા ઐસી મૌત કા ઈન્તિઝાર હૈ ? જો અચાનક આ જાયે.

(કે બાઝ મરતબા તૌબા કરને કા મૌકા ભી નહીં મીલતા)

* યા દજ્જાલ કા ઈન્તિઝાર હૈ ? જો આનેવાલી છુપી હુઈ બુરાઈયોં મેં બદતરીન બુરાઈ હે.
* યા કયામત કા ઈન્તિઝાર હૈ ? કયામત તો બડી સખ્ત ઔર બડી કડવી ચીઝ હે. (સીમીઝી)

મતલબ યે હે કે ઈન્સાન કો ઈન સાત ચીઝોં મેં સે કીસી ચીઝ કે આને સે પેહલે નેક આમાલ કે ઝરીયે અપની આખિરત કી તૈયારી કર લેની ચાહીયે. કહીં એસા ન હો કે ઈન રૂકાવટોં મેં સે કોઈ રૂકાવટ આ જાયે ઔર ઈન્સાન આમાલે સાલેહ સે મેહરૂમ રેહ જાયે.

(મુન્તખબ અહાદીસ-૧૩૬)

ગનીમત સમજો :-

શેખ અ.કાદીર જીલ્લાની (ર.અ.) અપની વાઅઝ મેં ઈર્શાદ ફરમા રહે હે.

દેખો ! રસુલુલ્લાહ (સ.અ.વ.) ઈર્શાદ ફરમાતે હે જીસ્કે લીયે ખૈર કા દરવાઝા ખોલા જાયે તો વો ઊસ્કો બહોત ગનીમત સમજે. ક્યું કે વો નહી જાનતા યે દરવાઝા કબ બંધ કર દીયા જાયેગા.

લોગો ! ખુશ હો જાઓ. ઔર ગનીમત સમજો કે અપની જીંદગી કે દરવાઝે કો જબ તક વો ખુલા હુવા હે. વો અન કરીબ બંદ કર દીયા જાયેગા.

ગનીમત સમજો નેકીયોં ઔર દુસરે નેક આમાલ કો જબતક તુમ ઈન્કે કરને પર કાદીર હો.

ગનીમત સમજો તૌબા કે દરવાઝે કો ઔર ઈસ્મેં દાખિલ હો જાઓ ઈસસે પેહલે કે વો સકરાત કે વક્ત બંદ હો જાયે.

ગનીમત સમજો દુઆ કે દરવાઝે કો વો તુમ્હારે લીયે ખુલા હુવા હે. ઈસસે પહેલે કે મૌત કા ફરિશ્તા આયે ઔર તુમ્હે એક લમ્હે કી ભી મોહલત ન દે. ઔર તુમ્હારી આંખ બંદ હો જાયે.

(શેખ અ.કાદીર જીલાની (ર.અ.) (ફત્હે રબ્બાની)

કમાલે ઈમાન કે લીયે અમલ કી જરૂરત :-

નેક આમાલ કા તઅલ્લુક જીંદગીકે તમામ મામલાત સે હે. જો આદમી કો પેશ આતે હે. આદમી જબ બોલે તો અપની બાત ખુદા કે હુકમ કો

પુરા કરતે હુએ બોલે. જબ કીસીસે મામલા કરે તો ઉસ્કે હર મામલેમેં ઈમાન કા રંગ દીખાઈ દે. જબ કીસીસે ઈખ્તિલાફ યા ગરબડ પેશ આયે તો યહાં ભી ઉસ્કા ઈમાન ઉસ્કો સહી ફૈસલા કરને કે લીયે રેહનુમા બન જાયે. વો લોગોં કે દરમ્યાન ઈસ તરહ રહે કે ઉસ્કી મોહબ્બત ઔર નફરત ઉસ્કી દોસ્તી દુશ્મની ઉસ્કા જુડના ઉસ્કા કટના સબ ઉસ્કે ઈમાન કે તાબે હો જાયે. યહી નેક અમલ હૈ ઔર એસે નેક અમલકે બગૈર ઈમાનકી તકમીલ નહી હોતી. (દીન-વ-શરીયત-૨૬૪)

હિદાયત કે ચિરાગ :-

અબ્દુલ્લાહ ઈબ્ને મસ્ઉદ (ર.દી.) ફરમાતે હૈ કે : જીસે પેરવી કરની હો વો મર્હુમીનકી પેરવી કરે. (ઈસ લીયે કે ઝીંદા લોગ ફીત્ને સે મેહફુઝ નહીં હૈ) ઔર વો હુઝુર (સ.અ.વ.) કે સહાબા (રદી.) હૈ. જો ઈસ ઉમ્મત મેં સબસે ઝયાદા અફઝલ થે. જીન્કે દીલ સબસે ઝયાદા નેક થે. જો ઈલ્મમેં સબસે ઝયાદા ગેહરે ઔર તકલ્લુફાતમેં કમતર, અલ્લાહતઆલા ને ઉન્કો અપને નબી (સ.અ.વ.) કે સાથી ઔર અપને દીન કી હિફાઝત કે લીયે પસંદ ફરમાયા થા. લિહાઝા ઉન્કી ફઝીલત પહેંચાનો ઔર ઉન્કે નકશે કદમ પર ચલો ઔર જહાં તક હો સકે ઉન્કે અખ્લાક ઔર સીરત પર મજબુતીસે કાયમ રહો. કયું કે વો સીધે રાસ્તે પર ગામઝન (ચલનેવાલે) થે. (મઝાહિરે હક - ૧/૯૩)

સહાબા (રદી.) કી પહેચાન :-

જીસ્ને રસુલે અકરમ (સ.અ.વ.) કો ઈમાનકી હાલતમેં દેખા ઔર આપકી સોહબત સે ફાયદા ઉઠાયા ઔર ઉસી હાલમેં ઉન્કી મૌત હુઈ વો સહાબી હૈ.

હુઝુરે અકરમ (સ.અ.વ.) કે ઝમાનેમેં સહાબા (ર.દી.) આપકી સોહબતમેં ખામોશ બેઠે હુએ આપકો દેખતે રેહતે હો એસા નહીં થા બલ્કે આપકી સોહબત મેં હંમેશા તફક્કુર ઔર તદ્દબુર (ગેહરી સોચ) કા સિલસીલા જારી રેહતા થા. કુર્આન મજીદકી આયતકે મુતાબિક યે સોહબત તાલીમે હિકમતકા એક હલ્કા હોતા થા. આપકી સોહબત એક [illegible] સોહબત થી. આપ [illegible] નેઅમતે [illegible] તહદીસ (નેઅમત કી બાતેં બયાન) ફરમાતે થે. આપ હાજરીન કો હીઝકે રબ સે ખબરદાર

કરતે થે, જીસકી તોફીક આપકો અલ્લાહ તઆલા કી તરફ સે હી જાતી થી. આપ કુઆર્ન મજીદ કી આયતોં કી તફસીલ બયાન ફરમાતે થે. આપ લોગોં કે સવાલ કા જવાબ દેતે થે. આપ લોગોં કો વો બાત બતાતે થે કે જીસસે લોગોં કા શક યકીનમેં બદલ જાતા થા. આપ લોગોં કો ઝિક્ર ઔર હમ્દ ઔર શુક્ર કે કલિમાતકી તાલીમ દેતે થે. આપ લોગોં કો કુર્આન મજીદકી નાઝીલ હુઈ આયતેં સુનાતે થે. આપ લોગોં કો પીછલે અંબિયા (અલ.) ઔર પીછલે ઈમાનવાલોં કે વાકેઆત સુનાતે થે. વગેરહ.

રસુલે અકરમ (સ.અ.વ.) કી સોહબતમેં બેઠનેવાલે સહાબા (રદી.) આપસે ઈસ કિસ્મકી રબ્બાની બાતેં સુનતે થે. જીસસે આપકી સોહબતમેં બેઠનેવાલોં કો ઈમાની ચીઝા મીલતી થી. આપકી ઈસ તરહકી નફા બખ્શ સોહબતને આપકે સહાબા (રદી.) કો વો અજીમ દર્જા દે દીયા. જીસ્કો તારીખમેં અસ્હાબે રસુલ (સ.અ.વ.) કહા જાતા હૈ.

ઈબાદત :-

ઈબાદત દીન ઔર શરીઅત મેં એક ખાસ અમલકા નામ હૈ. જો કીસી હસ્તી કો ગૈબી તૌર પર નફા નુકસાન કા માલિક ઔર હાજતરવા સમજકર ઉસે રાજી ઔર ખુશ કરને કે લીયે ઔર ઉસ્કી નજદીકી હાસિલ કરને કે લીયે જો ઈબાદત ઔર તઝીમ (બડાઈ) કે કામ કીયે જાતે હૈ. જૈસા કે સિજદા, તવાફ, મન્નત, કુર્બાની ઔર ઉસ્કે નામ કા વઝીફા ઔર ઝિક્ર વગેરહ તો ઐસે આમાલ કો દીન કી ખાસ ઈસ્તિલાહ (ભાષા) મેં ઈબાદત કેહતે હૈ.

ઔર યે ઈબાદત સિર્ફ અલ્લાહ તઆલકા હક હૈ, ઔર જો કોઈ ખુદાકે સિવા કીસી દુસરે કે લીયે ઐસા અમલ કરે વો બેશક મુશરીક હૈ ઔર મુશરીક કૌમોં કા શિર્ક યહી રહા હૈ કે ઉન્હોંને અલ્લાહ કે સિવા ઔર ભી કુછ હસ્તીયોં કો નફા નુકસાન કા માલીક સમજા ઔર ઉન્કો રાજી કરને કે લીયે ઈબાદત કી કીસ્મ કે કામ કીયે યે શિર્ક હૈ ઔર જુલ્મે અજીમ હૈ. જીસ્કી ખુદા કે યહાં હરગીઝ મઆફી નહીં.

(દીન વ શરીઅત-૫૧)

યે ભી અજીબ હકીકત હૈ કે ઈન્સાન અગર શિર્ક કરને ભી લગતા હૈ તો ભી વો નહીં કેહ સકતા હૈ ''રબ'' (અલ્લાહ) કે અલાવા કોઈ ઔર

ભી હે. વો કભી યે નહી કેહ સકતા કે આસ્માન, જમીન, સુરજ, ચાંદ કો કીસી ઔર ને પૈદા કિયા હે. બડે સે બડા શિર્ક કરનેવાલા મુશરીક ભી યે નહીં કેહ સકતા કે પૈદા કરનેવાલા એક સે ઝયાદા હે.

યે બાત ન અરબ કે મુશરીક કેહતે થે ઔર ન આજ કે મુશરીક કેહ સકતે હે. કુર્આન મજીદ ને યે બાત ઈર્શાદ ફરમાઈ હે કે અગર ઈન મુશરીકોં સે પુછા જાયે કે બતાઓ ! જમીન ઔર આસ્માન ઔર ઉસ્કી તમામ કાઈનાત કો કીસ ને પૈદા કીયા ? કૌન ઈસ પુરે આલમકો ચલા રહા હે? કૌન રોઝી દેતા હે.? કોન મારતા હે ? કૌન જીલાતા હે ? તો વો કહેંગે ઔર ઈકરાર કરેંગે કે અલ્લાહ હી. "ઔર અગર તુમ ઉન્સે પુછો કે જમીન ઔર આસ્માન કા ખાલીક ઔર સુરજ ચાંદકો કામમેં લગાને વાલા કૌન હે ? તો ઉન્કા જવાબ હોગા - અલ્લાહ હે. **(સુરએ અન્કબુત)**

જબ વો "રબ" અકેલા અલ્લાહ હી કો માનતે થે તો ફીર વો ઈબાદત અલ્લાહ તઆલા કે અલાવા દુસરોંકી કયું કરતે થે.? અલ્લાહ કે સિવા દુસરોંસે અપની જરૂરતેં કયું માંગતે થે ?

અસલ બાત યે હુઈ કે શયતાને ઉન્કો ધોકા દીયા કે યે જો અલ્લાહ કે નેક બંદે ઔર બુઝુર્ગ ગુજરે હે. અલ્લાહ તઆલાને ઉન્કી ઈબાદત સે રાજી હોકર ઉન્કો ઐસા મુકામ દે દીયા કે અબ વો જો ચાહે કર સકતે હે. અબ અગર વો કુછ દેના ચાહે તો દે સકતે હે ઔર લેના ચાહે તો લે સકતે હે. અગરચે યે અલ્લાહ કે હી બંદે હે. ઔર અસલ માલિક, રોઝી દેનેવાલા ઔર કુદરતવાલા તો વોહી અલ્લાહ હે. મગર ઉસ્ને ઉન્સે રાજી હોકર ઉન્કો કુછ ઈખ્તિયાર દે દીયે હે. ઈસ લીયે ઉન્કો રાજી રખને ઔર ખુશ કરને કે લીયે યે મુશરીક ઉન્કી ઈબાદત કરને લગે. ઉન્કે નામકી મન્નતેં માનને લગે. ઉન પર ચઢાવા ચઢાને લગે.

દુસરી બાત શયતાન ઉન્કો યે સમજાતા હે કે અલ્લાહ તો બહોત બડા ઔર કહહાર ઔર જબ્બાર હે. ઈસલીયે ઉસ્કો રાજી ઔર ખુશ કરના તો બહોત મુશ્કીલ હે. ખુદા તક પહુંચના ઐસા મુશ્કીલ જૈસા દુનિયા કે બડે બાદશાહોં તક પહુંચના. એક આમ આદમી કે બસ કી બાત નહીં. ફીર વો અપને આપકો જબ દેખતે હે કે ઉન્કી જીંદગી ગુનાહોંસે પાક નહીં ઔર ખુદા તક પહોંચને કે લીયે પુરે તૌર પર દુનિયા છોડકર સન્યાસી

હોના જરૂરી હે. તો ફીર શયતાન ઉન્કે કાન્ મેં યુ ફુંકતા હે કે ખુદા કી મખ્લુક મેં કુછ હસ્તીયાં એસી ભી હે જીન્હોંને અપની નેકી ઔર પાકી કી વજહસે અલ્લાહસે નજદીકી હાંસિલ કર લી હે ઔર ઉસ્કી બારગાહ મેં ઉન્કા બડા દર્જા હે. લિહાઝા ઉન્કો રાજી ઔર ખુશ કરલો. યે આસાની સે રાજી હો જાયેંગે ઔર હમારા બેડા આસાનીસે પાર કર દેંગે ઔર અલ્લાહને ઉન્કો જો ઈખ્તિયાર ઔર તાકત દી હે ઉસસે હમારા કામ બના દેંગે.

અલ્લાહ તઆલા કે બારે મેં એસી ગલત ફેહમીને ઉન્કો ગુમરાહ કીયા ઔર વો ખુદા સે ના ઉમ્મીદ હોકર ઈન હસ્તીયોં કી તઅઝીમ ઔર ઈબાદત ઔર ઉન્કે નામ કી નઝરો નિયાઝ કરને લગે કે ઉન્કી મેહરબાની સે હમારે કામ બનતે રહેંગે. યે સબ બાતેં ગુમરાહી કી હે.

યે કહાંકી સમજદારી હે કે "રબ" તો અકેલા એક હો. સબ કુછ કરને વાલા ઔર હર ચીઝ કા માલીક અકેલા અલ્લાહ હી હો ઔર ઈબાદત કે લાયક ઉસી કી જાત હે. ઉસ્કો છોડકર દુસરોં કી ભી ઈબાદત કી જાયે યે કહાં કા ઈન્સાફ હે ?

કુર્આન મજીદમેં અલ્લાહ તઆલાને અપની રહમત કો બે ઈન્તેહા વસઅત ઔર આમ મગફિરત કો બયાન ફરમાયા હે તાકે અલ્લાહ કી જાત કે બારેમેં ગલતફેહમીયાં દુર હો. ચુનાંચે સેંકડો જગા અલ્લાહ કો રહમાન, રહીમ, ગફુર, કરીમ, વદુદ, રઉફ, લતીફ, તવ્વાબ, અરહમુર્રાહિમીન, ગફુર્રહીમ કે મોહબ્બત ભરે નામોં સે યાદ કિયા ગયા હે. બાર બાર કહા ગયા હે કે બંદે અલ્લાહ કી રહમતસે માયુસ ન હો. અલ્લાહ ગુનાહગારોંકો માફ કરકે ઉન્કી ભી સુનતા હે. આવો ઉસ્કી તરફ અલ્લાહ સબકો માફ કરને કે લીયે તૈયાર હે.

اِذَاسَئَلَكَ عِبَادِىْ اَنِّىْ فَاِنِّىْ قَرِيْبٌ (پ-٢-١٨٥)

કુર્આન મજીદ મેં ઈર્શાદ હે. "અય મોહંમદ (સ.અ.વ.) જબ મેરે બંદે તુમસે મેરે બારે મેં પુછે તો તુમ ઉન્કો બતલા દેના કે મૈં ઉન્સે કરીબ હું. દુઆ કરનેવાલા જબ મુઝે પુકારતા હે તો મૈં ઉસ્કી પુકાર સુનતા હું."

અલ્લાહ કી રહમત ઔર કરમ કા અજીબ તજકેરા હે. અલ્લાહ તઆલા હર બંદેસે કરીબ હે. વો કયું ના ઉમ્મીદ હોતા હે ? વો કયું યે

સમજતા હૈ કે વો અલ્લાહ મુશ્કિલ સે રાજી હોગા ઔર મુશ્કિલ સે સુનેગા?

ઈસ્લાહ કી ફિકર :-

હુઝુર (સ.અ.વ.) ને ઈર્શાદ ફરમાયા કે અલ્લાહતઆલા ફરમાતા હૈ કે મૈં અલ્લાહ હું. મેરે સિવા કોઈ મા'બુદ નહીં મૈં સબ બાદશાહોં કા માલીક ઔર બાદશાહ હું. સબ બાદશાહોં કે દીલ મેરે હાથ મેં હૈ. જબ મેરે બંદે મેરી ઈતાઅત કરતે હૈ તો મેં ઉન્કે બાદશાહોં ઔર હાકિમોં કે દીલોંમેં ઉન્કી શફકત ઔર રહમત ડાલ દેતા હું ઔર જબ બંદે મેરી નાફરમાની કરતે હૈ તો મેં ઉન્કે હાકિમોં કે દીલ ઉન પર સખ્ત કર દેતા હું વો ઉન્કો હરતરહ કા બુરા અઝાબ ચખાતે હૈ. ઈસ લીયે તુમ હાકિમોં ઔર બાદશાહોં કો બુરા કેહને મેં અપના વકત બરબાદ ન કરો બલ્કે અલ્લાહ તઆલાકી તરફ રૂજુઅ ઔર અપને અમલ કી ઈસ્લાહ કી ફિકમેં લગ જાઓ. તાકે મૈં તુમ્હારે સબ કામોં કો દુરૂસ્ત કર દું. **(મિશ્કાત શરીફ)(મ.ફુ.૩/૩૬૦)**

હુઝુર (સ.અ.વ.)ને ઈર્શાદ ફરમાયા કે દુનિયા કે મીઠે ઔર અચ્છે માલુમ હોને વાલે આમાલ આખિરત મેં કડવે ઔર સખ્તી કા સબબ બનેંગે ઔર દુનિયા મેં કડવે ઔર નાગવાર માલુમ હોનેવાલે આખિરતમેં હલાવત (મિઠાશ) રહમત ઔર ખુદાવંદ તઆલા કે ઈમાનોં કા સબબ બનેંગે. મતલબ યે હૈ કે દુનિયા મેં નફસાની ખ્વાહીશ કે તાબે હોકર જો બુરે આમાલ કિયે જાતે હૈ તો દેખને મે તો આજ બડે લઝીઝ ઔર પસંદીદા દીખાઈ દેતે હૈ લેકીન આખિરત મેં જબ ઈન ગુનાહોં કી વજહ સે સઝા મિલેગી તો સારી લઝઝત ખાક મેં મીલ જાયેગી ઔર આજ શરીઅત કી તાબેદારી મેં જો નેક આમાલ કરને મેં તબીયત કે ખિલાફ જો નફસ કો બહોત ના પસંદ માલુમ હોતે હૈ. મગર યહી આમાલ આખિરત મેં રહમત કા ઝરીયા બનેંગે ઔર દુનિયા કી તમામ નાગવારીયા દુર હો જાયેગી ઔર યે તમન્ના હોગી કે કાશ ! જીંદગી કા કોઈ હિસ્સા ભી નેક અમલ સે ખાલી ન ગુજરતા તો ઔર ઝયાદા બડે દરજાત કી બુલંદી નસીબ હોતી.

(મજમઉઝ ઝવાઈદ-૧૦/૨૪૯)

ઈસ્લામી અહકામ:-

જાનને વાલે જાનતે હૈ ઔર નહીં જાનને વાલોં કો જાનના ચાહીયે કે

ઈસ્લામ કે તમામ અહકામ ઈન્સાનકી ફિતરત કા એન તકાઝા હે. ઉન અહકામ પર અમલ કરના દર હકીકત અપની ફિતરત કે તકાઝોં કો પુરા કરના હે ઔર શરીઅત કે અહકામ અલ્લાહ તઆલા કી તરફસે નાઝીલ કિયે ગયે હે. ઈસ લિયે ઉન મેં એક ખાસ બરકત હૈં. ઈસ બરકત કી વજહ સે દુનિયા કી જીંદગી ઈત્મિનાન ઔર સુકુન સે માલામાલ હોતી હે ઔર મૌતકે બાદ ઈઝઝત કી જીંદગી ઔર હંમેશા કી રાહત હાસિલ હોતી હે.

ઈસ ઉમ્મત પર જો હાલાત પેશ આતે હે ઉન્કી હૈસિયત બિમારી કી હે. બિમારી દવા ઔર ઈલાજ સે ઠીક હોતી જાતી હે.

ઈસ તરહ યે હાલાત ભી ઈલાજ સે દુરૂસ્ત હો જાએંગે. ઔર ઉન્કા ઈલાજ દીન ઔર શરીઅત પર અમલ કરના હે.

અલ્લાહ વાલે :-

હર આદમી કિસી ન કિસી ચીઝ કે લીયે જીતા હે. કોઈ અપની બીવી બચ્ચોં કે લીયે જીતા હે. કોઈ માલ દૌલત કે લીયે જીતા હે ઔર કોઈ ઈઝઝત ઔર સરદારી કે લીયે મગર ઈસ કિસ્મ કી જીંદગી મોમિનોં કી નહીં.

મોમિનોં કી જીંદગી વો હે જબ કે આદમી અલ્લાહ તઆલા કે લીયે જીને લગે. ઉસ્કી સોચ ઔર ખ્વાહીશ પર ખુદા કા ગલ્બા હો જાયે. વો બોલે તો સોચ કર બોલે ખુદા કો કયા પસંદ હે? વો અમલ કરે તો ખુદા કે ફરમાન કે મુતાબિક કરે.

દીની ગિરાવટ:-

હુઝુર (સ.અ.વ.) ને ઉમ્મત કો ખબરદાર કિયા હે કે બાદ કે ઝમાને મેં તુમ્હારે અકાઈદ ઔર આમાલ, અખ્લાક ઔર જીંદગી કે દૂસરે શોબો મેં બહોત તબ્દીલીયાં આયેગી ઔર વો બહોત બુરી તબ્દીલીયાં હોગી.

ચુનાંચે ઈસ્કા સબસે ઝયાદા એહસાસ ઉન લોગોંકો હુઆ ઔર સબસે ઝયાદા ઉન લોગોંકા દિલ રોયા જીન્હોંને રસુલે અકરમ (સ.અ.વ.) કો ઔર આપકે ફેઝયાફતા સહાબા (ર.દી.)કો દેખા થા ઔર ફિર બાદકે મુસલમાનોં કો દેખા થા.

હુઝુર (સ.અ.વ.)કે મશહુર સહાબી ઔર આપકે ખાદીમ હઝરત અનસ (રદી.)ઉન સહાબા મેં હે જીન્હોં ને હુઝુર (સ.અ.વ.)કે વફાતકે

બાદ લંબી ઉમર પાઇ ઔર પહેલી સદી કે આખિર તક દુનિયા મેં રહે વો અપને દૌર કે મુસલમાનોં સે ફરમાયા કરતે થે.

અગર કોઇ એસા આદમી જીસ્ને ઉમ્મત કે અગલોં કો પાયા ઔર દેખા થા, આજ અપની કબર સે ઊઠા કર તુમ્હારી ઇસ દુનિયા મેં ભેજ દિયા જાએ તો ઇસ્લામી જીંદગી કી ખુસુસીયત મેં સે ઇસ નમાઝ કે સિવા કુછ ભી ન પહેચાનેગા. (કયું કે બાકી સબ ચીઝોંમે ફર્ક પડ ચુંકા હે) ઇસી તરહ રસુલે અકરમ (સ.અ.વ.)કે દુસરે સહાબી હઝરત અબું દરદા (રદી.)જીન્હોં ને આખિર મેં મુલ્કે શામ મેં રેહના પસંદ કિયા થા. અપને ઇલાકે કે ઉન મુસલમાનોં સે જીન્હોંને રસુલે અકરમ (સ.અ.વ.)ઔર આપકે અસ્હાબ કો નહીં પાયા થા ફરમાયા કરતે થે.

અગર રસુલે અકરમ (સ.અ.વ.) તુમ મેં તશરીફ લે આયે (ઔર તુમ્હારા હાલ દેખે) તો જીસ હાલમેં આપ ઔર આપ કે અસ્હાબ થે ઉસ્મે સે કુછ ભી નમાઝ કે સિવા ન પહેચાનેંગે.

ફીર દુસરી સદીકે ઇમામ અવઝાઇ (ર.અ.) જો મુલ્કે શામ કે મુહદ્દીસ ઔર ફકીહ થે. હઝરત અબુ દરદા (રદી.) કા યે દર્દ ભરા મકુલા અપને ઝમાને કે લોગોં કે સામને નકલ ફરમાયા કરતે થે.

અગર આજ અબુ દરદા (રદી.) હોતે (ઔર ઇસ વકત કી હાલત દેખતે) તો ઉન્કે એહસાસ કા કયા હાલ હોતા. ?

ફીર ઇમામ અવઝાઇ (ર.અ.) કે શાગીર્દ ઇસા બીન યુનુસ (ર.અ.) જબ અપને હલ્કે મેં ઇમામ અવઝાઇ (ર.અ.) સે રિવાયત નકલ કરતે તો હસરત કે સાથ ફરમાતે.

અગર હમારે શેખ અવઝાઇ (ર.અ.) હમારે ઇસ ઝમાને કો દેખતે તો ઉન્કા એહસાસ કયા હોતા?.

ઇસ્કે બાદ અબ ૧૩/૧૪ સદીયાં ગુજર ચુકી હે ઔર દીન મેં કમઝોરી ઔર તબ્દીલી બરાબર જારી હે. લેકીન ઇસ્કે સાથ સાથ ઉમ્મત કે મુસ્લેહીન ઔર મુજદ્દેદીન ઔર ઉલ્માએ રબ્બાની જો દીન કી અમાનત કે અમીન ઔર હિફાઝત કરને વાલે હે. પહેલી સદી સે અબતક બરાબર કોશીષ કરતે રહે હે. હુઝુર (સ.અ.વ.) ઉમ્મત કે લીયે જો સિરાતે મુસ્તકીમ મુકર્રર ફરમા ગયે થે. મુસલમાન ઉસ પર સાબિત ઓર કાયમ રહે. ઉમ્મતે મુહંમદીયા

મેં જીસ દર્જે મેં ભી દીન સે તઅલ્લુક ઈલ્મ વ અમલ ઔર આખિરત કી ફિકર હમ આજ ભી દેખ રહે હૈ. આલમે અસ્બાબ મેં યે સબ ઉન્હીં નબીયોં કે વારિશોં કી કોશીષોંકા નતીઝા હૈ.

(અલ ફુરકાન-૩/૨૦૦૩/૧૪)

ફિકે આખિરત કા નફા :-

દુનિયાકો સરાય ઔર મુસાફીર ખાના સમઝે ઔર આખિરતકો અપના ઘર સમઝે. અગર યે બાત ખુબ ધ્યાન મેં આ જાયે તો ઈન્શાઅલ્લાહ તમામ મુસીબતેં હલ હો જાયે. જીસ તરહ દુનિયા કે સફર કી મુસીબતેં વતન કા આરામ સોચને સે દુર હો જાતી હૈ. ઈસી તરહ આખિરત કે આરામ કા ખ્યાલ કરકે દુનિયા કી બડી સે બડી મુસીબત ઈન્શાઅલ્લાહ આસાન હો જાયેગી. તમામ ખરાબીયાં આખિરત કો ભુલાને સે ઔર દુનિયા કો સામને રખને સે હોતી હૈ. દુનિયા પર દીન કો મુકદ્દમ (આગે) રખે ઈન્શાઅલ્લાહ દીન કી બરકતસે દુનિયાભી ઠીક હો જાયેગી ઔર ઉસ્કી તફસીલ હદીસ શરીફ મેં ભી મૌજુદ હૈ કે,

''જો શખ્સ તમામ ફિકરોં કો એક ફિકર યાની આખિરત કી ફિકર બના દે તો અલ્લાહતઆલા ઉસ્કો દુનિયા કી ફિકરસે મેહફુઝ રખેગા.

માલુમ હુવા કે અગર દુનિયા કો દીન પર મુકદ્દમ કરેગા તો દુનિયા તકદીર સે ઝયાદા નહી મીલેગી. મગર આખિરત તો બિલકુલ બરબાદ હો જાયેગી. (અલ ફુરકાન-૧૨/૧૯૮૦/૨૩)

દીન કે નામ પર દુનિયા :-

દુન્યવી ચીઝોં કો મકસદ બનાને કા નામ બે દીની ઔર આખિરત કો મકસદ બનાને કા કામ દીન હૈ. આમ કૌમે દુનિયા કો દુનિયા કે નામ પર કરતી હૈ. મુસલમાન કા બિગાડ યે હૈ કે વો દુનિયા કો દીન કે નામ પર કરને લગે.

મુસલમાનોં કા બિગાડ યે હૈ કે વો દીન કો અપની આલ-ઔલાદ ઔર કારોબાર મેં બરકત કા સસ્તા ''આસ્માની નુસ્ખા'' સમજ્ને લગે.

વો દુસરી કૌમોંકી તરહ અપને કૌમી મસાઈલ ઔર મઆશી (રોજગાર) કે મસાઈલ પર હંગામેં ખડે કરે ઔર એલાન કરે કે હમ ખૈરે ઉમ્મત કા કિરદાર અદા કર રહે હૈ. વો સિયાસી ઉખેડ પછાડ કી તહરીકે

ચલાયે ઔર દાવા કરે કે વો ઈસ ખુદાઈ મિશન કે લીયે કોશીષેં કર રહે હે. જીન્કે લીયે ખુદાને અપને પયગંબર દુનિયા મેં ભેજે થે.

દુસરી કૌમે જો કામ દુનિયાદારી કે નામ પર કર રહી હે ઉસી કો મુસલમાન દીનદારી કે નામ પર કરને લગે તો ઈસ્કી વજહ સે વો કામ દીન કા નહીં બન જાયેગા. દુનિયાકા ફાયદા, દુનિયા કી ઈઝઝત ઔર સરદારી કે પીછે દોડના ઔર અપની ઈન કોશીષોંકો અલ્ફાઝમેં બયાન કરકે ઉસ્કો દીન કા કામ જાહીર કરના મુસલમાનોં કો ખુદા કે યહાં કીસી ઈમાન કા હકદાર નહીં બનાતા. બલ્કે ઉન્કી જીમ્મેદારીયોં મે ઈઝાફા કરતા હે. અપની ઈસ કિસ્મકી કોશીષોં કે ઝરીયે વો દોહરે મુજરીમ બન રહે હે. એક દુનિયા પરસ્તીકો ઈખ્તિયાર કરના. દુસરા દીની તા'લીમાતકો ગલત માઅના પહેનાના ઔર ઈસ તરહ દુનિયા વાલોં કે સામને દીન કી ગલત ગવાહી દેના.

દીન અસલમેં ખુદા પરસ્તી ઔર આખિરત તલ્બી કા નામ હે. દીનદારી યે હે કે આદમી કી જીંદગી આખિરત રૂખી જીંદગી બન જાયે. વો જીન હાલાત મેં હો ઔર જીન જીમ્મેદારીયોં મે હો ઉન્મેં ખુદા પરસ્તી ઔર ઈન્સાફ કે તરીકે પર કાયમ રહે. વો હંમેશા અલ્લાહ કો યાદ રખે ઔર દુનિયા મેં જો મામલા કરે યે સોચ કર કરે કે આખિરત મેં ઉસ્કો અપની તમામ કારવાઈયોં કા અલ્લાહ કે સામને જવાબ દેના હે. કીસી ભી કિસ્મકી ખુશ ખ્યાલી હમકો આખિરતમેં ખુદા કી પકડ સે બચા નહીં સકતી ઔર ઈસ્લામ કે નામ પર તકરીરી મુશાયરે હમકો ખુદાકે યહાં ખાદીમે ઈસ્લામ કા મુકામ અતા નહીં કર સકતે.

(અલ ફુરકાન-૧૨/૧૯૮૦/૩૮)

ગફલત કા અંજામ :-

હદીસે કુદસી મેં અલ્લાહ તઆલાને ફરમાયા "કે ઝમાને કો બુરા ન કહો" ઝમાના તો મેં હું. તમામ મામલા મેરે હાથ મેં હે ઔર મેં હી રાત ઔર દીન કો ઉલટતા પલટતા રેહતા હું."

ઈસ્કા મતલબ યે હે કે ઈસ દુનિયા મેં જો કુછ હોતા હે કાનુને ખુદાવંદીકે મુતાબિક હોતા હે. ખુદા કે કાનુન કે મુતાબિક હાલાત પૈદા હોતે હે ઔર ખુદા કે હુકમ કે મુતાબિક ઝમાના ગરદીશ કરતા હે. ઐસી સુરત મેં ઝમાના

યા હાલાત કો બુરા કેહના ખુદ હુકમે ખુદાવંદી કો બુરા કેહના હૈ.

નાદીરશાહ ઈરાની નિહાયત જાલીમ બાદશાહ થા. ઉસ્ને ઈ.સ. ૧૭૩૯ મેં દીલ્હી પર હમ્લા કીયા. દીલ્હી પર કબ્જા કરને કે બાદ ઉસ્ને અપની ફોજ કો હુકમ દીયા કે જો ભી મીલે ઉસ્કો કત્લ કરદો. ઈસ કત્લે આમ મેં ૩૦,૦૦૦ તીસ હઝાર લોગ મારે ગયે. ઉસ્કે બાદ ઉસ્ને શહેરકો લુંટને કા હુકમ દીયા. ૨૬, મે, ૧૭૩૯ ઈ.સ. કો જબ વો દીલ્હી સે વાપસ હુઆ તો ઉસ્કે સાથ લુંટ કા જો માલ થા ઉસ્કી કિંમત ૩૦ કરોડ રૂપિયે થી સોના-ચાંદી ઔર જવાહિરાત ઈસ્કે અલાવા થે. શાહજહાં કા બનવાયા હુવા તખ્તે તાઉસ ભી ઈસી મૌકે પર વો અપને સાથ ઈરાન લે ગયા.

કહા જાતા હૈ કે જબ દીલ્હી વાલોં પર યે મુસીબત ઔર તબાહી આઈ તો કુછ લોગ મિર્ઝા મઝહર જાને જાનાં (ર.અ.) કે પાસ ગયે ઔર કહા કે આપ અલ્લાહ સે દુઆ કરે કે વો નાદીરશાહ કે ઈસ અઝાબ સે નજાત દે. મિર્ઝા સાહબને જવાબ દીયા "શામતે આમાલેમા સુરતે નાદીર ગિરફ્ત"

કીસી કૌમમેં જબ ઈમાન ઔર અમલ મેં કમઝોરી પૈદા હો જાતી હૈ તો ઉસમેં અખ્લાકી બિગાડ પૈદા હો જાતા હૈ. આપસ મેં ઈખ્તિલાફ પૈદા હો જાતા હૈ ઔર અપની ઈજતિમાઈ તાકત કે ટુકડે ટુકડે હો જાતે હૈ. ફીર યે કૌમ બે ઉસુલ ઔર ગાફિલ ઈન્સાનોં કી ભીડ બનકર રેહ જાતે હૈ. યે તમામ કમઝોરીયાં કૌમ કે લીયે દિમક (ઉધઈ) કી તરહ હૈ. જીસ લકડીકો દિમક લગ જાયે વો ખડી નહીં રેહ સકતી. ઈસી તરહ જીસ કૌમ કે અંદર કમઝોરીયાં પૈદા હો જાતી હૈ. વો તબાહી ઔર બરબાદીસે મેહફુઝ નહીં રેહ સકતી. **(અલ રિસાલા જુન - ૧૯૮૭)**

ખુદા કી તમ્બીહ :-

જબ લોગોં મેં અદલો ઈન્સાફ કી ખેતીયાં વેરાન હો જાતી હૈ. ઈન્સાફ કા તરાઝુ જબ ખિલોના બન જાતા હૈ. ઈતાઅત ઔર ફરમાબરદારી કે જઝબાત જબ ઠંડે પડ જાતે હૈ. ના ફરમાની ઔર સરકશીસે નેક આમાલ કા બાગ ઉજડ જાતા હૈ તો ફીર ખૈર-ખૈરાત કી તો દુરકી બાત, લોગ સદકા-ઝકાત ભી રોક લેતે હૈ. હમદર્દી ઔર ખૈર ખ્વાહી ઔર રહમ કા

જઝબા નિકલ જાતા હૈ ઔર મખ્લુક એક દુસરે કા ખુન ચુસને લગતી હૈ.

તો બારીતઆલા ભી અપની શાને કહહારી કો જાહીર ફરમાતે હૈ. ઔર ઐસે બંદોસે બારિશ રોક લેતે હૈ. લેહલેહાતી ખેતીયોં મેં ખાક ઉડને લગતી હૈ. હરે ભરે દરખ્ત-ફલ-ફુલ ઔર સાયે તક સે લોગ મેહરૂમ હો જાતે હૈ. મખ્લુક અનાજ કે એક એક દાને ઔર પાની કે એક એક કતરે કો તરસને લગતી હૈ. હરીયાલી ખુશ્ક સાલીમેં, આબાદીયાં વેરાનોમેં તબ્દીલ હો જાતી હૈ.

હાલહી મેં હીંદુસ્તાનકી દો રિયાસતોં મેં રાજસ્થાન-ગુજરાત ઈસ તરહ કે ખતરનાક હાલતસે દો-ચાર હો રહે હૈ. જહાં ગુસ્લ ઔર વુંઝુ કરને કે લીયે યહાં તક કે પીને કા પાની ભી કિંમત સે ખરીદના પડા. હઝારોં જાનવર હલાક હો ગયે. કુછ લોગ અપને જાનવરોં કો છોડ કર પાની કી તલાશ મેં દુસરી જગા ચલે ગયે. ઐસા ઈબ્રતનાક મંજર અખ્બારોં કી ઝીનત બના.

ઈથોપિયા મેં ઐસા ખતરનાક કહત પડા કે લાખોં લોગ મૌત કે મુંહ મેં ચલે ગયે. જો બાકી રહે વો હડ્ડીયોં કા બેઢંગા ઢાંચા બન ગયે. ઔર ભી કઈ તરહ કી બુરી ખબરેં સુનને ઔર પઢને કો મીલી. અલ્લાહ અપની પનાહમેં રખે - આલમી તૌર પર ઈમ્દાદકી દરખાસ્તે કી ગઈ. હમદર્દી ઔર ખૈર ખ્વાહી કા મામલા ભી કિયા ગયા ઔર કહતસાલીસે નિપટને કે લીયે મુફીદ કારનામેં અંજામ દીયે ગયે. મગર કીસી દુન્યા પરસ્તી કી નિગાહેં કહતસાલી કે બુન્યાદી અસ્બાબ તક નહીં પહુંચી. જબ કે રસુલે અકરમ (સ.અ.વ.) ને ઈન અસ્બાબ કો હાંસિલ કરને કા તરીકા યે બતલાયા કે.

જબ લોગ ઝકાત દેના બંદ કરદે. તો અલ્લાહ તઆલા બારિશ રોક લેતે હૈ ઔર જબ નાપ-તોલ મેં કમી કી જાતી હૈ તો જમીનસે ઘાસ-દાના-પાની-બંદ કર દીયા જાતા હૈ ઔર મખ્લુક કો કહત સાલી મેં મુબ્તલા કર દીયા જાતા હૈ.

શરીઅત કે અહકામ પર અમલ કરને સે આખિરતકે ફાયદોં કે સાથ દુનિયાકા ભી ફાયદા હૈ ઔર દુન્યવી આફતોં ઔર બલાઓં સે હિફાઝત હોતી હૈ. **(મઆરિફુલ કુર્આન-૪/૧૫)**

પાંચ કામ કમાલ :-

હઝુર (સ.અ.વ.) ને ઈર્શાદ ફરમાયા કૌન શખ્સ હૈ જો મુઝસે ઈન પાંચ બાતોંકો હાસિલ કરકે ઉસ પર અમલ કરે. યા કીસી ઐસે શખ્સ કો બતાયે જો ઈસ પર અમલ કરે. હઝરત અબુ હુરૈરહ (રદી.) ને ફરમાયા મૈં હાજીર હું. તો સરકારને મેરા હાથ પકડા ઔર એક એક ઉંગલી પર ગીનના શુરૂ કીયા.

(૧) અલ્લાહ કી હરામ કી હુઇ ચીઝોં સે બચો. તુમ બડે ઈબાદત ગુજાર બન જાઓગે.

(૨) અલ્લાહતઆલા ને તુમ્હારે લીયે જો રોઝી તકસીમ કરદી હૈ. ઉસ પર રઝામંદી કે સાથ કનાઅત (સંતોષ) કરો. તુમ તમામ લોગોં સે બે નિયાઝ હો જાઓગે.

(૩) અપને પડોશી કે સાથ એહસાન કરો તુમ કામિલ ઈમાનવાલે હો જાઓગે.

(૪) લોગોં કે લીયે ઈસ ચીઝ કો પસંદ કરો જીસ્કો તુમ અપને લીયે પસંદ કરતે હો. તુમ કામિલ મુસલમાન હો જાઓગે.

(૫) બહોત ઝયાદા હસા ન કરો કયું કે ઝયાદા હંસી દીલ કો મુર્દા બના દેતી હૈ. **(તિર્મીઝી)**

શયતાન કે પંદરહ દુશ્મન :-

યે બયાન કીસ હદ તક સહી હૈ ? યે અલગ બાત હૈ. લેકીન હકીકત સે કરીબ હૈ ઔર ફાયદે સે ખાલી નહી.

તંબીહુલ ગાફિલીન મેં વહબ બિન મુનબ્બહ કે હવાલે સે નકલ કિયા ગયા હૈ કે અલ્લાહ તઆલા ને ઈબ્લીસ કો હુકમ દીયા કે મુહંમદ (સ.અ.વ.) કે પાસ જાયે ઔર આપ (સ.અ.વ.) જો સવાલ કરે ઉસ્કા જવાબ દે.

ચુનાંચે શયતાન બુઝુર્ગ શકલમેં હાથમેં અસા લેકર બારગાહે નબવી (સ.અ.વ.) મેં હાજીર હુવા. આપ (સ.અ.વ.) ને પુછા તુમ કૌન હો? ઉસ્ને જવાબ દીયા મેં ઈબ્લીસ હું. હુઝુર (સ.અ.વ.) ને સવાલ કીયા તુમ કયું આયે હો ? ઉસ્ને જવાબ દીયા કે મુઝકો ખુદાવંદ તઆલા ને આપકી

ખિદમતમેં હાજીર હોને કા હુકમ દીયા હે. ઔર ફરમાયા હે કે આપ જો સવાલ કરે મેં ઉસ્કા જવાબ દું.

આપ (સ.અ.વ.) ને ઉસ્સે પહેલા સવાલ યે ફરમાયા કે બતાઓ ! હમારી ઉમ્મતમેં તુમ્હારે દુશ્મન કીત્ને હે ?

ઉસ્ને જવાબ દીયા આપકી ઉમ્મતમેં પંદરહ કીસ્મ કે લોગ મેરે દુશ્મન હે. ઉન્સે મેં આજીઝ રહેતા હું. ઔર ઉનપર મેરા બસ નહી ચલતા. ઉસ્ને પંદરહ દુશ્મનોં કી ગીનતી ઈસ તરહ બયાન કી.

(૧) મેરે પહેલે દુશ્મન તો આપ હે.
(૨) ઈન્સાફ પસંદ બાદશાહ.
(૩) વો માલદાર શખ્સ જો અપની દૌલત પર ઘમંડ નહીં કરતા.
(૪) વો તાજીર જો અપને કારોબાર મેં જુઠ ફરેબ સે કામ નહીં લેતા.
(૫) વો આલિમ જો ખુશુઅ કે સાથ નમાઝ પઢતા હે.
(૬) વો મુસલમાન જો દુસરે કે સાથ હમદર્દી ઔર ભલાઈ કરતા હે.
(૭) વો મોમિન બંદા જો દુસરો પર મહેરબાન હોતા હે દુઃખીયારો કે દુઃખ પર ઉસ્કો રહમ આતા હે.
(૮) વો ગુનાહગાર જો તૌબા કરને કે બાદ તૌબા પર કાયમ રહેતા હે. ફીર ગુનાહ નહીં કરતા.
(૯) વો પરહેઝગાર જો હરામ સે બચતા હે.
(૧૦) વો મોમિન બંદા જો પાક સાફ રહેતા હે.
(૧૧) વો મોમિન બંદા જો ખુબ ખુબ સદકા કરતા હે.
(૧૨) વો મુસલમાન જીસ્કે અખ્લાક અચ્છે હોતે હે કીસી કા દીલ નહી દુઃખાતા.
(૧૩) વો મુસલમાન જો દુસરોંકો ફાયદા પહુંચાતા હે ચાહે માલ સે યા ઈલ્મ ઔર હિકમત સે યા સીફારીશ સે (મતલબકે દુસરોંકે કામ આતા હે)
(૧૪) હાફિઝે કુર્આન જો બરાબર તિલાવત કરતા રહેતા હે.
(૧૫) વો શખ્સ જો રાતમેં જબ દુનિયા ગહેરી નીંદ સો જાતી હે તો વો તહજ્જુદ કી નમાઝ પઢતા હે ઔર અપને રબસે મુનાજાત મેં મશગુલ રહેતા હે.

ઈબ્લીસ ને યે પંદરહ દુશ્મન ગીનાયે હૈ ઈસ્સે માલુમ હોતા હૈ કે અલ્લાહ કે જીન નેક બંદો મેં યે બાતેં પાઈ જાતી હૈ ઉનપર શયતાન કા ઝોર નહીં ચલતા.

અગર યે સિફાત હમારે અંદર પૈદા હો જાયે તો ફસાદ, બિગાડ, લડાઈઝઘડે, હસદ, અદાવત, ગીબત, ચુગલી, જુઠ ઔર દગાબાઝી વગૈરા સબ બિમારીયાં ખત્મ હો જાયે. ઔર એસા પાકીઝા મુઆશરા વુજુદ મેં આ જાયે કે શયતાન કા કલેજા ફટ જાયે. ઔર ઈસ તરહ હાથ મસલતા રહે જાયે કે જૈસે શિકારી કા શિકાર જાલ મેં ફસને કે બાદ નિકલ જાયે. **(તંબીહુલ ગાફેલીન)**

કોતાહી કા અંજામ :-

હઝરત ખ્વાજા નિઝામુદ્દીન મહબુબ ઈલાહી (ર.અ.) ને ઈર્શાદ ફરમાયા કે લાહોરમેં એક વાઈઝ અચ્છા વાઅઝ કેહને વાલે થે ઔર ઉન્કે વાઅઝમેં અસર ભી થા. ઉન્કી મજલીસ મેં બહોત સે લોગ અપને ગુનાહોંસે તૌબા કરતે થે.

વો વાઈઝ સાહબ એક મરતબા હજ્જ કરને ગયે જબ વાપસ આયે તો વો તાસીર ઉન્કે વાઅઝ સે જાતી રહી. લોગોં ને સબબ પુછા તો બતાયા કે રાસ્તે મેં મેરી કઈ નમાઝેં કઝા હો ગઈ થી. યે સબ ઉસીકી નહુસત હૈ.

(ફવાઈદુલ ફુઆદ-૩૩૯)(મઝાહિરૂલ ઉલુમ-૭/૨૦૦૦/૩૫)

રાત કી તન્હાઈયાં :-

લોગોં સે મેલજોલ કી વજહ સે દીલ પર એક કિસ્મ કા મૈલ ચઢ જાતા હૈ ઔલ જુલ્મત છા જાતી હૈ ઔર આ'માલ કી નુરાનીયત જાતી રેહતી હૈ ઔર અલ્લાહતઆલા કે તઅલ્લુક મેં કમી આ જાતી હૈ. ઈસ લીયે રોઝાના થોડા વકત તન્હાઈ કે લીયે તય કરલેના ચાહીયે તાકે ઈસ મેલ કો દુર કરકે અલ્લાહ તઆલાસે નિસ્બત મજબુત કરના આસાન હો સકે...ઈસ્કે લીયે રાતકી તન્હાઈ કા વકત ઝયાદા મુનાસિબ હૈ. ખાસ કર આખરીરાત કા વકત. યે વકત દુઆ કે કુબુલ હોને કા હૈ ઔર ખુદા કી રહમત નાઝીલ હોને કાભી. ઈસ લીયે એહલુલ્લાહ ઈસ વકત ખાસ તૌર પર અપનેકો તૈયાર કર લેતે હૈ ઔર અપની દુઆઓં ઔર આજીઝીસે ઈસ વકતસે

ફાયદા ઉઠાતે હૈ. ''કુછ હાથ નહી આતા બે આહે સહરગાહી''
(અલ ફુરકાન-૧/૪૨-૨૦૦૩)

નમાઝે ઈસ્તિસ્કાઅ :-

બારિશ કા મૌસમ ગુજર જાતા હૈ ઔર બારિશ નહીં હો રહી હૈ. યે એક બેહદ સંગીન સુરતેહાલ હૈ. પાની હમારી જરૂરતોંમેં સબસે અહમ જરૂરત હૈ. જીંદગીકી તમામ જરૂરતેં પાની સે વાબાસ્તા હૈ. ઈસ વકત મુલ્કમેં અકસર હિસ્સોમેં બારિશ ન હોને યા કમ હોને કી વજહ સે કહત (દુષ્કાળ) ઔર સુખેકી સુરતેહાલ પૈદા હો ગઈ હૈ. તમામ લોગ સખ્ત પરેશાન હૈ.

યે સુરતે હાલ ખુદા કા અઝાબ નહી હૈ યે ખુદા કી તમ્બીહ હૈ. તમ્બીહ ઈસ લીયે આતી હૈ તાકે ઈન્સાન દોબારા અલ્લાહ કી તરફ રૂજુઅ હો લોગ દો બારા અપની જીંદગીકો દુરૂસ્ત કરે. વો સરકશી કી જીંદગીકો છોડ કર ઈતાઅત કી જીંદગી ઈખ્તિયાર કરે.

ઈસ તરહકે સુખે ઔર કહત કે લીયે ઈસ્લામ કી તાલીમ યે હૈ કે લોગ બડી તઅદાદમેં અપને ઘરોંસે નિકલ કર બાહર જમા હો ઔર દો રકાત નમાઝ પઢકર બારિશકે લીયે દુઆ કરે. ઈસ તરહ કી નમાઝ કો શરીઅતમેં ''ઈસ્તિસ્કાઅ'' કી નમાઝ કહા ગયા હૈ. અબ આખરી વકત આ ગયા હૈ કે મુસ્લમાન મુલ્ક કે મુખ્તલીફ મુકામાત પર જમા હોકર ઈસ્તિસ્કાઅ કી નમાઝ પઢે. તાકે અલ્લાહ કી રહમત મુતવજ્જેહ હો. અલ્લાહ તઆલા હમારે ઉપર બારિશ ભેજે ઔર હમારી ઝમીન કો સેરાબ ફરમાયે.

હદીસકી કિતાબોંમેં જૈસા કે સહી બુખારી શરીફમેં આયા હૈ કે અરબમેં સુખા પડા ઉસ વકત રસુલે અકરમ (સ.અ.વ.) ને દો રકાત સલાતુલ ઈસ્તિસ્કાઅ પઢ કર દુઆ ફરમાઈ. નમાઝસે પેહલે આસ્માન પર બાદલ કા કોઈ નિશાન નહી થા. મગર નમાઝ કે બાદ આસ્માનમેં બાદલ આ ગયે ઔર ઈતની બારિશ હુઈ કે લોગ સેરાબ હો ગયે.

તારીખકે દૌરમેં એહલે ઈસ્લામ ઈસ્તિસ્કાઅ કી નમાઝે પઢતે રહે. વાકીઆત બતાતે હૈ કે જબભી ઈસ્તિસ્કાઅ કી નમાઝ પઢી ગઈ ઉસ્કે બાદ બારિશકા સિલસીલા શુરૂ હો ગયા. યે નમાઝ એક મુસલ્લમા ઈબાદત હૈ ઔર યે એક ઐસી ઈબાદત હૈ જીસ્કા અજર ફોરી તૌર પર બારિશકી

ગુરતમેં ઈસી દુનિયામેં શુરૂ હો જાતા હે.

તારીખમેં બડે અજીબ વાકીઆત નકલ કીયે ગયે હે. (અલ કામીલ ફી- ત્તારીખ) મેં ઈબ્ને અસીરને એક વાકેઆ લીખા હે. જો બહોત ઈબ્રત આમોઝ હે.

ઉન્દુલુસ કે સુલતાન અબ્દુર્રહમાન કે ઝમાનેમેં વહાં કહત પડા. પાની કી કમી કી વજહ સે લોગ બેહદ પરેશાન હો ગયે. ઉસ્કે બાદ લોગ અપને ઘરોંસે નીકલે તાકે મેદાનમેં જમા હોકર ઈસ્તિસ્કાઅ કી નમાઝ અદા કરે ઉસ વકત ઉન્દુલુસમેં એક બુઝુર્ગ આલિમ રેહતે થે. જીન્કા નામ કાજી મુન્જીર બીન સઈદ અલબલુતી (વફાત-૩૫૫ હીજરી) થા. સુલતાનને અપને આદમીકો કાજી મુન્જીરકે પાસ ભેજા ઔર કહેલવાયા કે કાજી મુન્જીરભી મૈદાનમેં આ કર લોગોં કે સાથ ઈસ્તિસ્કાઅ કી નમાઝ પઢે. કાજી મુન્જીરને સુલતાનકે આદમી સે કહા કે સુલતાનને મેરે પાસ યે પયગામ ભેજા હે ઔર સુલતાન ખુદ કયા કર રહે હે ?આદમીને કહા મૈને સુલતાનકો આજ સે ઝયાદા કભી અલ્લાહ સે ડરને-વાલા નહીં દેખા. સુલતાનને શાહી કપડે ઉતાર કર મામુલી કપડા પહેન લીયા હે ઔર તખ્તસે ઉતર કર ઝમીનપર સિજદે મેં ગીર પડે હે ઔર રોકર યુ દુઆ કર રહે હે કે અય અલ્લાહ ! મેરી પેશાની તેરે હાથમેં હે કયા તું મેરે ગુનાહોંકી વજહસે આમ લોગોં કો સઝા દેગા ?. સુલતાનકે આદમીને જબ યે ખબર બતાઈ તો કાજી મુન્જીરને કહા અય શખ્સ. બારિશકે સાથ વાપસ જા કયું કે અલ્લાહ તઆલાને હમારે લીયે બારિશ કા હુકમ દે દીયા હે. જબ દુનિયા કા બાદશાહ આજીઝી કરતા હે તો આસ્માન કા બાદશાહ જરૂર રહમ ફરમાતા હે.

ઈસ્તિસ્કાઅ કી નમાઝ બેશક એક કલીદ (કુંજી) હે જો અલ્લાહ ઔર રસુલ (સ.અ.વ.) ને હમેં અતા ફરમાઈ હે.

ઈસ્મેં કોઈ શક નહીં કે આજ મુલ્ક મેં બડે પેમાને પર સુખે કે હાલાત પૈદા હો ગયે હે. ઈસ લીયે બહોત સે દર્દમંદ અલ્લાહ કે બંદે અપની ઈન્ફીરાદી ઈબાદતોંમેં બારિશ કે લીયે દુઆ કર રહે હોંગે. મગર જબ મુસીબત ઈજતિમાઈ હો ઉસ વકત ઈજતિમાઈ દુઆ કી જરૂરત હોતી હે. અબ વકત આ ગયા હે કે મુસલમાન મુલ્કમેં જગા જગા જમા હોકર ઈસ્તિસ્કાઅ કી નમાઝ પઢે ઔર ઈજતિમાઈ તૌર પર બારિશ કે લીયે દુઆ કરે. અગર

બડે પેમાને પર ઐસા કીયા જાયે તો યકીનન બારિશ હોગી ઔર સુખી જમીન સેરાબ હો જાયેગી. (અલ રિસાલા - ૯/૨૦૦૨/૨)

નમાઝ મેં મસ્નુન કિરાઅત :-

હઝરત મૌલાના હુસૈન અહમદ (ર.અ.) કો કહીં જુમ્આકે દીન નમાઝે ફઝર પઢાને કા ઈત્તેફાક હોતા તો આપ સુરએ અલીફ લામ મીમ સિજદહ ઔર સુરએ દહર તિલાવત ફરમાતે ઔર ફરમાતે કે હિંદુસ્તાન ભરકી મસ્જીદોં કે ઈમામોં ને ઈસ સુન્નતકો છોડ હી નહીં દીયા બલ્કે ભુલા દીયા હૈ. મૈ ઈસ વજહ સે પઢતા હું કે મસ્જીદોં કે ઈમામ ઉસ્કી તરફ તવજ્જુહ કરે. રમજાન શરીફમેં નમાઝે વિત્રમે સુરએ આ'લા, સુરએ કાફિરૂન ઔર સુરએ ઈખ્લાસ અકસર તિલાવત ફરમાતે ઔર જુમ્આ કી નમાઝ મેં સુરએ આ'લા ઔર સુરએ ગાસિયા કી તિલાવત કા મામુલ થા.

(નિદાએ શાહી-૩/૧૯૯૩/૩૦)

નમાઝકી ખુબીયાં :-

હદીસ મેં હે કે નમાઝી ખુદાસે સરગોશી કરતા હૈ. ઔર દરખાસ્ત પેશ કરતા હૈ.

યે ભી હદીસ હૈ કી જબ નમાઝી નમાઝ પઢતા હૈ તો ફરિશ્તે ઊસ પર ગુનાહ લાદતે હૈ. ઔર રૂકુઅ-સિજ્દે મેં વો ગીર પડતે હૈ.

ઔર હદીસ મેં હૈ કે સિજ્દે મેં નમાઝી ખુદા કે પૈરોં પડતા હૈં. કાએદા મેં ખુદા કે સામને દો ઝાનું બેઠતા હૈ. ઔર અત્તહિય્યાત પઢતા હૈ. યે સલામ ક્યા હૈ ? રસુલુલ્લાહ (સ.અ.વ.) કી શબે મેઅરાજ મેં સલામ કી યાદગાર હૈ. ઊધર સે اَلسَّلَامُ عَلَيْكَ اَيُّهَا النَّبِيُّ આયા. તો હુઝુર (સ.અ.વ.) ઊસ વક્ત ભી ઊમ્મત કો નહી ભુલે ઔર ફરમાયા اَلسَّلَامُ عَلَيْنَا وَعَلٰى عِبَادِ اللّٰهِ الصّٰلِحِيْنَ ફરમાયા.

નબાતાત (દરખ્ત) સિજ્દે મેં હૈ. ચોપાયે (જાનવર) રૂકુઅ મેં હૈ. ઔર આદમી કિયામ મેં હૈ. યે તહકીક શેખ અકબર કી હૈ. નમાઝ મેં યે તમામ સુરતેં જમા હો ગઈ હૈ.

(મલ્ફુઝાતે મુહદ્દીસે કશ્મીરી (ર.અ.) પેજ-૭૯)

તઅદીલે અરકાન:-

નમાઝ મેં તઅદીલે અરકાન કી તાકીદ કી વજહ યે હૈ કે બહુત સારી

ઔર ફુરતીલાપન ઔર સંજીદગી કા હાલ તો રૂકુઅ-સિજદે સે માલુમ હોતા હૈ. કિયામ કે અંદર માલુમ નહી હોતા.

યાની અગર કીસીને કિયામ લંબા ભી કીયા ઔર રૂકુઅ-સિજદહ જલ્દી જલ્દી કીયા તો વો અચ્છા નહી હૈ. બલ્કે મુર્ગ કી તરહ ઠોગેં મારને જૈસા માલુમ હોગા કે દરબારે ખુદાવંદી કી કુછ વકઅત નહી.

ઔર અગર કિયામ કમ ભી કીયા ઔર રૂકુઅ-સિજદહ મેં કમી નહી કરેગા તો વો વકાર ઔર સુકુન કે ખિલાફ માલુમ ન હોગા.

જૈસા કોઈ કીસી દુન્યવી દરબાર મેં જાયે ઔર સુકુન ઔર વકાર કે સાથ ચાહે તીન-ચાર મિનટ હી ખડા રહે. ઔર દુસરા કોઈ દો ઘંટા ભી વહાં ગુજારે મગર બેચેન રેહકર ઔર ખિલાફે વકાર હરકતોં કે સાથ.

ઈસલીયે શરીઅત મેં રૂકુઅ-સિજદહ કે અંદર જલ્દ બાઝી કરને પર સખ્ત વઈદ આયી હૈ.

નમાઝ મેં તઅદીલે અરકાન ન કરને પર જીસ કદર વઈદ આયી હૈ. કિયામ કે બારે મેં નહી હૈ. બલ્કે ઊસ્મેં કમીઔર ઝયાદતી હુઈ હૈ. યહાં તક કે સફર મેં હુઝુર (સ.અ.વ.) ને સુરએ ફલક ઔર સુરએ નાસ, સુબ્હ કી નમાઝ મેં પઢી હૈ. **(મલ્ફુઝાતે મુહદ્દીસે કશ્મીરી (ર.અ.)૮૦)**

ઈસ્તિખારહ :-

હઝરત મૌલાના થાનવી (ર.અ.) સે કીસીને ઈસ્તિખાર કા તરીકા પુછા તો ફરમાયા - સલાતુલ ઈસ્તિખારહ યાની દો રકાત નફલ પઢકર સલામ ફેર કર ઈસ્તિખારહ કી દુઆ પઢે. ફીર દીલ કી તરફ રૂજુઅ કરે સોને કી (ઔર ખ્વાબ દેખને કી) જરૂરત નહી ઔર એક મરતબા ભી કાફી હૈ. હદીસ મેં તો એક હી મરતબા આયા હૈ. અગર કીસી બાત કી તરફ પેહલે સે ધ્યાન લગા હુવા હો તો ઉસ્કો નિકાલદે. જબ તબીયત યકસુ (એક તરફ) હો જાયે તબ ઈસ્તિખારહ કરે. ઔર યું અર્ઝ કરે અય અલ્લાહ ! જો મેરે લીયે બેહતર હો વો હો જાયે ઔર દુઆ ઉર્દૂમેં માગનાભી જાઈઝ હૈ. લેકીન હુઝુર (સ.અ.વ.) કે બતાયે હુએ અલ્ફાઝ બેહતર હૈ.

ઈસ્તિખારહ હોતા હૈ તરદ્દુદ (સંકોચ) કે મૌકે પર યાની જબ નફા ઔર મસ્લેહત દોનોં તરફ બરાબર હો ઔર જબ એક તરફસે જરૂરત તય હો તો ઈસ્તિખારહ કે કયા માઅના ? **(અલ ફુરકાન-૧૨/૧૯૮૦/૨૪)**

સબસે ઝયાદા તાકતવર ચીઝ :-

હઝરત અનસ (રદી.) સે રિવાયત હૈ કે નબીયે કરીમ (સ.અ.વ.) ને ઈર્શાદ ફરમાયા કે જબ અલ્લાહ તઆલાને જમીન કો પૈદા ફરમાયા તો હીલને લગી ચુનાંચે અલ્લાહતઆલાને પહાડ પૈદા ફરમાયે ઔર જમીન કા હિલના બંદ હો ગયા તો ફરિશ્તોંકો પહાડોંકી પૈદાઈશ સે તઅજ્જુબ હુવા કે અલ્લાહ તઆલાને બડી તાકતવર ચીઝ બનાઈ હૈ. ફરિશ્તોંને સવાલ કિયા અય પરવર દીગારે આલમ ! આપકી મખ્લુકમેં પહાડોંસે ઝયાદા કોઈ તાકતવર ચીઝ હૈ ? અલ્લાહ તઆલાને ઈર્શાદ ફરમાયા કે હા! પહાડોં સે ઝયાદા તાકતવર લોહા હૈ. ફરિશ્તોંને કહા અય અલ્લાહ ! લોહેસે ઝયાદા કોઈ તાકતવર ચીઝ હૈ ? ફરમાયા હા ! આગ હૈ ફીર સવાલ કીયા ગયા કે આગ સે ભી ઝયાદા તાકતવર કોઈ ચીઝ હૈ ? ફરમાયા હા ! પાની હૈ. ફીર સવાલ કીયા કે પાની સે ઝયાદા તાકતવર કોઈ ચીઝ હૈ ? ફરમાયા હા હવા પાની સે ઝયાદા તાકતવર હૈ. ફરિશ્તોંને ફીર સવાલ કીયા હવા સે ઝયાદા તાકતવર કોઈ ચીઝ હૈ ? અલ્લાહ તઆલાને ઈર્શાદ ફરમાયા હા ! ઈબ્ને આદમ ! જો અપને દાયે હાથ સે સદકા કરે ઔર બાયે હાથસે છુપાલે કે દાહને હાથને કયા સદકા કીયા ? વો "સદકા" હવા સે ઔર તમામ ચીઝોં સે ઝયાદા તાકતવર હૈ.

(તફસીર ઈબ્ને કસીર સુરએબકરહ-૨૭૧)

કુર્આન મજીદ સે લગાવ :-

ઈન્સાન કી સબસે બડી સઆદત ઔર ખુશનસીબી અપની તાકત કે મુતાબિક કુર્આનમજીદમેં મશગુલ હોના ઔર ઉસ્કો હાસિલ કરના હૈ ઔર સબસે બડી બદ નસીબી કુર્આન મજીદ કો છોડ દેના હૈ. હર મુસલમાન પર ફર્ઝે એન ઔર જરૂરી હૈ કે કુર્આન મજીદ કો અલ્ફાઝ કી સેહત કે સાથ પઢે ઔર અપની ઔલાદ કો પઢાને કી કોશીષ કરે ઔર જીસ કદર મુમ્કીન હો મઆની ઔર અહકામકો સમજને ઔર ઉસ પર અમલ કરને કી ફિકરમેં લગા રહે. ઔર ઉસ્કો ઉમ્ર ભરકા વઝીફા બનાયે ઔર અપને હોંસલે ઔર હિમ્મત કે મુતાબિક ઉસ્કા જો હિસ્સા ભી નસીબ હો જાયે ઉસ્કો ઈસ જહાં કી સબસે બડી નેઅમત સમજે. **(મ.કુ. ૧/૭)**

કુર્આન મજીદ કી તિલાવત કી નેઅમત :-

હદીસ મેં હૈ કે જન્નત મેં અલ્લાહતઆલા રોઝાના દો બાર- સુબ્હ કો ઔર અસર કે વક્ત કુર્આન મજીદ કી તિલાવત ફરમાયેગેં ઔર મુકર્રબીન સુનેંગે, ઔર જન્નત મેં તિલાવતે કુર્આન મજીદ રહેગી.

સહીયે હૈ કે કુર્આન મજીદ કી તિલાવત કી નેઅમત ઈન્સાન કો દી ગઈ હૈ. જીન્નાત ઔર શયતાન ઊસ્કી તિલાવત પર કુદરત નહીં રખતે. બલ્કે ફરિશ્તોં કો ભી યે નેઅમત નસીબ નહી હુઈ. ઔર વો ઈસ આરઝુ મેં રેહતે હૈ કે કોઈ ઈન્સાન તિલાવત કરે ઔર વો સુને.

હા. મોમિનોં કો અલબત્તા યે નેઅમત હાસિલ હો જાતી હૈ ઔર તિલાવતે કુર્આન મજીદ પર કાદીર હો જાતે હૈ.

(ઈલ્મુલ્ફિકહ-મૌલાના અ.શકુર-૨/૧૭૧ તફસીરે ઈત્કાન)

શાયદ ફરિશ્તોં મેં હઝરત જિબ્રઈલ (અ.લ.) કો અલગ કીયા ગયા હૈ. ઊન્કે બારે મેં હદીસ મેં વારીદ હૈ કે હર રમજાન મેં નબીયે અકરમ (સ.અ.વ.) કુર્આન મજીદ કા દૌર કીયા કરતે થે **(ફત્હુલબારી)**

ફરીશ્તે કુર્આન મજીદ નહી પઢતે. બલ્કે અઝકાર, અવરાદ, ઔર ઈસ્તિગફાર વગેરહ મેં રેહતે હૈ. જૈસા سُبْحَانَ مَا عَبَدْنَاكَ حَقَّ عِبَادَتِكَ કોઈ કહેતા હૈ. سُبْحَانَ مَا عَرَفْنَاكَ حَقَّ مَعْرِفَتِكَ ઔર જૈસા કોઈ કહેતા હૈ.

سُبْحَانَ الْاَبَدِى الْاَ بَدِ ـ سُبْحَانَ اللّٰهِ الْوَا حِدِا لْاَحَدَ

سُبْحَانَ الْفَرْدِالصَّمَدَ ـ سُبْحَانَ الَّذِىْ لَمْ يَكُنْ لَّهٗ كُفُوًا اَحَدٌ

રદ્દુલ મુહતાર મેં નકલ કિયા હૈ કે હઝરત ઈમામ અબુ હનીફહ (ર.અ.) તરાવીહ કે બાદ ઈન્કો પઢા કરતે થે.

(મલ્ફુઝાતે મુહદ્દીસે કશ્મીરી (ર.અ.)-૭૯)

ગફલત કી નિંદ :-

કુદરતે ખુદાવંદી કી બે શુમાર આયતોં મે એક અજીબ નેઅમત નિંદ ઔર સોના હૈ. અલ્લાહતઆલા કા ઈર્શાદ હૈ ''હમને રાત કો સોને, આરામ કરને ઔર થકન ઔર સુસ્તી કો દુર કરને કે લીયે બનાયા હૈ. યાદ રહે સોને કા તઅલ્લુક સિર્ફ દુનિયા સે હૈ. જન્નત ઔર જહન્નમ મેં સોના નહીં હોગા.

દીન વ હિકમતમેં નિંદ કે બહોત સે ફાયદે બતાયે ગયે હૈ. નિંદ કી

વજહસે બદનકી થકન દિમાગ કી થકન દુર હોકર ચુસ્તી તરો તાઝગી બદન ઔર દિમાગમેં હો જાતી હૈ. રાત કો પાંચ-છે ઘંટે જરૂર સોના ચાહીયે. મગર બહોત ઝયાદા સોના ઔર દીન ચઢે તક ખ્વાબે ખરગોશ મેં પડે રેહના દુન્યવી એઅતિબાર સે ભી નુકશાન કરનેવાલા હૈ ઔર દીન ઔર હિકમત કે એઅતિબાર સે ભી. રાતતો અલ્લાહ તઆલાને સોને કે લીયે હી બનાઈ હૈ. મગર છે ઘંટે કે બજાયે પાંચ ઘંટે સોકર એક ઘંટા ફઝર સે પેહલે જલ્દી ઉઠકર ઝિક્ર, નમાઝ ઔર વઝાઈફમેં મશ્ગુલ હો જના ખુદા કો બેહદ પસંદ હૈ. ''કુછ હાથ નહીં આતા બે આહે સહરગાહી''

ચુનાંચે કુર્આનમજીદ મેં ઈર્શાદ હૈ (જન્નતી લોગ) રાત કો બહોત કમ સોતે થે ઉન્કે પેહલું ઉન્કી ખ્વાબ ગાહોંસે અલગરેહતે થે. ઈસી વજહ સે હુઝુર (સ.અ.વ.) રાત કો ઈસ કદર લંબી નમાઝે પઢા કરતે થે કે પાંવ મુબારક સુજ જાતે. એક હદીસ મેં હૈ કે આપ (સ.અ.વ.) સિર્ફ રાત કે અવ્વલ હિસ્સા મેં સોતે ઔર આખરી રાત મેં ઈબાદત કરતે.

(બુખારી - મુસ્લિમ)

રાતમેં ઉઠને કે લીયે આપ (સ.અ.વ.) ને દીન કો કયલુલહ કરને કી તરફ તવજ્જુહ દીલાઈ. ઈસી લીયે ઈશાં કે બાદ ફોરન સો જાને કી તાકીદ ભી હદીસમેં આયી હૈ.

મગર આજ ઈન તમામ ફઝીલતોં કે બાવુજુદ સમાજમેં રાત કો દેર તક જાગના, દોસ્તોં કી મેહફીલોં ઔર કારોબાર કી ઉલ્ઝનોં મેં જાગના એક મામુલી ઔર ફેશન બન ગયા હૈ. બહોત સે બડે શહેરોંમેં રાત કો જાગને ઔર કારોબારમેં મશ્ગુલ રેહને કા ઐસા માહોલ હો ગયા હૈ કે આધી રાત તક જાગના મામુલી ચીઝ બન ગયા હૈ. ઈસ લીયે ઐસે માહોલ મેં અકસર લોગોં કી સુબ્હ ૯-૦૦ બજે હોતી હૈ. તહજ્જુદ, નમાઝે ફજર ઔર સુબ્હ કા સોહાના વકત ઉન્કે લીયે એક ખ્વાબ બન જાતા હૈ.

ખુદાકી ઈસ દુનિયામેં હર ચરીન્દે ઔર પરીન્દે ઔર જાનવર રાતકો જલ્દી સોતે ઔર સુબ્હકો જલ્દી ઉઠ કર ખુદા કી તસ્બીહ મેં મશ્ગુલ હો જાતે હૈ. બાઝ પરીન્દે ખુદ સુબ્હ સવેરે ઉઠ જાતે હૈ બલ્કે ઈન્સાનોં કોભી અપની બુલંદ આવાઝસે જગાને કી કોશીષ કરતે હૈ. જૈસા કે મુર્ગ - ચુનાંચે હદીસમેં હૈ કે મુર્ગકો બુરા મત કહો કયુંકે વો નમાઝ કે લીયે બેદાર

કરતા હે. (અબુ દાવુદ)

મગર ઈન્સાનકી બદ કિસ્મતી કે વો સુબ્હ કી બરકતોં બદન કી ચુસ્તી ઔર ખુદા કે ઝિક્ર ફિક્રસે મેહરૂમ હોકર અપને અમલ સે શયતાન કો દઅવત દેતા હે કે વો રોજ ઉસ્કે કાનમેં પેશાબ કર જાયા કરે. ગોયા સુબ્હ કો દેરસે ઉઠનેવાલોં કા ચેહરા ચેહરા નહીં શયતાન મરદુદકા પેશાબ ખાના બન જાતા હે. કયું કે દીન નિકલને કે બાદ સોકર ઉઠને વાલોં કે બારેમેં આપ (સ.અ.વ.) ને ફરમાયા કે ઈન્કે કાનોમેં શયતાન પેશાબ કર દેતા હે.

(બુખારી શરીફ)

મગર કયા કરે ? ઉસી વકત જમકર નિંદ આતી હે. ઉસી વકત નિંદકી દેવી બડી મોહબ્બતસે અપની આગોશમેં લેતી હે. યે ભી શયતાન કી એક ચાલ હે. કે ઈન્સાનકો લોરી દેકર થપથપા કર સુલાતા રેહતા હે. ઔર જબ દેર સે ઉઠતા હે તો પુરે દીન મુર્દા દીલ, સુસ્ત ઔર કાહીલ હોને કી હાલતમેં સુબ્હ કરતા હે. યે સુસ્તી ઔર શયતાન કે પેશાબ કી નજાસત નહાને સે દૂર નહીં હોતી ન દૌડ લગાને સે. સુબ્હકો દેર તક સોનેકી વજહ સે નમાઝે ફઝર કઝા હો જાતી હે ઔર સુબ્હ કે વકત કે કામમેં બરકત કી જો દુઆ આપ (સ.અ.વ.) ને દી હે ઉસસે ભી મેહરૂમ હો જાતા હે.

ઔરતે નાજુક બદન હોને કે બાવુજુદ અલ્હમ્દુ લિલ્લાહ સુબ્હ સવેરે ફજરસે પહેલે ઉઠ જાતી હે. ઈસી લીયે વો મર્દો કે મુકાબલેમેં ઝયાદા ચુસ્ત રેહતી હે.

સુબ્હ સવેરે ઉઠને કે લીયે રાત કો જલ્દી સોના ચાહીયે ઔર યે નિય્યત કરના ચાહીયે કે મૈ સુબ્હ સવેરે ઉઠુંગા. ખુદાસે દુઆ માંગકર સોના ચાહીયે ઉઠને કે બાદ દુઆ પઢકર પેહલે હાથ ધોના ચાહીયે. ફીર ઈસ્તિન્જાસે ફારિગ હોને કે બાદ વુઝુ કરકે હો સકે તો તહજજુદ વરના ફઝર કી નમાઝ પઢની ચાહીયે. અગર દેરસે ઉઠે તો પેહલે ફઝરકી કઝા પઢની ચાહીયે.

અલ્લાહ તઆલા હમ સબકો ઈશાં કે બાદ ફોરન સોને ઔર સુબ્હકો તહજજુદ કે વકત ઉઠનેકી તૌફીક અતા ફરમાયે.

(મઝાહિરે ઉલુમ-૬/૨૦૦૦/૩૩)

يَا رَبِّ صَلِّى وَ سَلِّمْ دَائِمًا اَبَدًا ـ عَلٰى حَبِيْبِكَ خَيْرًا الْخَلْقِ كُلِّهِمِ

નુરાની વકત :-

હઝરત મૌલાના થાનવી (ર.અ.) ફરમાતે હૈ કે મુઝે સુબ્હ કી નમાઝ કે બાદ બાતેં કરનેવાલોં પર ગુસ્સા આતા હૈ. કૈસા બે કદર હૈ કે ઐસે નુરાની વકત કો બરબાદ કરતા હૈ. સુબ્હ કી નમાઝ કે બાદ સે તુલુએ આફતાબ તક કા વકત ઝિક્રુલ્લાહ કે લીયે અજીબ તાસીર રખતા હૈ. ઉસ્કો બરબાદ ન કરના ચાહીયે. **(નિદાએ શાહી ૯/૧૯૯૯/૩૯)**

(૭) ચંદ વસીયતેં

અલ્લાહ તઆલાકી વસીયત :-

وَوَصَّيْنَا الْإِنْسَانَ بِوَالِدَيْهِ إِحْسَانًا (پ-٢٦-١٤)

ઔર હમને ઈન્સાનો કો અપને વાલેદૈન કે સાથ નેક સુલુક કરને કા હુકમ દીયા.

ઈસસે વાલેદૈન કે સાથે નેક સુલુક કરને કી કિત્ની અહમિયત સાબિત હુઈ. એક દુસરી આયત મેં તો અલ્લાહ તઆલાને અપની ઈબાદત કે બાદ મા-બાપ કે સાથ એહસાન ઔર હુસ્ને સુલુક કા હુકમ ફરમાયા હૈ. ચુનાંચે ઈર્શાદ હૈ.

ઔર તેરે રબને હુકમ કર દીયા હૈ કે ઉસ્કે સિવા કીસી ઔર કી ઈબાદત મત કરોં ઔર તુમ (અપને) મા-બાપ કે સાથ અચ્છા સુલુક કિયા કરો અગર તેરે પાસ ઉન્મેસે એક યા દોનોં બુઢાપે કો પહુંચ જાયે તો ભી ઉન્કો ''હુંઃ'' ભી મત કેહના ઔર ઉન્કો ન ઝીડકના ઔર ઉન્સે ખુબ અદબ કે સાથ બાત કરના.

ઈસી લીયે નબીયે કરીમ (સ.અ.વ.) ને મા-બાપ કી નાફરમાની કો કબીરા ગુનાહોં મે બડેસે બડા ગુનાહ શુમાર ફરમાયા હૈ.

નબીયે કરીમ (સ.અ.વ.) કી વસીયત :-

ઈરબાજ બીન સારયહ (રદી.) સે રિવાયત હૈ કિ ઉન્હોંને ફરમાયા કે એક દીન રસુલુલ્લાહ (સ.અ.વ.) ને હમેં નમાઝ પઢાઈ ઉસ્કે બાદ અપના ચહેરા મુબારક હમારી તરફ કીયા ઔર હમેં બડા અસર કરનેવાલા વાઅઝ

ફરમાયા. જીસસે આંખે બેહ પડી ઔર દીલ લરઝ ઉઠે.

એક શખ્સને અર્ઝ કીયા યા રસુલુલ્લાહ (સ.અ.વ.) યે વાઅઝ તો હમસે રૂખસત હોનેવાલે કા માલુમ હોતા હે. ઈસી લીયે હમેં આપ વસીયત ફરમાઈયે. ઈસ પર રસુલે અકરમ (સ.અ.વ.) ને ફરમાયા. મૈ તુમ્હેં અલ્લાહસે ડરને ઔર અમીર કી બાતોં કો સુનને ઔર ઈતાઅત કી વસીયત કરતા હું અગર યે વો અમીર હબશી ગુલામ હી ક્યું ન હો.

ઈસ લીયે કે તુમમેં સે જો શખ્સ મેરે બાદ જીંદા રહેગા વો જલ્દી હી બહોત સે ઈખ્તિલાફ દેખેગા. તો તુમ મેરી ઔર હિદાયત વાલે ખુલ્ફાએ રાશેદીન કી સુન્નત પર કાયમ રહેના ઉસે મજબુતી સે પકડના. ઔર પુરી કુવ્વત કે સાથ ઉસસે ચીમટે રેહના ઔર દીનમેં નઈ પૈદા કી ગઈ બાતોં સે દુર રેહના. ક્યું કે દીન મેં હર નઈ બાત બિદઅત હે ઔર હર બિદઅત ગુમરાહી હે. (મિશ્કત-૧/૩૦)

ઈસ વસીયતે મુબારકર સે હુઝુર (સ.અ.વ.) કી સુન્નત ઔર ખુલફાએ રાશેદીન કી સુન્નતકી ઈત્તિબાઅકી કીસ કદર અહમિયત માલુમ હોતી હે.

હઝરત અબુ એય્યુબ (રદી.) સે રિવાયત હે કે એક શખ્સ નબીયે કરીમ (સ.અ.વ.) કી ખિદમત મેં હાજીર હુવા ઔર અર્ઝ કીયા યા રસુલુલ્લાહ (સ.અ.વ.) મુઝકો કોઈ મુખ્તસર નસીહત ફરમાઈયે. આપ (સ.અ.વ.) ને ફરમાયા કે જબ તુમ નમાઝ કે લીયે ખડે હો તો ઉસ શખ્સકી તરહ નમાઝ પઢો ઔર ઐસી કોઈ બાત ન કહો કે કલ કે દીન ઉજર કરના પડે ઔર ઉસ ચીઝસે બિલકુલ ના ઉમ્મીદ હો જાઓ જો દુસરોં કે હાથોંમેં હે.

હઝરત અબુ બક (રદી.) કી નસીહત :-

એક રોઝ ખુત્બામેં ઈર્શાદ ફરમાયા વો હસીન લોગ કહાં ગયે ? જીન્કો અપની જવાની ઔર ખુબસુરતી પર નાઝ થા. વો બાદશાહ કહાં ગયે ? જીન્હોંને શહેર આબાદ કીયે થે ઔર કીલ્લે બનાયે થે વો બહાદુર કહાં ગયે ? જો મયદાને જંગમેં હંમેશા ગાલિબ રહા કરતે થે ઝમાનાને ઉન્કો હલાક કર દીયા ઔર વો કબ્ર કી અંધેરીયોમેં પડે હુએ હે.

હઝરત ઉમર (રદી.) કી નસીહત :-

આપને અપને તમામ હાકીમોં કો યે ફરમાન જારી કીયા થા કે તુમ્હારે કામોંમેં સબસે ઝયાદા એહતીમામ કે કાબીલ મેરે નજદીક નમાઝ હે. જીસ્ને નમાઝ કી હિફાઝત કી ઉસ્ને અપના દીન મેહફુઝ કર લીયા ઔર જીસ્ને નમાઝ કો બરબાદ કીયા તો દુસરી ચીઝોંકો ઔર ઝયાદા બરબાદ કરેગા.

ફરમાયા દુઆ આસ્માન જમીન કે દરમ્યાન રૂકી રેહતી હે. યહાં તક કે હુઝુર (સ.અ.વ.) પર દુરૂદ પઢા જાયે.

ફરમાયા કરતે થે કે સબસે અફઝલ ઈબાદત યે હે કે ફરાઈઝ કો અદા કરે ઔર મના કી હુઈ બાતોંસે બચે ઔર અપની નિય્યત ખુદાકે સાથ દુરૂસ્ત રખે.

હઝરત ઉસ્માનગની (રદી.) કી નસીહત :-

ખુબ સમજલો કે અલ્લાહતઆલાને તુમ લોગોંકો દુનિયા ઈસ લીયે દી હે કે તુમ ઉસ્કે ઝરીયે આખિરત કા સામાન કરો ઈસ લીયે નહી દી કે તુમ ઉસ્કે હી હોકર રેહ જાઓ. બેશક દુનિયા ફાની હે ઔર આખિરત હંમેશા રેહનેવાલી હે.ખબરદાર ! બાકી કો ફાની પર તરજીહ (ફઝીલત) દો કયુંકે દુનિયાકા સાથ છુટજાને વાલા હે ઔર આખિરકાર અલ્લાહકી તરફ હી જાના હે. બસ ! અલ્લાહતઆલાસે ડરો. અલ્લાહકા ડર ઉસ્કી પકડસે બચને કે લીયે ઢાલ કા કામ કરતા હે ઔર અલ્લાહસે કરીબ કરતા હે.

લોગોં ! અલ્લાહતઆલા બડા ગયરતમંદ હે. ઉસસે હોશિયાર રહો. અપની જમાઅત કા સાથ ન છોડો ઔર અપની ટોલીયા અલગ અલગ ન બનાઓ ઔર અલ્લાહતઆલાકી વો નેઅમત જો તુમ પર નાઝીલ હુઈ હે મત ભુલો. યાની જબ તુમ એક દુસરે કે દુશ્મન થે અલ્લાહ તઆલા ને તુમ્હારે દીલ જોડ દીયે ઔર ઉસ્કી રહમતસે તુમ ભાઈ ભાઈ હો ગયે.

હઝરત અલી (રદી.) કી નસીહત :-

આપને આખરી વસીયતમેં ફરમાયા. અય લોગો ! અલ્લાહતઆલા કી તૌહીદ પર કાયમ રેહના. કીસીકો ખુદા કા શરીક ન કરના ઔર હુઝુર (સ.અ.વ.) કી સુન્નત પર અમલ કરના. અગર મેં દોનોં કામ તુમને કર

લીયે તો હર બુરાઈ તુમ સે દુર રહેગી. તોહીદ ઔર સુન્નત દોનોં દીન કે સુતુન હે ઔર દો રોશન ચિરાગ હે. હિદાયત કી રાહ કે.

(અકવાલે સલફ-૧/૬૪)

હઝરત ઈમામ અબુ હનીફહ (ર.અ.) કી વસીયત :-

(૧) જો અપને સાહબઝાદે હઝરત હમ્માદ (ર.અ.) કો ફરમાઈ. અય મેરે પ્યારે બેટે ! અલ્લાહ તુઝે હિદાયત પર સાબિત કદમ રખે ઔર ગૈર કે કામોં મેં તેરી મદદ ફરમાયે, મૈં તુઝે ગંદ વગીરહ કરતા હું અગર તુમને ઉન્કો યાદ રખા ઔર ઉન પર પાબંદીસે અમલ કરતે રહે તો મુઝે ઉમ્મીદ હે કે ઈન્શાઅલ્લાહ તુમ દુનિયા આખિરતમેં સઆદતમંદ રહોગે.

(૨) તકવા ઈખ્તિયાર કરો. (યાની અલ્લાહતઆલાસે ડરતે હુએ) ઔર અપને આઝાએ બદનકો ગુનાહોંસે મેહફુઝ રખો ઔર અલ્લાહતઆલા કે અહકામ પર પુરી તરહ કાયમ રહો ઔર ઉસ્મેં ખાલીસ અલ્લાહતઆલાકી ઈબાદત મકસુદ હો.

(૩) જબ તક દીની યા દુન્યવી હાજત નહો કીસીકે સાથ મેલજુલ ન રખના.

(૪) દુસરોંકે સાથ ઈન્સાફ કરના ઔર બગૈર મજબુરીકે અપને લીયે ઈન્સાફ કા ખ્વાહીશમંદ મત હોના. મતલબ યે હે કે દુસરોં કે હુકુક તો અપની તરફસે પુરે અદા કરો ઔર અપના જીસ પર હક હે ઔર વો બે ઈન્સાફી કર રહા હો ઔર હક દેનેસે ઈન્કાર કરતા હો તો ઉસ્કી તરફસે ઈન્સાફ મીલને કી ફિકરમેં મત લગના. અપના હક છોડકર ઝેહનકો ફારિગ કરલેના. હા અગર કોઈ મજબુરી હોતો દુસરી બાત હે.

(૫) કીસી મુસલમાન ઔર જીમ્મીસે દુશ્મની મત કરના.

(૬) અલ્લાહતઆલાને તુમકો જો માલ દીયા હે ઔર તુમકો જો(દુન્યવી) મરતબા અતા કીયા હે ઉસ પર કનાઅત (સંતોષ) કર લેના.

(૭) જો કુછ (માલ વગેરહ) તુમ્હારે કબ્ઝેમેં હો ઉસ્મે અચ્છી તદબીર ઈખ્તિયાર કરના. (યાની સોચ સમજ કર ચલના) તકે લોગોંસે બે નિયાઝ રેહ સકો.

(૮) લોગોંકી નઝરોંમેં અપને કો બે વઝન મત બનાના.

(૯) ફુઝુલ બાતોં ઔર ફુઝુલ કામોંમેં પડને સે અપને આપકો અલગ રખના.

(૧૦) લોગોંસે મુલાકાત કરતે વકત ખુદ પેહલે સલામ કરો ઔર બાત કરનેમેં ખુબી ઈખ્તિયાર કરો ઔર એહલે ખૈર કે સાથ મોહબ્બત કે સાથ પેશ આવો ઔર એહલે શર (બુરે લોગોં) કી મદારાત (આવભગત કરો) ઉન્કી દીલ દારી કરો તાકે કોઈ તકલીફ ન પહુંચાયે.

(૧૧) અલ્લાહકા ઝિક્ર કસરત કે સાથ કરો ઔર હુઝુર (સ.અ.વ.) પર કસરત કે સાથ દુરૂદ શરીફ ભેજો.

(૧૨) સૈય્યેદુલ ઈસ્તિગફારમેં મશ્ગુલ રહો. (યાની ઉસ્કો પઢા કરો) સૈય્યેદુલ ઈસ્તિગફાર યે હૈ.

અલ્લાહ હુમ્મ અન્ત રબ્બી લાઈલાહ ઈલ્લા અન્ત ખલક તની વઅના અબ્દુક વઅના અલા અહદીક વ વઅદીક મસ્તતઅતું વઅઉઝુબિક મિન શર્રે મા સનઅતું વઅબુઓલક બિનીઅમતીક અલય્ય - વઅબુઉ બિજંન્બી ફગફીરલી ફઈન્નહુ લાયગફીરૂજ જુનુબ ઈલ્લા અન્ત-

(સહી બુખારી)

ઈસ્કી ફઝીલત યે હૈ કે જો શખ્સ શામકો ઈસે પઢ લેગા ફીર ઈસી રાતમેં ઉસે મૌત આ ગઈ તો જન્નતમેં દાખિલ હોગા ઔર જો શખ્સ ઈસે સુબ્હ કો પઢ લેગા ફીર ઉસ દીન મર જાયેગા તો જન્નતમેં દાખિલ હોગા.

હઝરત અબુ દરદા (ર.દી.) સે કીસીને કહા કે આપ કા ઘર જલ ગયા. ઉન્હોંને ફરમાયા નહીં જલા ઈન કાલિમાત કી વજ્હ સે જો મૈને હુઝુર (સ.અ.વ.) સે સુને હૈ. આપ (સ.અ.વ.) ને ફરમાયા જો શખ્સ ઉન્કો દીનકે શરૂમેં પઢલે તો શામ તક કોઈ મુસીબત નહીં પહોંચેગી ઔર જો શખ્સ દીન કે આખિરી હિસ્સોમેં ઉન્કો પઢલે સુબ્હ તક ઉસે કોઈ મુસીબત નહીં પહોંચેગી ઔર મૈં ઈન કાલિમાતકો પઢતા હું ઔર આજ ભી પઢા હૈ. ઈસ લીયે મેરે મકાનમેં આગ નહીં લગ સકતી. વો દુઆ યે હૈ.

અલ્લાહુમ્મ અન્ત રબ્બી લાઈલાહ ઈલ્લાઅન્ત અલૈક તવકકલતુ વ અન્ત રબ્બુલ અરશીલ અઝીમ. માશા અલ્લાહુ કાન, વમાલમ યશઅ

લમ યકુન, લાહવલ વલા કુવ્વત ઈલ્લા બિલ્લાહીલ અલ્લીયીલ અજીમ. અઅલમું અન્નલ્લાહ અલા કુલ્લે શય ઈન કદીર. વ અન્નલ્લાહ કદ અહાત બિકુલ્લે શયઈન ઈલ્મા. અલ્લાહુમ્મા ઈન્ની અઉઝુબિક મિન શર્રે નફસી વમીન શર્રે કુલ્લે જી શર્રીન વમીન શર્રે કુલ્લી દાબ્બતીન અન્ત આખીજુમ બિના સિયતિહા ઈન્નરબ્બી અલા સિરાતીમ મુસ્તકીમ.

(૧૩) પાબંદી કે સાથ રોઝાના કુર્આન શરીફ પઢા કરો ઔર હુઝુર (સ.અ.વ.) કો ઔર અપને વાલેદૈન કો ઔર અપને ઉસ્તાદોંકો ઔર તમામ મુસલમાનોં કો ઈસ્કા સવાબ પહુંચાયા કરો.

(૧૪) જો લોગ તુમસે તઅલ્લુક રખતે હૈ ઉન્કે શર (બુરાઈ) સે બચને કા ઈસસે ઝયાદા એહતિમામ કરો જીત્ના અપને દુશ્મનોં કે શર સે બચને કા એહતિમામ કરતે હો. કયુંકે લોગોંમે બિગાડ ઝયાદા હો ગયા હૈ.જો તુમ્હારે દુશ્મન હૈ વો તુમ્હારે દોસ્તોં હી સે પૈદા હોતે હૈ.

(૧૫) અપને ભેદ કો ઔર માલ દૌલતકો ઓર દુન્યવી કામોંમેં અપનાયે હુએ ઈન્તિઝામ કો ઔર કીસી જગા જાનેકો પોશીદા (છુપાહુઆ) રખો.

(૧૬) પડોશીયોં કે સાથ અચ્છા સુલુક કરો ઔર પડોશીયોં સે જો તકલીફ પહુંચે ઉસ પર સબર કરો.

(૧૭) એહલે સુન્નત વલ જમાઅત કે મસ્લકકો મજબુતી સે પકડે રહો ઔર જહાલત વાલોં ઔર ગુમરાહોં સે પરહેઝ રખો.

(૧૮) અપને તમામ કામોંમે નિય્યત ખાલીસ રખો ઔર હર હાલમેં હલાલ ખાનેકી ફિકર કરો.

(૧૯) પાંચ હદીસોં પર અમલ કરો જીન્કો મૈં ને પાંચ લાખ હદીસોં સે જમા કિયા હૈ વો પાંચ હદીસે યે હૈ.

(૧) ''સબ આમાલ કા દારોમદાર નિય્યત પર હૈ'' ઔર ઈન્સાન કે લીયે વોહી હૈ. જીસ્કી ઉસ્ને નિય્યત કી. યાની સવાબ ઔર અઝાબ નિય્યતોં સે જુડે હુએ હૈ. અગર અમલ ખાલીસ અલ્લાહકે લીયે હોગા તો સવાબ મીલેગા ઔર અમલ રિયાકારી વાલા હોગા તો અઝાબ કા સબબ હોગા.

(૨) ઈન્સાન કે ઈસ્લામ કી ખુબી યે હૈ કે જો ચીઝ (દુનિયા યા આખિરતમેં)

ઉસ્કે લીયે ફાયદામંદ ન હો ઉસ્કો છોડ દે.

(૩) તુમમે સે કોઈ શખ્સ મોમીન ન હોગા જબ તક અપને ભાઈ કે લીયે વહી ચીઝ પસંદ કરે જો અપને લીયે પસંદ કરતા હે.

(૪) બેશક હલાલ ભી જાહીર હે ઔર બેશક હરામ ભી જાહીર હે ઔર દોનોં કે દરમ્યાન શુબા (શક) કી ચીઝેં હે. જીન્કો બહોંત સે લોગ નહી જાનતે. બસ ! જો શખ્સ શુબ્હાત (શકવાલી ચીઝોં) સે બચા ઉસ્ને અપને દીન ઔર આબરૂં કો મેહફુઝ કર લીયા ઔર જો શખ્સ શુબાવાલી ચીઝોંકો છોડને કે બજાયે ઉસ્કો અપને અમલ મેં લે આયા વો હરામ મેં પડ જાયેગા. જૈસા કે ચરવાહા અપને રેવડ કો કીસી ખેત કી બાડ કે કરીબ ચરાયે તો અન કરીબ ઐસા હોગા કે ખેત મેં ઉસ્કા રેવડ ચરને લગેગા. ફીર ફરમાયા ખબરદાર ! હર બાદશાહને (અપને કાનુન બનાકર) બાડ લગા દી હે ઔર અપની રીઆયા (રૈયત) કે લીયે હદબંદી કર દી હે ઔર બેશક અલ્લાહકી હદબંદી વો ચીઝેં હે જીન્કો ઉસ્ને હરામ કરાર દીયા હે ફીર ફરમાયા ખબરદાર ! ઈન્સાનકે બદન કા એક ટુકડા હે જબ વો દુરૂસ્ત હોગા તો પુરા જીસમ (બદન) દુરૂસ્ત હો જાયેગા ઔર વો ટુકડા બિગડ જાયે તો તમામ બદન બિગડ જાયેગા ખબરદાર ! વો ટુકડા દીલ હે.

(૫) કામીલ મુસલમાન વો હે જીસ્કી ઝબાન ઔર હાથ સે મુસલમાન સલામત રહે યાની કીસીભી મુસલમાનકો કીસીભી તરહકી કોઈ તકલીફ ઉસ્સે ન પહુંચે.

(૨૦)તુમ અપની સેહત કે ઝમાનેમેં ખૌફ ઔર ઉમ્મીદ કે દરમ્યાન રહો યાની ફરાઈઝ ઔર અહકામ બજાલાતે હુએ ઔર ગુનાહોંસે બચતે હુએ અલ્લાહતઆલા સે ડરતે ભી રહો કે પકડ ન હો જાયે ઔર જો ભી નેક અમલ કરો અલ્લાહસે ઉસ્કે કુબુલ હોનેકી ઔર આખિરતમેં નજાત પાને કી ઉમ્મીદભી રખો ઔર જબ મૌત આને લગે તો ઈસ હાલમેં મરના કે અલ્લાહતઆલાકે સાથ અચ્છા ગુમાન હો (યાની [illegible] ઔર [illegible] કા પકકા યકીન હો) ઔર ઉમ્મીદ હો કે અલ્લાહતઆલા જરૂર મગફીરત ફરમા દેગા. યે ખૌફ ઔર ઉમ્મીદ કલ્બે સલીમ કે સાથ હો. બેશક અલ્લાહતઆલા બહોત બખ્શને

વાલા બડા મહેરબાન હૈ. (મંદ્રસીમતે હ. મૌલાના કમરૂઝમા સાહબ) (દા.બ.)
હજરત ઉમાગ આઝમ આબૂ હનીફહ (ર.અ.)ને અપને શાગિર્દ
હજરત ઉમાગ આબૂ યૂસુફ (ર.અ.) કો યે નસીહત ફરમાઈ

- તુમ અલ્લાહ સે ડરનેકો ઔર અમાનત અદા કરનેકો ઔર તમામ અવામ-ખવાસ કી ખૈર ખ્વાહી લાઝીમ પકડ લો.
- તન્હાઈમેં અલ્લાહ સે ઈસ તરહકા તઅલ્લુક રખો કે જૈસા કે જાહીરમેં સબકે સામને અલ્લાહસે તઅલ્લુક રખતે હો. ખિલવત ઔર જલ્વતમેં ઈખ્લાસ સે અલ્લાહકી તરફ મુતવજ્જેહ રહો.
- લોગોંકે દરમિયાન હોતે હુએ અલ્લાહ તઆલા કા ઝિક્ર ઝયાદા કીયા કરો. તાકે લોગ તુમસે ઝિક્ર સીખે ઔર વો ભી કરને લગે.
- નમાઝોં કે બાદ અપને લીયે કુછ વકત મુકર્રર કર લો. જીસ્મે કુર્આનકી તિલાવત ઔર અલ્લાહતઆલા કા ઝિક્ર કરો.
- હર મહીને મેં ચંદ દીન ઐસે મુકર્રર કર લો. જીન મેં રોઝે રખા કરો તાકે દુસરે લોગ ભી તુમ્હારી પેરવી કરેં.
- અપને નફ્સકી નિગરાની કરો તાકે વો ગુનાહોં ઔર લાયાની (બેકાર)કામોં મેં મશ્ગુલ ન હો જાએ ઔર દુસરોં કી નિગરાની કરો.
- ખતાઓં મેં લોગોં કા ઈત્તિબાઅ ન કરો. બલ્કે સહી ઔર દુરુસ્ત કામોં ~~મેં ઉન્કી ઈત્તિબાઅ કરો. (ઈસસે~~ મુરાદ દુન્યવી ઈન્તિઝામી ઊમુર હૈ)
- જબ તુમ્હેં માલુમ હો કે ફલાં આદમી અચ્છા નહી હૈ તો ઉસ્કી બુરાઈકા તઝકેરા ન કરો. બલ્કે ઉસ્કે અંદર ખુબી તલાશ કરો.
- મૌતકો યાદ કરો ઔર ઉસ્તાદોં કે લીયે ઔર ઉન સબકે લીયે દુઆએં મગફિરત કરો. જીન્સે તુમને દીન હાસિલ કીયા હૈ.
- લઅનત ઔર ગાલીગલોચ કી આદત ન બનાના.
- જબ મુઅજ્જીન અઝાન દે તો મસ્જીદમેં દાખિલ હોને કે લીયે તૈયાર હો જાઓ. તાકે અવામ તુમસે પેહલે મસ્જીદમેં ન પહુંચ જાયે.
- જો કોઈ તુમસે કીસી ચીઝમેં મશ્વરા તલબ કરે તો ઉસ્કો મશ્વરા દો. જીસ્મે તુમકો યકીન હો કે યે મશ્વરા તુમકો અલ્લાહ સે કરીબ કર દેગા.

- લાલચી ઔર જુઠા ન બનના, ન ઐસી બાત કરના જો લોગોં કો ચકકરમેં ડાલને વાલી હો. બલ્કે અપની મુરૂવ્વત (ઈન્સાનિયત) કો તમામ ઉમુરમેં મેહફુઝ રખના.
- હંમેશા અપને દીલ કો ગની રખના ઔર તંગ દસ્તી જાહીર ન હોને દેના અગર ચે તંગ દસ્તી હો.
- તુમ હિમ્મતવાલે બનના કયું કે જીસ્કી હિમ્મત કમઝોર હો ઉસ્કા મરતબા ભી કમઝોર હોતા હૈ.
- જબ રાસ્તા ચલો તો દાયે બાયે ન દેખો. બલ્કે હંમેશા નજર જમીન કી તરફ રખો.
- દુનિયા કો હકીર જાનો જો એહલે ઈલ્મ કે નઝદીક હકીર હૈ. કયું કે અલ્લાહ કે નઝદીક એહલે ઈલ્મ કે લીયે જો કુછ હૈ. વો ઈસ દુનિયાસે બેહતર હૈ.
- અપને જાતી કામ ઔર ઈન્તિઝામી ઉમુર કીસી દુસરે શખ્સકે હવાલે કરો. તાકે ઈલ્મ પર પુરી તરહ મુતવજ્જેહ હો સકો ઉસસે તુમ્હારી ઈઝઝત મેહફુઝ રહેગી.
- દીવાનોં સે બાત કરને સે પરહેઝ કરના ઔર ઉન લોગોં સે બાત ન કરના જો તલબે જાહ (મન્સબ) કે લીયે બહસ કરતે હૈ.
- જબ તુમ ઐસે લોગોં કે પાસ જાઓ જો તુમસે બડે હૈ તો ઉન્કે હોતે હુએ ઉસ વકત તક બેઠને વગેરહમેં બરતરી ઈખ્તિયાર મત કરના. જબતક કે વો તુમકો બરતરી ન દે.
- જબ તુમ કીસી જમાઅતમેં મૌજુદ હો તો નમાઝ પઢાનેમેં ઉન્સે આગે મત બઢના. જબ તક વો ખુદ હી તુમકો બતૌર ઈકરામ આગે ન બઢાયે.
- અવામી તફરીહગાહોં મેં મત જાના.
- મજલીસમેં ગુસ્સા કરને સે પરહેઝ કરના.
- અવામ ઔર બાઝારી લોગોંમેં જો શખ્સ તુમ્હારે સાથ ઝગડા કરે તુમ ઉસસે ઝઘડા ન કરના ઐસા કરોગે તો ઈઝઝત જાતી રહેગી.
- જો લોગ તુમસે ફિકહ હાસિલ કરનેવાલે હો ઉન્કી તરફ પુરી તવજ્જુહ કરના. ઉન્કો અવલાદ કી તરહ સમજના.

- અગર તુમ દસ સાલ ભી બગૈર ખોરાક ઔર બગૈર કસ્બે મઆશ (રોઝગાર) કે રેહ જાઓ તો ભી ઈલ્મ કી તરફસે મુંહ ન ફેરના.
- અવામ કે સામને સિર્ફ ઈસી બારેમેં બાત કરના. જીસ્કે બારે મેં તુમસે સવાલ કિયા જાયે. યાની બકદરે જરૂરત શરઈ જવાબ દેકર ખામોશ હો જાઓ.
- દુન્યવી મામલાત ઔર તિજારત કે બારે મેં અવામ કે સામને બાત મત કરના. સિવાય ઉન કામોં કે જીન્કા ઈલ્મસે તઅલ્લુક હો. તાકે યે ન સમજા જાયે કે તુમકો માલસે મોહબ્બત હૈ ઔર ઉસ્કી રગબત હે.
- અવામકે સામને ન હસો.
- બાઝારોં મેં ન જાઓ.
- રાસ્તોં મે મત બેઠો. અગર તુમકો ઈસ્કી જરૂરત હો કે ઘર કે અલાવા કીસી જગા બેઠો તો મસ્જીદ મેં બેઠ જાના.
- દુકાનોં પર મત બેઠના.
- ઔરતોં કે સાથ ઝયાદા બાત ન કરના ઔર ઉન્કે સાથ ઝયાદા ઉઠ બેઠ ન કરના. ઈસસે દીલ મર જાતા હે.
- ઝયાદા હસને સે પરહેઝ કરના કયું કે યે દીલ કો મુર્દા કર દેતા હે.
- અપની રફતાર મેં સુકુન ઔર ઈત્મિનાન ઈખ્તિયાર કરના ઔર અપને કામોં મેં જલ્દી મત કરના.
- જબ તુમ બાતચીત કરો તો ચીખોં પુકાર ઝયાદા ન કરો. આવાઝ બુલંદ ન કરો.
- અપને નફસ કે લીયે સુકુન ઈખ્તિયાર કરો આ'ઝા ઔર જવારિહ કો કમ હરકત દો તા કે લોગોં કે નજદીક સંજીદગી સાબિત હો.
- ખ્વાહીશાત વાલોં કે સાથ જો બિદઅતી અકીદોં ઔર કામોંમેં મુબ્તલા હો ઉન્કે સાથે ઉઠ બેઠ ન કરના. હા ! દીન કી દઅવત દેને કે લીયે ઉન્કે પાસ જના પડે તો હરજ નહી.

(તામીરે હયાત - ૧૦/૮/૦૩)

يَا رَبِّ صَلِّى وَ سَلِّمْ دَائِمًا اَبَدًا ـ عَلٰى حَبِيْبِكَ خَيْرًا الْخَلْقِ كُلِّهِمِ

(૮)સવાલ-જવાબ

સ. વો ખાસ અમલ કૌનસા હે ? જીસસે અલ્લાહ તઆલાં કા કુર્બ (નઝદીકી) હાસિલ હોતી હે.?

જ. ઝિક્રે ખુદાવંદી હે હદીસે કુદસી મેં હે. ''મૈ અપને બંદે કે સાથ હું જબ તક ઉસ્કે હોંઠ મેરી યાદમેં હીલતે રેહતે હે.'' દુસરી હદીસ મેં હે. ''જો મુઝકો યાદ કરતા હે મૈં ઉસ્કા હમનશીન હું''.

સ. કીસ તરહ દુઆ કરને સે કુબુલ હોતી હે ?

જ. રોતે હુએ આજીઝી ઔર દીલ લગા કર માગને સે હલાલ માલ ખાને સે ઔર અલ્લાહતઆલા સે માયુસ ન હોનેસે.

સ. વો કૌન સા અમલ હે ? જીસ્કી વજહસે અલ્લાહતઆલા રોઝીમેં કમી કર દેતા હે.

જ. નેઅમતોં કી ના શુક્રી કરને સે.

સ. વો કૌન સા અમલ હે ? જીસસે માલ-દૌલત ઝયાદા કરદી જાતી હે ?

જ. અલ્લાહતઆલાકા શુક્ર ગુજાર બનને ઔર તકવા ઈખ્તિયાર કરનેસે.

સ. કીસ અમલ સે અલ્લાહતઆલા બંદેકો દુનિયામેં જલીલ ઔર કંગાલ બના દેતે હે ?

જ. તકબ્બુર ઔર બડાઈ કરને સે ઔર કમઝોર કો સતાને સે.

સ. કીસ અમલસે ઈઝઝત ઔર શરાફત નસીબ હોતી હે ?

જ. હકીકી તવાજુઅ (નરમી) ઔર આજીઝી, કમઝોરોંકી ખબરગીરી ઔર હમદર્દીસે જો અલ્લાહતઆલાહી કે લીયે હો.

સ. ખૌફે ખુદા કી કયા અલામત હે ?

જ. બંદેમેં જબ ખૌફે ખુદા આ જાતા હે તો અલ્લાહ તઆલા કે સિવા કીસીકો ખાતિરમેં (દીલમેં) નહી લાતા ઔર મખ્લુકસે નીડર હો જાતા હે.

સ. બંદે કો અલ્લાહ તઆલાસે ડરને કા યકીન કબ હોતા હે ?

જ. બંદેકો અપને અંદર ખુદાકે ખૌફ કા યકીન ઉસ વકત કરના ચાહીયે જબ વો દુન્યવી લાલચસે ઈસ તરહ પરહેઝ કરને લગે જીસ તરહ બિમાર ખાના ખાને સે પરહેઝ કરતા હે.

સ. ખુદા સે મોહબ્બતકી અલામત કયા હે ?

જ. બંદા જબ જઝા (બદલા) ઔર રઝા કી ફીકર છોડ કર અલ્લાહ તઆલાકી ઈબાદત ખાલીસ ઉસ્કી રઝામંદી ઔર ખુશ્નુદી કી ખાતીર કરતા હે તો ઉસ વકત વો અલ્લાહતઆલા કા હબીબ (દોસ્ત) શુમાર હોને લગતા હે.

સ. તકબ્બુર ઔર જુર્અત મંદીમેં કયા ફર્ક હે ?

જ. તકબ્બુરી કે પીછે અપની જાત કી બડાઈ કા જઝબા કાર ફરમા હોતા હે ઔર જુર્અત મંદીકે પીછે હક કી બડાઈ કા જઝબા કામ કરતા હે.

સ. તવાજુઅ ઔર એહસાસે કમતરીમેં કયા ફર્ક હે ?

જ. તવાજુઅ કી કૈફીયત ખુદા કો બુલંદ ઔર બરતર માનનેસે પૈદા હોતી હે ઔર એહસાસે કમતરી ઈન્સાનકો બડા સમજનેસે પેદા હોતા હે.

સ. મસ્લેહત પસંદી ઔર મુદાહિનત (ખુશામદ)મેં કયા ફર્ક હે ?

જ. મસ્લેહત કીસી આલા મકસદકો હાસિલ કરને કે લીયે ઈખ્તિયાર કી જાતી હે ઔર મુદાહિતન હંમેશા જાતી કમઝોરી કા નતીજા હોતી હે.

સ. બાઝ લોગ કહેતે હે કે દો પહેર કો પોના ઘંટા તક નમાઝ પઢના મકરૂહ હે ઔર બાઝ કહેતે હે દો-ચાર મિનીટ હી મકરૂહ વકત હોતા હે બતાઈયે સહી કયા હે ?

જ. દો પહેરકો જબ સુરજ બિલકુલ સીધ મેં (સરપર) આ જાયે ઉસ વકતકો ઝવાલ કહેતે હે . ઉસ વકત નમાઝ પઢના મના હે . હુઝુર (સ.અ.વ.) કા ઈર્શાદ હે કે મના હે નમાઝ પઢના જબ કે આધા દીન હો. **(બયહકી -૨/૩૬૩)**

લેકીન ઈસ મના કીયે હુએ વકત કી મિકદાર ઈત્ની કમ હે કે ઉસ્મે કોઈ નમાઝ યા નમાઝ કા કોઈ રૂકન અદા નહી કીયા જા સકતા અલબત્તા ઉસ વકત (ઝવાલ) સે પાંચ મિનીટ પહેલે ઔર પાંચ મિનીટ બાદ યાની કુલ દશ મિનીટ એહતિયાત કે લીયે કાફી હે. **(રદ્દુલ મુહતાર -૧/૨૪૮)**

يَا رَبِّ صَلِّى وَ سَلِّمْ دَائِمًا اَبَدًا - عَلٰى حَبِيْبِكَ خَيْرًا الْخَلْقِ كُلِّهِمِ

(૯) અલ્લાહ કા ઝિક્ર

સિર્ફ ઇસ્લામ હી એક એસા મઝહબ હે જીસ્કે હાદી ઔર પયગંબર (સ.અ.વ.) ને હર હરકત ઔર સુકુન કે વક્ત ખુદા કી યાદ કી તાલીમ દી હે. પયગંબરે ઇસ્લામ કી તાલીમ જો આજ દુનિયા મેં મગરીબ સે મશરીક તક ફૈલી હુઇ હે. ઉસ્કો દેખને સે હર શખ્સ યે મહેસુસ કર સકતા હે કે હાદીયે બરહક (સ.અ.વ.) ને અપની ઉમ્મત કે લીયે એક લમ્હા ભી એસા નહીં છોડા કે જીસ્મે બંદે કો ખુદાકી યાદ સે ગાફિલ રહેને દીયા હો. આપ (સ.અ.વ.) ને મુસલમાનોં કો યે તાલીમ ફરમાઇ કે ખાને પીને કે શુરૂ મેં ઔર ખત્મ કરને પર ઔર સોતે વક્ત, સોને સે જાગને પર, સુબ્હ શામ, ઔર ઘર મેં દાખિલ હોને ઔર ઘરસે નીકલતે વક્ત ઔર મસ્જિદ મેં દાખિલ હોતે વક્ત, નીક્લતે વક્ત ઔર બાઝાર મેં ફીરતે વક્ત, ટીલો પર ચઢતે - ઉતરતે વક્ત ઔર તમામ અવકાત મેં જો ઇન્સાન પર ગુજરતે હે વગૈરહ. ઉન તમામ હાલતોં મેં અલ્લાહકા ઝિક્ર કરતે રહે.

હર વક્ત ખુદાવંદ તઆલા કા ઝિક્ર કરો ઔર અપની હર ખુશી -ગમી મેં ખુદા કો કભી ન ભુલો.

હુઝુર (સ.અ.વ.) કા ઇર્શાદ હે કે જીસ કામ કો ખુદાકા નામ લીયે બગૈર શુરૂ કીયા જાયે વો ના તમામ ઔર બેકાર હે.

સહી હદીસ મેં હે કે જીસ કદર દેર તક કોઇ અલ્લાહકા ઝિક્ર કરતા હે ખુદા ઉસ્કા રફીક (હમનશીન) હો જાતા હે.

હદીસ મેં હે કે ખુદાવંદ તઆલાકો સબસે ઝયાદા મહેબુબ કલામ ઉસ્કા ઝિક્ર હે. જીસ્કો અપને ફરીશ્તોં કે લીયે પસંદ ઔર ઇખ્તિયાર ફરમાયા હે.

હદીસ મેં હે કે કોઇ કે પાસ અશરફીયાં હો ઔર વો કદમ કદમ પર ખર્ચ કરતા હો ઔર દુસરા શખ્સ અલ્લાહ કા ઝિક્ર કરતા હો તો યે અફઝલ હે.

ઝિકુલ્લાહ એક એસી ઇબાદત હે કે જન્નત મેં ખુદા કે દિદાર કે બાદ ભી નહી ટુટેગા. ગાફીલ કો હયાત (જીંદગી) નહી ઔર ઝાકીર કો મૌત નહી. જબ બંદા " અલ્લાહ અલ્લાહ " કહેતા હે તો ખુદા" લબ્બૈક

લબ્બૈક'' કહેતા હે. ઔર યેહી તફસીર હે. (પ ૨. ઇ ૧) فَاذْكُرُوْنِىْٓ اَذْكُرْكُمْ કી. ઈસ લીયે મેરે નજદીક اَذْكُرْكُمْ સે મુરાદ ''રહમત સે યાદ કરના'' યે બે જરૂરત તાવીલ હે.

મતલબ યે કે ઝાકેરીન સે અલ્લાહકા ઝિક્ર કીસી વક્ત જુદા ન હોગા. કબ્ર મેં ભી, મહેશર તક સાથ હોગા ઔર જન્નત મેં ભી સાથ રહેગા.

હકીકત મેં જબ અલ્લાહ કે ઝિક્ર કી તૌફીક હર વક્ત રહેને લગે ઔર ઉસ્કો દુનિયા કી હર ચીજ સે બુલંદ ઔર બઢકર સમજને લગે તો દુનિયા કી બડી બડી નેઅમતે ઉસ્કે મુકાબલે મેં બે કિંમત હો જાતી હે. ઝિકુલ્લાહ વાલે દીલ કી સહી કદર ઔર કિંમત કા ઉસ વક્ત અહેસાસ હોતા હે કે દીલ જૈસી કિંમતી નેઅમત કો હમને દુનિયા કી કૈસી કૈસી બે કિંમત ચીજો સે લગાકર બેકાર કર દીયા.

ઈમામ શાફઈ (ર.અ.) કો કીસી દુનિયાદાર ને મોટે જોટે (હલ્કે) મામુલી લિબાસ મેં દેખ કર હકીર નજરોં સે દેખા થા તો હઝરતને બેતકલ્લુફ યે દો શેઅર ઈર્શાદ ફરમાયે... જીસ્કા તરજુમા યે હે.

'' યે સહી હે કે મેં બહોત મામૂલી કપડે પહેને હુવે હું, કે ઈન સબકે મુકાબલે મેં શાયદ એક પૈસા ભી ઝયાદા હો. લેકીન ઈન કપડો મેં '' કિમતી દીલ'' છુપા હુવા હે કે અગર ઈસ્કે થોડે હિસ્સે કે મુકાબલે પર પુરી દુનિયા ઔર ઉસ્કી કીમતી ચીઝોં કો રખ્ખા જાએ તો દીલ કા કુછ હિસ્સા ભી ઉન્સે કહીં બઢચઢ કર ઝયાદા હે ફીર પુરે દીલ કી કિમત કા અંદાજા તો બહોત હી મુશ્કિલ હે. ''

(મલ્ફુજાતે મુહદ્દીસે કશ્મીરી(ર.અ.) પેજ-૭૨)

એહસાન હર વક્ત મતલુબ હે :-

હઝરત ડૉ.અ.હૈય સાહબ (ર.અ.)ફરમાતે હે કે એક સાહબ મેરે પાસ આયે ઔર બડે ફખ્રીયહ અંદાઝ મેં ખુશી કે સાથ કેહને લગે કે અલ્લાહ કા શુક્ર હે કે મુંઝે એહસાન કા દર્જા હાસિલ હો ગયા હે. ''એહસાન'' એક બડા દર્જા હે.જીસ્કે બારે મેં હદીસ મેં આતા હે કે.

અલ્લાહતઆલા કી ઈબાદત ઈસતરહ કર જૈસા કે તું અલ્લાહતઆલા કો દેખ રહા હે ઔર અગર યે નહો શકે તો કમ સે કમ ઈસ ખ્યાલ કે સાથ ઈબાદત કર કે અલ્લાહતઆલા તુંઝે દેખ રહે હે. **(બુખારી શરીફ હદીસ-૫)**

ઈસ્કો દરજ્જએ એહસાન કહા જાતા હૈ. ઊન સાહબ ને કહા મુંઝે એહસાન કા દર્જા હાસિલ હો ગયા હૈ. હઝરત ડૉ.અ.હૈય સાહબ ફરમાતે હૈ કે મૈં ને ઊન્કો મુબારકબાદી દી કે અલ્લાહતઆલા મુબારક ફરમાયે યે તો બહોત બડી નેઅમત હૈ.

અલબત્તા મૈં આપસે એક બાત પુછતા હું. કે ક્યા આપકો યે એહસાન કા દર્જા સિર્ફ નમાઝ મેં હાસિલ હોતા હૈ ઔર બીવી બચ્ચોં કે સાથ મામલાત કરતે વક્ત ભી આપકો યે ખ્યાલ આતા હૈ કે અલ્લાહતઆલા મુઝે દેખ રહે હૈ. યા યે ખ્યાલ ઊસ વક્ત નહી આતા વો સાહબ જવાબ મેં ફરમાને લગે કે હદીસ મેં તો સિર્ફ ઈબાદત કે મુતઅલ્લીક આયા હૈ. હમ તો સિર્ફ યે સમજતે હૈ કે એહસાન કા તઅલ્લુક સિર્ફ નમાઝ સે હૈ. દુસરી ચીઝોં કે સાથ એહસાન કા તઅલ્લુક નહી.

હઝરત ડૉ.અ.હૈય સાહબ ને ફરમાયા મૈં ને ઈસી લીયે આપસે યે સવાલ કીયા થા કે આજકલ આમ તૌર પર યે ગલત ફેહમી પાયી જાતી હૈ. કે એહસાન સિર્ફ નમાઝ મેં મતલુબ હૈ. યે ઝિક્ર તિલાવત હી મેં મતલુબ હૈ. હાલાં કે એહસાન હર વક્ત મતલુબ હૈ. હર શૌબ મેં મતલુબ હૈ.

દુકાન પર બેઠકર તિજારત કર રહે હૈ. વહાં ભી એહસાન મતલુબ હૈ.યાની દીલ મેં યે ધ્યાન હોના ચાહીયે કે અલ્લાહતઆલા મુઝે દેખ રહે હૈ. કીસી સે મામલા કર રહે હૈ. તો ઊસ વક્ત ભી એહસાન મતલુબ હૈ. યાની દીલમેં યે ધ્યાન હોના ચાહીયે કે અલ્લાહતઆલા મુઝે દેખ રહે હૈ. જબ બીવી બચ્ચોં, દોસ્ત, અહબાબ ઔર પડોશીયોં સે મામલા કર રહે હો તો ઊસ વક્ત ભી યે ધ્યાન હોના ચાહીયે કે મુઝે અલ્લાહતઆલા દેખ રહે હૈ. **(ઈસ્લાહી ખુત્બાત)**

કારોબાર મેં મશ્ગુલ આદમી ભી વલી બન સકતા હૈ:-

હઝરત મૌલાના ઝકરીયા (ર.અ.) ને એક મજલીસ મેં ઈર્શાદ ફરમાયા!

મિરકાત શર્હે મિશ્કાત મેં મુલ્લા અલી કારી (ર.અ.) ને એક બુઝુર્ગકા કિસ્સા લીખા હૈ કે વો હજ્જ કો ગયે. વહાં ઊન્હો ને એક શખ્સ કો દેખા કે વો બયતુલ્લાહ કા પર્દા પકડકર ઝારો કતાર હો રહા હૈ. યે બુઝુર્ગ

ફરમાતે હૈ કે મૈં ઊસ્કે કલ્બ કી તરફ મુતવજ્જેહ હુવા તો દેખા કે એક લમ્હે કે લીયે ભી અલ્લાહ સે વાસીલ (મીલાહુવા) નહી થા. ઊસ્કે બાદ મીના મેં ગયા. વહાં મૈંને એક તાજીર કો દેખા ઔર ઊસ્કે કલ્બ કી તરફ મુતવજ્જેહ હુઆ તો દેખા કે વો અપની ઈસ મશ્ગુલીયત મેં ભી એક લમ્હે કે લીયે ભી અલ્લાહ સે ગાફિલ નહી થા-

(મિરકાત શર્હે મિશ્કાત-સોહબતે બા અવલીયા-૫૭)

શયતાન કા અહદ:-

શયતાન ને અલ્લાહતઆલા સે કહા થા કે આદમીકો ગુમરાહ કરને કે લીયે મેં ઉન્કે રાસ્તેમે બેઠુંગા. ફીર ઉનકે સામનેસે આઉંગા ઔર આખિરતકે બારેમેં ઉન્કે દીલોમેં શક પૈદા કરૂંગાં કે જન્નત, દોઝખ, કયામત સબ બનાવટી બાતે હૈ. ઉન્કી કોઈ અસલીયત નહી.

ઔર ઉન્કે પીછેસે આઉંગા ઔર ઉન્કે દીલો મેં દુનિયાકી મહોબ્બત પૈદા કરૂંગા. ઔર કુર્આની આયતોં કા ઈન્કાર કરાઉંગા. ઔર દાહની તરફસે આઉંગા ઔર દીની બાતો મેં શક પૈદા કરાઉંગા ઔર બાઈ તરફસે આઉંગા ઔર ઉન્કે દીલોં મેં ગુનાહોં કી શહવત પૈદા કરૂંગા.

(નવજવાન તબાહી કે દહાને પર -પેજ-૫૯૭)

હઝરત શેખ અબ્દુલ કાદીર જીલાની (ર.અ.) જો બહોત બડે બુઝુર્ગ ગુજરે હૈ ફરમાતે હૈ કે તન્હાઈઅ મેં બેઠ કર ઝિક્ર ઈસ્મેજાત અલ્લાહ અલ્લાહ ચાર હજાર બાર કરો ઉસ્કે બાદ અગર મહોબ્બતે ઈલાહી પૈદા નહો તો મુઝસે કહેના. અલ્લાહ અલ્લાહ કા ઝિક્ર ઔર અલ્લાહ વાલોં કી સોહબત ઈખ્તિયાર કરકે અલ્લાહવાલોં ને બહોત કુછ પાયા હૈ. જીસસે હમ લોગ ગાફિલ હૈ. **(તરીકે અવલીયા ૨/૨૭૬)**

દુનિયા કી બકા :-

તમામ આલમકી રૂહ અલ્લાહકા ઝિક્ર હૈ. જબ તક અલ્લાહ તઆલાકી યાદ કાયમ રહેગી દુનિયા કાયમ રહેગી. જબ દુનિયા મેં અલ્લાહકી યાદ છુટ જાએગી તો સમજો કે આલમ કે કુચ કરને કા વક્ત આ ગયા. ક્યું કે જબ રૂહ ન રહી તો ઢાંચા કીસ કામ કા ? ઉસે ગીરા દીયા જાએગા.

અસલ મકસદ અલ્લાહ કા ઝિક્ર હૈ ઔર યે નમાઝ, રોઝે, ઝકાત, હજ્જ વગેરા અરકાન સબ ઉસ્કે તરીકે હૈ.

હુઝુર(સ.અ.વ.) કા ઈર્શાદ હૈ કે કયામત કાયમ ન હોગી જબ તક એક જાનદારભી અલ્લાહ અલ્લાહ કેહને વાલા રહેગા. જબ ભી એક અલ્લાહ કેહને વાલા ન રહેગા તો કયામત કાયમ હો જાએગી.

(મલ્કુજાતે મુહદ્દીસે કશ્મીરી ૩૧૪)

ઝિક્ર કે ફઝાઈલ :-

અલ્લાહ તઆલા કા ઈર્શાદ હૈ. فَاذْكُرُوْنِىْٓ اَذْكُرْكُمْ . (پ ٢. ع ١)

"તુમ યાદ રખો મુંઝ કો મૈં યાદ રખુંગા તુમકો"

અલ્લાહકે ઝિક્ર કે ફઝાઈલ બે શુમાર હૈ ઔર યહી એક ફઝીલત કુછ કમ નહીં કે જો બંદા અલ્લાહ તઆલા કો યાદ કરતા હૈ તો અલ્લાહતઆલા ભી ઉસે યાદ ફરમાતે હૈ.

ઝિક્રકે અસલ માઅના યાદ કરને કે હૈ. જીસ્કા તઅલ્લુક દીલસે હૈ. ઝબાન સે ઝિક્ર કરને કો ભી ઝિક્ર ઈસ લીયે કહા જાતા હૈકે ઝબાન દીલ કી તરજુમાન હૈ. ઈસ્સે માલુમ હુવા કે ઝિક્રે ઝબાની વોહી મોઅતબર હૈ. જીસ્કે સાથ દીલ મેં ભી અલ્લાહ કી યાદ હો.

લેકીન ઉસ્કે સાથ યે ભી યાદ રખના ચાહીયે કે અગર કોઈ શખ્સ ઝબાન સે ઝિક્ર વ તસ્બીહ મેં મશ્ગુલ હો મગર ઉસ્કા દીલ હાજીર ન હો ઔર દીલ ઝિક્રમેં ન લગે. તો ભી વો ફાયદે સે ખાલી નહી.

હઝરત અબુ ઉસ્માન (ર.અ.)સે કીસીને પુછા કે હમ ઝબાનસે ઝિક્ર કરતે હૈ. મગર દીલોં મેં ઉસ્કી હલાવત મેહસુસ નહીં કરતે.આપને ફરમાયા ઉસ પર ભી અલ્લાહકા શુક્ર અદા કરો કે ઉસ્ને તુમ્હારે એક ઉઝવ યાની ઝબાન કો અપની ઈતાઅતમેં લગા લીયા. **(કુર્તબી)**

ઉપરકી આયત કા માઅના યે હૈ કે તુમ મુંઝે ઈતાઅત કે અહકામ કે સાથ યાદ કરો તો મેં તુમ્હે સવાબ ઔર મગફિરત કે સાથ યાદ કરૂંગા.

હઝરત સઈદ બીન ઝુબૈર (ર.અ.) ને ઝિકુલ્લાહ કી તફસીર હી ઈતાઅત ઔર ફરમા બરદારી સે કી હૈ. વો ફરમાતે હૈ.

જીસ્ને અલ્લાહ તઆલા કે અહકામ કી પેરવી ન કી ઉસ્ને અલ્લાહ કો યાદ નહીં કીયા અગર ચે જાહીર મેં ઉસ્કી નમાઝ ઔર તસ્બીહ કીત્ની

ભી હો.

એક હદીસ મેં હુઝુર (સ.અ.વ.) કા ઈર્શાદ હૈ કે જીસ્ને અલ્લાહ તઆલાકી ઈતાઅત કી યાની ઉસ્કે હલાલ ઔર હરામ કા ઈત્તિબાઅ કીયા ઉસ્ને અલ્લાહ કો યાદ કીયા. અગરચે ઉસ્કી (નફલ) નમાઝ, રોઝા વગેરહ કમ હો ઔર જીસ્ને અહકામે ખુદાવંદી કી ખિલાફ વરઝી કી ઉસ્ને અલ્લાહકો ભુલા દીયા. અગરચે (જાહીરમેં) ઉસ્કી નમાઝ, રોઝા, તસ્બીહ વગેરહ ઝયાદા હો. **(કુર્તબી)**

હઝરત મઆઝ (ર.દી.) ને ફરમાયા કે ઈન્સાન કા કોઈ અમલ ઉસ્કો અલ્લાહ તઆલા કે અઝાબ સે નજાત દીલાને મેં ઝિકુલ્લાહ કે બરાબર નહીં.

હદીસે કુદસી મેં હઝરત અબુ હુરૈરહ (ર.દી.) સે રિવાયત હૈ કે અલ્લાહ તઆલા ફરમાતે હૈ મૈં અપને બંદે કે સાથ હોતા હું જબ તક વો મુઝે યાદ કરતા હૈ ઔર મેરે ઝિક્ર મેં ઉસ્કે હોઠ હીલતે રહે.

આજ અલ્લાહ કે ઝિક્રકી તૌફીક નહીં. ઉસ્કી કદર વ કિંમત નહીં. હોટલોં કે લીયે વકત હૈ. દોસ્તોંકી મુલાકાત કે લીયે વકત હૈ. અગર વકત નહીં તો ઉસ્કે લીયે જીસ્ને યે જીંદગી ઔર નેઅમતેં બક્ષી હૈ.

હુઝુર (સ.અ.વ.) કા ઈર્શાદ હૈ કે જન્નતમેં જાને કે બાદ એહલેજન્નતકો દુનિયાકી કીસી ચીઝકા અફસોસ ઔર કલક નહીં હોગા સિવાય ઉસ ઘડી કે જો દુનિયામેં અલ્લાહકે ઝિક્રકે બગૈર ગુજર ગઈ.

એક મરતબા સુબ્હાનલ્લાહ કેહના તમામ આલમસે ઝયાદા કિંમતી હૈ. આજ અલ્લાહને મૌકા દીયા હૈ. ખુબ કસરતસે અલ્લાહ કા ઝિક્ર કરના ચાહીયે.

અપની બીવી-બચ્ચોંકા-દૌલત કા ઝિક્ર બડા ઔર ભલા માલુમ હોતા હૈ. ઉન્કી મોહબ્બતકો બાકી રખને કે લીયે કોશીષે કી જાતી હૈ. અસ્બાબ જમા કીયે જાતે હૈ. મૌલાના રૂમી (ર.અ.) ફરમાતે હૈ જીસ્કા તરજુમા યે હૈ.

અય વો શખ્સ જીસ્કો અપને બીવી-બચ્ચોંકો ખુશ કરને કી ફિકર સે કભી ફરાગત નહીં હૈ. તુંઝે અપને સબસે બડે મોહસીન (એહસાન કરનેવાલે) પરવરદિગાર કી રઝામંદી હાસિલ કરને સે કૈસે ફુરસદ હો ગઈ.?

આગે ઈર્શાદ ફરમાતે હૈ તુઝ કો ઈસ જલીલ દુનિયા કી તરફ મશ્ગુલીયોં સે પલભર કી ભી ફુરસદ નહીં ઔર જીસ ખુદા ને તુઝે તમામ નેઅમતેં અતા ફરમાઈ હૈ ઉસ્કી રઝામંદી કા ખયાલ ભી નહીં.?

હમારે દીલ ઈત્ને સખ્ત હો ગયે હૈ કે દુનિયાકે મુકાબલેમેં અલ્લાહકા ઝિક્ર અચ્છા માલુમ નહીં હોતા. બલ્કે યહાં કા કારોબાર ઔર દુનિયા કે નફે ઔર યહાં કી હરચીઝ બડી માલુમ હોતી હૈ ઔર અલ્લાહ કા ઝિક્ર કિત્ના બડા હૈ ઉસ્કા એહસાસ નહી.....!

હમ લોગોંને અલ્લાહકે ઝિક્રકી મશ્ક નહીં કી અલ્લાહ કે નામ કી રટ નહીં લગાઈ. જીન લોગોં ને અલ્લાહ કે ઝિક્રકી ચાશની ઔર મિઠારા કો મેહસુસ કરલીયા હૈ ઉન્સે પુછો ઝિક્ર કિત્ની બડી ચીઝ હૈ.

જીંદગી કો ગનીમત સમજો :-

હમ કો અતા કી ગઈ જીંદગી બડી કિંમતી હૈ. ઈસી લીયે કહા ગયા હૈ કે મૌત કી તમન્ના ન કરો. અલ્લાહને જો જીંદગી દી હૈ ઉસ્કો ગનીમત જાનો ઔર કામમેં લેલો.

ગનીમત સમજ જીંદગી કી બહાર-કે આના ન હોગા યહાં બાર બાર

ઈસી લીયે સુફીયાને લીખા હૈ કે જો કુછ કરના હૈ ઈસ વકત કરલો ઈબાદતેં ઈસ વકત કરલો- અલ્લાહ કા ઝિક્ર કરલો - અલ્લાહ અલ્લાહ કરલો.

કીસી શાઈર ને કહા હૈ.

અલ્લાહ અલ્લાહ હૈ તો યારોં જાન હૈ. વરના યારોં જાન હી બે જાન હૈ.

હદીસ શરીફમેં હૈ એક મરતબા ''સુબ્હાનલ્લાહ'' પઢને સે અમલ કી તરાઝું કા આધા પલડા ભર જાતા હૈ ઔર એક મરતબા ''અલ્હમ્દુલિલ્લાહ''પઢનેસે મિઝાને અમલકા પુરા પલડા ભર જાતા હૈ.

સહાબા (ર.દી.) ને અપને દીન રાત કો ઝિકુલ્લાહ સે ઐસા આબાદ રખા કે રાત કે દુરવેશ ઔર દીનકે મુજાહીદ કા લકબ પાયા.

હઝરાતે ઉલ્મા, અવલિયા, સોલહા, સુફીયા ને મુખ્તલીફ કિસ્મ કી ખિદમતોં મેં અપને આપકો મશ્ગુલ રખા. કોઈ ઝાકિર બના, કોઈ મુબલ્લિગ બના, કોઈ મુહદ્દીસ બના. ઈન હઝરાતને અપની જીંદગી કો ઝિક્ર ફિકર સે ભરપુર રખા.

સુબ્હ-શામ તસ્બીહ પઢના :-

અલ્લાહ તઆલા કા ઈર્શાદ હૈ

وَسَبِّحْ قَبْلَ طُلُوْعِ الشَّمْسِ وَقَبْلَ الْغُرُوْبِ. (پ ٢٦. ع ١٧)

અપને રબકી તસ્બીહ ઔર તહમીદ કરતે રહીયે. આફતાબ નિકલને સે પેહલે ઔર ઉસ્કે છુપને સે પેહલે.

અલ્લાહ કી તસ્બીહ કરના યાની પાકી બયાન કરના હૈ. જો ઝબાની તસ્બીહ કો ભી શામિલ હૈ ઔર નમાઝ કી ઈબાદત કો ભી, ઈસી લીયે બાઝ હઝરાત ને ફરમાયા કે સુરજ નિકલને સે પેહલે તસ્બીહ કરને સે મુરાદ નમાઝે ફઝર હૈ ઔર મગરિબ સે પેહલે તસ્બીહ સે મુરાદ અસર કી નમાઝ હૈ.

ઉપર કી આયત કે મફહુમ મેં વો આમ તસ્બીહ ભી દાખિલ હૈ જીન્કે સુબ્હ શાહ પઢને કી તરગીબ હદીસોં મેં આયી હૈ.

સહી બુખારી ઔર મુસ્લિમ શરીફ મેં હઝરત અબુ હુરૈરહ (ર.દી.) કી હદીસ હૈ કે હુઝુર (સ.અ.વ.) ને ફરમાયા :

જો શખ્સ સુબ્હ કે વકત ઔર શામકે વકત ૧૦૦-૧૦૦ મરતબા ''સુબ્હાનલ્લાહ'' પઢા કરે કયામતકે રોઝ કોઈ આદમી ઉસસે બેહતર અમલ લેકર નહી આયેગા. સિવાય ઉસ્કે કે જો યે તસ્બીહ ઈત્ની યા ઉસસે ઝયાદા પઢતા હો.

ઔર બુખારી ઔર મુસ્લિમ શરીફ મેં હઝરત અબુ હુરૈરહ (ર.દી.) સે યે ભી રિવાયત હૈ કે જીસ શખ્સને દીન મેં ૧૦૦ મરતબા ''સુબ્હાનલ્લાહી વબે હમ્દેહી'' પઢા ઉસ્કે ગુનાહ માફ કર દીયે જાયેંગે. અગરચે વો સમંદર કી મોજાં સે ભી ઝયાદા હો. **(મઝહરી)**

હઝરત અબુ હુરૈરહ (ર.દી.) સે રિવાયત હૈ કે હુઝુર (સ.અ.વ.) ને ઈર્શાદ ફરમાયા !

જો શખ્સ હર ફર્ઝ નમાઝ કે બાદ ૩૩ મરતબા ''સુબ્હાનલ્લાહ'' ઔર ૩૩ મરતબા ''અલ્હમ્દુલિલ્લાહ'' ઔર ૩૩ મરતબા ''અલ્લાહુ અકબર'' ઔર એક મરતબા **''લાઈલાહા ઈલ્લલ્લાહુ વહદહું લા શરીકલહુ લહુલ મુલ્કુ વલહુલ હમ્દુ વહુવ અલાકુલ્લે શયઈન કદીર''** પઢ લીયા કરો. તો ઉસ્કી ખતાએં માફ કરદી જાયેગી. અગર ચે વો દરિયા કી

મૌજોં કે બરાબર હો. (બુખારી-મુસ્લિમ)(મુ-ક ૮/૧૫૦)

વકત ઈત્ની બડી ચીઝ હે કે ઈસ્કા એક લમ્હા ભી બરબાદ ન હોને દીયા જાયે. સહી હદીસમેં હુઝુર (સ.અ.વ.) કા ઈર્શાદ કે જો શખ્સ ''સુબ્હાનલ્લાહીલ અઝીમ'' કેહતા હે તો જન્નતમેં ઉસ્કે લીયે ખજુર કા દરખ્ત લગા દીયા જાતા હે. (તિર્મીઝી)

ઈન્સાન કીત્ની હી ઘડીયાં બે દર્દીસે બરબાદ કર દેતા હે. જીસ્કી વજહ સે ઉન્કે બડે સવાબ સે મેહરૂમ હો જાતા હે. જીંદગી કે યે દીન ખેતી કી તરહ હે તો કયા કોઈ અકલમંદ ઉન્મેં બીજ બોને સે ગફલત બરતેગા.

અસલ જીંદગી વોહી હે જો અલ્લાહ કી યાદમેં ગુજર જાયે દીન વોહી હે. રાત વોહી હે જો તેરી યાદમેં ગુજર જાયે.

શામિલ હો યાદ જીસ્મેં આકાએ દો જહાં કી
વો સુબ્હ મોઅતબર હે વો શામ મોઅતબર હે

સબસે અચ્છા ઝિક્ર :-

સબસે અચ્છા ઝિક્ર لَا اِلٰهَ اِلَّا اللّٰهُ હે. સબસે અચ્છી તસ્બીહ سُبْحَانَ اللّٰهِ وَبِحَمْدِهٖ سُبْحَانَ اللّٰهِ الْعَظِيْمِ હે. ઔર સબસે અચ્છા ઈસ્તિગફાર اَسْتَغْفِرُ اللّٰهَ رَبِّىْ مِنْ كُلِّ ذَنْبٍ وَّاَتُوْبُ اِلَيْهِ હે.

હર વકત ઝિક્ર મેં મશ્ગુલ રહો. ઔર યે તસ્બીહ ભી પઢતે રહો દેખો કયા કયા દેખતે હો.

(જીયાઉલ બદર-૯૪)(હઝરત મૌલાના શાહ બદરઅલી(રહ.)

રૂહાની બિમારીયોં કા ઈલાજ :-

હદીસ શરીફમેં હે જબ અલ્લાહતઆલા ને કીસી બિમારી કો પૈદા કીયા થા. તો સાથ હી ઉસ્કા ઈલાજ ભી પૈદા ફરમા દીયા હે.

જીસ તરહ જીસ્માની બિમારી કી કોઈ ન કોઈ દવા હે. ઈસી તરહ હર રૂહાની બિમારી કી ભી એક દવા હે. ઔર વો દવા અલ્લાહ કા ઝિક્ર હૈ. જૈસા કે હદીસ શરીફમેં આતા હે. ''અલ્લાહકા ઝિક્ર દીલોંકી શિફા હે''.

કુર્આનમજીદમેં ઈર્શાદ હે. ખબરદાર ! અલ્લાહ કે ઝિક્ર હીસે દીલ ઈત્મિનાન પાતે હે. (પારા-૧૩/રૂકુઅ -૯)

દુસરી જગા ઈર્શાદ હે :- અય ઈમાનવાલો અલ્લાહ કા ઝિક્ર કસરતસે કિયા કરો. **(પારા-૨૨/રૂકુઅ -૨)**

અલ્લાહ કા ઝિક્ર કરનેકી કોઈ હદ નહીં. હર હાલમેં અલ્લાહ કા ઝિક્ર ખુબ કસરત સે કરો. રાતમેં, દીનમેં, ખુશ્કીમેં,દરિયામેં, સફરમેં, ઘરમેં, માલદારી મેં, ફકીરી મેં, સેહત મેં, બિમારી મેં, તન્હાઈયોં મેં, ઔર જાહીરમેં.

મતલબ યે કે રૂહાની હયાત કા બાકી રેહના ઔર રૂહાની બિમારીયોંસે શિફા ઔર ફલાહે દારૈન અલ્લાહ કે ઝિક્ર સે વા બસ્ત (જુડેહુએ) હે. જબ ઈસ્લાહ કા તલબગાર અલ્લાહ કા ઝિક્ર કસરત સે કરતા હે તો અલ્લાહ તઆલા કી મોહબ્બત ઉસ્કે દીલમેં મજબુત હો જાતી હે.

રોઝાના કી જીંદગી મેં કુછ મૌકે ઐસે ભી આતે હે કે જીન્મેં ઝબાન સે ઝિક્ર કરના મના હે. જૈસા કે બયતુલખલા મેં ઝિક્ર કરના મના હે. ઔર ખાને પીને કે વકત ઔર બાતચીત કે વકત (મજબુરી કી વજહસે) ઝબાનસે ઝિક્ર નહીં હો સકતા. લેકીન ઝિક્રે કલ્બી ઐસા ઝિક્ર હે. જીસ્મેં યાદ ઔર ધ્યાન હર વકત રેહતા હે. ઈસ લીયે છુટ નહીં સકતા.

જાનના ચાહીયે કે ઝિક્ર કી અસલ મુરાદ ગફલત કા જાતે રેહના ઔર દીલ કા અલ્લાહ કે ગૈરસે બેનિયાઝ હો કર હર વકત ધ્યાન ઔર શોકકે સાથ અલ્લાહકી તરફ મુતવજ્જે રેહના હે. જબ યે કૈફિયત હાસિલ હો જાયે તો યે ઝિક્રે કલ્બી ઔર ઝિક્રે ખફીજો બારગાહે હક કી હુઝુરી કેહલાતી હે. **(મશાઈખે નકશબંદીયહ-૧૯૮)**

''ખલવત દર અંજુમન'' કા મતલબ યે હે કે તમામ અવકાત તન્હાઈમેં જાહીરમેં નીઝ ખાને પીને, ચલને ફીરને, બાત ચીત કરનેમેં અપના દીલ અલ્લાહતઆલા સે મશ્ગુલ રખે.

ચંદ બાર અલ્લાહકા ઝિક્ર કરને કે બાદ ગિડગીડા કર આજીજીસે યે દુઆ કરે કે ઈલાહી મેરા મકસદ ''તું હે ઔર તેરી રઝા'' અપની માહબ્બત ઔર મઅરિફત મુઝકો અતા ફરમા.

અગર અલ્લાહ કે ગૈર સે તઅલ્લુક હો જાયે યા કોઈ બુરી આદત દીલમેં જગા પકડ જાયે તો ઝિક્રમેં ઉસ્કા ઈન્કાર કરે.જૈસે કે કીસીકો માલકી મોહબ્બત હે. તો ઉસ્કો દુર કરને કે લીયે لَا કેહતે વકત યે ખ્યાલ કરે કે મુઝ મેં માલકી મોહબ્બત નહીં હે. ઔર لَا إِلٰهَ કેહતે વકત યે

ખ્યાલ કરે કે અલ્લાહકી મોહબ્બત મેરે દીલમેં હે. ઈસી તરહ જો જો રૂકાવટ પેશ આયે ઉસ્કો ઈસી તરહ દુર કરે ઔર બારગાહે ઈલાહીમેં રોતે હુએ આજીઝી સે ઈસ બુરાઈકે દુર હોને કે લીયે દુઆ કરે. બફઝલેહી તઆલા વો રૂકાવટ દુર હો જાયેગી.

يَا رَبِّ صَلِّى وَ سَلِّمْ دَائِمًا اَبَدًا ـ عَلٰى حَبِيْبِكَ خَيْرًا الْخَلْقِ كُلِّهِمِ

(૧૦) દુઆ

દુઆ મોમિન કા હથિયાર :-

દુઆ મોમિન કા હથિયાર કરાર દીયા ગયા હે. જીસ તરહ હર છોટા બડા જાલિમ કો જુલ્મ સે રોકને કે લીયે હથિયાર કા સહારા લેતા હે ઔર ઉસે અપની કામ્યાબી ઔર હિફાઝત કા ઝરીયા સમજતા હે. ઈસી તરહ મોમિન કો ચાહીયે કે વો જાહીરી ઔર ફાની ઔર હકીર ચીઝોં કો મુશ્કીલ કુશા ઔર હાજત પુરી કરને વાલા સમજને કે બજાયે અસલ મુશ્કીલકુશા ઔર હાજત રવા અલ્લાહ તઆલાકો સમઝે ઔર ઉસ્કી તરફ રુજુઅ કરે.

આજ બહોત બડી દર્દનાક હાલત યે હે કે હમેં અપને પરવરદિગાર સે દુઆ માંગને કા મૌકા હી નસીબ નહીં. બડી સે બડી જરૂરત ઔર મુશ્કીલમેં જાહીરી અસ્બાબ ઔર સહારા ઈખ્તિયાર કરતે હે. લેકીન જહાંસે હાજત પુરી હોતી હે ઔર મુશ્કીલ હલ હોતી હે વહાં ઝેહન નહી જાતા. આજ હમારી અકસરીયત કો અલ્લાહકી નજદીકી ઔર ઉસ્કી જાત પર ભરોંસા નહી.

કીસીસે કોઈ ચીઝ હાસીલ કરને કે લીયે યે દેખના હોગા કે જીસસે હમ કીસી ચીઝ કા મુતાલબા કરને જા રહે હે. વો હમેં દેગા યા નહીં. ઔર વો હમસે રાજી હે યા નહીં. અગર રાજી નહીં તો ચીઝ મીલના બહોત મુશ્કિલ હે. માલુમ હુવા કે ઉસ્કા રાજી હોના ઔર માંગી ચીઝ કા મીલના

જરૂરી હે.

ઈસી તરહ મોમિન કે લીયે જરૂરી હે કે અલ્લાહ તઆલા સે અપના રિશ્તા મજબુત કરલે ઔર ઉસ્કી રઝામંદી હાસિલ કરે. કીસી અમલ યા બાત સે અપને પરવરદિગાર કો નારાજ ન હોને દે. અગર અલ્લાહતઆલા હમ સે રાજી હોગા ઔર ઉસ હાલતમેં હમ ઉસસે કોઈ ચીઝ તલબ કરેંગે તો અલ્લાહ તઆલા ઉસે જરૂર કુબુલ ફરમા કર તલબ કી હુઈ ચીઝ કો ઐસે રાસ્તે સે અતા કરેગા જીસ્કા હમેં વેહમો ગુમાન ભી નહીં હોગા.

(નિદાએ શાહી - ૧૧/૨૦૦૧/૩૮)

આદમી જબ અલ્લાહ તઆલા સે દુઆ કરતા હે તો વો અપને ઈસ યકીન કો મજબુત કરતા હે કે દુનિયા કા અસલ માલીક ખુદા હે. યહાં જો કુછ હોગા ઉસી કે ચાહને સે હોગા. ઉસ્કી ઈજાઝત કે બગૈર યહાં કુછ હોને વાલા નહીં. દુઆ એક પુકાર હે જો ઈસ લીયે હોતી હે કે બંદા કી આજીઝી દુર હો ઔર ઉસ્કા ખુદા ઉસ્કી હિમાયત પર આ જાયે.

દુઆ હર મૌકે પર મોમિન કે ઈમાન કો તાઝા કરતી હે ઔર અપને રબ સે કરીબ કર દેતી હે.

દુઆ કા કોઈ વકત મુકર્રર નહીં હે આદમી હર વકત હર હાલ ઔર હર ઝબાનમેં ખુદા સે દુઆ કર સકતા હે. અગર દુઆ સચ્ચે દીલસે નીકલી હે તો જરૂર વો ખુદા તક પહુંચેગી ઔર મસ્લેહત કે મુતાબિક ઉસ્કી કબુલીયત કા ફેંસ્લા ફરમાયેગા.

કુછ દુઆએં વો હે જો મુખ્તલીફ ઈબાદતોં કે સાથ જુડી હુઈ હે મગર ઝયાદાતર વો દુઆએ હે જો દુસરે કીસી અમલ કે સાથ જુડી હુઈ નહીં હે જૈસા કે રાત કો સોને સે પહલે બિસ્તર પર જાતા હે તો ઉસ્કી ઝબાનપર રાત કી મુનાસિબત સે કુછ દુઆએં ઝબાન પર આજાતી હે. ઈસી તરહ જબ વો સુબ્હ કો ઉઠતા હે તો નયેદીન કો શુરૂ કે લીયે દુઆ કરતા હે. ઈસી તરહ જબ કીસીસે મીલતા હે યા ખાતા પીતા હે યા સવારી પર બેઠતા હે યા સફર પર હોતા હે યા અપને કામકાજમેં મશગુલ હોતા હે તો ઉસ્કી મુનાસીબતસે ઉસ્કી ઝબાનસે ઐસી દુઆએં નિકલતી હે જીન્કા મતલબ યે હોતા હે કે અય ખુદા ! તુ મેરે હર મામલેમેં મેરે સાથ બેહતરી કા ફેંસ્લા ફરમા.

દુઆકા મતલબ ખુદા સે માગના હૈ ઔર ખુદા સે માગના કભી ખત્મ નહીં હોતા વો હર હાલમેં મુસલસલ જારી રેહતા હૈ. દુઆ અપને રબ કે સાથ કભી ખત્મ ન હો વાલે તઅલ્લુક કા નામ હૈ. મોમિન કી જીંદગી કા કોઇ લમ્હા દુઆસે ખાલી નહીં હો સકતા.

હદીસ કી કિતાબોંમેં કસરતસે દુઆએં નકલ કી ગઇ હૈ. યે દુઆએં બતાતી હૈ કે મુખ્તલીફ મૌકો પર એક મોમિન કી ઝબાન સે કિસ તરહ દુઆકે કલિમાત ઔર એહસાસ જાહીર હોના ચાહીયે.

એક આદમી કી મુલાકાત દુસરે આદમી સે હો તો ચાહીયે કે દોનોં એક દુસરેકો ''અસ્સલામુ અલયકુમ વરહમતુલ્લાહ''યાની તુમ્હારે ઉપર અલ્લાહ કી સલામતી ઔર અલ્લાહકી રહમત હો. ઈસી તરહ મોમિન કો ચાહીયે કે જબ ખાના ખાયે તો ''બિસ્મિલ્લાહીર્રહમાનીર્રહીમ'' પઢકર ખાના ખાયે ઔર જબ ખાના ખત્મ કરે તો ''અલ્હમ્દુલિલ્લાહ'' કહે ઔર દુસરી દુઆએં પઢે. ગોયા મોમિન અપને ખાને પીને કો અલ્લાહકા નામ લેકર શુરૂ કરતા હૈ ઔર જબ ખત્મ કરતા હૈ તો અલ્લાહકા શુક્ર અદા કરતા હૈ ઔર ઉસ્કી નેઅમતોં કા ઈકરાર કરતા હૈ.

એક મોમીન કે દીલમેં જબ કોઇ બુરા ખ્યાલ આતા હૈ તો વો અલ્લાહકી પનાહ માંગતા હૈ ઔર યે દુઆ કરતા હૈ **''અલ્લાહુમ્મા ઈન્ની અઉઝુબિક મિનશશયતાનીર્રજીમ''** જબ કોઇ અહમ બાત પેશ આયે તો કેહતા હૈ. **''અલ્લાહુમ્મ અલયક તવકકલના''** યાની અય અલ્લાહ મૈંને તેરે પર ભરોસા કીયા.

ઈસી તરહ અગર ઉસ્કો માલ મીલતા હૈ તો કેહતા હૈ **''અલ્લાહુમ્મા બારિકલના ફી અમવાલીના''** યાની અય અલ્લાહ હમારે માલોં મેં બરકત અતા ફરમા. એક મોમિન જબ સફર કરતા હૈ તો ઉસ્કી ઝબાન પર યે કલીમાત પઢતા હૈ. **''અલ્લાહુમ્મ અન્તસ્સાહીબુ ફીસ્સફરે વઅન્ત ખલીફતુ ફીલ્અહલી''** યાની અય અલ્લાહ ! તુ ઈસ સફરમેં મેરા સાથી હૈ ઔર તું હી મેરે બાદ મેરે ઘર વાલોં કા નિગેહબાન હૈ.

જબ કોઇ હાદેસા પેશ આતા હૈ તો કેહતા હૈ. ''ઈન્નાલિલ્લાહી વઈન્ના ઈલયહે રાજેઊન'' યાની હમ અલ્લાહ કે લીયે હૈ ઔર હમેં લોટ કર અલ્લાહકી તરફ જાના હૈ. ઈસી તરહ જીંદગી કે હર મોડ પર ઈસ્લામમેં

દુઆએં બતાઈ ગઈ હૈ.

યે દુઆએ મોમિનકે ઈમાન કો તાઝા કરતી હૈ ઔર વો અપને રબસે કરીબ કરતી હૈ. ઈસી તરહ મોમિન દુઆકે સાયેમેં જીંદગી ગુજારતા હૈ. યહાં તક કે વો મરકર અપને રબસે મીલ જાતા હૈ.

(અલ રિસાલા-૪/૧૯૯૭/૪૯/૫૦)

દુઆ કા સહારા :-

કીસી ઈન્સાન કે સાથ જબ ગમ ઔર મેહરૂમી કા મામલા પેશ આતા હૈ તો ઉસ વકત દો સુરતેં ઉસ્કો દુર કરને કી હોતી હૈ. એક ઈન્સાનોંકી તરફ દેખના - દુસરા ખુદા કી તરફ દેખના. જો લોગ મુસીબત કે વકત ઈન્સાનોં કી તરફ દેખે વો સિર્ફ યે કરતે હૈ કે મુસીબત કે ખિલાફ ફરીયાદ ઔર શિકાયત મેં મુબ્તલા હો જાતે હૈ ઔર જો લોગ ખુદા કી તરફ દેખતે હૈ યાની ઉસ્કો યાદ કરતે હૈ તો છીનનેવાલે કે બજાયે દેનેવાલે કો અપની તજજુહ કા મરકઝ બના લેગા. ઉસ્કા ઝેહન માયુસી કે બજાયે ઉમ્મીદ કા આશયાના બન જાયેગા.

દુઆ એક તાકત હૈ નાઝુક વકતોં મેં દુઆ મોમિન કા સબસે બડા સહારા હૈ. હર આદમીકો જીંદગીમેં ઐસે મૌકે આતે હૈ જબ વો અપનેકો બેબસ મેહસુસ કરતા હૈ. ઐસે મૌકોં પર દુઆ કરના આદમી કે દીલકો સુકુન બખ્શતા હૈ. દુઆ ગોયા આદમીકે લીયે કાઈસીસ મેનેજમેન્ટ (આર્થિક વ્યવસ્થા)કા બેહતરીન ઝરીયા હૈ.(અલરિસાલા૧/૨૦૦/૨)

દુઆ સે ગફલત :-

અલ્લાહ તઆલાકી તરફ સે એલાન હોતા હૈ કે તુમ સબ બેરાહ (ગલત રાસ્તે પર) થે. જીસ્કો મૈં ને રાહ દિખાઈ વો રાહે રાસ્ત પર આયા તુમ સબ નંગે ભુકે થે. જીસ્કો મૈં ને પેહનાયા ખીલાયા ઉસ્કો કપડે ઔર રોઝી નસીબ હુઈ. બસ ! મુઝસે હિદાયત માંગો મૈં હિદાયત દુંગા. મુઝસે રોઝી તલબ કરો મૈં રોઝી દુંગા.

ગૌર કરને કી બાત હૈ. અહકમુલ હાકિમીન કે દરબાર સે હર એક પા રહા હૈ. સુર્ખરૂ હો રહા હૈ. વહાં કીસી ચીઝ કી કોઈ કમી નહીં કીસી વાસ્તેકી જરૂરત નહીં રબ હૈ ઔર ઉસ્કા બંદા જો ચાહે માંગે ઈર્શાદ હોતા હૈ. اِذَاسَئَلَكَ عِبَادِىْ اَنِّىْ فَاِنِّىْ قَرِيْبٌ (پ-٢-١٨٥)

આપ કો મેરે બંદે મેરી બાબત પૂછે તો કેહ દીજીએ કે મૈં કરીબહું હર પુકારને વાલે કી પુકાર સુનતા હું. બસ ! તો મુઝકો કો માંગે ઔર મુઝ પર ઈમાન લાયે (પારા ૨ / રકુઅ ૬)

દેનેવાલા દે રહા હે દીન ઔર રાત ઉસકી નેઅમતે બંદો પર બરસ રહી હે. ઉસ્કે ખઝાને મેં કોઈ કમી નહીં. ફીર દુસરે દરબાર કા રૂખ કિયા જાયે. દુસરે કી દુહાઈ (મદદ માંગી) જાયે તો ઉસસે બઢકર અહકમુલ હાકિમીન કો નારાજ કરનેવાલી બાત કૌનસી હો સકતી હે ?

ઉસ્કી બેહતરીન મિસાલ કીસી આરિફને બયાન કી બાદશાહ કા દરબાર લગા હુવા હે ઔર બારયાબી (દરબાર મેં હાજરી) કા ઈજ્ને આમ હે. હર એક નવાઝા જા રહા હે. ઐસે મેં કોઈ શખ્સ ઈસ્કો છોડકર કીસી માઅજુર અપાહજ કે પાસ જાકર માગને લગે તો ઉસ્કે બારે મેં કયા તસવ્વુર કાયમ કિયા જા સકતા હે ?.

દુનિયાકી કૌમેં ભટકતી ચલી ગઈ. અસ્બાબ કો ઉન્હોંને અસલ કા દર્જા દે દીયા. નબી કો ખુદાકા બેટા કહને લગે. બુઝુર્ગો ઔર પુરોહિતો કો ખુદા કા દર્જા દેને લગે. હર તાકત કે આગે સર ઝુંકને લગે. સાદી ઝીંદગી ઔર હકીકી બંદગી કા સિરા ઉન્કે હાથોં સે છુટ ગયા.

હદીસમેં હુઝુર (સ.અ.વ.) કાઈર્શાદ હે. અલ્લાહ યહુદીયોં ઔર નસારા પર લઅનત કરે અપને અંબિયા કી કબરોં કો ઉન્હોંને સિજદાગાહ બના લીયા હે. આજ હમારા એહસાસ ભી તૌહીદ કે બારેમેં કમઝોર હો ગયા. કબરોં પર વો સબકુછ હોને લગા. જો દુસરી કૌમોંકા નિશાન હે.

અગર આજ કોઈ શિર્ક કરને વાલા યે કહે કે હમમેં ઔર તુમમેં કયા ફર્ક હે.? હમ બુતકે સામને સિજદહ કરતે હે તુમ કબર કે આગે સિજદહ કરતે હો. તો હમારે પાસ ઉસ્કા કયા જવાબ હોગા. ?

ગલત દુઆ :-

બાઝ લોગ દુઆ મેં શરઈ હદોં કા ખ્યાલ નહીં રખતે. શિકાયતકે અંદાઝ મેં દુઆ કરને લગતે હે. જૈસા કે યું દુઆ કરને લગતે હે. અય અલ્લાહ ! અબ કયા હોગા ? બસ મૈં તો બિલકુલ બરબાદ હો જાઉંગા. યા બરબાદ હો જાઉંગી યે બચ્ચે કીસ પર ડાલુંગી. મેરે બાદ ઉન્કા કયા હોગા ? ખુદા ઐસા ન કીજીયે. બસ ! જી ! મેરા તો કહીં ઠીકાના હી નહીં

રહેગા વગરહે. ગોયા શિકાયત અલગ કી જાતી હૈ ઔર મશ્વરા અલગ દીયા જાતા હૈ. .....અસ્તગફીરૂલ્લાહ.

કયા હક તઆલા કા યહી અદબ હૈ.? કયા ઈસી કા નામ અઝમત હૈ.? દુઆ હંમેશા એક આજીઝ ગુલામકી તરહ કરની ચાહીયે. ઉસ્કે બાદ ખુદાયે પાક જો ફૈસ્લા ફરમાદે ઉસી પર રાજી રેહના ચાહીયે.

(ઈસ્લાહે ઈન્કીલાબ-૨૩)

યે દુઆ ભી કરતે રહેં :-

અય મેરે ખુદા. જો કુછ તેરે નઝદીક હક હૈ. ઉસ્કો મુઝ પર ખોલ દે. મેં પનાહ માંગતાહું કે અપની અકલ કે પીછે ભટકતા રહું. બેશક એક દીન એસા આને વાલા હૈ જબ તેરે ફરિશ્તે જીન્કો મૈં વાપસ લૌટા નહીં સકતા મેરે પાસ આયેંગે ઔર મુઝકો પકડકર તેરે પાસ હાજીર કર દેંગે. અય મેરે ખુદા ઉસ રોઝ તું મુઝસે જો કુછ પુછેગા વો મુઝકો આજ હી બતાદે. પર્દા ઉઠને કે બાદ મૈં જોકુછ દેખુંગા. વો આજ હી મુંઝે દીખાદે. ઔર ઉસ પર અમલ કરને કી આજ હી તૌફીક અતા ફરમા દે.

અય મેરે મઅબુદ ! મૈને તેરે ભેજે હુએ દીન કો સહી તૌર પર નહી સમજા હૈ. તું મુંઝે ઈસ્કા સહી ફેહમ અતા ફરમા ઔર મુજે મયદાને હશરમેં ઉનલોગોં મેં ન ઉઠા જીન્હોંને તેરે દીન મે ઝર્રા બરાબર ભી તેહરીફ (અદલ બદલ) કી હો. યા ઉસ્કી તાઈદ કી હો.

અય અલ્લાહ ! મુંઝે અપને ઉન નેક બંદોમેં ઉઠા જો ઈસ દીન પર જીયે ઔર મરે. જીસે તેરે હબીબ સૈયેદેના મુહંમદ (સ.અ.વ.) ને પેશ કીયા હૈ.

(તાબીર કી ગલ્તી - ૨૬)

સખ્ત ગૌકો પર અઝાન દેના :-

અગર કોઈ શખ્સ ભુત, પરીત, દેખે તો ઉસ્કો બુલંદ આવાઝ સે અઝાન કહેની ચાહીયે.

હઝરત સઅદ બીન અબીવક્કાસ (રદી.) ફરમાતે હૈ કે મૈને રસુલે અકરમ (સ.અ.વ.) કો ફરમાતે હુવે સુના હૈ કે જબ તુમ્હારે સામને ભુત, પરીત વગેરહ નજર આયે તો તુમ અઝાન કહો.

ઈસ્કે અલાવા દુસરે ગૌકો પર ભી બુઝુર્ગો ને અઝાન દેના સુન્નત બતાયા હૈ.

૧. ફર્ઝ નમાઝ કે લીયે. ૨.બચ્ચે કે કાન મેં પૈદાઈશ કે વક્ત.
૩. આગ લગને કે મૌકે પર . ૪. કાફીરોં સે જંગ કે મૌકે પર.
૫. મુસાફીર કે પીછે જબ શયતાન જાહીર હો કર ડરાયેં.
૬. ગમ કે વક્ત. ૭. ગુસ્સે કે વક્ત. ૮. જબ મુસાફીર રાસ્તા ભુલ જાએં.
૯. જબ કીસી કો મીર્ગી (વાઈ) કા દૌરા પડે.
૧૦.જબ કીસી આદમી યા જાનવર કી બદઅખ્લાકી જાહીર હો.
ઈસ્કો સાહીબે રદ્દુલમુખ્તાર ને અપની કિતાબ મેં ઝિક્ર કીયા હૈ.

(ઈમ્દાદુલ ફતાવા-૧/૧૬૧)

બેચેની કે વક્ત કી દુઆ :-

સહી બુખારી ઔર મુસ્લિમ કી હદીસ મેં હૈ કે રસુલુલ્લાહ (સ.અ.વ.) કો જબ કોઈ તકલીફ ઔર બેચેની પેશ આતી તો આપ યે દુઆ પઢા કરતે થે. لَا اِلٰهَ اِلَّا اللّٰهُ الْعَظِيْمُ الْحَلِيْمُ.. لَا اِلٰهَ اِلَّا اللّٰهُ رَبُّ الْعَرْشِ الْعَظِيْمِ.
لَا اِلٰهَ اِلَّا اللّٰهُ رَبُّ السَّمٰوٰتِ وَالْاَرْضِ وَرَبُّ الْعَرْشِ الْكَرِيْمِ..

ઈમામ તિબરીને ફરમાયા કે સલ્ફે સાલેહીન ઈસ દુઆ કો દુઆએ કુર્બ (બેચેની કી દુઆ) કહા કરતે થે ઔર મુસીબત ઔર પરેશાની કે વક્ત યે કલીમાત પઢા કરતે થે.

(તફસીરે કુર્તુબી)(જન્નતકે હસીન મનાજીર-૩૧૦)

મસ્નુન ઝિક્ર ઔર દુઆઓં કી કિતાબેં :-

(૧)કિતાબુલ અઝકાર :- મુહદ્દીસ અલ્લામા, મુહયુદ્દીન નવવી (ર.અ.) કી મસ્નુન અઝકાર ઔર દુઆઓં કી નિહાયત જામેઅ કિતાબ હૈ. ઈસ વજહ સે બાઝ ઉલ્માને ફરમાયા હૈ ઘર બેચકર કિતાબુલ અઝકાર ખરીદલો.

(૨) અલ હિઝબુલ આઝમ :- ઈસ કિતાબ મેં લીખી ગઈ દુઆઓં કી નિસ્બત કુર્આન મજીદ કી દુઆઓં ઔર હુઝુર (સ.અ.વ.) કી તરફ હૈ. લિહાઝા આપ ઈન્કે અલ્ફાઝ કા ખુબ ખ્યાલ રખે. ઉન્કે મઅનોં પર પુરા ગૌર કરેં ઔર ઉન્કે મજામીન પર અમલ કરને વાલે હો. કયુંકે યે મજમુઆ ઈન તમામ દુઆઓં પર શામિલ હૈ. જો આપકો નજાત દેને વાલી હૈ ઔર હલાકતોં સે બચાનેવાલી હૈ. કયું કે હુઝુર (સ.અ.વ.) ને કોઈ ઉમ્દા આદત ઔર અચ્છા તરીકા ઐસા બાકી નહીં રખા જીસ્કી દુઆ ન ફરમાઈ હો ઔર કોઈ બુરા કામ ઔર ખરાબ ખસ્લત ઐસી બાકી નહીં છોડી

જીસસે પનાહ ન માંગી હો.

અલ્લાહતઆલા આપ (સ.અ.વ.) કે મરતબોં કો બુલંદ સે બુલંદ તર ફરમાયે. બસ ઈસ્કો હુઝુર (સ.અ.વ.) કી પેરવી કા સહી તરીકા ઔર સુફીયાએ કિરામ કે મુકામાત કા ખુલાસા સમઝના ચાહીયે. લિહાઝા ઉસ્કે મજમુએ કો અગર રોઝ પઢ લીયા કરે જબ તો કેહના હી કયા ? વરના જુમ્આ કા સહી નહીં તો મહીને મેં એક બાર અગર ન હો સકે તો સાલ મેં એક બાર તો હો. અગર યે ભી મુમ્કીન નહો તો ઉમ્ર ભર મેં અગર એકબાર નસીબ હો જાયે તો યે ભી ગનીમત હે ઔર અગર અરફાત કે મયદાન મેં ઉસ્કે પઢને કા મોકા મીલ જાયે તો ઉસમે યે કલિમાત ઝયાદા ફરમા લે.

(૧૦૦ મરતબા) لَا اِلٰهَ اِلَّا اللّٰهُ وَحْدَهٗ لَا شَرِيْكَ لَهٗ لَهُ الْمُلْكُ وَلَهُ الْحَمْدُ وَهُوَ عَلٰى كُلِّ شَيْءٍ قَدِيْرٌ..

(૨) સુરએ ઈખ્લાસ ---------- (૧૦૦ મરતબા)

(૩) سُبْحَانَ اللّٰهِ وَالْحَمْدُ لِلّٰهِ وَلَا اِلٰهَ اِلَّا اللّٰهُ وَاللّٰهُ اَكْبَرُ (૧૦૦ મરતબા)

ઈસ્કે અલાવા દુઆઓં કે કલિમાત ઔર અપની આહોઝારી કે દરમ્યાન તલ્બીયા કે અલ્ફાઝભી પઢતે રહે તાકે દુઆએ કુબુલ હો.

يَا رَبِّ صَلِّى وَ سَلِّمْ دَائِمًا اَبَدًا - عَلٰى حَبِيْبِكَ خَيْرَ الْخَلْقِ كُلِّهِمِ

(૧૧) તૌબા ઔર ઈસ્તિગફાર

- અલ્લાહતઆલા કા ઈર્શાદ હે : અય ઈમાનવાલોં તુમ સબ મીલ કર અલ્લાહ હી કી તરફ રૂજુઅ કરો તાકે તુમ ફલાહ પાઓ.
  (સરુએ નુર-૩૧)
- અપને પરવરદિગાર સે બખ્શીશ માગો ઔર ઉસ્કે આગે તૌબા કરો.
  (સુરએ હુદ-૩)
- અય ઈમાન વાલો ! અલ્લાહ તઆલા કે આગે સાફ દીલસે સચ્ચી તૌબા કરો. **(સુરએ તહરીમ-૮)**

હદીસ શરીફમેં હે -

હઝરત અબુહુરૈરહ (ર.દી.) ફરમાતે હે કે મૈંને રસુલુલ્લાહ (સ.અ.વ.) સે સુના આપ ફરમાતે થે મૈં અલ્લાહ તઆલા સે દીનમેં ૭૦

સે ઝયાદા મરતબા તૌબા ઈસ્તિગફાર કરતા હું. (બુખારી)

હઝરત અબ્દુલ્લાહ બીન બિસર (ર.દી.) સે રિવાયત હૈ કે રસૂલુલ્લાહ (સ.અ.વ.) ને ઈર્શાદ ફરમાયા મુબારક બાદી હો ઉસ શખ્સ કે લીયે જીસકે નામાએ આમાલમેં ઈસ્તિગફાર કી કસરત હો. (મિશ્કાત)

કુર્આનમજીદ ઔર હદીસ શરીફ સે યે બાત સાબિત હૈ કે હર ગુનાહસે તૌબા વાજીબ હૈ. અગર ગુનાહ બંદા ઔર અલ્લાહકે દરમ્યાન મે હૈ તો ઉસસે તૌબા કે લીયે તીન શર્તે હૈ.

(૧) ગુનાહ બિલકુલ છોડ દે.

(૨) કીયે હુએ ગુનાહ પર શરમીંદગી હો.

(૩) પકકા ઈરાદા ઔર ફૈસ્લા કરલે કે અબ ઈસ ગુનાહ કી તરફ કભી ન લોટુંગા. અગર ઈન તીનોં મેં સે કોઈ છુટ જાયે તો તૌબા સહી નહી હોગી. અગર ગુનાહ કીસી આદમી સે તઅલ્લુક રખતાહો તો ઉસસે તૌબા કી ચાર શર્તે હૈ. તીન જો ઉપર લીખી ગઈ. ઔર ચોથી શર્ત યે હૈ કે હકવાલે કા અગર માલ હૈ તો અદા કરે. યા ઉસસે માફ કરાયે. અગર કીસીકો ગાલી દી યા તકલીફ પહુંચાઈ તો ઉસસે માફી માંગો. ખાસ કર અપને બડોં સે. જૈસે મા-બાપ-ઉસ્તાદ-બુઝુર્ગ વગેરહ સે તો બહોત આજીઝીસે માફી માંગના ચાહીયે. અગર કીસી પર તોહમ્મત લગાઈ હૈ તો ઉસ્કો અપને ઉપર સઝા કરનેકી કુદરત દેદે. યા માફ કરાલે. અગર કીસી કી ગીબત યા શિકાયત કી હૈ તો ઉસસે ભી માફી માંગે. અગર ગીબત જાહીર કરનેસે ફિત્ને કા ડર હો તો જાહીર કિયે બગૈર માફી માગ લે. ઔર ઉસ્કે લીયે દુઆએ ખૈર કરતા રહે.ઔર ઉસ્કી તરફસે માલી સદકા ભી કરે. તાકે અલ્લાહતઆલા કયામત કે દીન હક વાલેસે ઉસ્કી ખતા કો માફ કરાદે.

તૌબ એ નસુહ :-

અલ્લામહ ઈબ્ને કય્યીમ (ર.અ.) ને તૌબ એ નસુહ કે બારે મેં યે કૌલ નકલ ફરમાયા હૈ. તૌબ એ નસુહ ચાર બાતોંસે મુકમ્મલ હોતી હૈ.

(૧) ઝુબાનસે ઈસ્તિગફાર કરના.

(૨) ગુનાહોંસે અપને બદનકો દુર રખના.

(૩) આઈન્દા ગુનાહ ન કરને કા પુખ્તા ઈરાદા કરના.

(૪) બુરે સાથીયોંસે અલગ રેહના. **(ગુલદસ્તએ અજકાર-૧૦૧)**

તૌબા કી હકીકત :-

તૌબા ઈસ્તિગફાર કી હકીકત ઈસ મિસાલસે અચ્છી તરહ સમજી જા સકતી હે કે કોઈ આદમી ગુસ્સેકી હાલતમેં ખુદકુશી (આપઘાત) કે ઈરાદેસે ઝેહર ખાલે ઔર જબ ઝેહર અંદર પહુંચકર અપના અમલ શુરૂ કરદે ઔર આતેં કટને લગે ઔર ના કાબિલે બરદાશ્ત તકલીફ ઔર બેચેની હોને લગે ઔર મૌત સામને ખડી નજર આને લગે. ઔર અપની ઈસ બેવુકુફી કી હરકત પર રંજ ઔર અફસોસ હોને લગે. ઉસ વકત વો ચાહે કે કીસીભી કિમત પર ઉસ્કી જાન બચ જાયે. ઔર જો દવા હકીમ યા ડૉકટર ઉસે બતાયે વો ઉસે ઈસ્તિમાલ કરે ઔર કૈય (ઉલ્ટી) કરને કી હર તદબીર ઈખ્તિયાર કરે. યકીનન ઉસ વકત વો પુરે સચ્ચે દીલસે ફૈસ્લા કરેગા કે અગર મૈં ઝીંદા બચ ગયા તો આઈન્દા કભી એસી બેવકુફી નહીં કરૂંગા.

બિલકુલ ઈસી તરહ સમજના ચાહીયે કે કભી કભી ઈમાનવાલા બંદા શયતાન યા નફસકે ધોકે સે ગુનાહ કર બેઠતા હે. લેકીન અલ્લાહતઆલા કી તૌફીકસે ઉસ્કા ઈમાની જઝબા બેદાર હોતા હે ઔર યે એહસાસ હોતા હે કે મૈંનેઅપને મૌલાકી ના ફરમાની કરકે અપને કો હલાક કર ડાલા ઔર અલ્લાહકી રહમત ઔર ઈનાયત ઔર ઉસ્કી રઝામંદી કે બજાયે ઉસ્કે ગજબ ઔર અઝાબ કા મુસ્તહીક હોગયા. અગર મૈં ઈસી હાલતમેં મર ગયા તો કબ્ર ઔર હશરમેં મુઝ પર કયા ગુજરેગી.? ઔર અપને માલીક કો કયા મુંહ દીખાઉંગા ? ઔર આખિરતકા અઝાબ કૈસે બરદાશ્ત કર સકુંગા ?.

મતલબ કે જબ તૌફીકે ઈલાહી સે ઉસ્કે અંદર યે ફિકર ઔર એહસાસ પૈદા હોતા હે તો વો યકીન ઔર અકીદા રખતે હુએ કે મેરા માલીક, મૌલા બડા રહીમ ઔર કરીમ હે. માફી માંગને પર બડે બડે ગુનાહોંકો વો બડી ખુશીસે માફ ફરમા દેતા હે. વો એસે કરીમ મૌલાસે માફી ઔર બખ્શીશકી દુઆ કરતા હે ઔર ઈસી કો ગુનાહ કે ઝેહર કા ઈલાજ સમજતા હે.

ઔર આઈન્દાકે લીયે ફૈસ્લા કરતા હે કે અબ કભી અપને માલીક કી નાફરમાની નહીં કરૂંગા. ઔર કભી ગુનાહ કે પાસ નહીં જાઉંગા. બસ બંદે

કે ઈસી અમલ કા નામ ઈસ્તિગફાર ઔર તૌબા હે.

(મઆરિફુલ હદીસ-૫/૩૦૮)

તૌબા કી તૌફીક :-

આજકે ફિત્ને કે દૌરમેં લોગ નેક કામોંસે હટકર ગુનાહોં કી તરફ દોડ રહે હે જીસ્કી વજહસે ગફલત બઢતી જા રહી હે. લાખોં અફરાદ ઐસે હે જો અપને દાવેમેં મસલમાન હે લેકીન ગુનાહોંમેં સરસે પાવ તક ડૂબે હુએ હે. ઔર ગુમરાહીમેં ઈસ કદર આગે જા ચુકે હે કે ગુનાહોંકો છોડને ઔર તૌબા ઈસ્તિગફાર કા ખ્યાલભી નહી કરતે ઔર ઈસ ખ્યાલમેં હે કે હમારી તૌબા કયા કબુલ હોગી ? હાલાંકે અલ્લાહ તઆલા કા ઈર્શાદ હે.

વો ઐસા માલિક હે જો અપને બંદો કી તૌબા કુબુલ ફરમાતા હે ઔર તમામ ગુનાહોં કો માફ ફરમા દેતા હે. અલ્લાહ તઆલા કી જાત સબસે ઝયાદા રહીમ કરીમ હે. વો અરહમુર્રાહિમીન હે. ઉસ્કી રહમતસે કભી ના ઉમ્મીદ ન હો. બરાબર તૌબા કરતે રહે. ગુનાહ હો જાયે ફીર ફૌરન તૌબા કરે મૌલાના વસીયુલ્લાહ અલ્હાબાદી (ર.અ.) યે શેઅર પઢા કરતે થે.

હમને તય કી ઈસ તરહ મંઝીલે
ગીર પડે, ગીર ઉઠે, ઉઠ કર ચલે.

સગીરહ (છોટે) ગુનાહ તો નેક આમાલ સે ભી માફ હો સકતે હે. લેકીન કબીરા (બડે) ગુનાહોં કે લીયે તૌબા શર્ત હે.

મગફીરત કી ખુશ ખબરી સુન કર ગુનાહોં પર હિમ્મત કરના ઈસ ખ્યાલસે કે મરને સે પેહલે તૌબા કર લેંગે. બહોત બડી બેવકુફી ઔર નાદાની હે. કયુંકે આઈન્દા કા હાલ માલુમ નહીં કબ મૌત કા વકત આ જાયે ઔર તૌબા કા દરવાજા બંદ હો જાયે. મુફતી શફીઅ સાહબ (ર.અ.) કા શેઅર હે.

જાલીમ અભી હે ફુરસદે તૌબા ન દેર કર
વો ભી ગીરા નહી જો ગીરા ફીર સંભલ ગયા

હદીસે કુદસી :-

અલ્લાહ તઆલા ફરમાતે હે અય ઈબ્ને આદમ... !

અગર તું મુંઝ સે દુઆ કરતા ઔર મુંઝ સે મગફિરતકી ઉમ્મીદ રખતા તો મેં તેરી તમામ ખતાઓં કો માફ કર દેતા.

અય ઈબ્ને આદમ ...!

મેં ઈસ્કી પરવાહ નહીં કરતા હું કે અગર તેરે ગુનાહ આસ્માન કી બુલંદી તક પહુંચ જાયે ફીર તું મુંઝ સે મગફીરત કી તલબ કરે તો મેં તુંઝે માફ કર દુંગા.

અય ઈબ્ને આદમ...!

મુંઝ ઈસ્કી ભી પરવા નહીં કે અગર તુ મેરે પાસ જમીન કે બરાબર ગુનાહ લે કર આયે ફીર તું ઈસ હાલમે મેરે પાસ આયે કે તું મેરે સાથ કીસીકો શરીક ન કરતા હો. તો મેં તુઝે ઉન ગુનાહોં કે બકદ્ર મગફીરત અતા કરુંગા.

(તિર્મીઝી ૩/૧૭૬)

આદમી કા ઈમ્તિહાન :-

હુઝુર (સ.અ.વ.) ને ફરમાયા અય શખ્સ ! કયા તુઝકો માલુમ નહીં? કે અલ્લાહને શરાબ કો હરામ કર દીયા હે . ઉસ્કે બાદ ઉસ શખ્સને અપને લડકે સે કહા કે જાઓ શરાબ કો બેચ દો. હુઝુર (સ.અ.વ.) ને પુછા અય શખ્સ તુમને અપને લડકે કો કયા હુકમ દીયા હે. આદમીને કહા કે મૈને યે હુકમ દીયા હે કે વો શરાબ કો બેચ દે. આપ (સ.અ.વ.) ને ફરમાયા જીસ ચીઝકા પીના હરામ હે ઉસ્કા બેચના ભી હરામ હે. ઉસ્કે બાદ ઉસ્ને હુકમ દીયા ઔર ઉસ્કી શરાબ બત્હામેં બહાદી ગઈ.

મોમિનકે અંદર ભી વહી જઝબાત હોતે હે જો દુસરે ઈન્સાનોમેં હોતે હે. કભી ખ્વાહીશ કી વજહસે વો લફઝીતાવીલ કરતા હે કભી ઉસ્કે ઉપર માલ કી મોહબ્બત ગાલીબ આ જાતી હે. મગર યે સબ ઉસ વકત તક હે જબ તક ખુદા કા હુકમ ઉસ્કે સામને ન આયે. ખુદા કા હુકમ આતે હી વો ઈસ્કે સામને ઝુંક જાતા હે. ઉસકે બાદ વો લફઝી તાવીલોકો ભી ભુલ જાતા હે. ઔર ઈસી કે સાથ માલ યા કીસી ઔર ચીઝકી મોહબ્બતકો ભી.

મોજુદા દુનિયામેં આદમી કા ઈમ્તિહાન યે નહીં હે કે વો ફરિશ્તા હોને કા સુબુત દે. યાની કભી કોઈ ગલ્તી ન કરે ઔર ન કભી કોઈ બુરા ખ્યાલ ઉસ્કે દીલમેં આયે. ઈસ કિસ્મ કી પારસાઈ (પરહેઝગારી) ન ફરિશ્તોં સે મતલુબ હે ન ઈન્સાન સે. ઈન્સાન સે ઉસ્કે રબ કો જો ચીઝ મતલુબ હે વો યે હે કે વો તન્બીહ કે બાદ અપની ગલ્તી પર ઈસરાર ન કરે.

ઈન્સાન કો જીન બાતોં કે સાથ પૈદા કિયા ગયા હે. ઔર જીસ કિસ્મકી દુનિયા મેં ઉસ્કો રખા ગયા હે. ઉસ્કા લાઝમી નતીઝા યે હોગા કે ઉસ્કે દીલ મેં ગલત ખ્યાલાત આયેંગે. વો ગલત બાતેં સોચેગા. ઔર ગલત અમલ ભી કર ગુજરેગા. મગર ઈસ કિસ્મકી ગલ્તી કો વક્તી હોના ચાહીયે. ન કે મુસ્તકીલ. જબ ભી આદમી કા ઝમીર ટુટે યા કોઈ ખારજી આવાઝ ઉસ્કી ગલ્તી પર ઉસ્કો ખબરદાર કરે તો ઉસ વકત ઉસ્કો જીદ ઔર હમદર્દી કે બજાયે સીધે તરીકે પર અપની ગલ્તી કા એઅતિરાફ કર લેના ચાહીયે ઔર ફૌરન અપની કોશીશ મેં લગ જાના ચાહીયે.

ઈન્સાન કા કમાલ ગલ્તી કર કે દો બારા પલટ આને મે હે. ન કે શુરૂસે ગલ્તી ન કરને મેં. ગલ્તી કા હો જાના ગુનાહ નહીં હે. બલ્કે ગલ્તી પર કાયમ રેહના ગુનાહ હે.

કુર્આન મજીદ મેં ઈર્શાદ હુવા હે કે જન્નત ઉન મુત્તકીયોં કે લીયે હે. જીન્કા હાલ યે હો કે જબ વો કોઈ બુરાઈ કર બેઠે યા અપની જાન પર કોઈ જુલ્મ કર ડાલે તો વો અલ્લાહકો યાદ કર કે અપને ગુનાહોં કી માફી માંગે. અલ્લાહ કે સિવા કૌન હે ? જો ગુનાહોં કો માફ કરે ઔર વો જાનતે હુવે અપને કીયે પર ઈસરાર નહીં કરતે.

(આલે ઈમ્રાન-૧૩૫)(અલ રિસાલા-૨/૧૯૮૩/૩)

તૌબા કે બાદ :-

એક બાર અચ્છી તરહ તૌબા કરકે ફીર ગુનાહોં કે ગમ મેં ન રહે. બલ્કે કામ મેં લગે રહે. વરના ગુનાહોં કા ખ્યાલ ઔર ગમ ઉસ્કે ઔર અલ્લાહ તઆલાકે દરમ્યાન પર્દા બન જાયેગા. બંદા અપને રબસે દાઈમી મુશાહિદે કે લીયે પૈદા હુવા હે. ન કે ગુનાહોં કે મુરાકબે કે લીયે.

અગર કોઈ કોતાહી હો જાયે તો ઉસ્કા ગમ લેકર બેઠને કે બજાયે ઉસ કમી કા એહસાસ કરતા રહે. બસ ! એકબાર ખુબ અચ્છી તરહ તૌબા ઈસ્તિગફાર કરકે બાત કો ખત્મ કરદે. ઔર અપને કામ મેં લગે કામમેં લગને સે ખુદ હી કમી પુરી હો જાયેગી. બસ ! ઈસ્તિગફાર કરતે વકત યે ધ્યાન કાફી હે કે મૈં ગુનાહગાર હું ઔર અપને તમામ ગુનાહોંસે તૌબા કરતા હું.

(બસાઈરે હકીમુલ ઉમ્મત)

નફરત કરના હરામ હૈ :-

ગુનાહગાર આદમીસે નફરત કરના હરામ હે ઔર ગુનાહોંસે નફરત કરના વાજીબ હે. હકીમુલ ઉમ્મત કા ઈર્શાદ હે કે કીસી બડે આલિમ કે લીયે ભી યે જાઈઝ નહીં કે વો કીસી મુસલમાનકો હકીર સમઝે. મુખાતબ કો અપને સે મોહતરમ સમઝતે હુએ ગુનાહોં પર રોકટોક કરના ચાહીયે.

ફતાવા આલમગીરીમેં હે કે અગર કિસી મુસલમાનને નમાઝ ગલત પઢી ઔર ઉમ્મીદ હે કે વો હમારી બાત કુબુલ કર લેગા તો ઉસ્કો સમજાના વાજીબ હે. આલિમકા અપનેકો આલિમ સમજના તો જાઈઝ હે. મગર અપને કો અફઝલ સમજના કીસી મુસલમાન સે ઉસ્કે લીયે હરામ હે. ક્યું કે ખાત્મે કા પતા નહીં.

અય લોગો ! બહોતસી મરતબા તેજ રફતાર ઘોડા થક કર બેઠ ગયા ઔર લંગડા ગધા ચલતે ચલતે મંજીલ પર પહુંચ ગયા.

(મજાલીસે અબરાર-૬૯)(મઝાહિરે ઉલુમ-૮/૧૯૯૭/૩૦)

يَا رَبِّ صَلِّى وَ سَلِّمْ دَائِمًا اَبَدًا ـ عَلٰى حَبِيْبِكَ خَيْرًا الْخَلْقِ كُلِّهِمِ

(૧૨) હજ્જ ઔર ઉમરહ

હજ્જે બયતુલ્લાહ :-

ઈશ્કે ખુદાવંદી કા બે મિસાલ નમૂના :

અલ્લાહ તઆલા કા ઈર્શાદ હે :-

اِنَّ اَوَّلَ بَيْتٍ وُّضِعَ لِلنَّاسِ لَلَّذِىْ بِبَكَّةَ مُبٰرَكًا وَّهُدًى لِّلْعٰلَمِيْنَ (پ ۴ ع ۱)

પહેલા ઘર જો લોગોં કે લીયે બનાયા ગયા હે. જો મકકા મેં હે. બડી બરકતવાલા હે ઔર તમામ આલમોં કે લીયે હિદાયત વાલા હે.

હદીસશરીફમે હે :- હઝરત અબુ હુરૈરહ (ર.દી.) સે રિવાયત હે કે રસુલુલ્લાહ (સ.અ.વ.) ને ઈર્શાદ ફરમાયા : જો શખ્સ અલ્લાહકે લીયે હજ્જ કરે ઈસ તરહ કે ઈસ હજ્જમેં ફોહશ બાત ઔર ના ફરમાની ન હો વો હજ્જસે એસા વાપસ હોતા હે જૈસા ઉસ દીન થા. જીસ દીન ઉસ્કી માને ઉસ્કો જના થા. **(મિશ્કાત-૧/૨૨૧)**

હજ્જ કી હકીકત કુરબાની હે. હજ્જકે લીયે આદમી સફર કરતા

હૈ. જો વકતકી કુરબાની હૈ. ઉસ્કા અર્થ બરદાશ્ત કરતા હૈ. જો માલકી કુરબાની હૈ. જાનવર ઝુબ્હ કરતા હૈ જો જાનકી કુરબાની હૈ. સઈ ઔર તવાફ કરતા હૈ જીસ્કા મતલબ યે હૈ કે વો અપની તવજ્જુહ કો હરતરફસે સમેટ કર સિર્ફ એક અલ્લાહકે લીયે વકફ કર દેતા હૈ.

ઈસ તરહ હજ્જ કે મુખ્તલીફ આમાલ કે ઝરીયે બંદે કો ખુદા કી રઝા કે લીયે ફીદા હોકર કુર્બાની દેકર ઔર આખિરત કી જીંદગી કો ધ્યાન મેં રખને કા સબક દીયા જાતા હૈ. ઔર ઉસ્કે અંદર અપને મૌલાસે વો ઈશ્ક પૈદા કિયા જાતા હૈ કે વો ઉસ્કી મરજી પુરી કરને કે લીયે દીવાના વાર ઉસ્કી રાહ પર ચલ પડે.

હજ્જ કે લુગ્વી માઅના હૈ. કસ્દ કરના, ઈરાદા કરના, ઈસ ઈબાદત કી અદાયગી કે લીયે સારી દુનિયાકે મુસલમાન અપને અપને મુલ્કોંસે નિકલ કર એક ખાસ મુકામ પર આતે હૈ. ઈસ લીયે ઉસ્કા નામ હજ્જ પડ ગયા.યે લફઝ ઈસ્લામ સે પેહલે જાહિલીયત કે ઝમાને મેં ભી મૌજુદ થા. **(અલ ઈસ્લામ-૩૯)**

હજ્જે મકબુલ :-

ઉલ્મા એ કિરામ ને ફરમાયા હૈ કે હજ્જે મકબુલ કી અલામત યે હૈ કે અપને હજ્જ સે ઈસ તરહ વાપસ આયે કે ઉસ્કા દીલ દુનિયા કી મોહબ્બતસે ફારિગ ઔર આખિરતકી તરફ રગબત કરને વાલા હો. ઐસે શખ્સ કા હજ્જ કુબુલ ઔર ગુનાહ મઆફ હૈ. ઔર ઉસ્કી દુઆ મકબુલ હૈ. હજ્જ કે દરમ્યાન જગા જગા ઈન્સાન અલ્લાહ તઆલા સે ઈતાઅત ઔર ફરમા બરદારી કા અહદ બયતુલ્લાહ કે સામને કરતા હૈ. અગર હજ્જ કરનેવાલે ઉસ્કા ધ્યાન રખેતો ઈસ અહદ કો પુરા કરને કા આઈન્દા એહતિમામ નસીબ હો સકતા હૈ.

એક બુઝુર્ગ ફરમાતે હૈ કે મૈં હજ્જ સે વાપસ આયા તો મેરે દીલમેં એક ગુનાહ કા વસવસા પૈદા હુવા. મુઝે ગૈબ સે આવાઝ આઈ કે કયા તુને હજ્જ નહી કિયા ? યે આવાઝ મેરે ઔર ઉસ ગુનાહ કે દરમ્યાન એક દિવાર બન ગઈ. અલ્લાહતઆલા ને મુંઝે મેહફુઝ ફરમા દીયા.

હજ્જકે ખત્મ પર તકવા કી તાકીદમેં એક રાઝ યે ભી હૈ કે હજ્જ એક બડી ઈબાદત હૈ. ઉસ્કે અદા કરને કે બાદ શયતાન આમ તૌર પર

ઈન્સાન કે દીલમેં અપની બડાઈ ઔર બુઝુર્ગી કા ખ્યાલ ડાલતા હૈ. જો ઉસ્કે તમામ અમલ કો બેકાર કરનેવાલા હૈ. ઈસી લીયે હજ્જ કે બાદ ભી અલ્લાહતઆલાસે ઝયાદા ડરને ઔર ઉસ્કી ઈતાઅત કરના લાઝીમ હૈ. કે ગફલતમેં કહીં યે ઈબાદત બરબાદ ન હો જાયે. (મ. કુ.-૧/૪૩૮)

હજ્જ મેં લાપરવાહી :-

હજ્જે બયતુલ્લાહ અદા કરના ઈસ્લામ કા એક અઝીમુશ્શાન રૂકન ઔર અહમતરીન ફરીઝા હૈ. યે ફરીઝા તમામ ઉમ્ર મેં એક મરતબા ઉસ શખ્સ પર ફર્ઝ હૈ. જીસ્કો અલ્લાહતઆલા ને ઈત્ના માલ દીયા હો કે અપને વતનસે મકકા મુકર્રમહ તક જાને આને પર કુદરત હો. ઔર જીન લોગોં કા નફકા (ખર્ચા) ઉસકે જીમ્મે હો. (બીવી-બચ્ચે વગેરહ) ઉન્કે લીયે હજ્જ કે સફરસે વાપસી તક જરૂરી ચીઝોં કા ઈન્તિજામ હો.

લેકીન કમ ઈલ્મી ઔર ગફલતકા યે આલમ હૈ કે બહોત સે લોગોં પર શરીઅત કે લિહાઝસે હજ્જ ફર્ઝ હોતા હૈ. મગર વો બહોતસી ગૈર જરૂરી ચીઝોં કો હજ્જકે લીયે જરૂરી સમજતે હૈ જૈસા કે સફરમેં જાને સે પેહલે દોસ્તોં, રિશ્તેદારોં કો ખાના ખિલાના ઔર વહાંસે તોહફે હદીયે ઔર તબર્રૂક વગેરહ લાને કો હજ્જમેં શુમાર કરતે હૈ.

બહોતસે લોગ હજ્જ ઈસ લીયે નહીં કરતે કે અભી તક ઉન્કે વાલેદૈનને હજ્જ નહીં કીયા હૈ. યા બીવી કો સાથ લે જાને કી રકમ નહીં હૈ. ઔર યે સમજતે હૈ કે જબ વાલેદૈન હજ્જ કરલે યા બીવી કે હજ્જ કા ભી ઈન્તિઝામ હો જાયે ઉસ વકત હજ્જ ફર્ઝ હોગા. યે સબ બાતેં ગલત હૈ. હદીયે, તોહફે, તબર્રૂક વગેરહ કે ખર્ચ કા એઅતિબાર નહીં ઔર મા-બાપ કા પેહલે હજ્જ કરના. યા બીવી કો સાથ લેજાના જરૂરી નહી. બસ ! ઈત્ના માલ હોના જરૂરી હૈ જીત્ના ઉપર લીખા હૈ. અગર કિસી કે પાસ ઈત્ના માલ મૌજુદ હો તો ઉસ પર હજ્જ ફર્ઝ હૈ.

સચ્ચા આશિક ઔર હકીકી હાજી તો વો હૈ જીસ્કી હાલત યે હોગી. સારા ઐશ ઔર આરામ ઔર તકલ્લુફ ઔર ફુરસદ કી તમામ બાતોં કો ભુલ જાયેગા. ન ઉસ્કો અપને કપડોં કી ફિકર હોગી. ન બાલોં કી સફાઈ કા ખ્યાલ હોગા. ન બીવી બચ્ચોં કી ખ્વાહીશ ન દેસ્તોં કી યાદ. બસ ! વો હોગા ઔર દિયારે મેહબુબ કી લવ (મોહબ્બત) હોગી. ઉસ્કી હાલત

મજનુન કી હોગી. જો ઈસ ચોખટ પર સરકે બલ હાજરી દેને કો બે કરાર હો વહાં પહુંચકર કભી વો ઉસ્કી ચોખટ કો ચુંમેગા ઔર કભી ઉસ્કા તવાફ કરેગા ઔર કભી અપની નાદાનીયોં ઔર ગફલતોં કો સોચ કર ખુન કે આસું રોયેગા. ઔર હાલ કી ઝબાન સે યે કેહ રહા હોગા.

એક તુમસે કયા મોહબ્બત હો ગઈ.
સારી આખિરતહી સે વેહશત હો ગઈ.

યે હાલાત ઉન લોગોંકી હોગી જો હકીકતમેં અપને રબ કી મુલાકાત કી તમન્ના રખતે હો. હકીકતમેં ઉન્કા મકબુલ હજ્જ હોગા.

લેકીન અફસોસ !લોગોંને ઈસ અઝીમુશ્શાન ઔર મુબારક સફરકો ભી અપની નાપાક અગરાજ (મતલબોં)સે ગંદા કર દિયા.ઈસ તરહ ચૌદહસો સાલ પેહલેકી પેશીનગોઈ જો હુઝુરે પાક (સ.અ.વ.) ને બયાન ફરમાઈ થી વો આજ હરફ બહરફ પુરી હો રહી હે.

હુઝુર (સ.અ.વ.) ને ઈર્શાદ ફરમાયા કે લોગોં પર એક ઝમાના એસા આયેગા કે હજ્જ કરનેવાલે ચાર કિસ્મકે હોગેં.

(૧) માલદાર લોગ - સેર તફરીહ કે લીયે જાયેગેં.
(૨) દરમ્યાની તબકકે કે લોગ - તિજારતકી ગર્જસે જાયેગેં.
(૩) ફકીર ઔર મિસ્કીન - ભીખ માંગને કે લીયે જાયેગેં.
(૪) ઉલ્મા ઔર કારી - નામ રોશન કરને ઔર દિખલાવે કે લીયે જાયેગેં. **(કન્ઝુલ ઉમ્માલ-૫-૧૩૩)**

જો લોગ વહાંસે નેકીયોંકે બદલે ગુનાહોં કી ગઠડી બાંધકર લાતે હે. વો ખુદાકી ઈસ વઈદ કે મિસ્દાક બનતે હે. અલ્લાહતઆલા કા ઈર્શાદ હે

وَمَنْ يُّرِدْ فِيْهِ بِاِلْحَادٍ بِظُلْمٍ نُّذِقْهُ مِنْ عَذَابٍ اَلِيْمٍ" (پ ١٧ ..ع ١٠)

" ઔર જો ઈસ શહેર (મકકા)મેં ચાહે ટેડી રાહ શરારત સે, ઉસે ચખાયેંગે હમ એક દર્દનાક અઝાબ"

મુફસ્સીર હઝરાતને ઈસ્મે હર તરહ કે ગુનાહ કો દાખિલ માના હે. હઝરત અતા (ર.અ.) ફરમાતે હે કે ગુનાહ તો હર જગા ગુનાહ હે મગર હરમે મકકા કો ખાસ ઈસ લીયે કિયા ગયા કે જીસ તરહ વહાં નેકી કા સવાબ ઝયાદા બઢ જાતા હે. ઈસી તરહ ગુનાહ કા અઝાબ ભી બઢ જાતા હે.

હઝરત અબ્દુલ્લાહ ઈબ્ને મસ્ઉદ (ર.દી.) ફરમાતે હૈ કે દુસરે મુકામ પર સિર્ફ ગુનાહ કા ઈરાદા કરને સે ગુનાહ નહીં લીખા જાતા. લેકીન હરમે મકકા મેં સિર્ફ ગુનાહ કા પકકા ઈરાદા કરને સે ભી લીખ દીયા જાતા હૈ.

હીજરી સન ૧૪૧૭ મેં મીના મેં આગ લગનેકા બડા હાદેસા પેશ આયા. સારી દુનિયાકે લોગોંને ઉસ્કે બારેમેં ગૌર કિયા. અખ્બારોં મેં સેંકડો સફહે કાલે હો ગયે. લેકીન કિસીને ઉપર કી આયત કો સામને રખકર યે નહીં સોચા કે યે ખુદાઈ પકડ ઔર કિયામત ખેઝ મન્ઝર ઉન લોગોં કી વજહ સે હુવા જો ઉન મુકદ્દસ મુકામોં પર બુરાઈયાં ફેલાતે હૈ. ખુદાઈ પકડતો આમ હોતી હૈ. ઉસ્કી પકડમેં નેક ઔર બદ હરતરહ કે લોગ આતે હૈ.

ઈસ લીયે હુજ્જાજે કિરામ સે ગુજારીશ હૈ કે માલે હલાલ સે હજ્જ કરે હરામ ચીઝોંકી ખરીદો ફરોખ્તસે બચે. દુન્યવી ગર્જ ઔર મકસદ, સેર તફરીહ ઔર નામવરી કી ગંદગીસે ઈસ પાક ઔર મુકદ્દસ સફરકો નાપાક ન કરે. ખાલિસ અલ્લાહકી રઝા કે લીયે સચ્ચે આશિક બનકર જાયે.

અલ્લાહતઆલા અપને જીસ બંદેકો ભી ઉસ્કી તૌફીક દેતે હૈ ઉસ્મેં બનાવટ ઔર દિખાવે કો પસંદ નહીં કરતે બલ્કે વો ચાહતે હૈ કે મેરા આશિક ઈસ હાલમેં આયે કે પરાગંદા હાલ ઔર પરાગંદા બાલ હો. આજીઝી ઔર નરમી કે સાથ ગિરતા પડતા ખૌફ ઔર ડર કે સાથ ફકીરોંકી તરહ હાજીર હો.

ઔર અબ યે જો રિવાજ હો ગયા હૈ કે હાજીયોં કો ફુલોં ઔર નોટોં કા હાર પહેનાતે હૈ. યા સફરમેં જાને સે પેહલે દઅવતોં કા ખુબ એહતિમામ કરતે હૈ. રિશ્તેદારોં ઔર પડોશીયોંકો જમા કિયા જાતા હૈ ઔર વિદાય કરને કે લીયે લોગ ભારી ભીડ બનાકર સ્ટેશન ઔર હવાઈઅડ્ડે પર જાતે હૈ. ઔરત ભી ઉસ્મેં શરીક હોતી હૈ. મર્દ કે મજ્મામેં બે પર્દા ફીરતી હૈ. તસ્વીરે લી જાતી હૈ. યે બાતેં શરીઅત કે ખિલાફ ઔર ગલત હૈ. એક શખ્સકી વજહ સે સેંકડો લોગ બડે બડે ગુનાહોંકો કરતે હૈ. અલ્લાહતઆલા કા શુક્ર અદા કરને કે બજાયે હમ ગુનાહોં કા બોજ અપને સર લાદતે હૈ. યે કિત્ની બડી મેહરૂમી હૈ. અલ્લાહતઆલા હમારી હિફાઝત ફરમાયે.

(મઝાહિર ઉલુમ - માર્ચ - ૨૦૦૦/૧૭)

હજજ મેં ગફલત સે રેહના :-

આજ કલ હાજીયોંને યે તરીકા બના લીયા હે કે થોડી દેર કે લીયે હરમમેં હાજીર હો જાતે હે. વરના બાઝારોંમેં ઘુમતે રેહતે હે. ઔર ચીઝેં ખરીદ ખરીદ કર લાતે હે એક દુસરેકો દીખલાતે રેહતે હે. દેખનેવાલે પુછતે હે કહાંસે ખરીદા ? ફીર વોભી જરૂરત ઔર બગૈર જરૂરત ખરીદ કર લાતે હે. કયામગાહોં પર ખરીદને કે મશ્વરે ચલતે હે. ગાને સુનનેમેં મશ્ગુલ રેહતે હે. ગીબતોંમેં મુબ્તલા રેહતે હે. સારા સફર ખરાબ કરદેતે હે. ઔર ઈસ ફીકરમેં રેહતે હે કે હમ અપને વતન પહુંચેતો હમારા ખુબ ઈસ્તીકબાલ હો. લોગોંકો ફોન કે ઝરીયે આને કી તારીખસે ખબરદાર કરતે હે ઔર જો શખ્સ સ્ટેશન યા એરપોર્ટ પર ઈસ્તીકબાલ ન કરે ઉસસે દીલગીર હોતે હે. ઔર કેહતે હે કે હમ ઉન્કો તબર્રૂક નહીં દેંગે. જીન્હોંને હમારા ઈસ્તીકબાલ નહી કીયા. રિયાકારી ઔર દિખલાવા ઈબાદત કો ખરાબ કરદેતા હે ઔર હજજકો ભી કુબુલ નહીં હોને દેતા. ઘર પહુંચકર દઅવતોં ઔર મહેમાનીયોંકા સિલસીલા શરૂ હોતા હે. ઉસ્મેભી વોહી રિયાકારી ઔર દીખલાવા મકસુદ હોતા હે.

પીછલે ઝમાનેમેં મકકા શરીફકા તૌહફા આબે ઝમઝમ ઔર મદીના શરીફકા તૌહફા ખજુરોંકો સમજા જાતા થા. લોગ યહી ચીઝેં લે જાતે થે. ઔર જીસ્કો એક કતરા ઝમઝમ ઔર આધી ખજુર મીલ જાતી થી. વો ખુશીસે ફુલા નહીં સમાતા થા. આજ લોગોં કે દીલોંમેં ઈન ચીઝોંકી કોઈ હૈસિયત નહી રહી. બલ્કે ચીન, જાપાના, ઔર યુરોપ, અમરિકા કી ચીઝોં કો સબ સે બડા તૌહફા સમજને લગે હે. હાજી સાહેબાન અપને બેટોં ઔર દામાદોંકો ઔર મીલને ઝુલનેવાલોં કો ઈન્હી ચીઝોં કા તૌહફા દેને કી ફિકર કરતે હે ઔર મકકા મદીના કી બાઝારોંમેં ખાસ ખાસ નામોં કી ઘડીયોં ઔર ખાસ કંપનીઓકી ટેપ,રેડીયો તલાશ કરતે હે ઔર એક બદતરીન સુરતેહાલ યે સામને આ ગયા હે કે હરમૈન સે ટી.વી. ઔર વી.સી.આર. ખરીદ કર લે જાતે હે. ઔર ઘરોં કો જો બાપ-દાદાઓ કે ઝમાને સે ઈલ્મો અમલ કા ગેહવારા થા. બદતરીન ફિલ્મોં ઔર ડ્રામોંસે ગંદા કર દેતે હે ઔર મૌજુદા ઔર આઈન્દા આનેવાલી નસલોં કો બિગાડને કા સામાન જમા કરતે હે. (મઝાહિરે ઉલુમ-૧/૨૦૦૨/૧૪)

જીસ કીસીકો હજ્જ યા ઉમરહ કરના હો ઉસ્કો લાઝીમ હૈ કે હજ્જ ઔર ઉમરહ કે અહકામ માલુમ કરે.

અફસોસ હૈ કે આજ કલ બહોત સે લોગ હજ્જ ઔર ઉમરહ કે લીયે ચલ દેતે હૈ ઔર જરા ભી ઉસ્કે અહકામ માલુમ નહીં કરતે તલ્બીયહ તક નહીં જાનતે. ફરાઈઝ ઔર વાજીબાત તક છોડ દેતે હૈ. ઔર જબ કોઈ આલીમ બતાને લગતા હૈ તો ઉસ્કા બતાના ના ગવાર હોતા હૈ.

إِنَّا لِلّٰهِ وَإِنَّا إِلَيْهِ رَاجِعُوْنَ (અન્વારૂલ બયાન-૧/૨૧૭)

નફલી હજ્જ :-

(બયાન મૌલાના અલીમીયાં નદવી (ર.અ.) હજ્જ-૧૪૦૧)

હજ્જ કે સિલસીલેં મેં બહોત ઝયાદા તવજ્જુહ ઔર એક આલમગીર કોશીષ ઔર એક મુસ્તકીલ મુહીમ (બડા કામ) ચલાનેકી જરુરત હૈ. વો નફલી હજ્જ કે સાથ મુખ્તલીફ અગરાજ ઔર મકસદ સે હજ્જ કરનેવાલોં કી કસરત હૈ. જીસ્ને ફર્ઝ હજ્જ કરનેવાલોં ઔર હુકુમત દોનોં કે લીયે સખ્ત દુશ્વારીયાં ઔર મુશ્કીલાત પૈદા કર દી હૈ ઔર હજ્જકી નેકનામી ઔર ઈઝઝત કો સખ્ત નુકસાન પહુંચાયા હૈ. બલ્કે ઈસ્લામ કી ઈઝઝત કો દાગ લગાયા.

નફલી હજ્જકા મામલા ભી ઉલ્મા ઔર એહલે બસીરતકે લીયે નજરે સાની ઔર કાબિલે તવજ્જુહ બન ગયા હૈ. સફર કરનેકી સહુલતેં દૌલત કી ભરમાર સાઉદી અરબ મેં રોજગારી ઔર દૌલત હાસિલ કરનેં કે મૌકો ને મસ્અલે કો ઔર પેચીદા બના દીયા.

ઈમામ ગિઝાલી (ર.અ.)કી મશહુર કિતાબ અહયાઉલ-ઉલુમ મેં ઈસ નફલી ઔર દુન્યવી મકસદકે લીયે બારબાર હજ્જકી અદાયગી પર (માલુમ હોતા હૈ કે ઉન્કે ઝમાને મેં ભી યે બાત પૈદા હો ગઈ થી)બડી હકીકત પસંદાના ઔર ફકીહાના તન્કીદ કી હૈ.ઈસ સિલસિલે મેં ફકીહે ઉમ્મત સહાબી એ રસુલ (સ.અ.વ.)હઝરત અબ્દુલ્લાહ બીન મસઉદ (રદી)કા એક હકીમાના કૌલ નકલ કીયા હૈ જીસ્કો પઢકર યે મેહસુસ હોતા હૈ કે ઈસ ઝમાનેં કો દેખકર ફરમા રહેં હૈ. ઈમામ ગિઝાલી (ર.અ.)લીખતે હૈ.

''ઈન દૌલતમંદો મેં બહોત સે લોગોં કો હજ્જ પર રૂપિયા ખર્ચ કરને કા બડા શૌક હોતા હૈ. વો બારબાર હજ્જ કરતે હૈ ઔર કભી એસા

હોતા હૈ કે પડોશીઓં કો ભુખા છોડ દેતે હૈ ઔર હજ્જ કરને ચલે જોતે હૈ.

હઝરત અબ્દુલ્લાહ બીન મસ્ઊદ (રદી.)ને સહી ફરમાયા હૈ કે આખીર ઝમાનેં મેં બીલા ઝરૂરત હજ્જ કરનેવાલોં કી કસરત હોગી. સફર ઉન્કો બહુત આસાન માલુમ હોગા. રૂપિયોં કી ઉન્કે પાસ કમી ન હોગી. વો ખુદ રેગીસ્તાનોં ઔર ચટ્ટીયલ મૈદાનોં કે દરમ્યાન સફર કરતે હોગે. ઔર ઉન્કા પડોશી ઉન્કે પેહલુ મેં ગિરફતારે બલા હોગા. ઉસ્કે સાથ કોઈ સુલુક ઔર ગમ ખ્વારી નહીં કરેંગે. **(અહયાઉલ ઉલુમ-૩-૩૪૫)**

યે એક પુરી દાસ્તાન હૈ. બાઝ લોગોંને બતાયા કે એક મુલ્કકે અખ્બાર મેં છપા હૈ કે આજ સોને કા ભાવ ઈત્ના હૈ. ઔર હાજીયોં કે જહાઝ કે આને કે બાદ યે હો જાયેગા.

કીસી કેહનેવાલે ને સચ કહા હૈ કે હજ્જ પર ડાકા ડાલા જા રહા હૈ ઔર હજ્જ કી મીટ્ટી પલીદ કી જા રહી હૈ. ઈસસે ભી ગીર કર ગેર અખ્લાકી મકસદ ઔર નફે કે લીયે (જીન્કા નામભી ઝબાન પર લાના અચ્છા માલુમ નહીં હોતા) મુસ્તકીલ એજન્સીયાં કાઈમ હૈ. યે એક ખાસ મૌજું હૈ. ઔર ઈસ પર એક ખાસ નિઝામ કે સાથ તવજ્જુહ દેને કી જરૂરત હૈ. **(અલ ફુરકાન-૧૨/૧૯૮૧/૧૭)**

બડા ઉમરાહ :-

એક ખાતુનને નબીયે કરીમ (સ.અ.વ.) સે પુછા યા રસુલુલ્લાહ (સ.અ.વ.) કોઈ એસા નેક અમલ ભી હૈ. જો આપકે સાથ હજ્જ કરને કે બરાબર હો !

ઈર્શાદ ફરમાયા રમઝાનુલ મુબારક મેં ઉમરા કરના મેરે સાથ હજ્જ કરને કે બરાબર હૈ. **(મસ્નદે અહમદ)**

હજ્જ તો સાલકે ખાસ દીનોં મેં હોતા હૈ. લેકીન ઉમરહ સાલ ભર કીયા જા સકતા હૈ. અલબત્ત પાંચ દીન મના હૈ. યાની હજ્જ કે દીનોં મે.(૯ જીલ્હજ સે ૧૩ જીલ્હજ તક).

હદીસોંમેં ઉમરહ કો હજ્જે અસગર કહા ગયા હૈ. જો ઉસ્કી ફઝીલત કે લીયે નિહાયત ઉંચા ઉન્વાન હૈ. ઔર રમજાનુલ મુબારકમેં યહી ઉમરહ સવાબકે એઅતિબારસે ઈસ હજ્જ કે બરાબર હો જાતા હૈ. જો નબીયે

કરીમ (સ.અ.વ.) કે સાથ કીયા ગયાહો.

ઈસી લીયે સહાબા (ર.દી.) ઔર સલ્ફે સાલેહીન રમઝાનુલ મુબારક મેં એક ઉમરહ જરૂર કર લીયા કરતે થે. ઔર આજભી મુસલમાનોં મેં યે અમલ જારી હે. (ફરામીને રસુલ (સ.અ.વ.) ૨૨૭)

ગૈરોં કો કા'બા મેં જાને સે રોકના :-

બાઝ લોગ યે પુછતે હે કે મુસલમાનોં કે યહાં યે કાનુન હે કે કોઈ ગેરમુસ્લિમ કા'બામેં નહીં જા સકતા હે. અબ અગર કોઈ ઈસ્લામ કો સમજના ચાહે તો વો કૈસે ઈસ્લામ સમજેગા ?.

બાત યે હેકે ઈસ્લામકો સમજને કે લીયે મકકા જાકર કા'બા કો દેખને કી જરૂરત નહીં. હઝારોં મુસલમાન જો હજ્જકી તાકત નહી રખતે વો કા'બા કો દેખે બગૈર મર જાતેં હે. ઉસ્કે બાવજુદ ઉન્કો મુસલમાન હી માના જાતા હે. કા'બા ન દેખને કી વજહસે ઉન્કે ઈસ્લામ મેં કોઈ કમી નહીં આતી.

ઈસ્લામ કો સમજને કે લીયે આપકો કુર્આન ઔર હદીસ ઔર સીરતે રસુલે અકરમ (સ.અ.વ.)કા મુતાલા કરના ચાહીયે. યહી ચીઝેં ઈસ્લામ કા અસલ માખઝ (અસલ બુનિયાદ) હે. કા'બા કી ઝયારત કા તઅલ્લુક ઈસ્લામ કો સમજને સે નહી હે. બલ્કે ઈસ્લામ કો માન લેનેકે બાદ ઉસ્કે અહકામ કી તામીલ સે હે.

કા'બા યા બયતુલ્લાહ મેં જાને કી સિર્ફ ગૈર મુસ્લિમોંકે લીયે મનાઈ નહી હે.બલ્કે ઉન મુસલમાનોં કે લીયે ભી મનાઈ હે. જો હરમે કા'બા મેં દાખિલ હોકર વહાં કીસી કો સતાયેં યા ખુન બહાયેં. યહાં તક કે કીસી જાનવરકા ભી.

ઈસ તરહ દોનોં ફીર્કો કે લીયે કા'બા મેં દાખિલ હોને કી મનાઈકા સબબ ''કા'બા''કો પાક રખના હે. મુસલમાનોં પર યે પાબંદી ઈસ લીયે હે કે વો બયતુલ્લાહ કો અપની સિયાસત કા અડ્ડા ન બનાયેં ઔર ગેરમુસ્લિમોં પર જો પાબંદી હે વો ઈસલીયે તાકે વો ઉસ્કો બુતોં કા અડ્ડા ન બનાયેં. જૈસા કે આપ જાનતે હે કે પયગંબરે ઈસ્લામ સે પેહલે વહાં યે પાબંદી નહી થી: ઈસ્કા નતીઝા યે હુવા કે બુતપરસ્ત લોગોં ને અપને અપને બુત લાકર વહ રખના શુરૂ કિયે. યહા તક કે વો ૩૬૦ બુતોંકા

મરકઝ બન ગયા. મૌજુદા પાબંદી ઈસ લીયે હૈ કે યે તારીખ દોબારા કા'બા મેં દોહરાઈ ન જા સકે. (અલ રિસાલા-૮/૨૦૦૧/૨૯)

ખાન-એ-કાબા કી નિગરાની :-

ઈ.સ. ૨૦૦૧ અરબી રોઝનામા અલ ઈકતીસાદીયહ કે નુમાઈન્દે ને શેખ અ.અઝીઝ શૈબી કે સાથ ખાન એ કાબા કી નિગરાની કે સિલસીલેમેં બાતચીત કી. મુલાકાત કે દૌરાન ઉન્હોં ને બતાયા કે શાહ અ. અઝીઝ (મર્હુમ) ઔર ઉન્કે બાદ ઉન્કે સાહબઝાદે શાહ સઉદ, શાહ ફૈસલ, શાહ ખાલીદ ઔર ખાદીમે હરમૈન શરીફૈન શાહ ફહદ બીન અ.અઝીઝ યે તમામ કે તમામ હઝરાત હર સાલ ગુસ્લે કાબા ઔર બયતુલ્લાહ પર નયે ગીલાફ ચઢાનેકા અહેતેમામ કરતે રહેતે હૈ. ઉન્રો હોને વાલી બાતે યહાં લીખી જાતી હૈ.

સવાલ : બહોતસે લોગોમેં યે બહસ પાઈ જાતી હૈ-ઔર વો જાનના ચાહતે હૈ કે કા'બા કે અંદર ક્યા ક્યા ચીઝેં મૌજુદ હૈ ?

જવાબ : કા'બાકે અંદર કોઈ ભી ચીઝ મૌજુદ નહીં હૈ. યે એક ખાલી કમરા હૈ. જીસ્મે તીન સુતુન ઔર છત પર જાને કે લીયે એક દરવાઝા હૈ. જીસ્કો ''બાબે તૌબા'' કહેતે હૈ.

દુસરી તમામ આસારે કદીમહ (પુરાની ચીઝેં) ઉસ્માની દૌરમેં તુર્કી કી અજાયબ ઘરો મેં મુન્તકીલ હો ગઈ થી. કા'બા કે અંદર ''મુઅલ્લકાતે સબ્આ '' (સાત પુરાને બડે શાયરોં કે કસીદોં) કા ભી વુજુદ નહીં યે ગલત બાતેં હૈ. અલબત્તા કા'બા કે અંદર એક સંદુક જરૂર હૈ. જીસ્મે અર્કે ગુલાબ ઔર ઝમઝમ રખ્ખા જાતા હૈ. જીસ્સે કા'બા કે અંદરૂની દિવાલોં કો ગુસ્લ દીયા જાતા હૈ.

સવાલ : શૈબી ખાનદાન કે પાસ કા'બા કી કુંજી કબસે હૈ.?

જવાબ : હુઝુર (સ.અ.વ.) સે તીન હઝાર સાલ પહેલે હમારે ખાનદાન કે લોગ કા'બા કે કલીદ બરદાર (કુંજી રખનેવાલે) હૈ. ઔર જબ રસુલે અકરમ (સ.અ.વ.) ને મકકા ફત્હ કીયા ઔર હમસે કુંજી લેના ચાહી તો અલ્લાહ તઆલાને કુર્આન મજીદમેં આયત નાજીલ ફરમાઈ.અલ્લાહ તુમ્હેં હુકમ દેતા હૈ કે અમાનતે

અહેલે અમાનત કો સુપર્દ કરદો. **(સુરએ નિસાઅ)**
ઈસ પર રસુલલ્લાહ (સ.અ.વ.) ને ફરમાયા લે જાઓ કુંજી અય બની સયબા યે તુમ્હારે પાસ હમેંશા હમેંશા રહેગી. તુમસે કુંજી છીનને વાલા જાલીમ હે. ઈસ ફરમાન કે બાદ યે ચાબી હમસે કીસીને છીનને કી હિમ્મત નહીં કી કે ઈસ તરહ રસુલલ્લાહ (સ.અ.વ.) કે હુકમ કે ખિલાફ વર્ઝી હોતી હે.

સવાલ : ખાનાએ કા'બા કો ગુસ્લ દેને મેં કીત્ના વક્ત લગતા હે ?.

જવાબ : ખાનાએ કા'બા કો ગુસ્લ દેને મેં સિર્ફ એક ઘંટેકા વક્ત ખર્ચ હોતા હે ઈસ શરાફત સે ફૈઝયાબ હોને કે લીયે લોગોં કો ખાસ દાવત દી જાતી હે જીસ્મેં મુલ્ક કે જીમ્મેદાર ઔર અમીર ભી શરીક હોતે હે.

સવાલ : ગુસ્લ દેને કા તરીકા ક્યા હે ?

જવાબ : કા'બા કી દિવાલોંકો આબે ઝમઝમ, ગુલાબ કે અર્ક ઔર મલમલ કે કપડોં કી મદદ સે ધોયા જાતા હે. ફીર કા'બા કે ફર્શ કો ગુસ્લ દીયા જાતા હે ઔર આખિર મેં કા'બા કો ઊદ કી ધુની દી જાતી હે.

સવાબ : કા'બા કી કુંજી કા વિરસા કીસ તરહ મીલા કરતા હે ઔર ઉસ્કે લીયે આપકે યહાં ક્યા તરીકા હે ?.

જવાબ : શૈબી ખાનદાન મેં યે કુંજી ખાનદાન કે સબસે બડે કે પાસ હોતી હે ઉન્કી વફાત કે બાદ ઉન્કે જાનશીન (નાઈબ) કો મીલતી હે. સઉદી દૌર મેં યે કુંજી શેખ અમીન કે પાસ થી. ઉસ્કે બાદ શેખ તાહા કે પાસ આઈ લેકીન શેખ તાહા ને અપની સેહત કી ખરાબી કી વજહ સે યે જીમ્મેદારી સંભાલને સે મઅજીરત કર દી. તો યે કુંજી મેરે સુપુર્દ હુઈ ઔર અબ મેં કા'બા કે મુતવલ્લી ખાનદાન કા સરબરાહ (મુન્તઝીમ) હું.

સવાલ : કા'બા કા ગિલાફ ઉતાર કર જબ આપકો દીયા જાતા હે તો ક્યા ઉસ્કો ફરોખ્ત કર દીયા જાતા હે યા તોહફે કે તૌર પર તકસીમ કર દીયા જાતા હે ?.

જવાબ : પહેલે શૈબી ખાનદાન હી કા'બા પર ગિલાફ ચઢાયા કરતે થે.

પુરાના ગિલાફ હમેં સોંપ દીયા જાતા થા. લેકીન ઉલ્માએ કિરામ કે ફત્વે કે બાદ ઈસ ગિલાફ કો બેચા નહીં જાતા ઉસ્કે બદલે મેં હમેં (એવઝ) દીયા જાતા હૈ.

સવાલ : ઉસ્કા મુઆવીઝા કીત્ના હોતા હૈ?.

જવાબ : શાહ ફૈસલ મર્હુમ કે ઝમાને મે એક લાખ રીયાલ થા. બાદ મેં પાંચ લાખ હુવા. શાહ ફહદ કે દૌર મેં દસ લાખ રીયાલ હો ગયા. યે રકમ શેબી ખાનદાન કે હર છોટે બડે ફર્દ મેં તકસીમ હોતી હૈ. ઔર માહાના મહેદુદ રકમ હર ફર્દ કે હિસ્સે મેં આતી હૈ. પહેલે ખાનદાન કે કુલ અફરાદ છત્તીસ થે. અબ ઈસ ખાનદાન મેં દો સૌ સાઠ અફરાદ હૈ.

(નિદાએ શાહી -૨/૦૦૪/૨૧)

يَا رَبِّ صَلِّي وَ سَلِّمْ دَائِمًا اَبَدًا - عَلٰى حَبِيْبِكَ خَيْرًا الْخَلْقِ كُلِّهِمِ

(૧૩) સબર

સબર કા મતલબ :-

સબર કા માઅના અપને નફસ કો રોકને ઔર ઉસ પર કાબુ પાને કે હૈ. કુર્આન ઔર હદીસ કી ઈસ્તેલાહમેં સબર કે તીન શોઅબે હૈ.

(૧) અપને નફસ કો હરામ ઔર ના જાઈઝ ચીઝોં સે રોકના.

(૨) અપને નફસ કો ઈતાઅત ઔર ઈબાદત કી પાબંદી પર મજબુરકરના.

(૩) મુસીબત ઔર આફતોં પર સબર કરના.

યાની જો મુસીબત આ ગઈ ઉસ્કો અલ્લાહતઆલા કી તરફસે સમઝના ઔર ઉસ પર સવાબ કી ઉમ્મીદ રખના. અગર મુસીબત ઔર પરેશાની જાહીર કરનેવાલા કોઈ કલ્મા મુંહસે નિકલ જાયે તો વો સબર કે ખિલાફ નહીં. (ઈબ્નેકસીર)

યે તીનોં સબર કે ફરાઈઝ મેં દાખિલ હૈ. હર મુસલમાન પર યે પાબંદી જરૂરી હૈ કે તીનોં તરહ કી સબર કા પાબંદ હો. અવામ કે નજદીક સિર્ફ તીસરે શોબેકો સબર કહા જાતા હૈ. બાકી દો શોબે જો સબર કી અસલ ઔર બુનિયાદ હૈ. આમ તૌર પર ઉસ્કો સબર મેં દાખિલ હી નહીં સમઝા

જાતા. કુર્આન હદીસ મેં સાબેરીન ઉન્હી લોગોં કા લકબ હે જો તીનોં તરહ કી સબર મેં સાબિત કદમ હો.

ઐસી સબર કરનેવાલોં કો કયામત મેં યે કેહકર પુકારા જાયેગા કે સાબેરીન કહાં હે ? તો વો લોગ જો તીનોં તરહ કી સબર પર કાયમ રેહ કર જીંદગીસે ગુજરે હે વો ખડે હો જાયેંગે. ઔર ઉન્કો બગૈર હિસાબ કે જન્નત મેં દાખિલ હોને કી ઈજાઝત હો જાયેગી.

કુર્આનમજીદ મેં અલ્લાહતઆલા કા ઈર્શાદ હે કે અલ્લાહતઆલા સબર કરને વાલોં કે સાથ હે. ઔર યે જાહિર હે કે જીસ શખ્સકે સાથ અલ્લાહતઆલા કી તાકત હો ઉસ્કા કૌન સા કામ રૂક સકતા હે ? ઔર કૌન સી મુસીબત ઉસ્કો આજીઝ કર સકતી હે.? (મ-કુ-૧/૩૩૮)

સબર એક ઈબાદત :-

નમાઝ કા વકત આને પર ઈમાનવાલે નમાઝ અદા કરકે સવાબ હાસિલ કરતે હે. ઈસી તરહ જબ રમઝાન કા ચાંદ નજર આતા હે તો વો રોઝા રખકર અપને આપકો સવાબ કા મુસ્તહીક બનાતે હે.
ઈસી તરહ એક ઔર બડી ઈબાદત હે જીસ્કો શરીઅત મેં સબર કહા જાતા હે. સબર એક ઈબાદત હે. બલ્કે ઈબાદતોં મેં બડી ઈબાદત હે.

નમાઝ ઔર રોઝોં કે લીયે અવકાત કી પાબંદી જરૂરી હે. વકત આને સે પેહલે ઉન્કી અદાયગી સે સવાબ હાસિલ નહી કર સકતે. યહી મામલા સબર કા હે. સબર કી ઈબાદત સબર કે હાલાતમેં અંજામ દી જા સકતી હે. સબર કા મૌકા ઉસ વકત પેશ આતા હે. જબ કે કોઈ નાપસંદ બાત પેશ આ જાયે યા કોઈ તકલીફ પહુંચે યા ઈબાદત કી અદાયગી મેં તકલીફ બરદાશ્ત કરના ઓર મુજાહીદા કરના પડે તો યે ઈન્કે લીયે સબર કી ઈબાદત કા મૌકા હે. લિહાઝા સબર કે વકત સબર કા ઈસ તરહ ઈસ્તિકબાલ કરે જીસ તરહ નમાઝ રોઝે કે વકત ઉન્કા ઈસ્તિકબાલ કરતે હે.

સબર કા મૌકા ઈબાદત કા મૌકા હે. ઐસા મૌકા આને પર આદમી કો યકીન કરના ચાહીયે કે વો વકત આ ગયા હે કે સબર કા સુબુત દે કર વો બડે સવાબ કે મુસ્તહીક બન જાયે. (દીને ઈન્સાનિયત-૧૪૮)

બડા બદલા આખિરત મેં :-

તફસીરે મઝહરી મેં લીખા હે કે મોમિન અગર યે દુનિયા કી ફલાહ કા

ભી ખ્વાહીશમંદ હોતા હૈ મગર આખિરત કા ઈરાદા ગાલિબ રેહતા હૈ. ઈસ લીયે ઉસ્કે દુનિયા બ કદરે જરૂરત હી મીલતી હૈ. ઔર બડા બદલા આખિરત હી મેં પાતા હૈ.

હઝરત ઉમર (રદી.) હુઝુર (સ.અ.વ.) કે મકાન પર તશરીફ લે ગયે. તો ઘર મેં કુછ ગીની ચુની હુઈ (થોડી) ચીઝોં કે સિવા કુછ ન દેખા. તો અર્ઝ કિયા. યા રસુલુલ્લાહ (સ.અ.વ.) દુઆ ફરમાઈયે કે અલ્લાહતઆલા આપકી ઉમ્મતકો દુનિયા કી વસ્અત (કુશાદગી) નસીબ ફરમા દે. કયું કે હમ ફારસ ઔર રૂમ કો દેખતે હૈ. કે વો દુનિયા મેં બડી વસ્અત ઔર ફરાખી મેં હૈ. હાલાં કે વો અલ્લાહતઆલા કી ઈબાદત નહીં કરતે.

હુઝુર (સ.અ.વ.) તકીયા સે કમર લગાયે હુએ થે. હઝરત ઉમર (રદી.) કી યે બાત સુન કર સીધે બેઠ ગયે ઔર ફરમાયા. અય ઉમર ! તુમ અબતક ઈસી ખ્યાલમેં પડે હો યે તો વો લોગ હૈ જીન્કી નેકીયોં કા બદલા ઉન્હે દુનિયા મેં દે દીયા ગયા. **(મ.કુ.-૪/૬૦૫)**

સબર કી તાલીમ :-

કુર્આનમજીદ મેં બાર બાર સબર કી તાકીદ કી ગઈ હૈ.

❋ જો મુસીબતેં તુમ્હારે ઉપર પડે ઉન પર સબર કરો.

(સુરએ લુકમાન-૧૭)

❋ સબર કરો અલ્લાહતઆલા સબર કરનેવાલોં કે સાથ હૈ.

(સુરએ અન્ફાલ-૪૬)

❋ ઘાટે (નુકશાન) સે મહેફુઝ રેહને વાલે લોગ વો હૈ જો એક દુસરે કો હકકી નસીહત કરે ઔર એક દુસરે કો સબર કી નસીહત કરેં.

(સુરએ અસ્ર-૩)

ઈસી તરહ હદીસમેં કસરત સે સબર કી અહમિયત બતાઈ ગઈ હૈ.

હુઝુર (સ.અ.વ.) ને ઈર્શાદ ફરમાયા :-

❋ સુનો ઔર માનો ઔર સબર કરો. **(મસ્નદે અહમદ)**

❋ અલ્લાહને સબર ઔર માફી ઔર દરગુજર કા હુકમ દીયા હૈ.

(અબુદાવુદ)

❋ એક સહાબી (રદી.) ફરમાતે હૈ કે રસુલ (સ.અ.વ.) ઔર સહાબા (રદી.) હંમેશા ઈજાઓં પર સબર કરતે થે. **(બુખારી)**

હકીકત યે હે કે સબર ઈસ્લામી અમલ કી બુન્યાદ હે. ફિત્નોં ઔર આઝમાઈશોં કી ઈસ દુનિયા મેં સબર કે બગૈર કોઈ આદમી ઈસ્લામી કિરદાર પર કાયમ નહીં રહે સકતા. જીસ આદમી મેં સબર કી સિફત હો ઉસ્કે અંદર તમામ સિફાત હોગી. ઔર જીસ્કે અંદર સબર કી સિફત ન હો વો આખિરકાર તમામ સિફતેં કમાલ સે મેહરૂમ હો જાયેગા.

સબર જરૂરી :-

કુર્આન મજીદ કી તકરીબન દોસો આયતેં બરાહે રાસ્ત તૌર પર સબર સે તઅલ્લુક રખતી હે. ઔર બાકી આયતેં ઈશારતન સબર કે મુતઅલ્લીક હે. ગોયા કુર્આન મજીદ કી તમામ તાલીમ સબર પર તાકીદ કરતી હે. યે કેહના સહી હોગા કે કુર્આન સબર કી કિતાબ હે.

કુર્આન મજીદ કે મુતાબિક ઈન્સાન કો કબદ (મશકકત) મેં પૈદા કિયા ગયા હે. ઐસી હાલત મેં કીસી કે લીયે યે મુમ્કીન નહીં હે કે વો યહાં ખુશીયોં ઔર મસર્રતોં કી જીંદગી બના સકે.

મિસર મેં બની ઈસરાઈલ સે તઅલ્લુક રખનેવાલા એક શખ્સ કારૂન નામ કા થા. વો હઝરત મુસા (અલ.) કે ઝમાને મેં થા ઔર આપકા રિશ્તેદાર થા. ઉસ્ને દુનિયાદારી ઔર મસ્લેહત પસંદી કે ઝરીયે બહોત ઝયાદા દૌલત જમા કરલી થી. કુર્આનમજીદ મેં ઈસ્કા બયાન કિયા ગયા હે કે એક બાર વો પુરી ઝીનત ઔર નુમાઈશ કે સાથ અપની કૌમ કે સામને નીકલા. બની ઈસરાઈલકી કૌમ કે કુછ લોગોં કો ઉસ પર રશ્ક આયા. ઉન્હોંને કહા કે કાશ ! હમ કો ભી વહી મીલતા જો કારૂન કો દીયા ગયા હે. બેશક વો બડી કિસ્મતવાલા હે. **(અલ કસસ-૭૯)**

ઉસ્કે બાદ કુર્આનમજીદ મેં ઈર્શાદ હુવા હે કે બની ઈસરાઈલ મેં કુછ ઈલ્મ વાલે લોગ થે. ઉન્હોંને કહા કે તુમ્હારા બુરા હો. અલ્લાહ કા ઈનામ ઝયાદા બેહતર હે. ઉસ શખ્સ કે લીયે જો ઈમાન લાયે ઔર નેક અમલ કરે ઔર યે ઈન્હી કો મીલતા હે જો સબર કરનેવાલે હે.

وَمَا يُلَقّٰهَا اِلَّا الصّٰبِرُوْنَ (پ ٢٠ ع ١١)

યહાં ઈસ આયત સે કયા મુરાદ હે? તફસીરોં મેં નીચે લીખે ગયે અકવાલ આયે હે:

ઈસ કૌલ કી તૌફીક ઉન્હી કો મીલતી હે જો સબર કરનેવાલે હે.

આમાલે સાલેહા કો વોહી પાતે હૈ જો સબર કરનેવાલે હૈ. જન્નતકો વોહી પાતે હૈ જો સબર કરનેવાલે હૈ.

ઈમાન ઔર અમલ ઔર જન્નત કે સાથ સબર કયું ઈત્ના ઝયાદા જુડા હુવા હૈ. ઉસ્કી વજહ યે હૈ કે મૌજુદા દુનિયા આઝમાઈશ કી દુનિયા હૈ. ઈસ બીનાપર યહાં તરહ તરહ કી રૂકાવટે પેશ આતી હૈ. કભી કોઈ ભડકાને વાલા ઉસ્કો ભડકાતા હૈ. કભી કોઈ મામલા ઈત્ના બઢતા હૈ કે વો ઉસ્કે લીયે ઈઝઝત કા સવાલ બન જાતા હૈ. ઐસે તમામ મૌકો પર અપને આપકો સીધે રાસ્તે પર કાયમ રખને કે લીયે સબર કી તાકત કી જરૂરત હોતી હૈ. સબર નહીં તો ઈમાન નહીં. સબર નહીતો આમાલે સાલેહા નહીં. સબર નહી તો જન્નત નહીં.

સબર દુનિયા વ આખિરત કી તમામ કામ્યાબીયોં કી કુંજી હૈ.

(દીને ઈન્સાનિયત-૬૧-૧૩૪)

હર તજુરબે કાર અકલમંદ જાનતા હૈ કે દુનિયા મેં હર બડે મકસદ કે લીયે બહોત સી બાતેં તબીયત કે ખિલાફ બરદાશ્ત કરની પડતી હૈ. જીસ શખ્સ કો મેહનત ઔર તકલીફ ઉઠાને કી આદત ઔર તબીયત કે ખિલાફ ચીઝોં કા બરદાશ્ત કરને કી હિમ્મત હો જાયે વો અકસર બડે મુકસદોં મે કામ્યાબ હોતા હૈ.

હદીસ મેં રસુલે અકરમ (સ.અ.વ.) કા ઈર્શાદ હૈ કે સબર ઐસી નેઅમત હૈ કે ઉસસે ઝયાદા બડી નેઅમત કીસી કો નહી મીલી.

(અબુદાવુદ)(મ.ક.-૪/૪૧)

દુનિયા ઈમ્તિહાન કી જગા હૈ :-

આલમી તારીખ કી કિતાબેં પઢને સે ઐસા મેહસુસ હોતા હૈ. જૈસે પુરી દુનિયા હંગામોં કી તારીખ હૈ તારીખ મેં બહોત કમ ઐસે લમ્હાત મીલતે હૈ જીસ્મે સુકુન વાલે માહોલ મેં ઈન્સાન કો જીને કા મૌકા મીલા હો. તારીખ કે ઈસ મંજર કો દેખકર કુછ લોગ ખુદા કી ખુદાઈ પર રશ્ક કરતે હૈ. વો કેહતે હૈ કે ખુદા અગર અદલો ઈન્સાફ કરનેવાલા હૈ તો ઉસ્કી બનાઈ હુઈ દુનિયા મેં ઈત્ના બિગાડ કયું હૈ ?

ઈસ મામલે કો સમજને કે લીયે કુર્આનમજીદ કે મુતાબિક કાઈનાત કા યે નકશા ઈમ્તિહાન કે ઉસુલ પર બનાયા ગયા હૈ. મૌજુદા દુનિયા મેં

ખુદાને ઈન્સાન કો ઈસલીયે નહી બસાયા કે વો યહાં ઐશ કરે. ઐશ કી જીંદગી ઈન્સાન કો ઉસ્કે અમલ કે મુતાબિક આખિરત મેં મીલેગી. મૌજુદા દુનિયા કા તમામ નિઝામ ઈસ ઢંગ પર બના હૈ કે હર ઈન્સાન ઔર હર પાર્ટી ઈમ્તિહાન કી કસોટી પર આ સકે.

હકીકત યે હૈ કે દુનિયામેં જન્નતી જીંદગી કા મીલના મુમ્કીન નહીં. ઈસ દુનિયામેં ચાહે કિત્ની હી ખુબસુરત જગા બનાઈ જાયે મગર વો ઈન્સાન કો હકીકી ખુશી ન દે સકેગી હઝુર (સ.અ.વ.) ને ઈસી હકીકત કી તરફ ઈસ તરહ ઈશારા ફરમાયા હૈ. اَللّٰهُمَّ لَا عَيْشَ اِلَّا عَيْشَ الْاٰخِرَةِ.

તજુરબા બતાતા હૈ કે દરમ્યાની હાલાતમેં કીસી ઈન્સાનકી અસલ હકીકત કા પતા નહીં ચલતા. લોગ ખુબસુરત લફઝો ઔર ખુશનુમા કપડોંમેં અપને આપકો છુપાયે રખતે હૈ. ઐસી હાલતમેં લોગોં કો એકસપોઝ કરને કે લીયે જરૂરી હોતા હૈ કે ઉન્કી જીંદગીમેં બેચેની (disturbance) લાયા જાયે.

ઈસ મામલે મેં ઈન્સાન કી મિસાલ અંડે જૈસી હૈ. ઉપર સે દેખને મેં હર અંડા અચ્છા હી માલુમ હોતા હૈ જબ અંડો કો તોડા જાયે ઉસ વકત યે માલુમ હોતા હૈ કૌનસા અંડા અચ્છા થા યા કૌનસા ખરાબ.

અલ્લાહ તઆલા કો ઈસ દુનિયા મેં સબસે ઝયાદા જો ચીઝ મતલુબ હૈ વો ઈમ્તિહાન હૈ. ઔર ઈમ્તિહાન કે લીયે ગેર મામુલી હાલાત કા પેશ આના લાઝમી હૈ. ઈસ લીયે બાર બાર હર આદમી ઔર પાર્ટી કી જીંદગીમેં ગેરમામુલી હાલાત પૈદા કીયે જાતે હૈ તાકે યે માલુમ હો કે હકીકત કે એઅતિબાર સે કૌન કૈસા થા. વો સહી માઅનોંમેં હકક પરસ્ત થા યા ઉસ્ને સિર્ફ જાહીરી તૌર પર હકક કી નુમાઈશ (દીખલાવેકા) ગિલાફ અપને ઉપર ડાલ લીયા થા.

મુશ્કીલ કે બાદ આસાની :-

કુર્આનમજીદ સુરએ ઈન્શરાહ (પા-૩૦ આયત-૫-૬) મેં ઈર્શાદ હૈ. મુશ્કીલ કે બાદ આસાની હૈ. બેશક મુશ્કીલ કે બાદ આસાની હૈ.

ઈસ આયતમેં ફિતરત કા એક કાનુન બતાયા ગયા હૈ. જીસ્કો ખુદાને અબદી તૌર પર દુનિયા મેં કાયમ કર રખા હૈ. આદમી ચાહે કીસી ભી મુલ્ક મેં હો. ચાહે વો કીસી ઝમાને મેં હો. ચાહે વો કીસી હાલત મેં હો હર

જગા ઔર હર હાલ મેં વો ફિતરત કે ઈસ કાનુન કો મૌજુદ પાયેગા.

મૌજુદા દુનિયા ઈસ ઢંગ પર બની હે કે યહાં કીસી ભી શખ્સ કે લીયે હંમેશા એક જૈસે હાલાત નહીં હોતે. મગર કુર્આન મજીદ કે ઈર્શાદ કે મુતાબિક યહાં ખુદા કા યે કાનુન યે બતાતા હે કે કીસી ભી હાલમેં ઈન્સાનકો બદદીલ યા પસ્ત હિમ્મત નહીં હોના ચાહીયે.

કયુંકે હર મુશ્કીલ, હર મેહરૂમી ઔર હર હાદેસામેં હંમેશા એક નયા ઔર બેહતર ઈમ્કાન છુપા હુવા હે. ના મુવાફિક હાલાત ચેલેન્જ બનકર આદમીકો ઝીંઝોડતે હે. વો ઉસ્કી છુપી હુઈ સલાહીયતોં કો બેદાર કરતે હે. ઈસી તરહ હર ના મુવાફિક ઝટકા આદમી કે લીયે તરકકી કા સબબ બનતા ચલા જાતા હે. યહાં તકકે વો એક ગેરમામુલી ઈન્સાન બન જાતા હે.

હકીકત યે હે કે જીંદગી કે મસાઈલ ઈન્સાનકે લીયે મુસીબત નહીં. વો ઈન્સાન કે લીયે તરકકી કા સબબ હે. યે મસાઈલ ઈન્સાનકો બેદાર કરતે હે.વો ઉસ્કી સોયી હુઈ સલાહીયતોં કો હરકત મેં લાતે હે.

મસાઈલ જીંદગીકા એક લાઝમી હિસ્સા હે. યે એક મુફીદ હિસ્સા હે.ન કે નુકશાન કા હિસ્સા. જો લોગ ઈસ હકીકતકો જાન લે વો બે ફાયદા ચીઝોંમેં અપની તાકતકો બરબાદ નહીં કરેંગે. વો જીંદગી કી આલા તા'મીર મેં યકીની તૌર પર કામ્યાબ રહેંગે.

બે સબરી – બે બરકતી :–

ઈકબાલ મુસલમાનોં કે મેહબુબ શાઈર ઔર રેહનુમા હે. ઉન્હોંને અપને એક શેઅર મેં મુસલમાનોં કો મુખાતબ કરતે હુએ કહા કે તુમ કુર્આન કો છોડને કે નતીઝેમેં જલીલ ઔર રૂસ્વા હુએ. મગર અપની નાસમજીસે તુમ ઝમાને કી ગરદીશકી શિકાયત કર રહે હો.

ખ્વાર અઝ મેહજુરી એ કુર્આનશુદી- શિકોહે સન્જ ગરદીશે દૌરા શુદી

મુસલમાનોં કે તમામ ઉલ્મા ઔર દાનિશવર પીછલે ૭૦ સાલસે ઈસ શેઅરકો દોહરા રહે હે. કીસી એક કો ભી ઈસસે ઈખ્તિલાફ યા એઅતિરાઝ નહીં. અબ ગૌર કીજીયે કે કુર્આન છોડને કા કયા મતલબ હે ?

ઈસ કા યે મતલબ નહીં હો સકતા કે કુર્આન મુસલમાનોં કે ઘરોં મેં મૌજુદ નહીં. યા ઉસ્કી તબાઅત ઔર ઈશાઅત બંદ હો ગઈ હે. યા ઉસ્કી

તિલાવત કરનેવાલે દુનિયામેં નહીં રહે.

ઈસ્કા મતલબ યેભી નહીં કે મુસલમાનોં ને નમાઝ રોઝા, હજ્જ ઔર ઝકાત કે અહકામ છોડ દીયે હે. ઈબાદતેં એક હદ તક મુસલમાનોં મેં પાયી જાતી હે. મકામી મસ્જીદોં સે લેકર મકકા ઔર મદીના કી મસ્જીદ તક હર જગા બડી બનાઈ જા રહી હે. ઉસ્કે બાવજુદ મસ્જીદે નમાઝીયોં કે લીયે તંગ હો રહી હે.

ઈસ્કા મતલબ યે ભી નહીં કે ઈસ્લામી ઈદારે, ઈસ્લામી જમાઅતે, ઈસ્લામી તેહરીકે, ઈસ્લામી કોન્ફરન્સે આજ કી દુનિયામેં નહી હો રહી હે. યે સબ કામ આજ હંમેશાસે ઝયાદા હો રહે હે. ઈસ્લામ પર આજ જીત્ના લીખા ઔર બોલા જા રહા હે. ઈત્ના પહેલે ન લીખા ગયા ન બોલા ગયા થા.

ફીર કુર્આન છોડને કા કયા મતલબ ? ગૌર કીજીયે તો કુર્આન કી એક હી તઅલીમ ઐસી હે. જીસ્કો મૌજુદા ઝમાને કે મુસલમાનોં ને પુરે તૌર પર છોડ રખા હે. ઔર વો સબર કા હુકમ હે. મૌજુદા ઝમાને કે મુસલમાન સબર કે શુઉર સે ઈત્ના ઝયાદા બેગાના હો ચુકે હે કે વો સબર કો બુઝદીલી ઔર હાર કે હમમાઅના સમજતે હે. હાલાં કે કુર્આનમેં તમામ ઈબાદત ઔર અહકામ સે ઝયાદા સબર પર જોર દીયા ગયા હે.

મુસલમાનોં ને તમામ કુર્આન કો નહીં છોડા - ઉન્હોંને કુર્આન કી સિર્ફ એક તાલીમ (સબર) કો છોડ દીયા. وَمَا يُلَقّٰهَآ اِلَّا الَّذِيْنَ صَبَرُوْا (پ ٢٤. ١٤)

ઔર ઉસ્કા નતીજા યે હુવા કે વો કુર્આન કી તમામ બરકતોંસે મેહરૂમ હો ગયે.

તંગી કા હલ :-

હુઝુર (સ.અ.વ.) ને ઈર્શાદ ફરમાયા કે "કુશાદગી કા ઈન્તિઝાર કરના એક અફઝલ ઈબાદત હે. **(તિર્મીઝી)**

હર ઈન્સાન ઔર હર કૌમ કો ઐસે હાલાત પેશ આતે હે જીન્મેં વો અપને આપકો તંગીમેં મેહસુસ કરતે હે. ઐસે મૌકે પર અકસર લોગ તંગી કો એક મુસ્તકીલ હાલત સમજ લેતે હે. ઔર ઉસ્કો ફૌરન દુર કરને કે લીયે હાલાત સે લડના શરૂ કર દેતે હે. ઈસ કીસ્મ કી લડાઈ હંમેશા બે ફાયદા સાબિત હોતી હે. ઉસ્કા નતીઝા તંગી ઔર મુશ્કીલાત મેં ઈઝાફા કે સિવા

કુછ નહીં હોતા.

તંગી હંમેશા કે લીયે નહીં આતી વો સિર્ફ વકતી તૌર પર આતી હૈ. ઐસી હાલતમેં તંગીકે મસ્અલેકા હલ યે હૈ કે ઉસ્મેં ઈન્તિઝાર કી પોલીસી ઈખ્તિયાર કી જાયે. ઔર ગેર જરૂરી હાલાતકો ન છેડા જાયે. બલ્કે ઈન્તિઝાર કરો ઔર દેખો. (wait and watch) કી પોલીસી ઈખ્તિયાર કી જાયે. ઈસ્કા નતીઝા યે હોગા કે આદમી કે ઝેહન કા સુકુન બરબાદ ન હોગા. ઔર જો કુછ હોનેવાલા હૈ. વો અપને આપ વકત પર હો જાયેગા.

જબ કોઈ મસ્અલા પેશ આતા હૈ તો આદમીકે ચાહને લગતા હૈ કે ફૌરન ઉસ્કા હલ નીકલ આયે. યહી અસલ ગલતી હૈ. અગર આદમી ઉસ્કો ઈન્તિઝાર કે ખાનેમેં ડાલદે તો કોઈ મસ્અલા નહીં.

ખામોશી કી તાકત :-

હઝરત ઉમર ફારૂક (ર.દી.) ઈસ્લામી તારીખકે દુસરે ખલીફા હૈ. ઉન્કા કૌલ હૈ કે "તુમ લોગ બાતિલ કો હલ કરો ઉસ્કે બારે મેં ચુપ રેહ કર".

ફિતરતકે કાનુન કે મુતાબિક ઈસ દુનિયામેં હકક કો જીંદગી મીલતી હૈ.ઔર બાતિલ કે લીયે મૌત મુકદદર હૈ. ઐસી હાલતમેં બાતિલકી હલાકતકે લીયે સિર્ફ ઈત્ના કાફી હૈ કે ઉસ્કે બારેમેં ખામોશી ઈખ્તિયાર કર લી જાયે. બાતિલકે ખિલાફ બોલના યા ઉસ્કે ખિલાફ હંગામા કરના ઉસ્કો જીંદગી દેના હૈ. ઔર બાતિલકો નજર અંદાઝ કરકે ઉસ્કે બારેમેં ચુપ રેહના ઉસ્કી મૌત કા સબબ બન જાતા હૈ.

બાતિલકે બારે મેં ચુપ રેહને કા મતલબ યે હૈ કે ઉસ્કે ખિલાફ કોઈ કારવાઈ ન કી જાયે. ઉસ્કે મુકાબલે મેં દલીલ બાઝી કા તરીકા ઈખ્તિયાર ન કીયા જાયે. ઔર ઐસા કરના સિર્ફ ઉન લોગોં કે લીયે મુમ્કીન હૈ. જો ખુદાકી તાકતકો જાને ઔર ઉસ પર ભરોસા કરે. જો લોગ ખુદાકી કુદરત કો નહી જાનતે વોહી લોગ બાતિલ કે ખિલાફ મુકાબલા કરકે ઉસ્કો જીંદગી દેને કા સબબ બન જાતે હૈ.

બરદાશ્ત કા ફાયદા :-

બરદાશ્ત ન કરને કા નતીજા લડાઈ ઝઘડા હૈ. ઔર બરદાશ્ત કરને કા નતીજા અમન હૈ.

જીસ સમાજ મેં બરદાશ્ત કરને કી સિફત હો ઉસ સમાજમેં અમનકા માહોલ રહેગા. ઔર જીસ સમાજકે લોગોમેં બરદાશ્તકા નિઝામ ન હોગા વહાં લડાઈ ઝગડે હોને લગેંગે.

બરદાશ્ત કરના એક ઉમ્દા અખ્લાક ઔર ઈન્સાની સિફત હૈ. ઔર બરદાશ્ત ન કરના એક હયવાની સિફત હૈ. બરદાશ્ત કરના મજબુરી નહીં હૈ. બરદાશ્ત કરના એક બહોત આલા અમલ હૈ.

કોઈ નાગવાર હાલત પેશ આ જાયે ઔર આદમી ઉસ્કો બરદાશ્ત ન કરે તો વો અપને આપકો મુકાબલે કે લીયે કમઝોર કર લેગા. લેકીન અગર બરદાશ્ત સે કામ લેગા તો વો અપની તમામ તાકતકો મહેફુઝ રખતા હૈ. ઔર વો ઝયાદા અચ્છે અંદાઝમેં પેશ આને વાલી હાલતકા મુકાબલા કર સકતા હૈ. ઔર વો ઈત્ના તાકતવર હો જાતા હૈ કે કીસી કે લીયે ઉસ્કો હરાના મુમ્કીન નહીં.

અમન કા ફાયદા :-

દુનિયા કે તમામ કામ અમન કી હાલત ઔર અમન કી કોશીષસે હુએ હૈ. સખ્તી ઔર લડાઈ ઝગડે સે કભી કોઈ અચ્છા કામ નહીં હુવા. કોઈ પુલ, કોઈ સડક કભી લડાઈ ઝઘડે કી તાકતસે નહીં બને. સાયન્સકી ઈજાદેં ઔર ટેકનોલોજી કી તરકકીયાં કભી સખ્તીકી તાકત સે વુજુદમેં નહીં આયી. તાલીમગાહે ઔર રિસર્ચ કે ઈદારે કભી સખ્તી કે કારનામોંસે નહીં બને. લોહેકા મશીનમેં ઢલના યા સીટી પ્લાનીંગ જૈસે કામ અમન કે ઝરીયે અંજામ પાયે હૈ. સમાજ સે લેકર અવામ તક હર કામ હંમેશા અમન કી તદબીરોં સે પુરે હુએ હૈ.

લડાઈ ઝઘડા ઔર સખ્તી એક બુરા અમલ હૈ. ઔર બુરે અમલસે કભી કોઈ તામીરી વાકેઆ વુજુદમેં નહીં આ સકતા. યે કુદરત કા કાનુન હૈ. ઔર કુદરત કે કાનુનમેં તબ્દીલી મુમ્કીન નહીં.

(અલ રિસાલા-૧૧/૨૦૦૨/૩૫)

હઝરત હસન બસરી (ર.અ.) ને ફરમાયા કે જબ ઈન્સાન કા મુકાબલા કીસી એસે શખ્સ યા જમાઅતસે હો જીસ્કા મુકાબલા કરના ઉસ્કી કુદરત (બસ)મેં ન હો. તો ઔસે વકત કામ્યાબી કા સાદી તરીકા યહી હૈ કે મુકાબલા ન કર. બલ્કે સબ્ર કરે.

જબ કોઈ આદમી કીસી મુકાબલેમેં તકલીફ પહુંચને પર બદલેમે તકલીફ પહુંચાતા હે યાની ખુદ બદલા લેને કી ફિક્ર કરતા હે તો અલ્લાહતઆલા ઉસ્કો ઉસીકે હવાલે કર દેતા હે. ફીર ચાહે વો કામ્યાબ હો યા નાકામ. ઔર જબ કે વો શખ્સ લોગોંકી તરફસે પહુંચનેવાલી તકલીફોં કા મુકાબલા સબર ઔર અલ્લાહકી મદદ કે ઈન્તેજાર સે કરતા હે. તો અલ્લાહ તઆલા ખુદ ઉસ્કે લીયે રાસ્તે ખોલ દેતા હે.

(મ.કુ.૪/૫૩)

બીવી કે સતાને પર સબર કા અજર :-

હુઝુર (સ.અ.વ.) ને ઈર્શાદ ફરમાયા. જો શખ્સ અપની બદમિજાઝ બીવી કી તકલીફ કે બરતાવ કો બરદાશ્ત કરેગા ઉસે અલ્લાહતઆલા અયુબ (અ.સ.) કે સબ્ર કે બરાબર અજર દેગા. જો ઉન્કો સખ્ત આજમાઈશ પર મીલા થા. ઈસી તરહ જો બીવી અપને શૌહર કી ના ગવાર હરકતોં પર સબર કરેગી. ઉસે ફીરઔન જૈસે જાલીમ કી મુત્તકી બીવી હઝરત આસીયા (ર.દી.) કે બરાબર અજર મીલેગા. ઈસ્કે બાદ ઈમામ ગઝાલી (ર.અ.) ફરમાતે હે. કે

અચ્છે અખ્લાક સે બરતાવ કા જો હુકમ શરીઅતને દીયા હે. વો સિર્ફ ઈત્ના નહીં હે કે આદમી અપની બીવીકો તકલીફ ન દે. બલ્કે મતલબ યે હે કે અગર બીવીકી તરફસે તકલીફવાલી બાત પેશ આયે તબભી ઉસે બરદાશ્ત કરે. નીઝ ઉસ્કે ગુસ્સે ઔર નાગવાર હરકતકો સબ્રકે સાથ બરદાશ્ત કરલે. અલ્લાહ કે રસુલ (સ.અ.વ.) કી સુન્નત કી ઈત્તિબાઅ કી નિય્યત ઔર જઝબેસે . (અહયાઉલ ઉલુમ-૨/૩૭)

બિમારી મેં સબર કા સવાબ :-

બિમારી મુસલમાનોં કે ગુનાહોં કા કફ્ફારા હે. બિમારીયોં કી વજહસે મુસલમાન કે ગુનાહ ઈસ તરહ ઝડતે (સાફ હોતે) હે. જીસ તરહ પતઝડ (પાનખર મોસમ) કે ઝમાનેમેં દરખ્તોં સે પત્તે ઝડતે હે.

હુઝુર (સ.અ.વ.)કા ઈર્શાદ હે કે અલ્લાહતઆલા જીસ્કો દોસ્ત રખતા હે. ઉન્કો મુસીબતોંમેં મુબ્તલા કરતા હે. ઈન સખ્ત તકલીફોં પર સબ્રે જમીલ પર બસ ન કરે. બલ્કે શુક્ર ગુજાર રેહતે હુએ અલ્લાહતઆલા કી યાદસે ગાફિલ ન હો. ઉસસે હંમેશા માફી ઔર આફિયત કે તલબગાર

રહે.

હઝરત ખ્વાઝા બખ્ત્યાર કાકી (ર.અ.) અગર કીસી દીન કોઇ મુસીબત નહીં આતી થી તો રોતે થે. ઔર ફરમાતે થે કે ઐસા માલુમ હોતા હે કે આજ મેરા રબ મુઝસે ખફા હે. **(સુલુકે તરીકત-૧૬૩)**

ખોનેવાલા પાતા હે :-

અગર આપ બમ્બઇ મેં હે ઔર કલકત્તા જાના ચાહતે હે તો પેહલે આપકો બમ્બઇ કોઇ છોડના હોગા. ઉસ્કે બાદ હી આપ કલકત્તા મેં મૌજુદ હો સકતે હે. જો આદમી ખુદા કો ચાહનેવાલા હો વો ભી ગોયા એક કીસ્મ કા મુસાફીર હે. અગર વો અપની મંઝીલ પર પહુંચના ચાહતા હે તો ઉસ્કી એક હી શર્ત યે હે કે વો અપની અગલી જગા કો છોડને પર રાજી હો જાયે ઉસ્કે બાદ હી વો અપની મતલુબ ખુદાઇ મંઝીલપર પહુંચને કી ખુશી હાસિલ કર સકતા હે.

દુનિયા કા નિઝામ કુછ ઈસ તરહ બના હે કે યહાં લેને કે લીયે દેના પડતા હે. યહાં ખોને મેં પાને કા રાઝ છુપા હુવા હે.

અગર આપ એક નફા બખ્શ તિજારત કે માલિક બનના ચાહતે હે તો પેહલે અપની પુંજી ઉસ્મે ખપાની પડેગી. અગર આપ અપને ખેત મેં હરી ભરી ફસલ દેખ કર અપની આખ ઠંડી કરના ચાહતે હે. તો પેહલે અપને બીજ કે ઝખીરેકો મીટ્ટીમેં મીલા દેના હોગા. અગર આપ દૌલતમંદ બનના ચાહતે હે તો જરૂરી હોગા કે આપ અપને આપકો ફુઝુલ ખર્ચસે દુર રખે.

જો દાના અપને આપકો ફના ન કરે વો દરખ્તકી સુરત ઈખ્તિયાર નહીં કરતા. યહી મામલા ખુદા કા ભી હે. કોઇ શખ્સ ખુદાવાલા ઉસ વક્ત બનતા હે જબ કે વો ખુદા કે ખાતિર અપને કો મિટા દે. જો શખ્સ અપના વુજુદ મિટાનેકે લીયે તૈયાર ન હો વો કભી ખુદાવાલા નહીં બનતા.

ખુદાકો પાને કે લીયે અપનેકો ખોના પડતા હે. યહી એક લફઝમેં ખુદા કો પાને કા રાઝ હે. જો શખ્સ અપને આપકો ભી પાના ચાહે ઔર ખુદા કો ભી. વો સિર્ફ અપને આપકો પાયેગા. ઐસા આદમી કભી ખુદાકો પાનેવાલા નહીં બન સકતા. સબર એક બહાદુરી કી સિફત હે. ઈસ્કા મતલબ યે હે કે દીનકે અહકામ પર ચલને કે લીયે અગર તકલીફ ઉઠાના પડે તબ ભી ઉસ સે ન હટના. નફસ ઔર શયતાન કા મુકાબલા

કરતે હુએ. દીની તકાઝોં પર જમે રહેના. મુખાલિફ હરકતોં કે બાવુજુદ ખુદાઈ રાસ્તેકો ન છોડના.

હઝરતે ઉમર (રદી.) કા કૌલ હૈ કે હમને અપની જીંદગી કા સબસે બેહતર (ભલાઈ) સબર કે ઝરીયે પાયા. **(દીને ઈન્સાનિયત-૧૫૧)**

મોમીન કા મામલા :-

ઈસ દુનિયા મેં દુઃખ ઔર રંજ ભી હૈ. આરામ ઔર ખુશી ભી હૈ. મીઠાસભી ઔર કડવાપન ભી હૈ. શરદી ભી હૈ ગરમી ભી હૈ. સબ કુછ અલ્લાહતઆલા કી તરફસે હૈ. ઔર ઉસી કે ફેસ્લે ઔર હુકમ સે હોતા હૈ. ઈસ લીયે ઈમાનવાલે બંદોકા યે હાલ હોના ચાહીયે કે જબભી કોઈ મુસીબત ઔર દુઃખ પેશ આ જાયે તો માયુસી ઔર બદદીલી કા શિકાર નહો. બલ્કે ઈમાની સબર ઔર હિમ્મત કે સાથ ઉસ્કા ઈસ્તિકબાલ કરે ઔર યકીન કરે કે યે સબ કુછ અલ્લાહતઆલાકી તરફસે હૈ. જો હમારા હકીમ ઔર કરીમ રબ હૈ. ઔર વો હી હમકો ઈસ દુઃખ ઔર મુસીબતસે નજાત દેનેવાલા હૈ.

ઈસી તરહ જબ હાલાત અચ્છે હો ઔર દીલી ચાહતેં પુરી હો રહી હો ઔર ખુશી કે સામાન હાસિલ હો તો ઉસ્કો ભી અપના કમાલ ઔર ફ્રજ્યતે બાઝૂકા નતીજા ન સમઝે. બલ્કે ઉસ વકત અપને દીલમેં યે યકીન તાઝા કરે કે સબ કુછ સિર્ફ અલ્લાહતઆલા કા ફઝલ ઔર ઉસ્કી બખ્શીસ હૈ. ઔર વો જબ તક ચાહે બાકી રહેગી. ઔર જબ વો ચાહે બખ્શી હુઈ હર નેઅમત છીન ભી સકતા હૈ. ઈસ લીયે હર નેઅમત પર ઉસ્કા શુક્ર અદા કરે. યે ઈસ્લામ કી ખાસ તાલીમ હૈ ઔર રસુલુલ્લાહ (સ.અ.વ.) ને તરહ તરહ સે ઉસ્કી તરગીબ ઔર તઅલીમ દી હૈ. ઈસ તરહ તાલીમ પર અમલ કરને કા નતીજા યે હોતા હૈ કે બંદા હર હાલ મેં ખુદા સે વાબસ્તા રહતા હૈ. ઔર દુસરા ફાયદા યે હોતા હૈ કે વો કભી મુસીબતોં ઔર નાકામીયોં સે હારતા નહીં ઔર રંજો ગમ સે ભી ઉસ્કી જાન નહીં ઘુલતી. ઔર માયુસી ઉસ્કી અમલી કુવ્વતકો ખત્મ નહીં કર સકતી.

હુઝુર (સ.અ.વ.) કા ઈર્શાદ હૈ. બંદ એ મોમીન કા મામલા ભી અજીબ હૈ. ઉસ્કે હર મામલે ઔર હર હાલ મેં ઉસ્કે લીયે ખૈર હી ખૈર હૈ. અગર ઉસ્કો ખુશી ઔર રાહત પહુંચે તો વો અપને રબકા શુક્ર અદા કરતા

હે. ઔર યે ઉસ્કે લીયે ખૈર હી ખૈર હે. ઔર અગર ઉસે કોઈ દુઃખ ઔર રંજ પહુંચતા હે તો વો (ઉસ્કો ભી અપને હકીમ ઔર કરીમ રબ કા ફેસ્લા ઔર ઉસ્કી મરજી યકીન કરતે હુએ) ઉસ પર સબ્ર કરતા હે. ઔર યે સબ્ર ભી ઉસ્કે લીયે સરાસર ખૈર ઔર બરકત કા સબબ હે.

દુઃખ ઔર સુખ, ખુશી ઔર ગમી એસી ચીઝેં હે કે જીન્સે ઈન્સાનકી જીંદગી કીસી વકતભી ખાલી નહીં રેહતી ઈસ લીયે ખુદા કે બંદો કે દીલભી સબ્ર ઔર શુક્ર કી કેફિયત સે હંમેશા મઅમુર (ભરે હુએ) રેહતે હે.

(મઆરિફુલ હદીસ-૨/૨૯૯)

હઝરત અબ્દુલ્લા ઈબ્ને અબ્બાસ (રદી.) હુઝુર (સ.અ.વ.) કા ઈર્શાદ નકલ ફરમાતે હે કે જો બંદા કીસી જાની યા માલી મુસીબત મેં મુબ્તલા હો ઔર કીસીસે ઉસ્કો જાહીર ન કરે ઔર લોગોંસે શિકાયત ન કરે તો અલ્લાહ તઆલા કી જીમ્મેદારી હે કે ઉસ્કો બખ્શ દે. **(તિબરાની)**

સબર કા આલા દર્જા યે હે કે અપની મુસીબત ઔર તકલીફ કો કીસી સે જાહીર ન કરેં. ઔર સબર કરને વાલો કે લીયે ઈસ હદીસ મેં મગફીરતકા પક્કા વાઅદા કીયા ગયા હે. ઔર અલ્લાહતઆલાને ઉન્કી બખ્શીશ કા જીમ્મા લીયા હે. અલ્લાહતઆલા ઉસપર યકીન કર કે ફાયદા ઉઠાના આસાન ફરમાએ. **(મઆરીફુલ હદીસ ૨/૩૦૧)**

કૌનસી તકલીફ રહમત ઔર કૌનસી અઝાબ ..?

વો તકલીફ જો રહમત હે :-

અગર તકલીફ આને કે બાદ અલ્લાહતઆલા કી તરફ રૂજુઅ કર રહા હે ઔર દુઆ કર રહા હે કે યા અલ્લાહ ! મે કમઝોર હું, ઈસ તકલીફ કો બરદાશ્ત નહી કર સકતા, મુંઝે ઈસ તકલીફ સે નજાત દીજીયે ઔર દીલમેં ઈસ તકલીફ કી શિકાયત ન હો. અગર યે તકલીફ કા અહેસાસ તો હો રહા હો ઔર રો ભી રહા હો ઔર ગમભી હોતા હો. લેકીન રૂજુઅ અલ્લાહકી તરફ હો ઔર નમાઝ ઔર દુઆઓ મેં દીલ ઝયાદા લગાયે તો યે ઈસ બાતકી અલામત હે કે યે તકલીફ અલ્લાહકી તરફસે દરજાતકી તરકકી કે લીયે હે. ઔર યે તકલીફ અજરો સવાબ કા ઝરીયા હે. ઔર ઉસ્કે લીયે રહમત ઔર અલ્લાહકે સાથ મોહબ્બતકી દલીલ ઔર અલામત હે.

વો તકલીફ જો અઝાબ હે :-

ઈન્સાન અગર તકલીફ મેં અલ્લાહકી તરફ રૂજુઅ કરના છોડ દે ઔર અલ્લાહાકી શિકાયત કરને લગે જૈસા કે યે કહે કે ઈસ પરેશાની ઔર તકલીફ કે લીયે મૈં હી રેહ ગયા થા. મેરે ઉપર યે તકલીફ ક્યું આ રહી હે ?

યે પરેશાની મુંઝે ક્યું દી જા રહી હે ? વગૈરહ.

ઔર અલ્લાહ તઆલા કે અહકામ પર અમલ કરના છોડ દે યાની પહેલે નમાઝ પઢતા થા અબ તકલીફ કી વજહ સે છોડ દી. પહેલે ઝિક્ર ઔર મામૂલાત કી પાબંદી થી અબ છોડ દી ઔર ઉસ તકલીફ કો દુર કરને કે લીયે દુસરે જાહીરી અસબાબ તો ઈખ્તિયાર કરતા હો લેકીન અલ્લાહતઆલા સે તૌબા ઔર ઈસ્તિગ્ફાર નહી કરતા ઔર દુઆયે નહી કરતા તો યે હરકતેં ઈસ બાત કી અલામત હે કે જો તકલીફ ઉસપર આઈ હે યે અલ્લાહ તઆલા કી તરફ સે ઉસ પર અઝાબ ઔર સઝા હે.

ઈલાજે ગમ ઔર મુસીબત :-

હઝરત હાજી ઈમ્દાદુલ્લાહ સાહબ (ર.અ.) ને ઈર્શાદ ફરમાયા દુનિયામેં કોઈ ચીઝ મુસીબત નહી હે. બલ્કે નેઅમત હે. મુસીબત ભી એક નેઅમત હે ઈસસે બંદે કો અજ્ર મીલતા હે. આદમી કો ચાહીયે કે મુસીબત પર નિગાહ કરને કે બજાએ ગુનાહોં કે માફ હોને ઔર અજ્રો સવાબ પર નજ્ર રખ્ખેં.

(૧) મુસીબત કો કમ કરને કા એક નુસ્ખા યે હે કે ઈસ મુસીબત કો ગુનાહોં કા કફ્ફારહ ઔર દરજાત કી તરક્કી કા ઝરીયા સમઝેં.

(૨) દુસરા નુસ્ખા યે હે કે મુસીબત કે વક્ત અપને નફ્સ સે કહે કે તુંઝે ઈસ મુસીબત પર ખુદા કા શુક્ર અદા કરના ચાહીયે. અગર અલ્લાહ તઆલા ચાહતા તો ઔર ઝયાદા મુસીબત ડાલ સકતા થા અભી તો સિર્ફ એક હાથ લીયા હે વો ચાહતા તો દોનોં લે સકતા થા.

(૩) તીસરા નુસ્ખા યે હે કે કીસી અલ્લાહવાલે કી સોહબત મેં બૈઠે ઉન્કી સોહબત કી બરકત સે અલ્લાહ તઆલા કી મોહબ્બત બઢેગી. ફીર તકલીફ કો મહેબુબ કી તરફ સે એક નેઅમત સમઝકર કુબુલ કરેગા.

(૪) ચૌથા નુસ્ખા યે હે કે અપને ગમ કો ઝયાદા ન સોચે જીત્ના ઝયાદા સોચેગા ઈત્ના હી બઢેગા.

જબ તુઝ પર કોઈ મુસીબત નાઝીલ હો તો ઉસ પર કરીમ લોગોં કી તરહ સબર કર, ક્યું કે અલ્લાહ તઆલા તુમસે બેહતર જાનને વાલા હે.

سُبْحَانَ رَبِّكَ رَبِّ الْعِزَّةِ عَمَّا يَصِفُوْنَ

وَسَلَامٌ عَلَى الْمُرْسَلِيْنَ وَالْحَمْدُ لِلّٰهِ رَبِّ الْعَالَمِيْنَ